GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2014

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 7 / 7 | 51 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2013/68 11.12.2014
SADUN DOĞAN VE AGİT ALPASLAN

002 2013/97 11.12.2014
MEHMET SIDDIK AKIN VE DİĞERLERİ

003 2013/216 11.12.2014
A.V.

004 2013/769 11.12.2014
C. İŞ ORTAKLIĞI

005 2013/829 11.12.2014
SEYFİ YAYLA VE DİĞERLERİ

006 2013/1838 11.12.2014
HATİCE ŞULE GÖLÇÜKLÜ

007 2013/2370 11.12.2014
KIRMIZI GAA İNŞAAT TURİZM GIDA SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ.

008 2013/2860 11.12.2014
ALİ EFE

009 2013/3245 11.12.2014
MURAT ÇEVİK

010 2013/3673 11.12.2014
EMİNE KARAGÜLMEZ

011 2013/6154 11.12.2014
FİKRİYE AYTİN VE DİĞERLERİ

012 2013/7039 11.12.2014
ŞABAN YEŞİL VE DİĞERLERİ

013 2013/7040 11.12.2014
SALİH ŞAHİN

014 2013/7582 11.12.2014
İSMET ÖZKORUL

015 2013/9442 11.12.2014
ERTUĞRUL ATALAY

016 2013/9836 11.12.2014
İBRAHİM KOCAMAN

017 2014/236 11.12.2014
ÖKKEŞ VURAN

İçindekiler - devam

018 2014/2369 11.12.2014
CAFER KARATAŞ

019 2014/2617 11.12.2014
SÜREYYA İLHAN

020 2014/3283 11.12.2014
REMZİ KOLCU VE HAYRİYE AKIN

021 2014/3540 11.12.2014
BEKİR DÜNDAR

022 2014/4025 11.12.2014
KORKUT BAHADIR

023 2014/9052 11.12.2014
TANJU TAŞ

024 2012/1025 30.12.2014
FATİH UYALIM

025 2012/1268 30.12.2014
M.I.

026 2013/64 30.12.2014
ABDULLAH AYDAR

027 2013/73 30.12.2014
SALMAN ACELECİ

028 2013/387 30.12.2014
SUAT TURAN

029 2013/687 30.12.2014
MUHAMMED FURKAN DURAN

030 2013/1279 30.12.2014
HİKMET YAYĞIN

031 2013/1301 30.12.2014
NECMİYE ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ

032 2013/2002 30.12.2014
MUSTAFA DEMİRTAŞ

033 2013/2508 30.12.2014
MUAMMER YEŞİLTEPE

034 2013/2630 30.12.2014
ALİ RIZA TELEK

İçindekiler - devam

035 2013/3672 30.12.2014
CANER KANDIRMAZ

036 2013/5957 30.12.2014
GÜRHAN NERSE

037 2013/6947 30.12.2014
MEHMET HASAN ALTAN

038 2013/8437 30.12.2014
BERAT KÜRŞAT TOSUN

039 2013/8464 30.12.2014
EBRU ASLAN

040 2014/658 30.12.2014
FERYAT AYTİMUR

041 2014/1082 30.12.2014
YAVUZ KUMRU

042 2014/1313 30.12.2014
MURAT YILDIRIM

043 2014/2546 30.12.2014
ÖZGÜR ÇAPKIN

044 2014/3594 30.12.2014
HALİL GÜNEŞ

045 2014/3798 30.12.2014
MURAT ERGÜN

046 2014/6969 30.12.2014
FERHAT YAŞAR

047 2014/10531 30.12.2014
ABDULATİF AKGÜL

048 2014/14580 30.12.2014
G.K.

049 2014/16355 30.12.2014
ALİ KEDERLİ

050 2012/354 31.12.2014
İSMAİL EDİŞ

051 2012/1146 31.12.2014
NİLGÜN KAYA

SADUN DOĞAN VE AGİT ALPASLAN

B. No: 2013/68 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/68

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SADUN DOĞAN VE AGİT ALPASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/68)

Karar Tarihi: 11/12/2014

R.G. Tarih-Sayı : 12/5/2015-29353

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Hüseyin TURAN

Başvurucular : 1- Sadun DOĞAN

2- Agit ALPASLAN

Vekilleri : Av. Ziya FIRAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, uzun bir süreden beri tutuklu olduklarını, haklarındaki suç vasfının değişme ihtimalinin olduğunu, tutuklu bulundukları süre dikkate alındığında ölçülülük ilkesi gereği tutuklamanın sonlandırılması gerektiğini ve tutukluluk halinin devamına ilişkin kararların gerekçesiz olduğunu ileri sürerek Anayasa'nın 19. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmiş ve tahliye edilerek tazminata hükmedilmesini talep etmişlerdir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvurucular tarafından 20/12/2012 tarihinde Gaziantep 6. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Yapılan incelemede 2013/72 numaralı başvurunun konu bakımından aynı nitelikte olması

nedeniyle 2013/68 sayılı bu başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

4. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 9/1/2013 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Bölüm, 12/2/2014 tarihinde yapılan toplantıda kabul edilebilirlik ve esas hakkındaki incelemenin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

6. Başvuru konusu olay ve olgular 12/2/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, görüşünü 17/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

7. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 28/3/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, Adalet Bakanlığının görüşüne karşı beyanlarını 8/4/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, 5/1/2010 tarihinde gözaltına alınmış olup, Gaziantep 5. Sulh Ceza Mahkemesinin 8/1/2010 tarih ve 2010/2 sorgu sayılı kararıyla “silahlı terör örgütüne üye olma” suçunu işlediği iddiasıyla tutuklanmıştır.

10. Derece Mahkemesi, başvuruculaların tutukluluk durumunu 19/10/2010, 27/12/2010, 26/1/2011, 11/7/2012 ve 13/9/2013 tarihlerinde incelemiş ve atılı suçun vasıf ve mahiyeti, dosya kapsamındaki deliller, kuvvetli suç şüphesinin varlığı, tutuklu kalınan sürenin, verilmesi muhtemel ceza ile orantılı olması gibi gerekçelerle tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

11. Başvurucular, Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/9/2012 tarih ve E.2010/128, K.2012/158 sayılı kararıyla, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 62. ve 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 5. maddesi gereğince örgüte üye olma suçundan 10 yıl hapis cezası ve başvurucu Sadun Doğan’ın, ayrıca 6136 sayılı Kanuna muhalefet suçundan 1 yıl 3 ay hapis ve 740 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk hallerinin devamına karar verilmiştir.

12. Başvurucular Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/9/2012 tarihli tutukluluk halinin devamına ilişkin kararına itiraz etmiş, itiraz Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 7/11/2012 tarih ve 2012/895 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir. Ret kararı başvuruculara 20/12/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucular 20/12/2012 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Başvuruculaların derece mahkemesinin kararını temyizi üzerine Yargıtay 9. Dairesinin 27/11/2013 tarih ve E.2013/9604, K.2013/14412 sayılı kararı ile anılan hüküm bozulmuştur.

15. Başvurucular hakkındaki dava derece mahkemesi önünde derdest olup, 21/3/2014 tarihinde başvurucular tahliye edilmiştir.

B. İlgili Hukuk

16. 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5. maddesi ve 6136 sayılı Kanun'un 13. maddesi.

17. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi şöyledir:

"Tutuklama nedenleri

Madde 100 – (1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

…"

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 20/12/2012 tarih ve 2013/68 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucular, uzun bir süredir tutuklu olduklarını, 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesi hükümleri uygulandığı takdirde haklarında isnat olunan suçun vasfının değişme olasılığının olduğunu ve bu nedenle temyiz aşamasında beraat etme ihtimalinin bulunduğunu, haklarındaki tutukluluk kararının orantısız olduğunu ve adli kontrol hükümlerinin uygulanması gerektiğini, tutukluluk halinin devamına dair kararların gerekçelerinin yetersiz olduğunu ve haklarında yürütülen yargılamanın adil olmadığını ileri sürerek Anayasa'nın 19. ve 36. maddesinin ihlal edildiğini iddia ederek tahliyelarine ve tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Başvuruculların, uzun bir süredir tutuklu olduğuna ve tutukluluğun devamına ilişkin

mahkeme kararlarının gerekçelerinin yetersiz olduğuna ilişkin şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun bu şikâyete ilişkin kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

21. Başvurucular, uzun bir süredir tutuklu olduklarını ve tutukluluğun devamına ilişkin mahkeme kararlarının gerekçelerinin yetersiz olduğunu ileri sürmüştür.

22. Adalet Bakanlığı görüşünde, başvurucuların, başvuru tarihi itibariyle "mahkûmiyet sonrası hürriyetinden mahrum bırakılmış kişi" statüsünde olduğunu, mahkûmiyet sonrası hürriyetinden mahrum bırakılmasının hukuka aykırı olmadığını, tutukluluk halinin devamına ilişkin itirazların incelenmesi aşamasında hukuk kurallarının yorumlanması yetkisinin Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece ve hâkimin takdirinde açıkça keyfilik bulunmadıkça derece mahkemelerine ait olduğunu belirtmiştir.

23. Başvurucular, Adalet Bakanlığının görüşüne karşı, derece mahkemesince verilen kararın Yargıtayca bozulduğunu, dört yıldır tutuklu olduklarını, 21/3/2014 tarihinde tahliye edilmelerine karşılık, bu tarihe kadar cezaevinde tutuklu kaldıklarını ve özgürlük hakkının somut olarak zedelendiğini belirtmişlerdir.

24. Başvuruculara iddialarının Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

25. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

26. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarına sahip olduğu güvence altına alınmıştır (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 60).

27. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Anayasa'nın 38. maddesinde "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz" şeklinde ifadesini bulan masumiyet karinesi, yargılama süresince kişinin hürriyetinin esas, tutukluluğun ise istisna olmasını gerektirmektedir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (B. No: 2013/9895, 2/1/2014, § 40).

28. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarında bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 62).

29. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra

bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Bu şartların tutukluluk süresince devam ediyor olması, tutukluluğun devamının hukuka uygunluğu ve meşruiyeti bakımından olmazsa olmaz bir koşuldur. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler "ilgili" ve "yeterli" görüldüğü takdirde, yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 63).

30. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedenlerinden biri veya birkaçının varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk halinin makul kabul edilmesi gerekir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, §§ 63-64).

31. Bir kişinin gerekçeden tamamen yoksun bir yargı kararıyla tutuklanması ve tutukluluğun uzatılması kabul edilemez. Bununla beraber tutukluluğu meşru kılan gerekçeler gösterilerek bir zanlı ya da sanığın tutuklanmasının keyfi olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak aşırı derecede kısa gerekçelerle ve hiçbir yasal hüküm gösterilmeden tutuklama kararı vermek ya da tutukluluğu devam ettirmek bu çerçevede değerlendirilmemelidir (B. No: 2013/9895, 2/1/2014, § 45). Ayrıca itiraz veya temyiz merciinin, itiraz veya temyiz incelemesine konu mahkeme kararına ve bu karardaki gerekçelere katıldığı durumlarda, buna ilişkin kararını ayrıntılı olarak gerekçelendirmemesi, kural olarak, gerekçeli karar hakkına aykırılık teşkil etmez (B. No: 2013/9895, 2/1/2014, § 46).

32. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun daha önce yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı tarihtir. Ancak kişinin, tutuklu olarak yargılanmakta olduğu davada mahkumiyetine karar verilmiş ise mahkûmiyet tarihi itibarıyla da tutukluluk hali sona erer (B. No: 2012/237, 2/7/2013, §§ 66-67).

33. Tutukluluk süresinin hesabında ilk derece mahkemesi önünde yargılama aşamasında geçen sürelerin dikkate alınması gerekir. Zira kişi yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm edilmişse, bu kişinin hukuki durumu "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu" olma kapsamından çıkmakta ve tutmanın nedeni "ilk derece mahkemesince verilen hükme bağlı olarak tutma" haline dönüşmektedir. Bu bakımdan temyiz aşamasında geçen süreler tutukluluk süresinin değerlendirmesinde göz önünde bulundurulamaz. Ancak bozma kararı sonrasında bireyin durumu tekrar suç isnadına bağlı tutmaya dönüşeceğinden ilk derece mahkemesi önünde geçen süre değerlendirmede dikkate alınacaktır (B. No: 2013/338, 2/7/2013, § 41).

34. Somut olayda başvurucular, 5/1/2010 tarihinde gözaltına alınmış, 8/1/2010 tarihinde tutuklanmış, Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/9/2012 tarihli kararıyla hapis cezası ile cezalandırılmasına ve "… verilen sonuç ceza miktarı itibarıyla sanıkların kaçma ihtimali

bulunduğu” gerekçesiyle tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir. İlk defa özgürlüğünden mahkeme kararıyla mahrum bırakıldığı 5/1/2010 ile derece mahkemesince hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği 28/9/2012 tarihleri arasında başvurucu “bir suç isnadına bağlı olarak” tutulmuştur.

35. Başvurucular, derece mahkemesinin mahkûmiyet kararını temyiz etmiştir. İlk derece mahkemesinin karar tarihi olan 28/9/2012 ile temyiz incelemesi neticesinde Yargıtay tarafından bu kararın bozulduğu 27/11/2013 arasında geçen sürede başvurucu, “ilk derece mahkemesince verilen hükme bağlı olarak” tutulmuştur. Başvurucunun, ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet kararı sonrasında tutulması, tutukluluk olarak nitelendirilemez. Temyiz aşamasında geçen süre, tutukluluk süresinin hesabında dikkate alınmamalıdır.

36. Yargıtayın bozma kararı sonrasında başvurucuların yargılanmasına derece mahkemesinde devam edilmiştir. Başvurucular hakkındaki dava Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesi sırasında derece mahkemesi önünde derdesttir. Yargıtay’ın 27/11/2013 tarihli bozma kararı ile Gaziantep 4. Ağır Ceza Mahkemesinin 21/3//2014 tarihinde verdiği tahliye kararı arasında başvurucular yeniden “bir suç isnadına bağlı olarak” tutulmuştur.

37. Buna göre başvurucular, özgürlüğünden mahrum bırakıldığı ilk tarih olan 5/1/2010 ile Gaziantep 4. Ağır Ceza Mahkemesince 21/3//2014 tarihinde verilen tahliye kararı arasında, Yargıtay’da temyiz aşamasında geçen 1 yıl 1 ay 29 günlük süre çıkarıldıktan sonra, 3 yıl 17 gün bir suç isnadına bağlı olarak özgürlüğünden mahrum kalmışlardır.

38. Derece Mahkemesi, başvuruculların tutukluluk durumunu 19/10/2010, 27/12/2010, 26/1/2011, 11/7/2012 ve 13/9/2013 tarihlerinde incelemiş ve atılı suçun vasıf ve mahiyeti, dosya kapsamındaki deliller, kuvvetli suç şüphesinin varlığı, tutuklu kalınan sürenin verilmesi muhtemel ceza ile orantılı olması gibi gerekçelerle tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

39. Somut olayda başvurucular son olarak Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/9/2012 tarihli tutukluluk halinin devamına ilişkin kararına itiraz etmiş, itirazı “…atılı suçun CMK 100 ve devamı maddeleri kapsamında olması, verilen sonuç ceza miktarı ile sanıkların kaçma ihtimali bulunduğu” gerekçesiyle 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 7/11/2012 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

40. Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır.

41. Somut olayda, Derece Mahkemelerince verilen tutukluluğa itiraz ve itirazın reddine dair kararların gerekçeleri incelendiğinde, bu gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olmadığı ve aynı hususların tekrarı niteliğinde olduğu görülmektedir. Somut olaydaki tutukluluk halinin devamına ilişkin bu gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğu söylenemez. İlgili ve yeterli olmayan gerekçelere dayanılarak başvuruculların özgürlüğünden mahrum bırakıldığı dikkate alındığında söz konusu tutukluluk süresi makul olarak değerlendirilemez.

42. Açıklanan nedenlerle, başvuruculların “tutukluluğun makul süreyi aştığı” ve “tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin yeterli olmadığı” yönündeki

iddialarına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

43. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, esas inceleme sonunda ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği belirtilmiş; ancak yerindelik denetimi yapılamayacağı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

44. Başvuruda, Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

45. Başvurucular, uğradığı zarar karşılığında maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurucu, uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine herhangi bir belge sunmamıştır. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için, başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tazminat talebi arasında illiyet bağı kurulması gerekir. Anayasa Mahkemesine herhangi bir belge sunmayan başvurucunun maddi tazminat talebi reddedilmelidir.

46. Başvuruculara, özgürlük ve güvenlik hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle telafi edilemeyecek ölçüdeki manevi zararının varlığı ve somut olayın özelliklerini dikkate alarak takdiren net 3.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

47. Başvurucular tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 172,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin her bir başvurucuya ayrı ayrı ödenmesine ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden ibaret yargılama giderinin ise başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

48. Kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

A. Başvurucuların,

1. "Tutukluluğun makul süreyi aştığı" ve "tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin yeterli olmadığı" yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer iddialarının KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. "Tutukluluğun makul süreyi aştığı" ve "tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin yeterli olmadığı" yönündeki iddialarına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuların her birine ayrı ayrı net 3.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE ve tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucular tarafından ayrı ayrı yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 172,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin her bir başvurucuya ayrı ayrı ödenmesine ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden ibaret yargılama giderinin ise başvuruculara müştereken ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET SIDDIK AKIN VE DİĞERLERİ

B. No: 2013/97 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/97

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET SIDDIK AKIN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/97)

Karar Tarihi: 11/12//2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Muharrem İlhan KOÇ

Başvurucular : Mehmet Sıddık AKIN

Fikret ÇALAĞAN

Erdal TURAN

Osman İŞÇİ

Vekili : Av. Öztürk TÜRKDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, yasadışı örgütün amacına uygun faaliyette bulunulduğuna ilişkin somut bir delil gösterilmeden şablon gerekçelerle tutuklama ve tutukluluğun devamına karar verilmesinin kişi hürriyeti ve güvenliğine ilişkin Anayasa'nın 19. maddesini ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 4/1/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 29/1/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve dosyanın Bölüm'e gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 12/02/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve başvurunun bir örneğinin Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığı 18/3/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen başvuru hakkında görüş sunulmayacağını bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruculardan Mehmet Sıddık Akın sağlık memuru olup, aynı zamanda Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) Merkez Yönetim Kurulu üyesi olarak sendikanın genel sekreteridir. Fikret Çalağan sağlık memuru olup, aynı sendikanın Merkez Denetleme Kurulu Başkanıdır. Erdal Turan sağlık memuru olup, aynı sendikanın Ankara Şube Yönetim Kurulu üyesi olarak şube sekreteridir. Osman İşçi, Eğitim Sen üyesi olup, Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

8. Başvurucular Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında yasadışı PKK/KCK örgütü yapılanması çerçevesinde hareket ettiği iddia edilen DEMEP (Demokratik Emek Platformu) içerisinde faaliyette bulundukları iddiasıyla 25/6/2012 tarihinde gözaltına alınmışlardır.

9. Başvuruculaın 27-28/6/2012 tarihlerinde Cumhuriyet Savcısı tarafından ifadeleri alındıktan sonra Mehmet Sıddık Akın, Erdal Turan ve Osman İşçi, Ankara 12. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/6/2012 ve Sorgu No:2012/24 sayılı kararında belirtilen"atılı suçların vasfı ve mahiyeti, atılı suçların CMK 100/3 maddesinde yazılı suçlardan olması, atılı suçlardaki ceza üst sınırına göre şüphelilerin delilleri karartma ve kaçma şüphelerinin bulunması" gerekçesiyle, Fikret Çalağan ise aynı mahkemenin 29/6/2012 ve Sorgu No:2012/26 sayılı kararında belirtilen kuvvetli suç şüphesinin olduğuna ilişkin delillerin ileri sürülmüş olması, delillerin henüz toplanmamış olması, atılı suçun CMK 100/3 maddesinde yazılı suçlardan olması" gerekçesiyle silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır.

10. Başvuruculaın 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda 6352 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikler sonrasında tutukluluk kapsamındaki başvurusu Terörle Mücadele Kanunu'nun 10. maddesiyle görevli Ankara (2) Nolu Hâkimliğinin 20/7/2012 tarih ve 2012/8 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir.

11. Başvuruculaın serbest bırakılma talepleri "şüphelilerin üzerine atılı suçlama ile haklarında yapılan soruşturmada atılı suç ile ilgili kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların bulunması, delillerin tamamen toplanmamış olması nedeniyle karartılma ve kaçma tehlikesinin bulunması, suçların CMK 100/3 maddesinde sayılan suçlardan olması, şüphelilerin tutuklanmasını gerektiren sebeplerde ve delillerde değişiklik olmaması, dosyaya şüpheliler lehine yeni bir delil girmemiş olması, adli kontrol hükümlerinin uygulanmasının yetersiz kalacağı" gerekçesiyle Ankara (3) nolu Hâkimliğinin 20/11/2012 tarih ve 2012/159 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir. Bu karara yapılan itiraz, Ankara (1) Nolu Hâkimliğinin 7/12/2012 tarih ve 2012/248 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir.

12. Başvuruculaların da aralarında olduğu 72 sanık hakkında isnat edilen suçla ilgili olarak, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 28/1/2013 tarih ve Soruşturma No: 2011/1268 sayılı iddianameyle Ankara 13. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2013/14 sayılı dosyasında kamu davası açılmıştır.

13. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 28/1/2013 tarihli iddianamesinde,

“Terör örgütü üye ve sempatizanları sivil toplum örgütleri ve siyasi partiler şeklinde örgütlenirken, Kamu da çalışan sempatizanların örgütlenme zorluğu nedeniyle sendikal faaliyetler, yasal kamuflaj olarak kullanılarak örgütlenme faaliyetleri bu alanda da sürdürülmüştür. Sendikalar vasıtasıyla sendika üyelerinin kontrol altına alınarak başta seçimlerde örgüt ile ilişkili siyasi partinin oy oranının artırılması olmak üzere siyasi alanda örgütsel taleplerin kabulü bakımından elinde grev silahı bulunan işçi memur yapısı baskı unsuru olarak kullanılmak istenmektedir.

DEMEP, çeşitli iş kollarında çalışan kesimlerin sendikal haklarının takipçisi olmaktan ziyade, bu kesimlerin örgütsel faaliyetlerin içine çekilerek terör örgütü güdümünde devlete karşı baskı yaratmak amacıyla kurulmuş bir terör örgütü yapılanmasıdır.

Memurlar ile birlikte işçi sınıfının örgütlenmelerinin yasal düzenlemesinin bulunması nedeniyle, yasaların sağlamış olduğu haklar istismar edilerek örgütsel faaliyetlerde kullanılması amaçlanmakta, yasal olarak kurulmuş sendikaları terör örgütünün hizmetinde kullanmak için KESK'e bağlı sendikalar içerisinde örgütlenildiği ve faaliyet gösterildiği anlaşılmaktadır. Nitekim geçmiş dönemde KESK ve bağlı sendikalar hiç bir şekilde terör örgütü ile ilişkili siyasi parti veya sivil toplum örgütlerinin düzenlediği etkinliklere kurum olarak katılmamışken, bu soruşturmada aşağıda açıklanacak eylemlerde şüphelilerin çok sayıda örgütsel toplantı ve etkinliklere terör örgütü KCK'nın talimatları doğrultusunda katıldıkları veya bizzat düzenledikleri tespit edilmiştir.

Soruşturma kapsamında yapılan teknik takip ve teknik izlemelerde şüphelilerin KESK'e bağlı olan EĞİTİM_SEN, SES, TÜMBEL-SEN, BES, ESM, TARIMORKAM-SEN, HABER-SEN, YAPIYOL-SEN, BTS, KÜLTÜRSANAT-SEN ve DİVES olmak üzere KESK'e balı iş kollarına ait sendikalarda, terör örgütü KCK'nın nihai amacını benimseyen, tüzüğünde (madde 6 ilkeler) "faaliyetlerini KKK (Kürdistan Demokratik Konfederalizmi) sistemi esas alarak tüm çalışmaları bu anlayış ve yaklaşımla yürütür" şeklinde belirtilen nihai amacına ulaşmak amacıyla oluşturulan siyasi ve sosyal alanda faaliyet gösteren ve kendisini DEMEP yani KCK/TM-DEMEP yapılanması içinde yer alarak faaliyet gösterdikleri anlaşılmıştır.

Şüpheliler her ne kadar sadece sendikal faaliyet yürüttüklerini belirtmişler ise de, KESK'in tüzüğünde DEMEP veya DEKAB adlı her hangi bir organının bulunmadığı, diğer yandan tamamı kamu çalışanı olan şüphelilerin maddi gelirlerinin belli olması, gün içerisindeki mesailerinin dışında örgütsel çalışma için yoğun mesai harcamak zorunda kalmaları, haklarında soruşturma yapılması halinde işlerini kaybetme risklerinin bulunduğunu bilmelerine rağmen büyük bir örgütsel disiplinle faaliyetlerine devam etmelerinin KCK-TM/DEMEP yapılanmasının KCK içerisindeki en organize örgütsel ideolojiye en sadık ve niteliği itibariyle en tehlikeli birimlerden biri olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Aşağıda şüphelilerin eylemleri kısmında açıklanacak DEMEP faaliyetleri incelendiğinde örgütün ne kadar iyi organize olduğu net olarak ortaya çıkacaktır.” şeklinde değerlendirmeler yer almaktadır. Her şüpheli yönünden isnada dayanak teşkil eden eylemlere ve delillere iddianamenin devamında yer verilmiştir.

14. Suçlamaya ilişkin deliller olarak iddianamede, teknik takip ve teknik izleme tutanakları, arama el koyma tutanakları, fotoğraflı görüntü ve ses kaydı çözüm tutanakları el konulan CD, DVD Flash Bellek inceleme tutanakları, el konulan yazılı örgütsel doküman içeriği, şüphelilerin örgütsel faaliyetlerine ilişkin elde edilen elektronik doküman içeriği ve dosya kapsamı belirtilmektedir.

15. Başvurucular 4/1/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Başvurucu Mehmet Sıddık Akın Ankara 13. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2013/14 sayılı dosyasında 15/2/2013 tarihinde tensip kararıyla, diğer başvurucular 10/4/2013 tarihinde yapılan ilk duruşma sonunda serbest bırakılmışlardır.

17. Başvurucular hakkındaki dava 6526 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler nedeniyle Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesine devredilmiştir. Dava anılan mahkemenin 2014/137 Esas sayı dosyasında görülmektedir.

B. İlgili Hukuk

18. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesi.

19. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. ve 101. maddeleri şöyledir:

"Madde 100 – (1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

…"

"Madde 101 – (1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) (Değişik: 2/7/2012-6352/97 md.) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususstaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.

…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucuların 4/1/2013 tarih ve 2013/97 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

21. Başvurucular, hiçbir şiddet eylemi ile suçlanmadan, yasadışı silahlı örgüt faaliyeti kapsamında örgütün amacına uygun sendikal faaliyet yürüttüklerine dair somut bir delil ortaya konulmadan, suçlamaya esas görüntülü ve sesli kayıtlar soruşturma dosyasında mevcut ve karartılma ihtimali olmadığı halde şablon gerekçelerle tutuklama ve tutukluluğun devamına karar verildiğini belirterek Anayasa’nın 2., 13. ve 19. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, serbest bırakılmalarına ve tazminata karar verilmesini talep etmişlerdir.

B. Değerlendirme

22. Başvuruculaın şikâyetlerinin kuvvetli suç şüphesi olmadığı halde gerekçesiz olarak tutuklama ve aynı şekilde tutukluluk halinin devamına karar verilmesine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Kuvvetli suç şüphesi bulunmadığı halde tutuklama kararı verildiği yönündeki iddianın Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası, kuvvetli suç şüphesi bulunmadığı halde tutukluluk halinin sürdürülmesi yönündeki iddiasının ise Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrası kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Suç Şüphesi Olmadığı Halde Tutuklama Kararı Verildiği İddiası

23. Kuvvetli suç şüphesi bulunmadığı halde tutuklama kararı verildiği iddia edilmiştir.

24. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi” kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

25. Anayasa’nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa’nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabilir (B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 43).

26. Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, suçluluğu hakkında kuvvetli belirti

bulunan kişilerin, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilecekleri hükme bağlanmıştır. Buna göre bir kişinin tutuklanabilmesi öncelikli olarak suç işlediği hususunda kuvvetli belirti bulunmasına bağlıdır. Bu unsur tutuklama tedbiri için olmazsa olmaz niteliktedir. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir. İnandırıcı delil sayılabilecek olgu ve bilgilerin niteliği büyük ölçüde somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır.

27. Buna bağlı olarak yakalama veya tutuklama anındaki deliller mutlaka kişinin suçla itham edilebilmesini sağlayacak düzeyde olmayabilir. Zira tutukluluğun amacı, yürütülen soruşturma ve/veya kovuşturma sırasında kişinin tutuklanmasının temelini oluşturan şüphelerin doğruluğunu kanıtlayarak veya ortadan kaldırarak adli süreci daha sağlıklı bir şekilde yürütmek ve ilerletmektir. Buna göre, suç isnadına esas teşkil edecek şüpheye dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak olan ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak olguların aynı düzeyde değerlendirilmemesi gerekir (B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 73).

28. Tutuklamaya ve tutukluluğun devamına ilişkin hususlar 5271 sayılı Kanun'un 100. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre kişi ancak hakkında suç işlediğine dair kuvvetli şüphenin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde tutuklanabilir. Maddede tutuklama nedenlerinin neler olduğu da belirtilmiştir. Buna göre, (a) şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa, (b) şüpheli veya sanığın davranışları; 1) delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, 2) tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa tutukluluk kararı verilebilecektir. Düzenlemede ayrıca işlendiği konusunda kuvvetli şüphe bulunması halinde tutuklama nedeninin varsayılabileceği suçlar belirtilmiştir.

29. Somut olayda başvurucular, yürütülen soruşturma kapsamında 25/6/2012 tarihinde gözaltına alınmış ve silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmışlardır.

30. Başvuruculara isnat edilen suçla ilgili deliller teknik takip ve teknik izleme tutanakları, arama el koyma tutanakları, fotoğraflı görüntü ve ses kaydı çözüm tutanakları el konulan CD, DVD Flash Bellek inceleme tutanakları, el konulan yazılı örgütsel doküman içeriği, şüphelilerin örgütsel faaliyetlerine ilişkin elde edilen elektronik doküman içeriği olarak dosyada yer almıştır. Bu delillere dayanan suçlamayla ilgili olarak başvuruculların Cumhuriyet savcısı tarafından ifadeleri alınmış ve isnat edilen suç kapsamında tutuklanmalarına karar verilmiştir.

31. Başvuruculların, suçla ilgili inandırıcı nedenler bulunmadığı halde sadece sendikal faaliyetler nedeniyle tutuklandıkları iddiasının yerinde olmadığı, gösterilen deliller ve tutuklama kararlarında yer alan gerekçeler dikkate alındığında, isnat edilen suça ilişkin somut olgular olmadan tutuklama kararı verildiği şikâyetinin dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır. Tutuklama kararlarının mahkemelerin bu konudaki hukuki değerlendirme yetkileri çerçevesinde verildiği anlaşılmaktadır (B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 77).

32. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının "açıkça dayanaktan yoksun olması" sebebiyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Tutukluluk Süresinin Makul Olmadığı İddiası

33. Başvurucular kuvvetli suç şüphesi bulunmadığı halde gerekçesiz olarak tutukluluğun devamına karar verildiğini ve tutuklu kaldıkları sürenin makul olmadığını iddia etmişlerdir.

34. Başvurucuların şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

35. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

36. Bu hükümle, bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları güvence altına alınmıştır.

37. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Anayasa'nın 38. maddesinde "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz" şeklinde ifadesini bulan masumiyet karinesi, yargılama süresince kişinin hürriyetinin esas, tutukluluğun ise istisna olmasını gerektirmektedir. Masumiyet karinesine rağmen tutukluluğun devamı, ancak kişi hürriyetine nazaran daha ağır bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı görülebilir. Bu nedenle bir davada tutukluluğun makul süreyi aşmamasını gözetmek, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm olayların derece mahkemeleri tarafından değerlendirilmesi ile serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarda bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 61- 62).

38. Tutuklama tedbirine, kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutmanın devamı için yeterli görülebilirse de, bu süre geçtikten sonra uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 63).

39. Diğer taraftan özgürlük hakkı, adli makamlarla güvenlik görevlilerinin özellikle organize suçlarla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek biçimde yorumlanmamalıdır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinin, AİHS'ye taraf devletlerin güvenlik görevlilerinin bilhassa organize olanlar olmak üzere suçlulukla etkili olarak mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye sebep olabilecek biçimde uygulanmaması gerektiğini vurgulamaktadır (B. No: 2013/2814, 18/6/2014, § 69).

40. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun daha önce yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı tarihtir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 66).

41. Somut olayda başvurucular 25/6/2012 tarihinde gözaltına alınmış ve daha sonra tutuklanmışlardır. Başvurucu Mehmet Sıddık Akın 15/2/2013 tarihinde tensip kararıyla, diğer başvurucular 10/4/2013 tarihinde yapılan ilk duruşma sonunda serbest bırakılmışlardır. Bu durumda makul süre açısından dikkate alınması gereken tutukluluk süresi ilk başvurucu yönünden 7 ay 20 gün, diğer başvurucular yönünden ise 9 ay 15 gündür.

42. Başvuruculara isnat edilen suçun niteliği, hakkında soruşturma yürütülen kişi sayısı, soruşturmanın kapsamı, isnat edilen suçla ilgili şüphenin varlığını objektif olarak ortaya koyan deliller ve tutukluluğun devamına ilişkin gerekçeler ile tutukluluk süreleri dikkate alındığında Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

43. Açıklanan nedenlerle, kuvvetli suç şüphesi bulunmadığı halde gerekçesiz olarak tutukluluk halinin devamına karar verildiği yönündeki şikâyet bakımından Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun,

1. Kuvvetli suç şüphesi bulunmadığı halde tutuklama kararı verildiğine ilişkin kısmının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutukluluk süresinin makul olmadığına ilişkin kısmının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde bırakılmasına,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

A.V.

B. No: 2013/216 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/216

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.V. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/216)

Karar Tarihi: 11/12/2014

R.G. Tarih-Sayı : 12/5/2015-29353

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Muharrem İlhan KOÇ

Başvurucu : A. V.

Vekili : Av. Cansın Özlem ŞAFFAK

I.BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, yargılamanın hakkaniyete uygun yürütülmemesi ve makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 24/12/2012 tarihinde Bakırköy 12. Ağır Ceza Mahkemesi aracılığıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 9/7/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 7/1/2014 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 7/1/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı 20/1/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen başvuru hakkında görüş sunulmasına gerek görülmediğini bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu ile aynı yerde ikamet eden diğer bir kişi hakkında, apartman yöneticiliğinden kaynaklanan ve daha önce var olan husumet nedeniyle 7/4/2006 tarihinde karşılıklı yaralama suçunu işledikleri isnadıyla Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Başsavcılığının 22/8/2006 tarihli iddianamesiyle Gaziosmanpaşa 2. Asliye Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

8. Gaziosmanpaşa 2. Asliye Ceza Mahkemesi 30/4/2008 tarih ve E.2006/1069, K.2008/505 sayılı kararıyla eylemlerin öldürmeye teşebbüs suçunu oluşturacağı gerekçesiyle görevsizliğine ve dosyanın Bakırköy Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

9. Görevsizlik kararına ilişkin gerekçede, müşteki sanıklarla ilgili Adli Tıp Kurumu 2. İhtisas Kurulunun 20/7/2007 ve 25/7/2007 tarihli raporlarında yer alan yaralanmaların oluşuna ve niteliğine dair değerlendirmelerin esas alındığı görülmektedir.

10. Bakırköy 12. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2008/486 sayılı dosyasında devam eden yargılamada Mahkemenin 12/10/2010 tarih ve E.2008/486, K.2010/391 sayılı kararıyla başvurucu ve diğer müşteki/sanık karşılıklı olarak öldürmeye teşebbüs suçunu işledikleri ve ilk haksız hareketin kim tarafından yapıldığının tespit edilemediği gerekçesiyle ayrı ayrı 5 yıl 10 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir.

11. İlk derece mahkemesinin gerekçeli kararında “Özel A. Ş. Hastanesine ait İ.D.'nin doktor epikriz formu, İ.D.'a ait film, Özel G. Hastanesinde çekilmiş A. V.'a ait filmler, şikâyet dilekçeleri, olay yeri inceleme raporu ve krokisi, Özel A. Ş. Hastanesinin İ. D.'a ait geçici adli rapor formu, 07.04.2006 tarihli tutanak, Özel G. Hastanesinin A. V.'a vermiş olduğu geçici adli rapor, 10.06.2006 tarihli ekspertiz raporu, 07.07.2006 tarihli ekspertiz raporu, Adli tıp kurumu Gaziosmanpaşa şube müdürlüğünün 08.05.2006 ve 16.05.2006 tarihli raporları, Adli tıp kurumu 2. İhtisas Kurulunun 20.07.2007 ve 21.01.2008 tarihli raporları, Adli tıp kurumu 1. İhtisas Kurulunun 25.07.2007 tarihli raporu, görevsizlik kararı, nüfus sabıka kaydı, emanet eşya makbuzları, tanıkların beyanları, katılan sanıkların savunmaları” deliller başlığı altında belirtilmiştir.

12. İlk derece mahkemesinin gerekçeli kararında, adli raporlar, olay yeri inceleme raporu ve diğer ilgili belgeler yanında, müşteki sanıklar ile tanıklar İ.K, E.K., Y.G. ve E.B.’nin anlatımları yer almaktadır.

Müşteki/sanık (başvurucu) A.V., "diğer müşteki sanık ile aramızda apartman yönetimi nedeni ile sorun vardı ben eski yöneticiydim eylem tarihinde İbrahim kendi normal kapısından dairesine çıkabilecekken beni görmüş ve sabah ben işe giderken bulunduğum iki

blok un arasındaki tarafa doğru gelip küfürler ederek bana saldırdı. Seni geberteceğim gibi laflar ediyordu. Ben de git bırak işe gideceğim dedim buna rağmen saldırısına devam etti. Ve elinde bulunan bıçak ile bana vurmaya başladı ben yaralandım aynı zamanda küfürler ediyordu kaç kez vurdu hatırlamıyorum bu arada gasp olayları nedeni ile arabamda taşıdığım bıçak aklıma geldi. Bıçağı almaya gittiğimde yine saldırdı. Bana vururken kolumu kaldırdım yapma dedim ben de vururum dedim. Kolumdan da yaralandım. Ondan sonra ben de kendisine vurmaya başladım kaç kez vurduğunu hatırlamıyorum ayrıca ben bu bıçağın suç olduğunu bilmiyorum seyyar satıcıdan almıştım. Ben diğer müşteki sanıktan şikâyetçiyim katılma talebimde vardır"

Diğer müşteki/sanık İ. D., Yönetici olmamız nedeni ile diğer müşteki sanık ile aramazı da husumet vardı benim yönetici olduğum dönemde sanık da aidat ödememişti o olay nedeni ile Müşteki sanık A. ile iki akrabası beni dövmüşlerdi. O dosya numarasını daha sonra bildireceğim olay günü de sanık A. bana küfür ederek yaklaştı vurdu. Karşılıklı yumruklaştık bu sırada çenemden dudağımdan kan geldiği fark ettim baktığımda ayağımdan aşağıya kan akıyordu kasığımdan yaralandığımı anladım. Hem kasığından hem ağzımdan yaralanmıştım. Bunun üzerine arabama doğru koştum. Balık yakalama sırasında kullandığım çakı bıçağını aldım. Bu arada sanık beni kovaladı. Kan izleri arabamın yanında da vardı tutanaklar da bu bellidir. Bu sırada ben de çakı bıçağını alıp diğer müşteki sanığa vurdum iki kez vurdum karnından yaralandığını fark ettim. Daha sonra yere düştüm ben yerde iken de müşteki sanık A. bıçak ile vurmaya devam etti ben kavga sırasında oraya gelenlere bıçağı vermiştim ancak A. vermemiş. Ben yerde iken de vurmaya devam etti. Daha sonra H. isimli tanık A.'ya vurarak elindeki bıçağı almış, bende diğer müşteki sanık tan şikâyetçiyim katılma talebim vardır.

Tanık İ.K, "Ben söz konusu apartman da zemin katta oturuyorum müşteki sanıkların ikisi de komşum olur olay tarihinde normalde çalıştığım halde o gün işe gitmemiştim bir ara sesler duydum mutfak camından baktığımda kavga vardı İ. Bey in elinde bıçak vardı ve A. bey kendisini savunuyordu yapma işe gidecektim gibi şeyler söylüyordu, bunun üzerine polisi aradım tekrar döndüğümde mutfak camından değil salon penceresinden baktığımda benim pencerenin yanında idiler ve A. beyin pantolonundan kan akıyordu. Tekrar polise telefon ettim insanlar ölünce mi geleceksiniz dedim tekrar baktığımda benim camın önünden gitmişlerdi. İ. Bey i arabaya koyuyorlardı. A. bey de kendi arabasının yanına geldi. Apartmana yukarıya doğru bakıp kimse yok mu yahu diyordu bilgim bundan ibarettir, A. Blok Zemin katta oturuyorum. A blok ve B blok arasında 50 metre mesafe vardı. İlk gördüğümde benim mutfağın camının önünde idiler daha sonra benim salonun tarafına geçtiler ikinci kez telefon açtığımda B blok un arasına geçmişlerdi. Ben A Blok dayım onlar B tarafına geçmişlerdi olayda orada bitti A. V.'ın arabası benim mutfağın tam karşısına park eder o gün İ. bey in arabası nereye park etmişlerdi hatırlamıyorum B blok un önünde İ. beyi araca bindirdiler."

Tanık E.K., "Ben olay tarihinde balkonda çay içiyordum baktığımda aşağıda A. bey in arabasının yanında müşteki sanıklar A. ve i.' in yumruklaştığını gördüm yukarıdan yapmayın diye bağırdım ancak durmadılar ben sesimi duyuramadım yumruklaşırken İ., A. bey i bıraktı sol eli ile arka cebinden bıçak çıkardığını gördüm ben orayı seyir mahallinin terk edene kadar A.'nin elinde bıçak yoktu. Ben 6. katta B blok da oturuyorum onlar A Blok civarında kavga ediyorlardı ben asansör çağırıp inene kadar zaman geçti bizim B blok un köşesinde yerde ikisi de yaralı vaziyette perişan idi ikisinin elinde de bıçak vardı ellerinden bıçakları aldık gençler polis çağıralım dediler ben de yaralı oldukları için hastaneye götürelim dedik

ikisini de kendi arabalarına atarak hastaneye götürdük "

Tanık Y.G., "Olay günü ikamet ettiğim A blok un otoparkında camın önünde kahvaltı yaparken otoparkta A. V. ile İ.D.'nin kavga ettiklerini İ.D.'nin yerde A.V.'ın da İ.' in boğazını sıkarken gördüm yanlarında bir şahıs daha vardı. O da İ.D.ye vuruyordu. A. V.'ın eşi ve kızı da yanındaydı olaya müdahale etmiyorlardı. Ellerinde bıçak görmedim bu arada İ.D. un oğlu gelerek onu yerden kaldırdı. İ.D. yerden kalkarken A. V.'ın eli hala boğazındaydı. "demiş Sanık A.V.'ın müdafiinin talebi ile huzurdaki tanıktan sorulduğunda "benim bulunduğum blokda aynı hizada Zemin katta oturmaktadır. Ben bıçaklanma olayını görmedim ben o sırada banyoda idim "

Tanık E.B., "ben o dönemde söz konusu apartmanda apartman görevlisi idim çocuğum hastaneden getiriyordum bir bayan sanırım kavga var dedi. Apartmana geldiğimde bahçede her iki katılan sanığı yerde yaralı vaziyette yatarken gördüm. Kavga nasıl çıktı görmedim. Çevreden bağrışmalar olduğunu duydum öyle söylediler, ellerinde bıçakta görmedim" şeklindedir.

Gerekçeli kararda tanık H.K.'nin beyanı bulunmamaktadır. 28/1/2010 tarihli celsede bu tanığın daha önceki ifadeleri okunmuştur.

13. İlk derece mahkemesi,

"Dosya içerisindeki bütün bilgi ve belgeler birlikte değerlendirildiğinde; katılan sanıkların komşu oldukları, olay günü aralarında tartışma çıktığı, tartışmanın kavgaya dönüştüğü ve bu kavga esnasında katılan sanıkların birbirlerini bıçak ile öldürmeye kalkıştıkları anlaşılmıştır.

Her iki katılan sanığın aralarında olaydan önceye dayalı oturdukları apartmanın yöneticiliği ve aidat borçları yüzünden husumet bulunduğu, bu husumet sebebi ile dönem dönem aralarında kavga çıktığı, olay günü de her iki katılan sanığın bıçak gibi etkin bir silahla birbirlerini toraksa nafiz ve yaşamsal tehlike yaratacak şekilde birden çok bıçak darbesi ile yaraladıkları, hedef aldıkları vücut nahiyeleri ve hâsıl olan harabiyet nazara alındığında; kasıtlarının öldürmeye yönelik olduğu olay yerine gelen tanıklar ve özellikle H. K.'nın müdahalesi ve bıçağı alması nedeniyle her iki sanığın eylemlerini tamamlayamadığı anlaşılmış ve bu nedenle öldürmeye teşebbüs suçundan cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

Katılan sanıklardan hangisinin ilk olayı başlattığı açık olarak belirlenemediğinden eylemlerini haksız tahrik altında işledikleri kabul edilmiştir." gerekçesine dayalı olarak müşteki/sanıkların mahkûmiyetlerine karar vermiştir.

14. Bu karar Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 16/10/2012 tarih ve E.2011/6554, K.2012/7598 sayılı ilamıyla onanmıştır. Onama kararı 22/11/2012 tarihinde başvurucu tarafından öğrenilmiştir.

15. Başvurucu 24/12/2012 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 81. maddesi şöyledir:

"Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

17. 5237 sayılı Kanun'un 35. maddesi şöyledir:

"(1) Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp

da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur.

(2) Suça teşebbüs halinde fail, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onüç yıldan yirmi yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine dokuz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.”

18. Aynı Kanun’un 29. maddesi şöyledir:

“Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmidört yıla ve müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvurucunun 24/12/2012 tarih ve 2013/216 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu yaklaşık yedi yıl süren yargılamada makul sürenin aşıldığını, taraflar arasında daha önce yaşanan başka bir olayın kanıtlarının davanın kanıtıymış gibi değerlendirildiğini, sunulan delillerin gerekçesiz olarak reddedildiğini, tanıklar Y.G. ve H.K.’nin beyanlarının açıkça hatalı değerlendirildiğini, gerçekte olmayan tanık ifadeleri esas alınarak hüküm verildiğini belirterek Anayasa’nın kişi hürriyeti ve güvenliği ile adil yargılanma hakkına ilişkin 19. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, yeniden yargılama yapılmasına ve tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

21. Başvurucunun iddiaları, yargılamanın hakkaniyete uygun yürütülmediği, mahkûmiyet kararının somut gerekçeye dayanmadığı ve yargılamada makul sürenin aşıldığına ilişkindir. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı değildir (B. No: 2012/695, 12/2/2013, § 15). Bu şikâyet temelinde yapılan başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

22. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.”

23. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

24. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

25. Derece mahkemeleri, kararların yapısı ve içeriği ile ilgili olarak geniş bir takdir hakkına

sahiptirler. Özellikle taraflarca ileri sürülen kanıtların kabulü ve değerlendirilmesi öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu nedenle, açık keyfilik veya bariz takdir hatası olmadıkça, belirli bir kanıt türünün kabul edilebilir olup olmadığına, değerlendirme şekline veya aslında başvurucunun suçlu olup olmadığına karar vermek, Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (B.No. 2013/7800, 18/6/2014, § 33).

26. Buna karşın mahkemeler, "kararlarını hangi temele dayandırdıklarını yeterince açık olarak belirtme" yükümlülüğü altındadırlar. Bu yükümlülük, tarafların temyiz hakkını kullanabilmeleri için gerekli olması yanı sıra, tarafların, muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun bir biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda, toplumun kendi adına verilen yargı kararlarının sebeplerini öğrenmelerinin sağlanması için de gereklidir (B.No. 2013/7800, 18/6/2014, § 34).

27. Mahkemelerin bu yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya, karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Bununla birlikte muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmalar davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması halinde, davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi zorunluluktur (B.No. 2013/7800, 18/6/2014, § 35).

28. Başvuru konusu olayda, daha önce taraflar arasında yaşanan olayların dava konusu yargılamayla karıştırıldığı ve lehe olan hususlar dikkate alınmadan mahkûmiyete karar verildiği belirtilmekte olup, başvurucunun iddialarının özünün esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

29. İlk derece mahkemesinin kararına esas gerekçe dikkate alındığında, yargılamada ulaşılan sonuç bakımından taraflar arasında gerçekleşen önceki olayların yargılama konusu olayla karıştırıldığının ve ulaşılan sonucun açık biçimde gerçekte olmayan olgulara dayandırıldığının kabulü mümkün görülmemiştir. Başvuru kapsamında ileri sürülen iddiaların dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

30. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun iddiasının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

31. Başvurucunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının dayanaktan yoksun olmadığı, ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı görüldüğünden bu iddia bakımından başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

32. Başvurucu, hakkında yürütülen yargılamanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

33. Anayasa ve AİHS' nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasına ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (B. No: 2012/1049,

26/3/2013, § 18). AİHS ile AİHM içtihadından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının görünümleri olan ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı, AİHS' nin 6. maddesinde yer alması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındadır. Ayrıca, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesi de, Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38, 39).

34. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 41-45).

35. Anayasa'nın 36. ve AİHS' nin 6. maddeleri uyarınca kişilere, medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların yanı sıra, cezai alanda yöneltilen suç isnatlarının makul sürede karara bağlanmasını talep hakkı tanınmıştır. Suç isnadı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi olup, kişiye cezai alanda yöneltilen iddianın suç isnadı niteliğinde olup olmadığının tespitinde, iddia olunan suçun pozitif düzenlemelerdeki yerinin, suçun gerçek niteliğinin, suç için öngörülen cezanın niteliği ile ağırlığının değerlendirilmesi gerekir. Ancak isnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılamada ceza hukuku kuralları uygulanmış ise, ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın, adil yargılanma hakkının kapsamına girdiği kabul edilecektir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 31).

36. Başvuru konusu olayda, 7/4/2006 tarihinde başvurucu ve diğer sanık hakkında karşılıklı yaralama suçunu işledikleri iddiasıyla 22/8/2006 tarihli iddianameyle Gaziosmanpaşa 2. Asliye Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır. Bu mahkemenin 30/4/2008 tarihli görevsizlik kararıyla dava Bakırköy 12. Ağır Ceza Mahkemesince yürütülmüştür. Mahkemenin 12/10/2010 tarihli ve E.2008/486, K.2010/391 sayılı kararıyla başvurucu öldürmeye teşebbüs suçunu işlediği gerekçesiyle sonuç olarak 5 yıl 10 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Bu karar Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 16/10/2012 tarihli kararıyla onanmıştır. Kesinleşen mahkûmiyetle başvurucu hakkında hapis cezası verilmiştir. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

37. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anıdır. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 32).

38. Bununla birlikte, suç isnadının tarihi ile Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruların incelenmesi ile ilgili zaman bakımından yetkisinin başladığı tarih farklı olabilir. Anayasa Mahkemesince verilen birçok kararda, ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olmadığı yönündeki şikâyetlerde, 23/9/2012 tarihinde derdest olmak şartıyla, suç isnadının gerçekleştiği tarih ile suç isnadına ilişkin nihai kararın ilgilisi tarafından öğrenildiği tarihe veya devam eden davalarda Anayasa Mahkemesinin başvuruyu karara bağladığı tarihe

kadar geçen sürenin dikkate alınacağına hükmedilmiştir (Birçok karar arasında bkz: B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 36; B. No: 2013/13, 2/7/2013, § 51).

39. Somut yargılama açısından olayın gerçekleştiği 7/4/2006 tarihi itibarıyla başvurucu hakkında şüpheli sıfatıyla soruşturma kapsamında işlem yapılmıştır. Başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararının kesinleştiği 16/10/2012 tarihinde yargılama sona ermiştir.

40. Başvuruya konu yargılama sürecinde ilk olarak Gaziosmanpaşa 2. Asliye Ceza Mahkemesinde açılan kamu davasında yaklaşık 2 yıllık süre sonunda görevsizlik kararı verilmiştir. Bu karar üzerine dava dosyası Bakırköy 12. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir. Bakırköy 12. Ağır Ceza Mahkemesince yürütülen dava yaklaşık 2 yıl sonra sonuçlanmıştır. Temyiz aşamasındaki inceleme de yaklaşık 2 yıl sürmüştür.

41. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemelerde yargılamaların makul sürede sonuçlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 22-45).

42. Başvuruya konu davada yer alan sanık/müşteki sayısı, suçlamaların niteliği ile yargılama kapsamında icrası gereken usul işlemleri dikkate alındığında yargılamanın karmaşık olmadığı açıktır. Dava sürecinin bütününe bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve olayla birlikte başlayan soruşturmadan itibaren kesin hükmün verildiği tarihe kadar geçen 6 yıl 6 ayı aşan yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

43. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

44. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, esas inceleme sonunda ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği belirtilmiş; ancak yerindelik denetimi yapılamayacağı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

45. Başvuruda, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

46. Başvurucu 500.000,00 TL manevi tazminat talep etmiştir. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkına yönelik müdahale ve yalnızca ihlal tespitiyle telafi edilemeyecek ölçüdeki manevi zararın varlığı nedeniyle somut olayın özellikleri dikkate alınarak başvurucuya takdiren net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

47. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 172,50 başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.672,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun,

1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin kısmının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya takdiren net 5.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 172,50 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.672,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğinden sonra Maliye Bakanlığına yapılacak başvurudan itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması halinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

C. İŞ ORTAKLIĞI

B. No: 2013/769 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/769

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

C. İŞ ORTAKLIĞI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/769)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Okan TAŞDELEN

Başvurucu : C. İş ORTAKLIĞI

Vekili : Av. İfaket AYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, eksik sigortalılık bildirimine dayalı ek prim tahakkuku, bu işleme karşı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) aleyhine Bakırköy 4. İş Mahkemesinde açtığı davanın reddedilmesi ve Yargıtay tetkik hâkiminin görüşünün tebliğ edilmemesi nedeniyle, Anayasa'nın 2., 8., 13., 35., 36. ve 40. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu iddia ettiği ihlallere dayanarak, ödemek zorunda kaldığı paranın iadesine veya dosyanın ilgili mahkemesine gönderilmesine ya da yeniden yargılamaya karar verilmesini ve ayrıca manevi tazminata ve yargılama masraflarına hükmedilmesini talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 16/1/2013 tarihinde Bakırköy 1. İş Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 20/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu iş ortaklığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile imzalanan ihale sözleşmesi gereğince "Avrupa Yakası Ana Arterlerinin Meydanlarının Geçitlerin El ile Süpürülmesi, Temizlenmesi ve Her Türlü Görüntü Kirliliğinin Giderilmesi" işinin yüklenicisidir.

6. Başvurucu hakkında SGK müfettişlerince hazırlanan 31/3/2009 tarihli rapora istinaden, 2006/8, 2007/5-12, 2008/1-7, 9-12 dönemlerine ilişkin olarak 221.718,29 TL ek prim, 85.925,15 TL gecikme zammı olmak üzere toplam 306.643,47 TL borç tahakkuk ettirilmiştir. İlgili raporda, söz konusu işlerin yapılması için ihaleyle ilgili idari şartnamenin 7.3.2.1 paragrafında öngörülen personel sayısı ile SGK'ya bildirimi yapılan çalışanlar karşılaştırıldığında, eksik bildirilen personel bulunduğu belirtilmiştir. Diğer yandan, çalıştırılması gereken işçi sayısından daha az işçi için kuruma bildirge verildiği, şartnamede öngörülen işçi sayısı ile kuruma bildirilen işçi sayısı arasında 40 işçilik bir fark olduğu gerekçesiyle başvurucuya 22.631,00 TL idari para cezası da verilmiştir.

7. Başvurucu, söz konusu borç tahakkukunu kurumun e-bildirge sisteminden öğrenmiştir. Başvurucu 14/9/2009 tarihinde, ihale sürecinde herhangi bir hak kaybı yaşamamak için, yazılı bildirim yapılmasını beklemeksizin ve ihtirazi kayıtla belirtilen prim borcunu ödemiştir.

8. Başvurucu, borç bildirim yazısının 15/9/2009 tarihinde tebliğ edilmesini müteakip, tahakkuk ettirilen borca 16/9/2009 tarihinde itiraz etmiştir. Prim İtiraz Komisyonu, 18/11/2009 tarihinde başvurucunun itirazını reddetmiştir.

9. Başvurucu sonrasında, itirazın reddinin iptali ve ödediği miktarın iade edilmesi talebiyle Bakırköy 4. İş Mahkemesinde dava açmıştır. Başvurucu bu kapsamda, ihale makamı olan İstanbul Büyükşehir Belediyesinin yazısıyla, yeni personel programıyla uyum sağlanması için mevcut personel sayısının azaltılması gerektiği bildirildiği için personel sayısında ayarlama yapıldığını ve idari şartnamede belirtilen soyut işçi sayısı üzerinden çalışılmayan günler de dikkate alınarak eksik prim hesabı yapılmasının hatalı olduğunu iddia etmiştir.

10. İş Mahkemesi yargılama esnasında iki kişilik bilirkişi heyetinden rapor almıştır. Bilirkişiler, ilgili müfettiş raporundaki değerlendirmelerin mevzuat ve tebliğlere aykırı olduğunu, bu raporda kaçak işçi çalıştırıldığının tespit edilemediğini veya çalıştırılan işçiye verilip de kuruma bildirilmeyen bir ücretin bulunmadığını belirtmişler ve ek prim tahakkukunun haksız olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

11. Mahkeme, 11/4/2012 tarih ve E.2010/52, K.2012/207 sayılı kararıyla, başvurucunun çalıştıracağı işçilerin prime esas ücretinin idari şartnamenin 26.3 maddesinde düzenlendiği ve dosyadaki ilgili belgelerin incelenmesi sonucunda, başvurucunun şartnamede belirlenen prime esas işçi ücreti üzerinden SGK'ya prim ödemesi yaptığını somut delillerle ispatlayamadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

12. Başvurucu, davanın konusunun dönemsel olarak bazı kadrolarda noksan bazı kadrolarda

fazla eleman çalıştırılması durumunda primlerin gerçekleşen fiili çalışmaya göre mi yoksa farazi kurala göre mi ödeneceği olduğu, İlk Derece Mahkemesinin sorunun tespitinde hata yaptığı, bilirkişi raporunda herhangi bir usulsüzlük tespit edilemediği ve aynı konudan kaynaklanan idari para cezasının idare mahkemesince iptalinin ek prim tahakkukunun haksızlığını gösterdiği gerekçeleriyle kararı temyiz etmiştir.

13. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi duruşma yaptıktan ve tetkik hâkiminin raporunu dinledikten sonra 16/10/2012 tarih ve E.2012/13048, K.2012/19146 sayılı ilamı ile İlk Derece Mahkemesi hükmünü onamıştır. Daire onama kararını verirken, "idari şartnamenin 7.3.2.1. maddesinde yüklenilen ihlale konusu işin yapılması için unvanları belirtilen 550 adet personelin çalıştırılmasının istendiği, yine idari şartnamenin 26.3 maddesinde çalıştırılacak personele ödenecek ücretlerin belirtildiği, ihaleyi alan davacı işverenin ihale şartnamesindeki hususlara uymasında yasal zorunluluk bulunduğu gözetilerek, davacının davaya konu aylarda ihale şartnamesinde belirtilen sayıda personel çalıştırmadığının belirgin bulunmasına, eksik bildirilen personelin unvanlarına uygun olarak ihale şartnamesinde belirtilen ücret üzerinden prim ve gecikme zammı tahakkukuna ilişkin Kurum işleminde bir isabetsizlik bulunma"dığı sonucuna varmıştır.

14. Karar başvurucuya 14/1/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. İdari para cezasıyla ilgili olarak ise başvurucu, belirlenemeyen bir tarihte İstanbul 4. İdare Mahkemesinde iptal davası açmıştır.

16. İdare Mahkemesi, 20/1/2011 tarih ve E.2010/45, K.2011/52 sayılı kararı ile söz konusu işlemi şu gerekçelerle iptal etmiştir: "… dosyada bulunan bilgi ve belgelerin birlikte değerlendirilmesinden,kuruma bildirilen işçi sayısının şartnamede öngörülen işçi sayısından az olduğundan hareket edilerek para cezası verildiği, ancak şartname uyarınca eksik olduğu belirtilen 40 işçinin işyerinde çalıştığına ilişkin bir saptama ve tespitin bulunmadığı, şartnamede öngörülen sayı kadar işçi çalıştırılmamasının işin gereği gibi yürütülüp yürütülemeyeceğiyle ilgili farklı bir müeyyide uygulamayı gerektiren durum olduğu, davalı idarece para cezası uygulanabilmesi için ise şartname uyarınca bildirimi yapılmadığı belirtilen 40 işçinin davacı işyerinde çalıştığı hususunun açık olarak ortaya konulması gerektiği, şartnamede öngörülen sayı kadar işçi çalıştırılmadığı karinesinden hareketle para cezası verilemeyeceği, dolayısıyla şartname uyarınca eksik bildirim yapıldığı belirtilen 40 işçinin işyerinde çalıştığına ilişkin açık ve net bir belirleme ve bulgunun yer almadığı …"

17. Danıştay 15. Dairesi, anılan kararı 4/10/2012 tarih ve E.2011/11683, K.2012/6178 sayılı ilamı ile onamış ve Sosyal Güvenlik Kurumunun karar düzeltme talebini 27/6/2013 tarih ve E.2013/8291, K.2013/5303 sayılı ilamı ile reddetmiştir.

18. Başvurucu, 16/1/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

19. 17/07/1964 tarihli ve 506 sayılı mülga Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 79. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"(Değişik fıkra: 29/07/2003 - 4958 S.K./37. md.) Fiilen veya iş yeri kayıtlarından tespit edilecek her türlü bilgiden ya da kamu kuruluşları tarafından düzenlenen belge veya alınan bilgilerden çalıştığı tespit edilen sigortalılara ait olup, bu Kanun uyarınca Kuruma verilmesi gereken belgelerin yapılan tebligata rağmen bir ay içinde verilmemesi veya noksan verilmesi halinde, bu belgeler Kurumca resen düzenlenir ve muhteviyatı sigorta primleri

Kurumca tespit edilerek işverene tebliğ edilir.”

20. 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 86. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

“(Değişik fıkra: 17/04/2008-5754 S.K./50. mad) Kurumun denetim ve kontrol ile görevlendirilmiş memurlarınca, fiilen yapılan denetimler sonucunda veya işyeri kayıtlarından yapılan tespitlerden ya da kamu idarelerinin denetim elemanlarınca kendi mevzuatı gereğince yapacakları soruşturma, denetim ve incelemeler neticesinde veya kamu kurum ve kuruluşları ile bankalar tarafından düzenlenen belge veya alınan bilgilerden çalıştığı anlaşılan sigortalılara ait olup, bu Kanun uyarınca Kuruma verilmesi gereken belgelerin yapılan tebligata rağmen bir ay içinde verilmemesi veya noksan verilmesi halinde, bu belgeler Kurumca re'sen düzenlenir ve muhteviyatı sigorta primleri Kurumca tespit edilerek işverene tebliğ edilir. İşveren, bu maddeye göre tebliğ edilen prim borcuna karşı tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde, ilgili Kurum ünitesine itiraz edebilir. İtiraz, takibi durdurur. İtirazın reddi halinde, işveren kararın tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde yetkili iş mahkemesine başvurabilir. Yetkili mahkemeye başvurulması, prim borcunun takip ve tahsilini durdurmaz. Mahkemenin Kurum lehine karar vermesi halinde, 88 inci ve 89 uncu maddelerin prim borcuna ilişkin hükümleri uygulanır.”

21. 5510 sayılı Kanun’un 102. maddesinde, bu Kanun’un 8., 11. ve 86. maddelerinde belirtilen bildirim yükümlülüklerinin süresinde ve gereği gibi yerine getirilmemesi halinde ilgililer hakkında idari para cezası uygulanacağı öngörülmektedir.

22. "Avrupa Yakası Ana Arterlerinin Meydanlarının Geçitlerin El ile Süpürülmesi, Temizlenmesi ve Her Türlü Görüntü Kirliliğinin Giderilmesi" işi ihalesiyle ilgili idari şartnamenin 7.3.2.1. paragrafında ihale konusu işin yapılması için çalıştırılması gereken 550 personelin unvanları belirtilmektedir. İdari şartnamenin 26.3 paragrafında, bahse konu personele ödenecek ücretler düzenlenmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 16/1/2013 tarih ve 2013/769 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu, SGK’nın yasalara aykırı olarak e-bildirge sistemine borç kaydı düştüğünü ve itirazın takibi durduracağı kaydına rağmen yatırdığı parayı hemen tahsil ettiğini, borç kaydının iş ortaklığının kamu ihalelerine girmesini engellediğini iddia etmiştir.

25. Başvurucu ayrıca, SGK’nın ek prim tahakkukuna ilişkin bildirimde nereye ve ne şekilde itiraz edeceğinin belirtilmediğini, tahakkuk işleminin kanunda belirtilen şekil şartına aykırı olduğu iddialarının mahkeme kararlarında karşılanmadığını, kesinleşen İdare Mahkemesi kararı ek prim tahakkukunun haksızlığını ortaya koymasına rağmen Bakırköy 4. İş Mahkemesince bu hususun dikkate alınmadığını, derece mahkemelerinin sorunun nitelenmesinde ve hukuk kurallarının yorumunda hata yaptığını, kamu otoritesi olması nedeniyle SGK’nın savunmalarına başvurucunun aleyhine olacak biçimde üstünlük tanındığını, Yargıtay tetkik hâkiminin raporunun kendilerine tebliğ edilmediğini ve davasının haksız biçimde reddedilmesi sonucunda ihtirazi kayıtla ödediği paradan mahrum bırakıldığını ileri sürmüştür.

26. Başvurucu, şikayetlerine konu olaylar dolayısıyla, Anayasa’nın 36. ve Avrupa İnsan

Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddelerindeki adil yargılanma hakkının ve silahların eşitliği ile çelişmeli yargılama ilkesinin, Anayasa'nın 35. ve Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddelerindeki mülkiyet hakkının, Anayasa'nın 13. maddesindeki temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırmasına ilişkin ilkenin ve Anayasa'nın 2., 8. ve 40. maddelerinde belirtilen haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

27. Başvurucu, iddia ettiği ihlaller nedeniyle ve terditli olarak, tahakkuk ettirilen borca karşılık ödediği paranın iade edilmesini, dosyanın ilgili mahkemesine gönderilmesini, yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesini, ayrıca 10.000,00 TL tazminat verilmesini ve yargılama masraflarının kamu otoriteleri üzerinde bırakılmasını talep etmiştir.

B. Değerlendirme

28. Anayasa Mahkemesi, başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirme ile bağlı olmaksızın, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuru dilekçesi ve ekleri incelendiğinde, başvurucunun şikâyetlerinin özünün derece Mahkemesi tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla, başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmiş ve Anayasa'nın 2., 8., 13., 35. ve 40. maddelerine yönelik ayrı bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir. Başvurucunun, Yargıtay tetkik hâkiminin raporunun tebliğ edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlali iddiası ise ayrıca incelenmiştir.

1. Yargılamanın Sonucunun Adil Olmadığı İddiası

29. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

30. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir"

31. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin (4) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

32. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (Bkz. B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

33. Başvurucu, ek borç tahakkukuna ilişkin bildirimde kanun yollarına ilişkin açıklamaların bulunmadığını, derece mahkemelerinin vakaların değerlendirilmesinde ve ilgili mevzuat

hükümlerinin yorumlanmasında hata yaptığını, iddialarının mahkemelerce karşılanmadığını, davalı kurumun savunmalarına üstünlük tanındığını, aynı konuda verilen lehe İdare Mahkemesi kararının dikkate alınmadığını ve haksız olarak reddedilen davası sonucunda ödemiş olduğu parasından yoksun bırakıldığını ileri sürmüştür.

34. Mevcut başvuruya konu yargılamada, başvurucu, SGK tarafından yapılan borç tahakkukunun haksız ve mevzuata aykırı olduğu yönündeki iddialarını Bakırköy 4. İş Mahkemesi önünde dile getirmiş ve delillerini sunmuştur. İş Mahkemesi bununla birlikte, uyuşmazlığı ihaleyle ilgili idare şartname hükümleri çerçevesinde değerlendirmiş ve başvurucunun davasını reddetmiştir. Başvurucu, Yargıtay incelemesi esnasında tekrar duruşma hakkından faydalanmış ve temyize ilişkin iddialarını bu şekilde de sunabilmiştir.

35. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının Derece Mahkemeleri tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Mahkemelerin kararlarında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilememiştir. Ek olarak, başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair bir iddiasının cevapsız bırakılması söz konusu değildir.

36. İdare Mahkemesi tarafından verilen kararla ilgili olarak, Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan gerekse AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve hakları, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında kabul etmektedir (Bkz. B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

37. Bu kapsamda AİHM, adil yargılanma hakkının, hukuk devleti ilkesinin Sözleşmeci Devletlerin ortak mirası olduğunu belirten Sözleşme'nin önsözünün ışığında yorumlanması gerektiğini ifade etmektedir. Hukuk devletinin asli veçhelerinden birisini hukuki kesinlik ilkesi oluşturmaktadır ve bu ilke, hukuki durumlarda belirli bir istikrarı temin etmekte ve kamunun mahkemelere güvenine katkıda bulunmaktadır. Çelişkili mahkeme kararlarının sürüp gitmesi ise yargı sistemine güveni azaltarak, hukuki belirsizlik hali oluşturacaktır (Aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye [BD], B. No: 13279/05, 20/10/2011, § 57).

38. Bununla birlikte, ihtilaf konusu davalarda incelenen veya dayanılan olguların birbirinden farklılık göstermesi, iki karardaki farklılaşan değerlendirmeleri haklı gösterir ve bu durum içtihatta çelişki olarak nitelendirilemez (Aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. Erol Uçar/Türkiye (k.k.), B. No: 12960/05, 29/9/2009).

39. Mevcut başvuruya konu olaya bakıldığında, dayanılan İdare Mahkemesi kararı idari para cezası uygulamasını ilgilendirmektedir ve uyuşmazlığın özü "şartname uyarınca eksik olduğu belirtilen ve bildirim yapılmayan 40 işçinin işyerinde fiilen çalışıp çalışmadığıdır". Bakırköy 4. İş Mahkemesi ise şartnamede belirtilen sayıdaki işçi için prim ödenip ödenmediği yönünden inceleme yapmıştır ve kararının dayanağını şartnamede öngörülen işçi sayısı oluşturmaktadır. Dolayısıyla, her iki davanın dayandığı olgular farklılık

göstermektedir. İdare Mahkemesinin gerekçesindeki “şartnamede öngörülen sayı kadar işçi çalıştırılmamasının işin gereği gibi yürütülüp yürütülemeyeceğiyle ilgili farklı bir müeyyide uygulamayı gerektiren durum olduğu” ibaresi de bu sonucu desteklemektedir.

40. Sonuç itibarıyla, Anayasa’nın 36. veya Sözleşme’nin 6. maddesi anlamında, aynı konuda verilmiş çelişkili kararlar olgusu mevcut başvuruda ortaya çıkmamıştır.

41. Başvurucunun, ek borç bildiriminden bir gün sonra 16/9/2009 tarihinde ilgili idari kuruma itiraz etmiş olması ve sonrasında iddialarını İş Mahkemesi önünde de dile getirmiş olması dikkate alınarak, ilgili bildirimde hangi kanun yoluna ve hangi sürede başvuracağının belirtilmediği hakkındaki şikayete yönelik ayrı bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

42. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, derece mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurucunun şikâyetlerinin, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Yargıtay Tetkik Hâkiminin Raporunun Tebliğ Edilmediği İddiası

43. Başvurucu, Yargıtay tetkik hâkiminin görüşünün tarafına iletilmemesinin savunma hakkını ve çelişmeli yargı ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

44. Tetkik hâkimleri, daire başkanı tarafından verilen dava dosyalarının ilk incelemelerini yapar ve hazırladığı yazılı veya sözlü raporu daire başkanı veya üyelerine sunarlar. Dolayısıyla, dava dosyası hakkında karar verecek heyet ile birlikte çalışırlar ve heyet adına inceleme yapılarak rapor hazırlanması söz konusudur.

45. AİHM, eldeki başvuruyla benzer konudaki bir başvuruda, Danıştay tetkik hâkiminin kanaatlerinin önceden tebliğ edilmemesine ilişkin olarak bu yargı mensubunun görevinin Danıştay savcısının göreviyle mukayese edilebilir olmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir (Bkz. Meral/Türkiye, B. No: 33446/02, 27/11/2007, §§ 40-43).

46. AİHM kararına göre, tetkik hâkimleri, Danıştay Başkanı, kurul ve daire başkanları tarafından kendilerine verilen görevleri yerine getirmekle ve bunlar tarafından havale edilen davaları incelemekle sorumlu iken; savcılar, Danıştay Başsavcısının emri altında çalışmaktadırlar. Genel olarak tetkik hâkimleri tamamlanmış bir dosya hakkında görüşlerini sunmakta ve bu yönüyle Danıştay savcısının aksine yeni bir araştırma yapamamaktadırlar. Tetkik hâkimi, mütalaasını yazılı ya da sözlü olarak sunarak, hâkimlerin karar vermesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Ancak bu görevi, çalıştığı kurul veya daire adına yapmaktadır. Danıştay Başkanı ve Daire Başkanlarının yönetimindeki tetkik hâkimleri karar taslaklarını yazar ve tutanakları hazırlarlar.

47. Somut başvuruya konu davada, Bakırköy 4. İş Mahkemesi dosyası ve kararı incelenerek Yargıtay tetkik hâkimi tarafından rapor hazırlanmış, Yargıtay Daire Başkanı ve üyelerine sunulmuştur. Tetkik hâkiminin raporu dinlendikten sonra, mahkeme kararı oybirliğiyle onanmıştır. Bahse konu davada, tetkik hâkiminin önyargılı ve taraflı bir rapor sunduğunu gösteren herhangi bir unsur bulunmamaktadır.

48. Bu çerçevede, her ne kadar tetkik hâkiminin temyiz incelemesi esnasında hazırladığı ve sunumunu yaptığı rapor başvurucuya tebliğ edilmemişse de bu husus, adil yargılanma

hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemez.

49. Açıklanan nedenlerle, tetkik hâkiminin raporunun başvurucuya tebliğ edilememesinde açık ve görünür bir ihlal saptanmadığından, başvurucunun bu yöndeki iddiası da “açıkça dayanaktan yoksun” bulunmuştur.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle; başvurucunun, adil yargılanma hakkının ihlali iddialarının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SEYFİ YAYLA VE DİĞERLERİ

B. No: 2013/829 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/829

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEYFİ YAYLA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/829)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Recep BENLİ

Başvurucular : Seyfi YAYLA

Tekmile YAYLA

Sedat YAYLA

Sultan KARAKAŞ

Vekili : Av. Osman SALMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, yakınları Vedat Yayla'nın sağlık görevlilerinin ihmali davranışları sonucu hayatını kaybettiğini, bu olayla ilgili yapılan soruşturmaların etkin yürütülmeyerek kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, bu nedenle yaşam hakkı ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşler ve manevi tazminata hükmedilmesini talep etmişlerdir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuruculaların ilk başvurusu 17/1/2013 tarihinde İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi aracılığıyla yapılmıştır. 2013/829 sayılı bu başvuruya ilişkin dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona

sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 13/9/2013 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 6/2/2014 tarihinde yapılan toplantıda kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 6/2/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, tanınan ek süre sonunda görüşünü 7/4/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığının görüşü, başvurucuya 21/4/2014 tarihinde tebliğ edilmiş olup, başvurucu, karşı görüşlerini 6/5/2014 tarihinde bildirmiştir.

7. Başvuruculaların ikinci başvurusu 17/3/2014 tarihinde Bakırköy 9. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. 2014/3768 sayılı bu başvuruya ilişkin dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

8. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, aynı olaya ilişkin daha önce yapılan bir başvurunun Bölümlerde bulunması nedeniyle, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

9. Bölüm tarafından 4/11/2014 tarihinde yapılan toplantıda, 2014/3768 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2013/829 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, 2014/3768 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının kapatılmasına, incelemenin 2013/829 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

10. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

11. Başvuruculardan, Tekmile Yayla ve Seyfi Yayla 4/3/2012 tarihinde vefat eden Vedat Yayla'nın anne ve babası, diğer başvurucular Sedat Yayla ve Sultan Karakaş ise kardeşleridir.

12. Vedat Yayla, 3/3/2012 tarihinde kalp krizi geçirmiş, bunun üzerine yakınları tarafından saat 21.50'de Şişli'de bulunan bir kamu hastanesine götürülmüş ve burada hastaya ilk müdahalede bulunulmuştur.

13. Hastaya acil serviste bir saate yakın resüsitasyon-canlandırma yapılmış, kalp ritminin geri dönmesi üzerine yoğun bakım şartlarında entübe olarak mekanik ventilatöre bağlı takip edilmesi gerektiğinden yoğun bakım ünitesine yatışına karar verilmiştir. Bu hastanenin yoğun bakım ünitesinde boş yatak olmaması nedeniyle 112 Acil Komuta Merkezine bilgi verilerek uygun yoğun bakım ünitesi bulunması için yer talep edilmiştir. 112 Acil Komuta Merkezi tarafından 9 hastane sırasıyla arandıktan sonra saat 23.18'de Arnavutköy'de bulunan bir kamu hastanesinde yer olduğu tespit edilmiştir. Hasta yakınları bu hastanenin uzak olması nedeniyle ilk başta hastanın buraya naklini kabul etmemişler, telefonla irtibat

kurdukları özel bir hastanenin yoğun bakım servisine yatışın ücretli olduğunu öğrenince Arnavutköy'deki kamu hastanesine nakli onaylamışlardır.

14. Hastanın, doktorlu ambulansla Arnavutköy'deki kamu hastanesine götürülmek üzere yola çıktıktan 5-10 dakika sonra kalbi durmuş, bunun üzerine resüsitasyona başlanarak (saat 00.20'de) en yakın hastane olan Okmeydanı'ndaki kamu hastanesi acil servisine götürülmüştür. Ancak burada resüsitasyona devam edilmesine rağmen saat 01.15'te hasta vefat etmiştir.

15. Olayın meydana gelmesini müteakip İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 2012/33664 sayılı dosyayla resen soruşturma başlatmıştır. Başvurucular da, yetkili kişilerden şikâyetçi olduklarını beyan etmişlerdir.

16. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, aralarında hukuki ve fiili irtibat bulunmadığı gerekçesiyle sağlık görevlilerinin görevi kötüye kullanma suçunu işledikleri iddiası ile taksirle ölüme neden olma olayı hakkında, 17/8/2012 tarih ve K.2012/2230 sayılı ayırma kararı vermiştir. Görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin evrak 2012/112623 soruşturma numarasına kaydedilmiş, taksirle ölüme neden olma suçuna ilişkin soruşturmaya ise 2012/33664 numaralı dosya üzerinden devam edilmiştir.

17. Vedat Yayla'nın cesedi üzerinde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan ölü muayene işlemi sonunda, kesin ölüm sebebinin tespit edilmesi için ceset Adli Tıp Kurumu Başkanlığına gönderilmiştir. Yapılan otopsi sonucu hazırlanan 28/6/2012 tarih ve 684 sayılı rapora göre kişinin ölümünün akut myokard enfarktüsü (kalp krizi) ve gelişen komplikasyonlar sonucu meydana gelmiş olduğu anlaşılmıştır

18. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı gerekli araştırmaları yaptıktan sonra, 5/9/2012 tarih ve Soruşturma No.2011/33664, K.2012/47496 sayılı kararıyla, "otopsi raporuna göre müteveffanın kalp krizi sonucu öldüğünün tespit edildiği ve olayda başkasına atfı kabil herhangi bir kusur bulunmadığı" gerekçesiyle taksirle ölüme neden olma suçu yönünden kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

19. Anılan karara başvuruculaın yaptığı itiraz, Bakırköy 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 22/11/2012 tarih ve 2012/363 Değişik İş No.lu kararıyla reddedilmiştir.

20. Bu karar, 24/12/2012 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucular bu kararla ilgili olarak Anayasa Mahkemesine 17/1/2013 tarihinde bireysel başvuru yapmışlardır.

22. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 2012/112623 sayılı soruşturmaya konu "görevi kötüye kullanma" suçu yönünden ise 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca ilgili doktor ve sağlık personeli hakkında İstanbul Valiliğinden soruşturma izni verilmesini talep etmiştir.

23. İstanbul Valiliği, 2/12/2012 tarih ve 2012/247 sayılı kararı ile 7 doktor ve 3 sağlık personeli hakkında ''soruşturma izni verilmemesine'', bir görevlinin statüsü nedeniyle de ''karar almaya yer olmadığına'' karar vermiştir.

24. İstanbul Valiliğinin soruşturma izni verilmemesine dair kararına başvurucular tarafından yapılan itiraz üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi, 19/6/2013 tarih ve E.2013/206, K.2013/374 sayılı kararı ile itirazın kabulü ile eksikliklerin giderilmesine, yeniden ön inceleme raporu hazırlanmasına hükmetmiştir.

25. İstanbul Valiliği, anılan Mahkeme kararı doğrultusunda yeniden ön inceleme yapmış ve " … söz konusu tarihte Şişli'de bulunan kamu hastanesinin yoğun bakım servisinin ve diğer hastanelerin dolu olduğu, hastalığın tanısının tam olarak konulduğu, yapılması gereken tedavilerin yapıldığı, eksik bir işlem veya tedavi olmadığı ve yoğun bakım servisine yatırılması zorunluluğu kararının doğruluğunu alanında yetkin bilirkişi uzman tıp hekimlerince de onaylandığı, eksik bir işlem veya eksik tedavi olmadığı, herhangi bir kusur, hata veya eksiklik olmadığı anlaşıldığından" gerekçesiyle 16/9/2013 tarih ve 2013/211 sayı ile sorumlular hakkında soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir.

26. Başvuruculaların anılan karara yaptıkları itiraz üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi, 18/12/2013 tarih ve E.2013/755, K.2013/813 sayılı kararında " … yapılan ön inceleme sonucunda, hazırlık soruşturması yapılmasına yeterli bilgi ve belgenin dosya muhteviyatı itibariyle mevcut olmadığı anlaşıldığından" gerekçesine dayanarak itirazı reddetmiş ve karar aynı tarihte kesinleşmiştir.

27. Anılan karar, başvurucular vekiline 14/2/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

28. Başvurucular aynı olayla ilgili olarak süresinde 17/3/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

B. İlgili Hukuk

29. 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un "İzin vermeye yetkili merciler" başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi şöyledir:

"Soruşturma izni yetkisi;

…

b) İlde ve merkez ilçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında vali,

…tarafından bizzat kullanılır."

30. 4483 sayılı Kanun'un "Ön inceleme" başlıklı 5. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Ön inceleme, izin vermeye yetkili merci tarafından bizzat yapılabileceği gibi, görevlendireceği bir veya birkaç denetim elemanı veya hakkında inceleme yapılanın üstü konumundaki memur ve kamu görevlilerinden biri veya birkaçı eliyle de yaptırılabilir. İnceleme yapacakların, izin vermeye yetkili merciin bulunduğu kamu kurum veya kuruluşunun içerisinden belirlenmesi esastır. İşin özelliğine göre bu merci, anılan incelemenin başka bir kamu kurum veya kuruluşunun elemanlarıyla yaptırılmasını da ilgili kuruluştan isteyebilir. Bu isteğin yerine getirilmesi, ilgili kuruluşun takdirine bağlıdır."

31. 4483 sayılı Kanun'un "Ön inceleme yapanların yetkisi ve rapor" başlıklı 6. maddesi şöyledir:

"Ön inceleme ile görevlendirilen kişi veya kişiler, bakanlık müfettişleri ile kendilerini görevlendiren merciin bütün yetkilerini haiz olup, bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre işlem yapabilirler; hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisinin ifadesini de almak suretiyle yetkileri dâhilinde bulunan gerekli bilgi ve belgeleri toplayıp, görüşlerini içeren bir rapor düzenleyerek durumu izin vermeye yetkili mercie sunarlar. Ön inceleme birden çok kişi tarafından yapılmışsa, farklı görüşler raporda gerekçeleriyle ayrı ayrı belirtilir.

Yetkili merci bu rapor üzerine soruşturma izni verilmesine veya verilmemesine karar verir. Bu kararlarda gerekçe gösterilmesi zorunludur.”

32. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun “Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması” başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir.”

33. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun “Sorumluluk” başlıklı 49. maddesi şöyledir:

“Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

34. 6098 sayılı Kanun’un haksız fiillerden doğan borç ilişkilerinin Ceza Hukuku ile ilişkisini düzenleyen 74. maddesi ise şöyledir:

“Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir.

Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz.”

35. Yargıtayın konu ile ilgili bazı içtihatları şöyledir:

“…Bir davada dayanılan maddi olguları hukuksal açıdan nitelendirmek ve uygulanacak yasa hükümlerini bulmak ve uygulamak HUMK.76.maddesi gereği doğrudan hâkimin görevidir. Davacı, davalı doktor tarafından yapılan ameliyat nedeniyle ameliyat edilen bölgede yabancı cisim bırakıldığından yeniden ameliyat olmak zorunda kaldığını ileri sürerek maddi ve manevi tazminat istemiştir. Davanın temeli vekillik sözleşmesi olup, özen borcuna aykırılığa dayandırılmıştır. (BK. 386-390) Vekil vekâlet görevine konu işi görürken yöneldiği sonucun elde edilmemesinden sorumlu değil ise de, bu sonuca ulaşmak için gösterdiği çabanın, yaptığı işlemlerin, eylemlerin ve davranışların özenli olmayışından doğan zararlardan dolayı sorumludur. Vekilin sorumluluğu, genel olarak işçinin sorumluluğuna ilişkin kurallara bağlıdır. Vekil işçi gibi özenle davranmak zorunda olup, en hafif kusurundan bile sorumludur (BK.321/1.md.) O nedenle doktorun meslek alanı içinde olan bütün kusurları, hafif de olsa, sorumluluğun unsuru olarak kabul edilmelidir. Doktor, hastasının zarar görmemesi için, mesleki tüm şartları yerine getirmek, hastanın durumunu tıbbi açıdan zamanında ve gecikmeksizin saptayıp, somut durumun gerektirdiği önlemleri eksiksiz biçimde almak, uygun tedaviyi de yine gecikmeden belirleyip uygulamak zorundadır. Asgari düzeyde dahi olsa, bir tereddüt doğuran durumlarda, bu tereddüdünü ortadan kaldıracak araştırmalar yapmak ve bu arada da, koruyucu tedbirleri almakla yükümlüdür. Çeşitli tedavi yöntemleri arasında bir seçim yapılırken, hastanın ve hastalığın özellikleri göz önünde tutularak, onu risk altına sokacak tutum ve davranışlardan kaçınılmalı ve en emin yol

seçilmelidir. Gerçekten de müvekkil (hasta), mesleki bir iş gören doktor olan vekilden, tedavinin bütün aşamalarında titiz bir ihtimam ve dikkat göstermesini beklemek hakkına sahiptir. Gereken özeni göstermeyen vekil, BK.nun 394/1.maddesi hükmü uyarınca, vekâleti gereği gibi ifa etmemiş sayılmalıdır. Tıbbın gerek ve kurallarına uygun davranılmakla birlikte sonuç değişmemiş ise doktor sorumlu tutulmamalıdır...(Hukuk Genel Kurulunun 13/4/2011 tarih ve E.2010/13-717, K.2011/129 sayılı kararı).”

“Dava, desteğin yanlış tedavi sonucu öldüğü iddiasına dayalı tazminat istemine ilişkindir. Uyuşmazlık; kamu görevlisi doktorun eylemi nedeniyle açılan eldeki tazminat davasında husumetin adı geçen doktora yöneltilip yöneltilemeyeceği noktasında toplanmaktadır.

Davacı taraf, davalı doktorun görevi sırasında kanamalı ve acil durumda olduğu halde destekleri olan hastaya müdahalede bulunmayıp, dış gebelik olan başka bir hastayla ilgilendiği; böylece, dikkatsizlik ve tedbirsizliği nedeni ile desteğin ölümüne neden olduğu iddiasıyla ve doktoru hasım göstererek eldeki tazminat davasını açmıştır.

Davalının görevi dışında kalan kişisel kusuruna dayanılmadığına, dikkatsizlik ve tedbirsizliğe dayalı da olsa eylemin görev sırasında ve görevle ilgili olmasına ve hizmet kusuru niteliğinde bulunmasına göre, eldeki davada husumet kamu görevlisine değil, idareye düşmektedir. Öyle ise dava idare aleyhine açılıp, husumetin de idareye yöneltilmesi gerekir. Mahkemece, davalı doktor hasım gösterilerek açılan davanın husumet yokluğu nedeni ile reddedilmesi hukuka uygundur...(Hukuk Genel Kurulunun 1/2/2012 tarih ve E. 2011/4-592, K.2012/25 sayılı kararı).”

“...Davadaki ileri sürülüşe ve kabule göre dava temelini vekillik sözleşmesi oluşturmakta olup, özen borcuna aykırılığa dayandırılmıştır (BK. 386-390). Vekil, vekâlet görevine konu işi görürken yöneldiği sonucun elde edilmemesinden sorumlu değil ise de; bu sonuca ulaşmak için gösterdiği çabanın yaptığı işlemlerin eylemlerin ve davranışlarının özenli olmayışından doğan zararlardan sorumludur. Vekilin sorumluluğu genel olarak işçinin sorumluluğuna ilişkin kurallara bağlıdır (BK. 290/2 md.). Vekil, işçi gibi özenle davranmak zorunda olup, hafif kusurundan dahi sorumludur (BK. 321/1 md.). O nedenle vekil konumunda olan doktorun meslek alanı içinde olan bütün kusurları, hafif dahi olsa sorumluluğunun unsuru olarak kabul edilmelidir. Doktor, hastasının zarar görmemesi için mesleki tüm şartları yerine getirmek, hastanın durumunu, tıbbi açıdan zamanında gecikmeksizin saptayıp, somut durumun gerektirdiği önlemleri eksiksiz biçimde almak, uygun tedavi yöntemini de gecikmeden belirleyip uygulamak zorundadır. Asgari düzeyde dahi olsa, tereddüt doğuran durumlarda, bu tereddüdü ortadan kaldıracak araştırmalar yapmak ve bu arada da koruyucu tedbirleri almakla yükümlüdür. Çeşitli tedavi yöntemleri arasında bir tercih yaparken de hastasının ve hastalığının özelliklerini göz önünde tutmalı, onu risk altına sokacak tutum ve davranışlardan kaçınmalı, en emin yol seçilmelidir. Gerçekten de hasta, tedavisini üstlenen meslek mensubu doktorundan tedavisinin bütün aşamalarında mesleğin gerektirdiği titiz bir ihtimam ve dikkati göstermesini, beden ve ruh sağlığı ile ilgili tehlikelerden kendisini bilgilendirmesini güven içinde beklemek hakkına sahiptir. Gereken özeni göstermeyen vekil, B.K.'nun 394/1. maddesi hükmü uyarınca, vekâleti gereği gibi ifa etmemiş sayılmalıdır. Tıbbın gerek ve kurallarına uygun davranılmakla birlikte sonuç değişmemiş ise doktor sorumlu tutulmamalıdır...(13. Hukuk Dairesinin 16/2/2012 tarih ve E.2011/19947, K.2012/3097 sayılı kararı).”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

36. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 17/1/2013

tarih ve 2013/829 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

37. Başvurucular, ilk başvurularıyla ilgili olarak yakınları Vedat Yayla'nın sağlık görevlilerinin ihmalleri sonucu hayatını kaybettiğini, sağlık görevlilerinin görevi kötüye kullanma suçunu işlemiş olduklarının ispatlanması durumunda aynı görevlilerin ölümden de sorumlu olmaları gerekeceği halde hukuka aykırı olarak ayırma kararı verildiğini, ölüme neden olma suçu yönünden gerekli tüm delillerin elde edilmemesi nedeniyle etkili bir soruşturma yürütülmeden kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, ayrıca kararların gerekçesiz olduğunu belirterek Anayasa'nın 17. ve 36. maddelerinde güvence altına alınan yaşam hakkı ve hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

38. Başvurucular, ikinci başvurularında yakınlarının kalp krizi geçirmesi sonucu Şişli'de bulunan kamu hastanesi acil servisine götürüldüğünü, acil serviste 7 kez elektro şok uygulanmak suretiyle hayata döndürülen hastanın acil serviste dahi hayatta tutulmasına uygun ekipman ve personel bulunmasına rağmen, yoğun bakım ünitesinin de dolu olması bahane edilerek başka hastaneye sevk edildiğini, özel bir hastanenin acil durumdaki hastayı ücretsiz kabul etmekten imtina ettiğini, hastanın 35 km mesafedeki Arnavutköy'de bulunan kamu hastanesine götürülürken tekrar kalp krizi geçirmesi üzerine Okmeydanı'nda bulunan bir kamu hastanesine getirildiğini burada hayata döndürülmeye çalışılmasına rağmen hayatını kaybettiğini, ölüm olayında ihmal ve kusuru bulunan doktor ve sağlık personeli hakkında şikâyetçi olduklarını, Cumhuriyet Başsavcılığınca 4483 sayılı Kanun uyarınca İstanbul Valiliğinden soruşturma izni istendiğini, olayda sorumlulukları olduğu düşünülen doktor ve sağlık personeli hakkında soruşturma izni verilmediğini ve buna yaptıkları itirazın reddedildiğini, özel hastanenin başhekim yardımcısı doktor C.U. hakkında ön inceleme sonunda olumlu veya olumsuz bir karara varılmadığını, bu suretle taksirle ölüme sebebiyet veren kişiler hakkında etkili bir soruşturma yapılmayarak yaşam hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

39. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenlerin bireysel başvuru hakkına sahip oldukları kurala bağlanmıştır. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle mağdur olan ölen kişinin yakınları tarafından yapılabilecektir. Başvurucular, başvuru konusu olayda ölen kişinin anne, baba ve kardeşleridir. Bu nedenle başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır (B.No: 2013/841, 23/1/2014, § 65).

40. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu nedenle ceza soruşturmasında şikâyetçi konumunda olan başvurucuların "adil yargılanma", hakkına bağlı olarak Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiği şeklindeki iddiaları Anayasa'nın 17. maddesi ile ilişkili görülerek, yaşam hakkı kapsamda değerlendirilmiştir.

41. Başvurucular, yakınlarının ölüm olayında ihmalleri olan görevliler hakkında etkili soruşturma yapılmayarak Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

42. Adalet Bakanlığı görüşünde şikâyetlerin kabul edilebilirliği açısından değerlendirme yapılırken, 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel

başvurunun ancak başvuru yollarının tamamının tüketilmesi sonrasında yapılabileceği, bu koşulun yerine getirilmediği hususunun dikkate alınması gerektiği, AİHM kararlarında, yaşam hakkına ya da fiziksel bütünlüğe yönelik ihlallerin kasıtlı olmadığı durumlarda, özellikle de tıbbi hata konusunda "etkili bir adli sistem" oluşturmayı kapsayan pozitif yükümlülüğün her davada cezai işlem başlatmayı gerektirmediğinin belirtildiği, başvurucunun ceza soruşturması açılması talebi dışında yetkililerin idari veya hukuki sorumluluklarına ilişkin herhangi bir kanun yoluna başvurmadığı ve bu yöndeki başvuru yollarının tüketilmediği ifade edilmiştir.

43. Başvurucular, başvurunun kabul edilebilirliği hakkındaki Bakanlık görüşüne karşı, ceza hukuku anlamında soruşturma başlatılması ve sürdürülmesi için yeterli şüphe bulunduğunu, tazminat davası açma imkânı olmasının taksirle ölüme neden olma suçunun kamu görevlileri için uygulanmaması sebebi olamayacağını, etkili bir soruşturma ile kusur tespiti yapılmadan idare aleyhine tazminat davası açmanın daha sonrasında davada kusurun olmadığına yönelik bir tespit yapılması durumunda zararlarına olacağını bu nedenle Bakanlığın başvuru yollarının tüketilmediği görüşünün yerinde olmadığını ileri sürmüştür.

44. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" başlıklı 17. maddesi şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

45. Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilmez ve vazgeçilmez haklardan olup devletin bu konuda pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. Devletin, negatif bir yükümlülük olarak, yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, bunun yanı sıra, pozitif bir yükümlülük olarak, yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların, gerek diğer bireylerin, gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 50-51).

46. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre, devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi, devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak, bu konuda ihdas edilmiş yasal ve idari çerçevenin yaşamı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük, kamusal olsun veya olmasın, yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir (B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 52).

47. Söz konusu pozitif yükümlülük sağlık alanında yürütülen faaliyetleri de kapsamaktadır. Nitekim Anayasa'nın 56. maddesinde herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu, devletin "herkesin hayatını(,) beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak (…) amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini" düzenleyeceği ve bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getireceği kurala bağlanmıştır.

48. Devlet, yaşam hakkı kapsamında ister kamu isterse özel sağlık kuruluşları tarafından yerine getirilsin, sağlık hizmetlerini, hastaların yaşamlarının korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesini sağlayacak şekilde düzenlemek zorundadır (B. No: 2013/2839,

3/4/2014, § 35).

49. Devletin yaşam hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüklerin bir de usuli yönü bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmi bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda, bunların sorumlulukları altında meydana gelen ölümler için hesap vermelerini sağlamaktır (B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 54).

50. Usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türünün, yaşam hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespiti gerekmektedir. Buna göre, genel olarak ihmal suretiyle ortaya çıkan diğer ölümlerde olduğu gibi tıbbi ihmal sonucu meydana geldiği ileri sürülen ölüm olaylarında “etkili bir yargısal sistem kurma” yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 59).

51. Bu şekildeki bir kabul, bu tür olaylarda yürütülen ceza soruşturmalarının Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmeyeceği anlamına gelmemektedir (B.No: 2013/2839, 3/4/2014,§38). Diğer bir ifadeyle, bir ihlal iddiasına ilişkin olarak başvurulabilecek birden fazla etkili başvuru yolunun bulunması durumunda, kural olarak başvurucudan aynı amacı taşıyan başvuru yollarının tamamının tüketilmesi beklenemez (B. No: 2013/2355, 7/11/2013, § 30). Ancak ilke olarak tıbbi ihmallere ilişkin şikâyetler konusunda temel başvuru yolu hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan hukuk veya idari tazminat davası yoludur (B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 38).

52. Hukuka veya sözleşmeye aykırı bir fiil nedeniyle başkasına verilmiş olan zararın tazmin edilmesi yükümlülüğünü ifade eden hukuki sorumluluk, ceza hukuku alanında suç diye adlandırılan insan davranışına göre daha geniş bir hukuka aykırı davranış grubunu kapsamaktadır. Bir eylemin suç teşkil edebilmesi için ilgili kanunda açıkça tanımlanması gerekirken haksız fiil için böyle bir sınırlamaya yer verilmemektedir. Ayrıca, ceza hukuku alanında taksire dayalı sorumluluğun istisnai nitelik taşımasına rağmen, kasten veya taksirle başkalarına verilen zararın hukuki sorumluluk kapsamında giderim imkânının daha fazla olduğu, ceza hukuku alanında objektif sorumluluğa yer verilmezken hukuki sorumluluk alanında objektif sorumluluk esasının da etkin şekilde uygulandığı ve hukuki sorumluluk alanında aynı maddi vakıalar çerçevesinde daha düşük bir ispat standardı kullanılarak kişisel sorumluluğun söz konusu olabildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, hukuk sistemimizde ceza muhakemesinde şahsi hak iddiasında bulunma imkânı ortadan kaldırılırken, hukuki sorumluluk alanındaki tazmin yükümlülüğünün asıl gayesinin zarar görenin zararının telafi edilmesi olduğu nazara alındığında, özellikle somut başvuruya konu ihlal iddiasına benzer uyuşmazlıklar açısından, hukuki tazmin yolunun daha yüksek başarı şansı sunabilecek, kullanılabilir ve etkili bir başvuru yolu olduğu anlaşılmaktadır (B. No: 2013/2284, 15/4/2014, § 44).

53. Buna göre somut olaya bakıldığında, 3/3/2012 tarihinde kalp krizi geçirerek hastaneye götürülen Vedat Yayla’ya Şişli’de bulunan kamu hastanesinin acil servisinde bir saate yakın resüsitasyan-canlandırma yapıldığı, akabinde yoğun bakım şartlarında entübe olarak mekanik ventilatöre bağlı takip edilmesi gerektiğinden yoğun bakım ünitesine yatışına karar

verildiği, yoğun bakım ünitesinde boş yatak olmaması nedeniyle yapılan görüşmeler sonunda Arnavutköy'de bulunan bir kamu hastanesine ambulansla sevk edilirken durumu kötüleşince en yakın hastane olan Okmeydanı'ndaki kamu hastanesine getirildiği ancak burada yapılan müdahaleye rağmen kurtarılamayarak vefat ettiği görülmüştür. Bunun üzerine başvurucular, Cumhuriyet Başsavcılığına başvurmuş ve yakınlarının ölümünden sorumlu gördüğü doktorlar ve sağlık personeli hakkında şikâyetçi olmuşlardır.

54. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında devletin yerine getirmek zorunda olduğu pozitif yükümlülüklerin usuli boyutu, yaşanan ölüm olayının tüm yönlerinin ortaya konulmasına ve sorumlu kişilerin belirlenmesine imkân tanıyan bağımsız bir soruşturma yürütülmesini gerektirmektedir (B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 94). Soruşturmanın etkililik ve yeterliliğini temin adına soruşturma makamlarının resen harekete geçmesi ve ölüm olayını aydınlatabilecek, sorumluların tespitine imkân sağlayacak bütün delilleri toplaması gerekmektedir (B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 57).

55. Başvuru konusu olayda, başvurucuların yakınının yaşamını kaybetmesi üzerine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından derhal soruşturma başlatıldığı, yapılan ölü muayene ve otopsi işlemleri sonucunda Adli Tıp Kurumu raporuna göre kişinin kalp krizi sonucu öldüğünün belirlendiği, "olayda başkasına atfı kabil herhangi bir kusur bulunmadığı" gerekçesiyle taksirle ölüme neden olma suçu yönünden kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği, bu karara başvurucuların yaptığı itirazın, " … kararda açıklanan gerekçeler, hastane ve görevli doktorlar hakkında ayrıca bir soruşturma bulunduğu ile itiraz dilekçesinde ileri sürülen hususlar da gözetilerek verilen kararda usul ve yasaya aykırılık bulunmadığından" gerekçesiyle Bakırköy 10. Ağır Ceza Mahkemesince reddedildiği görülmüştür. Ölüm olayında kusuru bulunduğu iddia edilen doktorlar ve sağlık personeli hakkında yürütülen diğer soruşturma kapsamında ise İstanbul Valiliğinden ilgili kamu görevlileri hakkında görevi kötüye kullanma suçu yönünden 4483 sayılı Kanun gereğince inceleme yapılarak soruşturma izni verilip verilmeyeceğine dair kararın Savcılığa gönderilmesinin talep edildiği görülmektedir. Bu talep sonucunda İstanbul Valiliği, ön inceleme raporuna istinaden söz konusu doktorlar ve sağlık personeli hakkında "" … söz konusu tarihte Şişli'de bulunan kamu hastanesinin yoğun bakım servisinin ve diğer hastanelerin dolu olduğu, hastalığın tanısının tam olarak konulduğu, yapılması gereken tedavilerin yapıldığı, eksik bir işlem veya tedavi olmadığı ve yoğun bakım servisine yatırılması zorunluluğu kararının doğruluğunu alanında yetkin bilirkişi uzman tıp hekimlerince de onaylandığı, eksik bir işlem veya eksik tedavi olmadığı, herhangi bir kusur, hata veya eksiklik olmadığı anlaşıldığından" gerekçesi ile soruşturma izni verilmemesine karar vermiş, bu karara yapılan itiraz üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi " … yapılan ön inceleme sonucunda, hazırlık soruşturması yapılmasına yeterli bilgi ve belgenin dosya muhteviyatı itibariyle mevcut olmadığı anlaşıldığından" gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

56. Ceza soruşturmasına ilişkin süreç incelendiğinde, ölüm olayının akabinde Savcılık tarafından resen soruşturmaya başlandığı, olayla ilgili iki ayrı soruşturma yürütüldüğü, kişinin kesin ölüm sebebinin tespitine yönelik soruşturmada yapılan klasik otopsi işlemiyle kesin ölüm sebebi kalp krizi sonucu ölüm olarak belirlendikten sonra konuyla ilgili kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği, bu karara başvurucular tarafından yapılan itirazın Bakırköy 10. Ağır Ceza Mahkemesince reddedildiği, olayda yaşanan ölümden sorumlu olduğu ileri sürülen doktorlar ve sağlık personeli hakkında görevi kötüye kullanma suçundan dolayı yürütülen diğer soruşturmada, derhal hazırlık soruşturmasının başlatıldığı,

sonrasında 4483 sayılı Kanun hükümleri uyarınca soruşturma dosyasının İstanbul Valiliğine gönderildiği, hakkında şikâyet bulunan doktorlar ve sağlık personeli hakkında yapılan ön inceleme sonucunda hazırlanan rapor doğrultusunda İstanbul Valiliği tarafından soruşturma izni verilmediği, bu karara başvurucular tarafından itiraz edilmesi üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesince, yapılan ön incelemedeki eksik bırakılan hususlar gerekçe gösterilerek, ön incelemenin yeniden yapılması için Valilik kararının bozulmasına karar verildiği, bunun üzerine farklı bir kurumda görevli ve konunun uzmanı doktor tarafından yapılan ön incelemede, olayda ihmali olduğu öne sürülen doktorların ifadesinin alındığı, olay saatinde 112 Acil Komuta Merkezi ile yapılan telefon görüşme kayıtlarının incelendiği, olay tarihine ilişkin olarak Şişli'de bulunan kamu hastanesinin yoğun bakım servisi yataklı hasta kayıtlarının incelendiği, konuyla ilgili olarak acil tıp ve kardiyoloji dalında uzman doktorların bilirkişi olarak görüşlerine başvurularak kalp krizi geçiren hastaya yapılan müdahalelerin yeterli olup olmadığının sorulduğu, tüm tedavi evrakları getirtilerek incelendiği, sonuç olarak hastalığın tanısının tam olarak konulduğu, yapılması gereken tedavilerin yapıldığı, eksik bir işlem ve tedavi olmadığı ve yoğun bakım servisine yatırılması zorunluluğu kararının doğruluğunun, alanında yetkin bilirkişi uzman tıp hekimlerine müracaat edilerek belirlendiği, söz konusu doktorların sorumluluğunun bulunmadığı kanaatiyle hazırlanan ön inceleme raporuna istinaden soruşturmaya izin verilmediği, başvuruculaların karara itiraz ettiği, ancak İstanbul Bölge İdare Mahkemesince hazırlık soruşturması yapılmasına yeterli bilgi ve belgenin dosya muhteviyatı itibariyle mevcut olmadığı gerekçe gösterilerek soruşturma izni verilmemesine dair yetkili merci kararına yapılan itirazın reddedildiği, bu şekilde başvuruculaların soruşturmanın açıklığını temin edecek ve meşru menfaatlerini koruyabilecek bir şekilde soruşturma sürecine dâhil olabildiği görülmektedir. 4483 sayılı Kanun'un konu hakkındaki hükümleri göz önünde bulundurulduğunda, yürütülen soruşturmanın yetersiz olduğunu ortaya koyacak bir eksiklik veya soruşturmayı yürüten yetkililere yüklenilebilecek ihmali bir davranış da saptanmamıştır.

57. Bu tür olaylarda yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve vuku bulan ölüm olayında varsa sorumluları ve sorumluluklarını tespit etmek üzere adalet önüne çıkarılmalarını sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü değil, uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür (B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 56). Tıbbi ihmaller sonucunda meydana geldiği ileri sürülen ölüm olaylarına ilişkin yürütülen soruşturma sonucunda mutlaka herhangi bir kişinin cezai sorumluluğunun belirlenmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Anayasa'nın 17. maddesi, başvuruculara üçüncü kişileri (başvuru konusu olayda doktoru) belirli bir suç (görevi kötüye kullanma ve taksirle ölüme neden olma suçu) nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı verdiği, tüm yargılamaların mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma yükümlülüğü verdiği şeklinde yorumlanamaz (B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 45).

58. Başvuruda ileri sürülen kalp krizi geçiren hastaya zamanında ve yeterli tıbbi müdahalelerin yapılmaması suretiyle yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği iddiaları açısından yaşam hakkına ilişkin bir ihlal söz konusu ise bu ihlalin giderilmesi öncelikle idari makamların ve derece mahkemelerinin yükümlülüğü altındadır (B.No: 2013/2075, 4/12/2013, § 75). Başvurucu, olayda ihmali olduğunu ileri sürdüğü doktorlar ve sağlık personeli hakkında suç duyurusunda bulunarak ceza soruşturması açılması talebinde bulunmuş olmakla birlikte, doktorların veya hastanelerin idari ve hukuki sorumluluklarına ilişkin herhangi bir kanun yoluna başvurmadığı görülmektedir. Yargıtayın yukarıda (§ 35) yer verilen konu hakkındaki içtihatları (B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 24-27) dikkate

alındığında, ceza kanunları uyarınca suç oluşturmayan eylem ve ihmallere karşı da, husumetin yöneltileceği kişiye bağlı olarak, 2577 sayılı Kanun ile 6098 sayılı Kanun'un yukarıda belirtilen (§ 32-34) hükümleri uyarınca kusura ve hatta kusursuz sorumluluğa dayalı olarak idareye veya kişilere yönelik idare ve hukuk mahkemeleri önünde uğranılan zararları tazmin yolları düzenlenmiştir (B. No: 2013/2075, 4/12/2013, § 74).

59. Ayrıca başvurucular özel hastanenin başhekim yardımcısı doktor C.U. hakkında herhangi bir karara varılmadığını iddia etmektedirler. Özel bir hastanede çalışan bu doktorun kamu görevlisi olmaması sebebiyle hakkında 4483 sayılı Kanun uyarınca bir karar verilmediği anlaşılmıştır. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından doktorlar ve sağlık personeli hakkında yürütülen 2012/112623 sayılı soruşturma sonunda soruşturma izni verilmemesi nedeniyle 4/6/2014 tarihinde 2014/41537 sayılı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Ancak burada da doktor C.U. hakkında bir karar verilmemiştir. Başvuruculaın, özel hastanede görev yapan doktor ile ilgili olarak kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda bir sonuca varılmaması nedeniyle, bu karara itiraz etme hakları olmasına rağmen, UYAP kayıtlarına göre, başvuruculaın tüketilmesi gereken itiraz kanun yolunu kullanmadan bireysel başvuruda bulundukları görülmüştür.

60. Bu açıklamalara göre, başvuru konusu olayda cezai sorumluluğun tespiti için ilgili kanun yoluna başvuran ancak sonuç alamayan başvurucular açısından da değinilen hukuki ve idari kanun yollarına başvurma imkânı bulunmaktadır. Dolayısıyla, yapılan tıbbi müdahale açısından ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olduğundan söz edilemeyecektir.

61. Açıklanan nedenlerle, zamanında ve yeterli tıbbi müdahalelerin yapılmaması suretiyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddialarının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle, başvurucunun, zamanında ve yeterli tıbbi müdahalelerin yapılmaması suretiyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddialarının "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde bırakılmasına, 11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

HATİCE ŞULE GÖLÇÜKLÜ

B. No: 2013/1838 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1838

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HATİCE ŞULE GÖLÇÜKLÜ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1838)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Şebnem NEBİOĞLU ÖNER

Başvurucu : Hatice Şule GÖLCÜKLÜ

Vekili : Av. Kemal BOZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, tarafı olduğu hukuk davasının makul sürede neticelendirilmemiş olması, mahkemece dinlenilen mahalli bilirkişilerin yaş ve seçim usulleri uyarınca tarafsız ve yeterli olmaması ile mahkemece verilen kararın mülkiyet hakkını ihlal etmesi nedeniyle, Anayasanın 35. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürerek, ihlalin tespitiyle yeniden yargılama yapılmasına, yeniden yargılamanın mümkün olmaması durumunda uğradığı zararın tazminine karar verilmesini talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 4/3/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 6/6/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 2/8/2013 tarihli yazısı 15/8/2013 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş, başvurucu vekili tarafından 26/8/2013 tarihinde Adalet Bakanlığı görüşüne karşı beyan dilekçesi ibraz edilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucunun murisinin de aralarında bulunduğu bir kısım davacılar tarafından, Milas ilçesi Ovakışlacık köyünde bulunan bazı taşınmazların Şubat 1338 (1922) tarihli tapu kayıtları kapsamında kendilerine ait olduğu ve taşınmazlara haksız olarak el atıldığından bahisle 7/12/1962 tarihinde müdahalenin önlenmesi davası açılmıştır.

8. Bahse konu davanın derdest olduğu süreçte, belirtilen davacılar tarafından Milas Sulh Hukuk Mahkemesinin E.1963/187 sırası üzerinde ortaklığın giderilmesi davası açılmış olup, yargılama sırasında tarafların aralarında yaptıkları 29/5/1963 tarihli sulh sözleşmesi ile taşınmazların aynen taksimine karar verilmesi talep edilmiş, taraflarca sunulan sulh sözleşmesi Mahkemece kabul edilerek 30/7/1963 tarihli karar ile taşınmazların aynen taksimine karar verilmiş ve karar temyiz edilmeksizin 7/8/1963 tarihinde kesinleşmiştir.

9. Milas Asliye Hukuk Mahkemesince yürütülen yargılama neticesinde, bölgede kadastro tespit çalışmalarının başladığından bahisle Mahkemenin 26/11/1964 tarih ve E.1962/824 K.1964/635 sayılı görevsizlik kararı ile dosya Milas Kadastro Mahkemesine devredilerek Mahkemenin E.1065/50 sırasına kaydı yapılmıştır.

10. Milas Asliye Hukuk Mahkemesinden görevsizlik kararı ile devredilen ve aynı taşınmazları konu alan E.1965/58 sayılı tapu iptal ve tescil talepli dosyanın da Mahkemenin E.1965/50 sırası üzerinde birleştirilmesine karar verilmiştir.

11. Milas Kadastro Mahkemesinin E.1965/50 sayısı üzerinde yürütülen yargılama neticesinde, başvurucu murisinin de aralarında bulunduğu davacılar tarafından dayanılan tapu kayıtlarının dava konusu taşınmazlara uymadığı gibi, davacılar tarafından sulh sözleşmesi ile taksimi sağlanan taşınmazların da hudut ve mevki olarak dava konusu taşınmazlara uymadığı ve davalılar adına 3402 sayılı Kanun'un 14. ve17. maddeleri uyarınca iktisap koşullarının gerçekleştiği belirtilerek, başvurucunun murisinin de aralarında bulunduğu davacıların davasının reddine hükmedilmiştir.

12. İlk derece mahkemesinin 30/3/2011 tarih ve E.1965/50 K.2011/23 sayılı hükmü temyiz edilmekle, Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin 10/4/2012 tarih ve E.2012/1515 K.2012/3350 sayılı kararı ile onanmıştır.

13. Onama kararı üzerine yapılan karar düzeltme başvurusu, Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin 4/2/2013 tarih ve E.2012/8877 K.2013/547 sayılı kararı ile reddedilmiştir.

14. Başvurucu tarafından ret kararının aynı tarihte öğrenildiği beyan edilmiş ve 4/3/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ile 21/6/1987 tarihli ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 25. maddesinin birinci fıkrası, 28. maddesinin birinci fıkrası, 29. maddesinin birinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları, 30. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları, 32. maddesinin birinci fıkrası ve 36. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi (Bkz. B. No. 2012/12, 17/9/2013, §§ 16–22).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 4/3/2013 tarih ve 2013/1838 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, murisinden intikal eden taşınmazlara ilişkin olarak yürütülen yargılamanın kırk dokuz yılı aşkın bir süre sonra neticelendirildiğini, mahkemece yapılan yargılama sırasında dinlenilen mahalli bilirkişilerin yaş ve seçim usulleri uyarınca tarafsız ve yeterli olmaması nedeniyle yapılan yargılamanın adil olmadığını, mahkemece adil olmayan bir yargılamaya dayanılarak ve taşınmazların tapu kayıtlarına itibar edilmeyerek verilen kararın mülkiyet hakkını ihlal ettiğini belirterek Anayasa'nın 35. ve 36. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Delillerin Değerlendirilmesinin Adil Olmadığı İddiası

18. Başvurucu, mahkemece yapılan yargılama sırasında dinlenilen mahalli bilirkişilerin yaş ve seçim usulleri uyarınca tarafsız ve yeterli olmaması nedeniyle yapılan yargılamanın adil olmadığını iddia etmiştir.

19. Adalet Bakanlığı görüş yazısında, delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi hususlarının öncelikle derece mahkemelerinin takdirinde olduğu, derece mahkemelerince olguların ve hukukun değerlendirilmesindeki farklılıkların temel hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece bireysel başvuru konusu yapılamayacağı, delillerin değerlendirilmesinde açıkça bir keyfilik bulunmadığı müddetçe derece mahkemelerinin takdirine müdahale edilemeyeceği ifade edilerek, başvurunun bu bölümünün kabul edilebilirlik koşullarını taşıyıp taşımadığı ve bu itibarla açıkça dayanaktan yoksun olup olmadığının değerlendirilmesinde belirtilen hususların göz önünde bulundurulması gerektiği bildirilmiştir.

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

21. Yapılan yargılama sırasında tanık dinletme hakkı da dâhil olmak üzere delillerin ibrazı ve değerlendirilmesi ile delillere ilişkin temel usuli güvencelere riayet edilmesi, adil yargılanma hakkının somut görünümleri arasında yer almaktadır. Yargılama makamları yargılamanın taraflarınca ileri sürülen iddiaları ve gösterdikleri delilleri gereği gibi incelemek zorundadır. Bununla birlikte, belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri

değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen derece mahkemelerine aittir. Mevcut yargılamada geçerli olan delil sunma ve inceleme yöntemlerini denetlemek Anayasa Mahkemesi'nin görevi kapsamında olmayıp, Mahkemenin görevi delillere ilişkin bazı temel kuralların gözetilmesi suretiyle başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığının değerlendirilmesidir. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında, taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkanların tanınması ve delillere ilişkin hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir (B. No. 2013/1213, 4/12/2013, § 27).

22. Derece mahkemeleri nezdindeki yargılamalarda izlenilen delil kuralları ve bunların yorumlanması kural olarak belirtilen hususların değerlendirilmesi açısından daha elverişli konumda olan söz konusu mahkemelere aittir. Bununla birlikte, delillerin incelenme ve değerlendirilme yönteminin açık bir hakkaniyetsizlik veya keyfilik ihtiva etmesi veya bu değerlendirmelerin "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkeleri gözetilerek yapılmaması durumunda, adil yargılanma hakkının gereklerine uygun bir delil değerlendirilmesinden söz edilemez.

23. Sözleşme'nin 6. maddesinde, davada kullanılan delillerin ispat güçleri ile ilgili bir düzenleme bulunmamakla birlikte, AİHM de, delilerin kabul edilebilirliği ile ilgili olarak, somut davada kullanılan delillerin "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkeleri gözetilerek tartışılıp tartışılmadığını ya da söz konusu delillerin yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmamasına etkisini değerlendirmekte (bkz. Tamminen/Finlandiya, B. No: 40847/98, 15/6/2004, §§ 40-41; Barberà, Messegué ve Jabardo/İspanya, B. No: 10590/83, 6/12/1988, §§ 68, 81-89) ve birçok kararında, Sözleşme'nin 6. maddesinin adil yargılanma hakkını güvence altına almakla beraber, öncelikli olarak ulusal hukuk bağlamında düzenlenmesi gereken bir konu olan delillerin kabul edilebilirliğine ilişkin bir kural ortaya koymadığını belirtmektedir (bkz. Schenk/İsviçre, B. No: 10862/84, 12/7/1988, §§ 45-46; Desde/Türkiye, B. No: 23909/03, 1/2/2011, § 124).

24. Somut başvuru açısından, taşınmazın aynına dair uyuşmazlığa ilişkin olarak yapılan keşiflerde dinlenilen mahalli bilirkişilerin yaş ve seçim usulleri uyarınca tarafsız ve yeterli olmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddia edilmekle birlikte, ilk derece mahkemesince tarafların itirazları da nazara alınmak suretiyle, müteaddit defa keşif mahalli ile davaya konu taşınmazları bilen, taraflarla husumet ve yakınlığı bulunmayan tarafsız bilirkişilerin tespiti amacıyla tahkikatlar yaptırıldığı, dosya kapsamında icra edilen üçüncü keşif olan ve hükme esas alındığı anlaşılan 16/11/2009 tarihli keşifte, mahkemece belirlenen mahalli bilirkişiler hususunda beyanı alınan taraflar ve vekillerince bilirkişilere herhangi bir itirazlarının olmadığının beyan edildiği ve belirtilen kişiler arasında başvurucu vekilinin de yer aldığı görülmektedir. Başvuru dosyası kapsamından, başvurucunun söz konusu hususta karşılanan itirazları ve vekilinin belirtilen beyanı dışında, mahalli bilirkişilerin belirlenmesi hususuna ilişkin bir itirazda bulunulduğuna ve bu kapsamda başvurucuya "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkelerine aykırı olarak delillerini sunma, inceletme ve itiraz etme hususlarında uygun olanakların sağlanmadığına ilişkin bir veri bulunmadığı gibi, Mahkeme'nin delilleri değerlendirmesinde açık bir hakkaniyetsizlik veya keyfilik bulunduğuna dair bir bulguya da rastlanmamıştır.

25. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun, delillerin değerlendirilmesinin adil yargılanma hakkına aykırılık oluşturduğu yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun" olduğuna

karar verilmesi gerekir.

b. Mülkiyet Hakkının İhlali İddiası

26. Başvurucu, dava konusu taşınmazlar hakkında Milas Sulh Hukuk Mahkemesinde görülen ortaklığın giderilmesi davası kapsamında, tapulu olan taşınmazlarına ilişkin taksim projesi düzenlendiğini, ancak bu proje kapsamında dava konusu taşınmazları kapsadığı anlaşılan tapu kayıtlarının Milas Kadastro Mahkemesi tarafından dikkate alınmayarak davanın reddedilmesi nedeniyle, Anayasa'nın 35. maddesinde tanımlanan mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Adalet Bakanlığı görüş yazısında, Anayasa'nın 35. maddesinin sadece mevcut mülk ve varlıklara koruma sağladığı, mülkiyeti kazanma hakkının kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun söz konusu korumadan yararlanamayacağı, somut başvuru açısından başvurucu murisinin de aralarında bulunduğu davacılar tarafından kendi mülklerine ait olduğu iddia edilen eski tarihli tapu kayıtlarına dayanıldığı ancak, sınırları itibarıyla dava konusu taşınmazlara uymadığı tespit edilen kayıtlara mahkemece itibar edilmediği, yargılama neticesinde söz konusu kayıtların geçerli tapu kayıtları olmadığının tespit edildiği ve mahkemece taşınmazların zilyetlik olgusuna istinaden tesciline hükmedildiği ifade edilerek, başvurucunun mevcut bir mülkünden veya meşru bir beklentisinden söz edilemeyeceği hususunun göz önünde bulundurulması gerektiği bildirilmiştir.

28. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.…"

29. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

30. Belirtilen hükümler uyarınca, bir anayasal hak ihlali iddiasının Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisi dâhilinde olabilmesi için, başvurucu tarafından dayanılan hakkın Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden olması ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamında yer alması, ayrıca başvurucunun ihlal iddiasına temel alınan hakkın kapsamına giren korunmaya değer bir menfaatinin bulunması gerekir.

31. Anayasa'nın 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

32. Anayasa'nın 35. maddesinde yer verilen mülkiyet kavramı, kapsam itibarıyla 4721 sayılı Kanun'da yer alan mülkiyet kavramı ile sınırlı olmamakla birlikte, taşınmaz mülkiyetinin Anayasa'nın 35. maddesindeki güvence kapsamına girdiğinde kuşku yoktur.

33. Anayasa'nın 35. maddesi kapsamındaki hakkının ihlal edildiğini ileri süren başvurucu, böyle bir hakkın varlığını kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle, öncelikle başvurucunun, Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olunup olunmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (B. No: 2013/382, 16/4/2013, §§ 25–26).

34. Başvuru konusu olayda, başvurucunun murislerinin de aralarında bulunduğu bir kısım davacılar tarafından 1338 (1922) tarihli tapu kayıtlarına istinaden açılan müdahalenin önlenmesi davası görevsizlik kararı ile Kadastro Mahkemesine devredilerek birleşen bir diğer dosya ile birlikte kadastro tespitine itiraz davası olarak görülmeye devam edilmiştir. Yargılama sırasında üç adet keşif icra edilerek bilirkişi raporları temin edilmiş ve yapılan keşifler sırasında söz konusu tapu kayıtlarının dava konusu taşınmazları kapsayıp kapsamadığı yönünde tespit yaptırılarak, kayıtların sınırları bilirkişi ve tanık beyanları ile de tespit edilmeye çalışılmıştır. İlk derece mahkemesince yapılan değerlendirmeler neticesinde, davacı murisinin de ararlarında bulunduğu davacılar tarafından dayanılan eski tarihli tapu kayıtlarının dava konusu taşınmazlara uymadığı tespit edilerek söz konusu kayıtlara değer verilmemiş ve davalılar adına 3402 sayılı Kanun'un 14. ve17. maddeleri uyarınca iktisap koşullarının gerçekleştiği belirtilerek, başvurucunun murisinin de aralarında bulunduğu davacıların davasının reddine karar verilmiş olup, talebi reddedilen tarafların söz konusu taşınmazlar üzerinde herhangi bir kullanımlarının da bulunmadığı hususu dosya kapsamına yansımıştır. Söz konusu tespitler çerçevesinde başvurucunun dayandığı tapu kayıtlarının ilgili yargılamaya konu taşınmazlar bağlamında hukuki bir değer taşımadığı ve başvurucu lehine Anayasa'nın 35. maddesi kapsamına giren korunmaya değer bir menfaat doğurmadığı anlaşılmaktadır.

35. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi kapsamına giren korunmaya değer bir menfaati bulunmadığı anlaşıldığından, başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Yargılama Süresinin Makul Olmadığı İddiası

36. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas İnceleme

37. Başvurucu, murisi tarafından müdahalenin önlenmesi talebiyle açılan davanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

38. Adalet Bakanlığı görüş yazısında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Anayasa Mahkemesi'nin makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiaları kapsamında benimsediği ilkelere yer verilmek suretiyle, özellikle bir kısım yargılama periyotları açısından yargılama süresinin uzaması noktasında etkisi olduğu belirtilen taraf işlemlerine değinilmiştir.

39. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer

verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

40. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

41. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, asliye hukuk mahkemesi nezdinde açılan müdahalenin önlenmesi davasının görevsizlik kararı ile kadastro mahkemesine devredilmiş olduğu görülmekle, 3402 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

42. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih, 7/12/1962 tarihidir.

43. Başvurucu mirasçı olarak dahili dava edilmek suretiyle yargılama sürecine katılmıştır. Ancak miras bırakanından intikalle davayı takip etmekte olan başvurucu açısından da makul süre değerlendirmesinde dikkate alınacak sürenin başlangıç anı, başvurucunun yargılamaya katıldığı tarih değil, somut olayda murisi açısından değerlendirmeye esas alınan sürenin başlangıç anı olan 7/12/1962 tarihidir (B. No: 2013/1115, 5/12/2013, § 51).

44. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, başvurucunun karar düzeltme talebi hakkında verilen Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin E.2012/8877 ve K.2013/547 sayılı karar tarihi olan 4/2/2013 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

45. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, yargılamanın konusunun başlangıçta birkaç parsel taşınmaza ilişkin müdahalenin önlenmesi talebi olduğu, dava konusu taşınmaza ilişkin kadastro tespit çalışmaları yapılması üzerine dosyanın görevsizlik kararı ile kadastro mahkemesine devredildiği ve belirtilen mahkeme tarafından aynı taşınmazları konu alan bir başka dava ile birleştirilmesine hükmedildiği, yargılama sürecinde üç defa keşif icra edilerek bilirkişi raporu temin edildiği ve ilk derece mahkemesi tarafından görevsizlik kararını takiben kırk altı yılı aşkın süre sonra verilen kararın derecattan geçerek kesinleştiği, yargılamanın taraflarında yüz otuzdan fazla kişinin yer aldığı görülmektedir.

46. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin kısmen asliye hukuk kısmen kadastro mahkemesi önünde sürdüğü görülmekle, 3402 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 3402 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (§ 15).

47. Kadastro mahkemesi ve 6100 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 54-64; B. No: 2012/12, 17/9/2013, §§ 53-62; B. No: 2013/1115, 5/12/2013, §§ 60-67; 2012/673, 19/12/2013, §§ 37-43).

48. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu elli yılı aşkın yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

49. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

50. Başvurucu, uyuşmazlık hakkında yeniden yargılama yapılmasını, yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaması halinde ise 500.000,00 TL maddi, 1.000.000,00 TL manevi olmak üzere toplam 1.500.000,00 TL tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

51. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

52. Başvurucu tarafından uyuşmazlık hakkında yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talep edilmiş olup, tespit edilen ihlal açısından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun yeniden yargılama yapılması hususundaki talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

53. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olup, mevcut başvuruda Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiği tespit edilmiş olmakla beraber, tespit edilen ihlalle iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

54. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin elli yılı aşkın yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle

giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında, başvurucunun yargılamayı miras bırakanından intikalle takip ettiği ve yargılama sürecinin uzamasında başvurucuya isnat edilebilecek uzama periyotları nazara alınarak, başvurucuya takdiren net 6.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

55. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Delillerin değerlendirilmesinin adil olmadığı yönündeki iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması”,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının “konu bakımından yetkisizlik”,

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 6.650,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun yargılamanın yenilenmesi ve tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

KIRMIZI GAA İNŞAAT TURİZM GIDA SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2013/2370 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/2370

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KIRMIZI GAA İNŞAAT TURİZM GIDA SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/2370)

Karar Tarihi: 11/12/2014

R.G. Tarih-Sayı : 12/5/2015-29353

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Bahadır YALÇINÖZ

Başvurucu : Kırmızı Gaa İnşaat Turizm Gıda Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Zeynelabidin POYRAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, hakkında uygulanan idari para cezasına karşı açtığı davanın, duruşma yapılmadan ve idarenin cevabı kendisine tebliğ edilmeden, gerekçesiz bir şekilde reddedildiğini belirterek, Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 4/4/2013 tarihinde İzmir 22. Sulh Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 15/7/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin

Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 24/7/2014 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının 2/9/2014 tarihli görüş yazısı 18/9/2014 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevaplarını içeren dilekçesini 2/10/2014 tarihinde sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu şirket hakkında, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü İzmir Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü tarafından "İl Müdürlüğünce yapılmak istenen incelemeye süresi içinde icabet edilmeyerek iş yeri ile ilgili kayıt ve bilgilerin ibraz edilmemesi ve incelemenin engellenmesi" nedeniyle, 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 92. maddesinin ikinci fıkrasına muhalefetten aynı Kanun’un 107. maddesi uyarınca 10.873,00 TL idari para cezası uygulanmıştır.

8. Başvurucu, bu cezaya gerekçe gösterilen bilgi ve belgelerin istenmesine ilişkin idari yazının şirkete tebliğ edilmediğini, muhtara da tebligat bırakılmadığını belirterek cezaya itiraz etmiştir.

9. İzmir 10. Sulh Ceza Mahkemesi, 3/1/2013 tarihli ara kararı ile İzmir Çalışma ve İş Kurumu Müdürlüğünden idari para cezasına ilişkin olarak işlem dosyasında bulunan karar, tutanak ve dayanak teşkil eden tüm evrak örnekleri ile kararın tebliğine ilişkin tebligat evrakı örneğinin gönderilmesini istemiş, gelen evraklar üzerinde yaptığı inceleme sonucu 16/1/2013 tarih ve 2013/4 D. İş sayılı karar ile başvuruyu reddetmiştir. Ret gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Getirtilen evraklar incelendiğinde: Başvuran şirket hakkında Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü tarafından yapılan şikayet soruşturması nedeniyle İl Müdürlüğünce hazırlanan yazıda istenilen belgelerin 06/08/2012 tarihinde kuruma ibraz edilmesinin istendiği, bu yazının başvuran şirketin adresine 26/07/2012 tarihinde tebliğ edildiği, istenilen belgelerin belirtilen tarihte ibraz edilmediği, bunun üzerine İzmir Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğünce düzenlenen 29/11/2012 tarih 482805 sayılı kararda şirket hakkında 4857 sayılı kanunun 92/2 maddesi yollamasıyla 10.7 maddesi gereğince 10.873 TL idari para cezası uygulanmasına karar verildiği, bu karara karşı süresinde itiraz başvurusunda bulunulduğu görülmekte olup; dosya kapsamı itibariyle başvuruya konu karar usül ve mevzuata uygun olduğundan yapılan haksız başvurunun reddine karar verilmiştir."

10. Başvurucunun bu karara itiraz etmesi üzerine, İzmir 4. Asliye Ceza Mahkemesi itiraza konu kararın usul ve esasa uygun olduğu gerekçesine yer vermek suretiyle 15/2/2013 tarih ve 2013/139 D. İş sayılı kararı ile itirazın reddine karar vermiştir.

11. Karar, başvurucuya 5/3/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Anayasa Mahkemesine 4/4/2013 tarihinde bireysel başvuru yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

13. 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun “Başvuru yolu” kenar başlıklı 27.

maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“(1) İdarî para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idarî yaptırım kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde, sulh ceza mahkemesine başvurulabilir….”

14. 5326 sayılı Kanun'un “Başvurunun incelenmesi” kenar başlıklı 28. maddesinin ilgili fıkraları şöyledir:

“…

(2) Başvurunun usulden kabulü halinde mahkeme dilekçenin bir örneğini ilgili kamu kurum ve kuruluşuna tebliğ eder.

(3) İlgili kamu kurum ve kuruluşu, başvuru dilekçesinin tebliği tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde mahkemeye cevap verir. Başvuru konusu idarî yaptırıma ilişkin işlem dosyasının tamamının bir örneği, cevap dilekçesi ile birlikte mahkemeye verilir. Mahkeme, işlem dosyasının aslını da ilgili kamu kurum ve kuruluşundan isteyebilir. Cevap dilekçesi, idarî yaptırım kararına karşı başvuruda bulunan kişi sayısından bir fazla nüsha olarak verilir.

(4) Mahkeme, başvuruda bulunan kişilere cevap dilekçesinin bir örneğini tebliğ eder; talep üzerine veya re'sen tarafları çağırarak belli bir gün ve saatte dinleyebilir. Dinleme için belirlenen günle tebligatın yapılacağı gün arasında en az bir haftalık zaman olmasına dikkat edilir. Dinleme sırasında taraflar veya avukatları hazır bulunur. Mazeretsiz olarak hazır bulunmama, yokluklarında karar verilmesine engel değildir. Bu husus, tebligat yazısında açıkça belirtilir.

…

(6) Dinlemede sırasıyla; hazır bulunan başvuru sahibi ve avukatı, ilgili kamu kurum ve kuruluşunun temsilcisi, varsa tanıklar dinlenir, bilirkişi raporu okunur, diğer deliller ortaya konulur.

(7) Mahkeme, ilgilileri dinledikten ve bütün delilleri ortaya koyduktan sonra aleyhinde idarî yaptırım kararı verilen ve hazır bulunan tarafa son sözünü sorar. Son söz hakkı, aleyhinde idarî yaptırım kararı verilen tarafın kanunî temsilcisi veya avukatı tarafından da kullanılabilir. Mahkeme son kararını hazır bulunan tarafların huzurunda açıklar.

(8) Mahkeme, son karar olarak idarî yaptırım kararının;

a) Hukuka uygun olması nedeniyle, "başvurunun reddine",

b) Hukuka aykırı olması nedeniyle, "idarî yaptırım kararının kaldırılmasına",

Karar verir.

…”

15. Anılan Kanun’un “İtiraz yolu” kenar başlıklı 29. maddesinin ilgili fıkraları ise şöyledir:

“(1) Mahkemenin verdiği son karara karşı, Ceza Muhakemesi Kanununa göre itiraz edilebilir. Bu itiraz, kararın tebliği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde yapılır.

(2) İtirazla ilgili karar, dosya üzerinden inceleme yapılarak verilir.

(3) Mahkeme, her bir itirazla ilgili olarak “itirazın kabulüne” veya “itirazın reddine” karar

verir.

…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 4/4/2013 tarih ve 2013/2370 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, idari para cezası uygulanmasına neden olan bilgi ve belge istenilmesine konu davet yazısının şirkete tebliğ edilmediği iddiasının dikkate alınmadığını, sunulan delillerinin değerlendirilmediğini, derece mahkemelerince duruşma yapılmadığını, dava dosyasına sunulan idarenin savunma dilekçesinin tebliğ edilmediğini ve derece mahkemesi kararlarının gerekçesiz olduğunu belirterek, Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve yargılamanın yenilenmesine karar verilmesini istemiştir.

B. Değerlendirme

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun, adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürdüğü iddiaları, duruşma yapılmaması, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesi ile mahkeme kararlarının gerekçeli olmaması başlıkları altında değerlendirilecektir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i. Duruşma Yapılmamasının Adil Yargılanma Hakkını İhlal Ettiği İddiası

19. Başvurucu, duruşma yapılmadan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür

20. Adalet Bakanlığı görüşünde, dava konusu meselelerin “aşırı teknik“ veya “tamamıyla hukuki” olmadığı hallerde duruşma yapılmasının zorunlu olduğu, dolayısıyla yazılı yargılamanın yeterli olmadığı, basit kabahate ilişkin davalarda (aşırı hız veya diğer trafik suçları gibi) tanıkların inandırıcılığının değerlendirilmesi ihtiyacı olmadığı sürece duruşmanın gerekli olmadığı ve yargılamanın yazılı yapılabileceği, başvuru konusu olayın basit yargılama gerektirdiği, ayrıca başvurucunun duruşma yapılması yönünde bir talebinin bulunmadığı hususlarının göz önünde bulundurulması gerektiği yönünde beyanda bulunmuştur.

21. Başvurucu, başvuru formundaki iddiaları tekrarlamıştır.

22. Anayasa’nın 141. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.”

23. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının temel unsurlarından biri de Anayasa’nın 141. maddesinde düzenlenen yargılamanın açık ve duruşmalı yapılması ilkesidir. Yargılamanın açıklığı ilkesinin amacı adli mekanizmanın işleyişini kamu denetimine açarak yargılama faaliyetinin saydamlığını güvence altına almak ve yargılamada keyfiliği önlemektir. Bu yönüyle, hukuk devletini gerçekleştirmenin en

önemli araçlarından biridir. Özellikle ceza davalarında yargılamanın duruşmalı ve aleni yapılması silahların eşitliği ilkesinin ve savunma haklarının güvencesini oluşturur. Ancak bu her türlü yargılamanın mutlaka duruşmalı yapılması zorunluluğu anlamına gelmez. Adil yargılama ilkelerine uyulmak şartıyla usul ekonomisi ve iş yükünün azaltılması gibi amaçlarla bazı yargılamaların duruşmadan istisna tutulması ve duruşma yapılmaksızın karara bağlanması anayasal hakların ihlalini oluşturmaz (B. No: 2013/664, 17/9/2013, § 32).

24. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinde "aleni yargılama" hakkının tanınması, zorunlu olarak "sözlü yargılama" hakkını da içerir. Bununla birlikte, Sözleşme'nin 6. maddesinde yer alan söz konusu yükümlülük, mutlak olmayıp, taraflarının şüpheye yer vermeyecek şekilde bu haklarından vazgeçmesi ve kamu yararının duruşma yapılmasını gerekli kıldığı bir durumun bulunmaması hâlinde, duruşma yapılmayabilir. Vazgeçmenin, açıkça veya zımnen yapılması mümkündür. Duruşma yapılmasına ilişkin talebin sürdürülmemesi ya da hiç ileri sürülmemesi, zımnen vazgeçmeye örnek gösterilebilir. Bunun yanında dava dosyası ve tarafların yazılı görüşleri temelinde yeterince çözülemeyen hukuki ve olgusal herhangi bir sorunla karşılaşılmaması örneğinde olduğu gibi yargılamanın istisnai koşulları da duruşma yapılmasını gerektirmeyebilir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Blom/İsveç, B. No:28338/95, 14/3/2000; Eksert Turizm Taşımacılık Tekstil Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti/Türkiye ve diğer 7 başvuru, B. No:40988/06, 2/7/2013).

25. Başvuruya konu davanın koşullarına bakıldığında, başvurucunun incelemeye esas kayıt ve belgeleri ibraz etmediğinden bahisle uygulanan para cezasının kaldırılmasına ilişkin uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasında dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerin yeterli olduğu, İlk Derece Mahkemesinin, idari para cezasına ilişkin olarak işlem dosyasında bulunan karar, tutanak ve dayanak teşkil eden tüm evrak örnekleri ile kararın tebliğine ilişkin tebligat evrakı örneğinin para cezasını uygulayan ilgili idareden temin etmesinin ardından başvuruyu karara bağladığı, diğer taraftan başvurucunun itiraz başvurusunda ve bu başvurunun reddi üzerine yaptığı başvuruda duruşma yapılması yönünde bir talebinin de bulunmadığı, tüm bu hususlar bir arada değerlendirildiğinde, başvuruya konu davada duruşma yapılmamasının bir bütün olarak yargılamanın adilliğine zarar vermediği ve duruşmalı yargılama hakkının ihlal edilmediği anlaşılmaktadır.

26. Açıklanan nedenlerle, duruşmalı yargılama hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkesinin İhlal Edildiği İddiası

27. Başvurucu, davalı idare tarafından sunulan savunma dilekçesinin ve ilgili belgelerin kendisine tebliğ edilmeden karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür

28. Adalet Bakanlığı görüşünde, adil yargılama ilkesinde yer alan güvencelerden birinin de silahların eşitliği ilkesi olduğu, bu ilke gereği davanın taraflarından birinin diğeri karşısında zayıf duruma düşürülmemesi gerektiği, somut başvuruda başvurucunun yaptığı itiraz üzerine idare tarafından İlk Derece Mahkemesine sunulan savunma dilekçesini tebliğ ettiğine dair dosyada bir bilginin mevcut olmadığı, bu durumun silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilip edilmediği incelenirken göz önünde bulundurulması gerektiği yönünde beyanda bulunmuştur.

29. Başvurucu, başvuru formundaki iddiaları tekrarlamıştır.

30. Yapılan yargılama sırasında tanık dinletme hakkı da dâhil olmak üzere delillerin ibrazı ve değerlendirilmesi adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak kabul edilen silahların eşitliği ilkesi kapsamında kabul edilmekte olup, bu hak adil yargılanma hakkının somut görünümlerinden biridir. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesi gibi ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (B. No.2012/13, 2/7/2013, § 38).

31. Taraflar arasında hakkaniyete uygun bir dengenin sağlanmasını amaçlayan silahların eşitliği ilkesi, mahkeme önünde sahip olunan hak ve yükümlülükler bakımından taraflar arasında eşitliğin sağlanması ve bu dengenin yargılamanın her aşamasında korunmasını ifade etmekte olup, bu usuli güvence gereğince, uyuşmazlığın her iki tarafına da savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunma imkânı tanınmalıdır (B.No. 2013/2116, 23/1/2014, § 18; Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. De Haes ve Gijsels/Belçika, B. No. 19983/92, 24/02/1997, § 53).

32. Adil yargılanma hakkının unsurlarından olan çelişmeli yargılama ilkesi ise taraflara dava malzemesi hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını ve bu nedenle tarafların yargılamanın bütününe aktif olarak katılmasını gerektirmektedir. Bu anlamda, mahkemece tarafların dinlenilmemesi, delillere karşı çıkma imkanı verilmemesi, yargılama faaliyetinin hakkaniyete aykırı hale gelmesine neden olabilecektir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Ruiz-Mateos/İspanya, B. No.12952/87, 23/06/1993, § 63). Çelişmeli yargılama ilkesi, silahların eşitliği ilkesi ile yakından ilişkili olup, bu iki ilke birbirini tamamlar niteliktedir. Zira çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmesi durumunda, davasını savunabilmesi açısından taraflar arasındaki denge bozulacaktır. Çelişmeli yargılamanın medeni haklara ilişkin davalarda da kabul ediliyor olması, medeni bir hakka ilişkin yargılamada tarafların duruşmada hazır bulunması da dahil olmak üzere, yargılamanın bütününe aktif olarak katılmalarını gerektirir (B. No. 2013/1780, 20/3/2014, § 25).

33. Anayasa Mahkemesinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılanma ilkeleri bağlamında yapacağı inceleme, başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığının değerlendirilmesidir (B. No. 2013/2116, 23/1/2014, § 22).

34. İdari para cezasının kaldırılması istemiyle Sulh Ceza Mahkemesi açılan davada, davalı idarenin savunma dilekçesi ve eklerinin başvurucuya tebliğ edilmediği anlaşılmaktadır. Ancak, başvurucunun Sulh Ceza Mahkemesince verilen karara karşı Asliye Ceza Mahkemesine sunduğu itiraz dilekçesi incelendiğinde; kendisine tebliğ edilmeyen savunma dilekçesinden ve eklerinden itiraz aşamasında haberdar olduğu ve anılan dilekçede ileri sürülen hususlara ilişkin olarak görüşlerini hazırlama ve mahkemeye sunma imkânı bulduğu anlaşılmakta olup, ayrıca itiraz dilekçesinde davalı idare savunmasının kendisine tebliğ edilmediği yönünde bir hususu da ileri sürmediği, bireysel başvuru formunda da Asliye Ceza Mahkemesine yaptığı itiraz başvurusundan önce davalı idare tarafından sunulan savunma dilekçesi ve eklerine ulaşıldığı, bunlara karşı delil toplama yoluna gidildiği ve itirazların Asliye Ceza Mahkemesine sunulduğu ifade edilmiştir.

35. Bu kapsamda başvurucunun yargılamanın sonucunu etkileyecek usuli bir imkândan mahrum bırakılmasının söz konusu olmadığı ve başvuruya konu yargılama sürecine bir bütün olarak bakıldığında, başvurucuya karşı tarafça ileri sürülen veya dava dosyasına

intikal eden dava malzemesine ulaşma, bunları tetkik ile beyan ve itirazlarını ileri sürme imkânı verilerek yargılamaya aktif katılımının temin edildiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak somut olayda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmediği anlaşılmaktadır.

36. Açıklanan nedenlerle, Mahkeme kararlarında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine yönelik açık bir ihlalin olmadığı anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir

iii. Mahkeme Kararlarının Gerekçesiz Olduğu İddiası

37. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmaktadır. Kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmaması nedeniyle kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

38. Başvurucu, idari para cezası uygulanmasına neden olan bilgi ve belge istenmesine ilişkin davet yazısının şirkete tebliğ edilmediği iddiasının dikkate alınmadığını, sunulan delillerinin değerlendirilmediğini, Sulh Ceza Mahkemesi kararına karşı yaptığı itiraz başvurusunda, davet yazısının tebligat alındısında ismi bulanan ve komşusu olarak gösterilen kişinin muhtarlık kaydının bulunmadığı yönünde muhtarlık belgesini ibraz etmesine karşın bu itirazının da karşılanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

39. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

40. Anayasa'nın "Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması" kenar başlıklı 141. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."

41. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

42. Yapılan yargılama sırasında tanık dinletme hakkı da dâhil olmak üzere delillerin ibrazı ve değerlendirilmesi adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak kabul edilen silahların eşitliği ilkesi kapsamında kabul edilmekte olup, bu hak ve gerekçeli karar hakkı da makul sürede yargılanma hakkı gibi, adil yargılanma hakkının somut görünümleridir. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşmenin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen gerekçeli karar hakkı ve silahların eşitliği ilkesi gibi ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (B. No: 2012/13, 2/7/2013,§ 38). Ayrıca, hakkaniyete uygun yargılamanın bir unsuru olan gerekçeli karar hakkı, Anayasa'nın

141. maddesinin 1. fıkrasında yer verilen “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır” hükmüyle, mahkemelerin uyması gereken bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir.

43. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının unsurlarından birisi olmakla beraber, bu hak yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Bununla birlikte başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddialarının cevapsız bırakılmış olması bir hak ihlaline neden olacaktır (B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 26).

44. Kanun yolu mahkemelerince verilen karar gerekçelerinin ayrıntılı olmaması, ilk derece mahkemesi kararlarında yer verilen gerekçelerin onama kararlarında kabul edilmiş olduğu şeklinde yorumlanmakla beraber (bkz. García Ruiz/İspanya, B. No: 30544/96, 21/1/1999, § 26) başvuruculara dile getirmesine rağmen ilk derece mahkemesinin de tartışmadığı esaslı hususlara ilişkin temyiz başvurularıyla başvurucuların usuli haklarının ihlal edildiğine yönelik somut şikâyetlerinin temyiz incelemesinde tartışılmaması gerekçeli karar hakkının ihlali olarak görülebilir (B. No: 2012/603, 20/2/2014, § 49).

45. Başvuru konusu olayda İlk Derece Mahkemesi, başvurucu hakkında yapılan soruşturma nedeniyle Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü tarafından hazırlanan yazıda belirtilen belgelerin 6/8/2012 tarihinde kuruma ibraz edilmesinin istendiği, bu yazının 26/7/2012 tarihinde tebliğ edilmesine karşın istenilen belgelerin belirtilen tarihte ibraz edilmemesi nedeniyle başvurucuya verilen para cezasının usul ve mevzuata uygun olduğu gerekçesiyle yapılan itirazın reddine karar vermiştir.

46. İlk Derece Mahkemesi tarafından davalı idarenin savunma dilekçesi ve ekleri başvurucuya tebliğ edilmemiş olup, davanın reddedilmesi sonrasında başvurucu tarafından savunma dilekçesi ve eklerine ulaşıldığı, bu aşamada başvurucunun dava açtığında bilmediği ve bu sebeple dava dilekçesinde ileri sürmediği davet yazısına ait bilgi ve tebligat alındısına ilişkin iddialarını Asliye Ceza Mahkemesine yaptığı itirazda belirttiği, anılan dilekçeye, davet yazısının tebligat alındısında komşusu olarak ismi yazılan kişinin ikamet ettiği mahallede kaydının bulunmadığına dair mahalle muhtarlığından alınan belgeyi ve tebligatın mahalle muhtarına yapıldığı belirtilmesine rağmen muhtarın kendisine böyle bir tebligat yapılmadığını ifade ettiği hususunu da ileri sürdüğü görülmektedir. Ancak Asliye Ceza Mahkemesinin ise bu yeni iddialara ilişkin bir değerlendirme yapmaksızın, itiraza konu kararın usul ve esasa uygun olduğu gerekçesine yer vermek suretiyle başvuruyu reddettiği görülmektedir.

47. Bu durumda, bilgi ve belgelerin istenilmesine ilişkin davet yazısının tebligat alındısında ismi geçen kişinin başvurucunun komşusu olmadığına ilişkin muhtarlık belgesinin Asliye Ceza Mahkemesi kararında tartışılmadığı ve değerlendirilmediği, oysa esasa etkili olan bu iddianın İlk Derece Mahkemesi kararına atıf yapılarak karşılanacak iddia niteliğinde olmadığı, zira İlk Derece Mahkemesi kararında bu hususa ilişkin bir değerlendirmenin yapılmadığı görülmekle yargılama sürecine bir bütün olarak bakıldığında, başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

48. Belirtilen nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

49. Başvurucu, anayasal haklarının ihlal edildiğini belirterek ve ihlalin ortadan kaldırılması yönünde karar verilmesini talep etmektedir.

50. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

51. Başvuru konusu olayda tespit edilen ihlal, adil yargılanma hakkının unsurlarından olan gerekçeli karar hakkının ihlal edilmesinden kaynaklandığından ve ihlalin yeniden yargılama yapılarak ortadan kaldırılmasında hukuki yarar bulunduğundan, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

52. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun

1. Duruşma yapılmamasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

2. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Mahkeme kararlarının gerekçesiz olduğu iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İhlal ve ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin İzmir 4. Asliye Ceza Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ EFE

B. No: 2013/2860 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/2860

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ EFE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/2860)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Murat AZAKLI

Başvurucu : Ali EFE

Vekili : Av. Ahmet AKGÜL – Av. Pınar AKGÜL DOĞUSOY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, Noter olarak görev yapmakta iken yaş haddinden emekli edilmesine yönelik işlemin iptali amacıyla Ankara 6. İdare Mahkemesinde açtığı davanın reddedildiğini, yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, çalışma, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, tazminat talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 6/5/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca 26/11/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 19/12/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 21/2/2014 tarihli görüş yazısına karşı başvurucu süresi içinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesinde 13/3/1970 tarihinde Nüfus İdaresi aleyhine açtığı davada, 15 Eylül 1945 tarihinde doğduğu halde doğum tarihinin nüfus kaydına sehven 1941 olarak tescil edildiğini ileri sürerek, nüfus kaydının tashihini talep etmiştir.

8. Mahkemece, 14/12/1970 tarih ve E.1970/798, K.1970/3915 sayılı kararla; iddiayı doğrulayan şahit beyanı da dikkate alınarak başvurucunun doğum tarihinin 15 Eylül 1945 olarak düzeltilmesine karar verilmiş ve kesinleşen karar doğrultusunda nüfus kaydında düzeltme yapılmıştır.

9. Başvurucu 1973 yılında Hukuk Fakültesinden mezun olmuş, bir süre avukatlık yaptıktan sonra Noter olarak atanmıştır.

10. Başvurucu, Noterlik görevini sürdürürken 1994 yılında Sosyal Sigortalar Kurumuna bağlı olarak emekliye ayrılmıştır.

11. Adalet Bakanlığının 20/4/2006 tarih ve 9349 sayılı yazısı ile İstanbul 12. Noteri olan başvurucunun 1941 doğumlu olması nedeniyle 5/5/1972 tarih ve 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 59. maddesi gereği 65 yaşını dolduracağı 1 Temmuz 2006 tarihinde yaş tahdidine tabi tutulacağı başvurucuya bildirilmiştir.

12. Başvurucu, 1/7/2006 tarihinde yaş tahdidi nedeniyle resen emekliye ayrılmıştır.

13. Başvurucu, Adalet Bakanlığının 20/4/2006 tarihli işleminin iptali istemiyle 12/5/2006 tarihinde Ankara 6. İdare Mahkemesine dava açmıştır.

14. Mahkemece, 1/3/2007 tarih ve E.2006/1304, K.2007/586 sayılı ilâmla; başvurucunun yaş tashihi ile 1941 olan doğum tarihinin 1945 olarak düzeltilmesinin 18 yaşından sonra yapıldığı, 8/6/1949 tarih ve 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 105. maddesi uyarınca yaş düzeltmesinin 18 yaşından sonra yapılması nedeniyle 1941 yılının dikkate alınmasının ve bu tarihe göre 1/7/2006 tarihinde yaş tahdidine tabi tutulmasının hukuka aykırı olmadığı, başvurucunun, İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesi kararının yaş düzeltimi davası olmayıp kayıt düzeltme davası niteliğinde olduğu iddiasının ise Emekli Sandığı Kanunu'nun 105. maddesi gereği bir öneminin bulunmadığı, zira Kanun'da böyle bir ayrım yapılmadığı, ayrıca İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesince şahit dinlendiği ve yaş tashihi ifadelerine yer verildiği gerekçeleriyle davanın reddine karar verilmiştir.

15. Temyiz üzerine, Danıştay Onbirinci Dairesinin 15/3/2010 tarih ve E.2007/4232, K.2010/2141 sayılı ilâmıyla hüküm onanmıştır.

16. Karar düzeltme istemi, aynı Dairenin 19/2/2013 tarih ve E.2010/6468, K.2013/1431 sayılı ilâmıyla reddedilmiştir.

17. Karar, 4/4/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu, 6/5/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

19. 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun "Yaş tahdidi" başlıklı 56. maddesi şöyledir:

"Noterler 65 yaşını tamamladıklarında, yaş tahdidine tabi tutulurlar. Yaşın hesabında Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun hükümleri kıyasen uygulanır."

20. 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 106. maddesi ile yürürlükten kaldırılan 5434 sayılı Kanun'un 105. maddesi şöyledir:

"Bu kanunun iştirakçilere ait çeşitli hükümlerinin tatbikında; emeklilik hakkı tanınan bir vazifeye ilk defa tayin sırasında kurumlara gösterilen nüfus hüviyet cüzdanlarında yazılı doğum tarihleri, eğer 18 yaşını tamamladıktan sonra yaş düzeltilmesi yapılmış ise 18 yaşının doldurulması tarihindeki doğum tarihleri, dul ve yetimler hakkındaki hükümlerinin uygulanmasında da, dul ve yetim aylıklarına veya (Toptan ödeme) ye hak kazanıldığı tarihlerde bunların kayıtlı bulundukları nüfus idarelerindeki doğum tarihleri esas tutulur.

Nüfus hüviyet cüzdanlarındaki doğum tarihleri ile nüfus kayıtlarındaki doğum tarihleri arasında fark varsa, nüfus kayıtlarındaki tarih ve birden fazla nüfus kaydı bulunanların bu kayıtları arasında fark varsa, tarihi eski olan kayıt; sonraki kayıt idare veya kaza mercilerinden verilmiş bir karar ile yapılmış veya düzeltilmiş ise, kararlar nüfus kayıtlarına henüz geçirilmemiş olsa bile iştirakçiler için bu karar 18 yaşın doldurulmasından evvel alınmış olmak şartiyle bu kayıt esas olur.

Ancak, doğum tarihlerinde, iştirakçiler için 18 yaşın doldurulmasından sonra, dul ve yetimler için de aylığa veya toptan ödemeye istihkak tarihlerinden geriye doğru bir yıl içinde yapılan düzeltmeler, nazara alınmaz.

Doğum tarihlerinde ay gösterilmemiş ise, o yılın Temmuz ayının birinci günü, ay yazılı gün gösterilmemiş ise, o ayın birinci günü, doğum günü sayılır.

Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının bu Kanunun 40 ncı maddesinde gösterilen yaş hadleri sebebiyle emeklilik işlemleri; doğum tarihlerinde ay ve gün yazılı olmayanlar ile doğum günleri 1 Eylülden önce olanlar için 1 Eylül, doğum günleri 1 Eylül ve daha sonra olanlar için müteakip yılın 1 Eylül tarihinde yapılır."

21. 5510 sayılı Kanun'un "5434 sayılı Kanuna ilişkin geçiş hükümleri" başlıklı geçici 4. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce iştirakçiliği sona erenlerden tahsis talebinde bulunacaklar ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsis talebinde bulunanlardan işlemleri devam edenler hakkında, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılır."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 6/5/2013 tarih ve 2013/2860 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, Noter olarak görev yapmakta iken Adalet Bakanlığının 20/4/2006 tarihli

yazısı ile 1/7/2006 tarihi itibarıyla yaş tahdidine tabi tutularak resen emekliye ayrıldığını, Makedonya'nın Üsküp şehrinde doğduğunu ve 1955 yılında Türkiye'ye geldiğini, doğum tarihinin 1941 olarak tescil edildiğini, bu tarihin yanlış olması nedeniyle 1970 yılında İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı dava sonucunda doğum tarihinin 15/9/1945 olarak düzeltildiğini, dolayısıyla Adalet Bakanlığının yazısında belirtildiğinin aksine 1/7/2006 tarihinde 65 yaşını doldurmadığını, Adalet Bakanlığı işleminin iptali istemiyle Ankara 6. İdare Mahkemesinde açtığı davanın reddedildiğini, hükmün Danıştay tarafından onandığını, İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesinin yaş tashihi kararının yok sayıldığını, 15/9/1945 olarak düzeltilen doğum tarihine göre 15/9/2010 tarihinde emekli edilmesi gerekirken 1/7/2006 tarihinde emeklilik işlemi yapıldığını, 4 yıl 2 ay 15 gün Noterlik görevini yapamadığı için elde edeceği gelirden mahrum kaldığını, yargılamanın makul sürede tamamlanmadığını, hakkında 5434 sayılı Kanun'un 105. maddesinin uygulanamayacağını belirterek, çalışma, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

24. Başvuru dilekçesi ve ekleri incelendiğinde, başvurucunun, Ankara 6. İdare Mahkemesinde açtığı davanın, delillerin eksik ve hatalı değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yanlış yorumlanması sonucu reddedilmesinin çalışma ve adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini ileri sürdüğü anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp hukuki nitelendirmeyi bizzat yapar. İhlal iddiaları, yargılama sonucunda verilen kararın adil olup olmadığına yönelik olup, bu iddia da adil yargılanma hakkının ihlali iddiası kapsamında değerlendirilmiştir. Başvurucunun, mülkiyet hakkının ihlali iddiası ile makul sürede yargılama yapılmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlali iddiası ayrıca incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiği İddiası

25. Başvurucu, Noter olarak görev yapmakta iken Adalet Bakanlığınca 1/7/2006 tarihi itibarıyla yaş tahdidine tabi tutularak resen emekliye ayrıldığını, doğum tarihinin 1941 olarak tescil edildiğini, bu tarihin yanlış olması nedeniyle 1970 yılında İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı dava sonucunda doğum tarihinin 15/9/1945 olarak düzeltildiğini, dolayısıyla 15/9/1945 olarak düzeltilen doğum tarihine göre 15/9/2010 tarihinde emekli edilmesi gerekirken 1/7/2006 tarihinde emeklilik işlemi yapıldığını, 4 yıl 2 ay 15 gün Noterlik yapamadığı için maddi kayba uğradığını, elde edebileceği kazançtan mahrum kaldığını belirterek, mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Adalet Bakanlığı görüş yazısında; başvurucunun iddialarının mülkiyet hakkı çerçevesinde incelendiğini, mülkiyet hakkı iddiasının, başvurucunun açtığı iptal davasının sonucuna bağlı ve bu davanın olumlu sonuçlanması halinde ileri sürülebilecek bir iddia olduğunu, başvuruya konu davanın başvurucu aleyhine sonuçlanması nedeniyle bu iddianın başvurucu tarafından ileri sürülemeyeceğini, başvurucunun maddi bir menfaate sahip olmadığının yargılama sonucunda ortaya çıktığını, Ankara 6. İdare Mahkemesi kararı ve Danıştay kararının başvurucuya mülkiyet hakkına ilişkin bir hak sunmadığını, dolayısıyla başvurucunun hâlihazırda Anayasa tarafından korunan mevcut bir mülkü bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiğini bildirmiştir.

27. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan

Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.”

28. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “Bireysel başvuru hakkı” kenar başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.”

29. Belirtilen hükümler uyarınca, bir anayasal hak ihlali iddiasının Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisi dâhilinde olabilmesi için, başvurucu tarafından dayanılan hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden olması ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamında yer alması, ayrıca başvurucunun ihlal iddiasına temel alınan hakkın kapsamına giren korunmaya değer bir menfaatinin bulunması gerekir (B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 31).

30. Anayasa’nın 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

31. Sözleşme'ye Ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

32. Anayasa’nın 35. maddesi kapsamındaki mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri süren başvurucu, böyle bir hakkın varlığını kanıtlamak zorundadır (B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26). Bu nedenle, öncelikle başvurucunun, Anayasa’nın 35. maddesi uyarınca korunması gereken mülkiyet hakkı kapsamında bir menfaate sahip olup olmadığı hususunun değerlendirilmesi gerekir.

33. Bireysel başvuru yoluyla mülkiyet hakkının ihlali iddiasının ileri sürülebilmesi için mülkiyetin konusu "sahip olunan bir mülk"e ihlal sonucunu doğuracak bir müdahalenin bulunması gerekmektedir (B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 26).

34. Sahip olunan mülk kavramı, Sözleşme ve Anayasa'daki düzenlemeler açısından özerk bir kavram olarak ele alınıp incelenmektedir. Dolayısıyla bu konudaki değerlendirmeler gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve gerekse Anayasa Mahkemesi tarafından mevzuattan bağımsız olarak değerlendirilmektedir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Depalle/Fransa, B. No: 34044/02, 29/3/2010, § 62; Anheuser-Busch Inc./Portekiz, B. No: 73049/01, 11/1/2007, § 63; Öneryıldız/Türkiye, B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 124;

Beyeler/İtalya, B. No: 33202/96, 5/1/2000, § 100; B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 27).

35. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkı, mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün, bu mülkte gelecekteki değer artışını da içerecek şekilde mülkiyetini kazanma hakkı, kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun Anayasa ve Sözleşme'yle korunan mülkiyet kavramı içerisinde değildir. Gelecekte elde edileceği iddia edilen bir kazanç, kazanılmadığı veya bu kazanca yönelik icrası mümkün bir alacak mevcut olmadığı sürece mülk olarak değerlendirilemez (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Denimark Ltd/Birleşik Krallık, B. No: 37660/97, 26/9/2000; Kopecky/Slovakya, B. No: 44912/98, 28/9/2004, § 35).

36. Alacak hakları da mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilebilir. Ancak alacak haklarının mülkiyet hakkı kapsamında korunabilmesi için, ya bir mahkeme hükmü, hakem kararı, idari karar gibi bir işlemle "yeterli derecede icra edilebilir kılınmış olması" (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Burdov/Rusya, B. No: 59498/00, 7/5/2002, § 28) ya da en azından bunlarla bağlantılı olarak "meşru bir beklenti"nin bulunması gerekmektedir. Meşru beklenti objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp, bir kanun hükmü, yerleşik bir yargısal içtihat veya ayni menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayalı beklentidir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Kopecký/Slovakya, B. No: 44/912/98, 28/9/2004, §§ 45-52; Saghinadze ve Diğerleri/Gürcistan, B. No: 18768/05, 27/5/2010, § 103).

37. Meşru beklenti, makul bir şekilde ortaya konmuş icra edilebilir bir iddianın doğurduğu, ulusal mevzuatta belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma şansının yüksek olduğunu gösteren yerleşik ve istikrarlı bir yargı içtihadına dayanan, yeterli somutluğa sahip nitelikteki bir beklentidir. Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece ulusal hukukta mülkiyet hakkı kapsamında savunulabilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (B. No: 2013/1122, 26/6/2014, § 37).

38. Yukarıda belirtildiği üzere, mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri süren başvurucunun, öncelikle böyle bir hakkının var olduğunu, en azından meşru bir beklenti içinde olduğunu kanıtlaması gerekmektedir.

39. Somut olayda başvurucu, Noter olarak görev yapmakta iken Adalet Bakanlığınca, başvurucunun nüfus kaydında Mahkeme kararıyla yapılan düzeltme dikkate alınmaksızın, 1941 doğumlu olduğu kabul edilerek, bu tarihe göre 65 yaşını dolduracağı 1/7/2006 tarihi itibarıyla yaş tahdidine tabi tutulmuş ve resen emekliye ayrılmıştır. Başvurucu, doğum tarihinin 1941 olarak tescil edildiğini, bu tarihin yanlış olması nedeniyle 1970 yılında İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı dava sonucunda doğum tarihinin 15/9/1945 olarak düzeltildiğini, dolayısıyla Adalet Bakanlığının yazısında belirtildiğinin aksine 1/7/2006 tarihinde 65 yaşını doldurmadığını, 15/9/2010 tarihinde emekli olabileceğini ileri sürerek, Adalet Bakanlığı işleminin iptali amacıyla Ankara 6. İdare Mahkemesinde iptal davası açmıştır. Mahkemece, başvurucunun yaş tashihi ile 1941 olan doğum tarihinin 1945 olarak düzeltilmesinin 18 yaşından sonra yapıldığı, Emekli Sandığı Kanunu'nun 105. maddesi uyarınca yaş düzeltmesinin 18 yaşından sonra yapılması nedeniyle 1941 yılının dikkate alınmasının ve bu tarihe göre 1/7/2006 tarihinde yaş tahdidine tabi tutulmasının hukuka aykırı olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

40. Başvurucunun iddiası, Adalet Bakanlığı işlemiyle, 15/9/2010 tarihinde 65 yaşını doldurduğu için bu tarihte emekli edilmesi gerekirken 1/7/2006 tarihi itibarıyla emekli edilmesi nedeniyle 4 yıl 2 ay 15 gün Noter olarak çalışamadığı ve bu sürede gelir elde

edemediği iddiasına dayanmaktadır. Bu durumda mülkiyet hakkı ihlali iddiasının değerlendirilebilmesi için öncelikle mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilebilecek bir alacak hakkının mevcudiyetinin tartışılması gerekmektedir.

41. 1512 sayılı Kanun'un 112. maddesine göre Noterler, yaptıkları tüm işlemler üzerinden, Adalet Bakanlığı tarafından düzenlenecek ücret tarifesine göre ücret alırlar. Bu ücretler her yıl Noterlik Ücret Tarifesi ile belirlenir.

42. Başvurucu, gelecekte çalışması halinde elde edebileceği kazançtan mahrum kaldığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun, emekliye ayırma işleminin yanlış olduğunu ileri sürerek Ankara 6. İdare Mahkemesinde açtığı dava sonunda tüm deliller değerlendirilmek suretiyle davanın reddine karar verilmiş ve Danıştay tarafından hüküm onanmıştır. Bu şekilde başvurucunun, Mahkeme kararıyla kesinleştiği üzere, emekliye ayrılması işleminin doğru olduğu dolayısıyla meşru beklenti kapsamında dahi bir hak ve alacağının olmadığı ortaya çıkmıştır.

43. Bu durumda başvurucunun, 15/9/2010 tarihi yerine 1/7/2006 tarihinde emekliye ayrıldığı bu nedenle 4 yıl 2 ay 15 günlük Noterlik görevinden elde edebileceği gelirden mahrum kaldığı iddiası, Ankara 6. İdare Mahkemesi ve Danıştay kararları da dikkate alındığında alacak hakkı doğurucu bir etkiye sahip olmadığı gibi, bu konuda meşru beklenti oluşturmak bakımından da yeterli değildir. Dolayısıyla başvurucuyu, iddia ettiği hakkı elde etme konusunda meşru bir beklentiye sevkedecek bir kanun hükmü veya yerleşik yargısal bir içtihat bulunmadığından, başvurucunun, Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkına ilişkin korumadan yararlandırılması mümkün değildir.

44. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi kapsamına giren korunmaya değer bir menfaatinin bulunmadığı anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

45. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

46. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

47. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

48. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede,

kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

49. Somut olayda başvurucu, Noter olarak görev yapmakta iken Adalet Bakanlığınca 1/7/2006 tarihi itibarıyla yaş tahdidine tabi tutularak resen emekliye ayrıldığını, Makedonya'nın Üsküp şehrinde doğduğunu ve 1955 yılında Türkiye'ye geldiğini, doğum tarihinin 1941 olarak tescil edildiğini, bu tarihin yanlış olması nedeniyle 1970 yılında İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı dava sonucunda doğum tarihinin 15/9/1945 olarak düzeltildiğini, dolayısıyla Adalet Bakanlığının yazısında belirtildiğinin aksine 1/7/2006 tarihinde 65 yaşını doldurmadığını, Adalet Bakanlığı işleminin iptali amacıyla Ankara 6. İdare Mahkemesinde açtığı davanın reddedildiğini, bu şekilde İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesinin yaş tashihi kararının yok sayıldığını, 15/9/1945 olarak düzeltilen doğum tarihine göre 15/9/2010 tarihinde emekli edilmesi gerekirken 1/7/2006 tarihinde emeklilik işlemi yapıldığını, hakkında 5434 sayılı Kanun'un 105. maddesinin uygulanamayacağını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

50. Adalet Bakanlığı, yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı iddialarına yönelik olarak görüş sunmamıştır.

51. Başvurucu tarafından, Adalet Bakanlığının 20/4/2006 tarihli işleminin iptali talebiyle Ankara 6. İdare Mahkemesine açılan dava sonunda Mahkemece, başvurucunun yaş tashihi ile 1941 olan doğum tarihinin 1945 olarak düzeltilmesinin 18 yaşından sonra yapıldığı, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 105. maddesi uyarınca yaş düzeltmesinin 18 yaşından sonra yapılması nedeniyle 1941 yılının dikkate alınmasının ve bu tarihe göre 1/7/2006 tarihinde yaş tahdidine tabi tutulmasının hukuka aykırı olmadığı, başvurucunun, İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesi kararının yaş düzeltimi davası olmayıp kayıt düzeltme davası niteliğinde olduğu iddiasının ise 5434 sayılı Kanun'un 105. maddesi gereği bir öneminin bulunmadığı, zira Kanun'da böyle bir ayrım yapılmadığı, ayrıca İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesince şahit dinlendiği ve yaş tashihi ifadelerine yer verildiği gerekçeleriyle davanın reddine karar verilmiştir. Temyiz üzerine, Danıştay Onbirinci Dairesinin 15/3/2010 tarihli ilâmıyla hüküm onanmıştır. Karar düzeltme istemi, aynı Dairenin 19/2/2013 tarihli ilâmıyla reddedilerek hüküm kesinleşmiştir.

52. Ankara 6. İdare Mahkemesince, başvurucunun açtığı davanın reddedilmesine gerekçe olarak gösterilen 5434 sayılı mülga Kanun'un 105. maddesinin 8/6/1949 tarihinde kabul edilip 17/6/1949 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdiği, başvurucunun doğum tarihinin ise İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesinin 14/12/1970 tarihli kararıyla değiştirildiği, başvurucunun, anılan tarihlerden sonra Noter olarak görev yapmaya başladığı anlaşılmıştır.

53. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün Derece Mahkemesi tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

54. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının Derece Mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Mahkemenin kararında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilememiştir.

55. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, Derece Mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Yargılamanın Makul Sürede Tamamlanmadığı İddiası

56. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

57. Başvurucu, 12/5/2006 tarihinde Ankara 6. İdare Mahkemesinde açtığı iptal davasında yargılamanın makul sürede tamamlanmayarak Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

58. Adalet Bakanlığı, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvurunun bu kısmı hakkında görüş sunulmayacağını bildirmiştir

59. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

60. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

61. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekir. Hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince "kamu hukuku" alanına dâhil olan, ancak sonucu itibarıyla özel nitelikteki haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davalar da Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması kapsamına girmektedir. Bu anlamda, belirtilen düzenlemelerde yer verilen güvenceler, başvurucunun haklarına zarar verdiği iddia edilen idari bir kararın iptali talebiyle açılan davalara da uygulanacaktır. Başvuruya konu davanın, Noter olan başvurucunun yaş tahdidine tabi tutulmasına ilişkin Adalet Bakanlığı işleminin iptali istemini konu alan bir uyuşmazlık olduğu görülmekle, somut yargılama faaliyetinin, medeni

hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 44).

62. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih, 12/5/2006 tarihidir.

63. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Somut başvuru açısından bu tarih, Mahkemece verilen karara yönelik karar düzeltme isteminin Danıştay Onbirinci Dairesi tarafında reddedildiği 19/2/2013 tarihidir.

64. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Adalet Bakanlığının 20/4/2006 tarihli işleminin iptali amacıyla Ankara 6. İdare Mahkemesine açılan dava sonunda Mahkemece, tarafların delilleri ve hukuk kuralları yorumlanarak 1/3/2007 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Temyiz üzerine, Danıştay Onbirinci Dairesinin 15/3/2010 tarihli ilâmıyla hüküm onanmış ve karar düzeltme isteminin reddedildiği 19/2/2013 tarihi itibarıyla karar kesinleşmiştir.

65. Hukuk sistemimizde idari yargı alanında yer alan uyuşmazlıklara ilişkin dava sürelerinin makul yargılama süresini aştığı yönündeki tespitlere, AİHM kararlarında yer verilmiş olup, özellikle idari yargı alanındaki yapısal sorunlar ve Danıştay nezdinde temyiz ve karar düzeltme incelemelerinde geçirilen uzun yargılama sürelerinin ihlal kararlarına temel oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda idari yargı makamları nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle 6/1/1982 tarih ve 2577 İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yer alan usul hükümleri de göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 54-60).

66. Başvuruya konu davaya bir bütün olarak bakıldığında, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama sürecine ilişkin somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu altı yıl dokuz ay yedi günlük yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

67. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

68. Başvurucu, temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğinin tespitini ve zararlarının tazminini talep etmiştir.

69. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

70. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin altı yıl dokuz ay yedi günlük yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

71. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

72. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının "konu bakımından yetkisizlik",

2. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı yönündeki iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması”,

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT ÇEVİK

B. No: 2013/3245 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/3245

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT ÇEVİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/3245)

Karar Tarihi: 11/12/2014

R.G. Tarih-Sayı : 12/5/2015-29353

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Bahadır YALÇINÖZ

Başvurucu : Murat ÇEVİK

Vekili : Av. Gökçe GARİPCAN OCAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, adına vergi ve vergi cezası salınması nedeniyle Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesinin ve 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminata hükmedilmesini istemiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 10/5/2013 tarihinde İstanbul Bölge İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 11/11/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm, 14/1/2014 tarihinde yapılan toplantıda kabul edilebilirlik ve esas hakkındaki

incelemenin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, görüşünü 13/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 24/2/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevap vermemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Edremit ilçesi Akçay beldesi Naim Süleymanoğlu İlköğretim Okulu'nda bulunan kantini okul aile birliğinden kiralayarak işletmektedir.

9. Başvurucunun, 2008 yılı 1, 2, 3, 5, 9, 10, 11 ve 12. vergilendirme dönemlerinde kira ödemesinden katma değer vergisi (KDV) tevkifatı yapıp sorumlu sıfatıyla beyanname vermediği Edremit Vergi Dairesi Müdürlüğünce tespit edilmiş ve başvurucu takdir komisyonuna sevk edilmiştir.

10. Takdir komisyonu tarafından, ödenen kira tutarı esas alınmak suretiyle matrah takdir edilmiş ve Müdürlükçe yukarıda belirtilen vergilendirme dönemleri için bir kat vergi ziyaı cezalı KDV tarhiyatı yapılmıştır.

11. Başvurucu tarafından 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17. maddesinin (4) numaralı fıkrasının (d) bendine göre iktisadi işletmelere dâhil olmayan gayrimenkullerin kiralanmasının KDV'den istisna edildiği, okul aile birliklerinin tüzel kişiliğinin ve iktisadi işletme niteliğinin bulunmadığı ileri sürülerek vergi ve cezanın kaldırılması istemiyle Balıkesir Vergi Mahkemesinde dava açılmıştır.

12. Mahkeme, 17/4/2012 tarih ve E.2011/910, K.2012/367 sayılı kararıyla davayı reddetmiştir. Mahkeme kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

..., Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17/4-d bendinde, iktisadi işletmelere dâhil olmayan gayrimenkullerin kiralanması işlemleri katma değer vergisinden istisna edilmiş olup, davacının işletmekte olduğu kantinin bulunduğu yer olan okulun mülkiyetinin Okul Aile Birliğine değil Hazineye ait olması ve yukarıda belirtilen yönetmelik hükmünde kantin işletme hakkının okul aile birliğince bizzat veya işletme hakkının kiralanması suretiyle kullanılabileceği belirtildiğinden yapılan kira ödemelerinin gayrimenkul kira ödemesi olarak nitelendirilmesi mümkün bulunmamaktadır.

Nitekim Katma Değer Vergisi Yasası'nın "verginin konusunu teşkil eden işlemler" başlıklı 1. maddesinin 3-f bendinde yapılan atıf gereği Gelir Vergisi Kanunu'nun 70. maddesi incelendiğinde gayrimenkullerin kiraya verilmesinin yanı sıra telif hakkı, işletme hakkı gibi başka mal ve hakların kiraya verilmesi işleminin de katma değer vergisine tabi tutulduğu, Katma Değer Vergisi Yasası'nın 17. Maddesinin 4-d bendinde ise Gelir Vergisi Yasası'nın 70. maddesinde yer alan mal ve haklardan sadece (iktisadi işletmeye dahil olmayan) gayrimenkullerin kiralanması faaliyetinin istisnaya tabi tutulduğu, 70. maddedeki gayrimenkul dışındaki diğer mal ve hakların kiralanması faaliyetinin ise iktisadi işletmeye dahil olsun veya olmasın katma değer vergisine tabi olduğu, anlaşıldığından, her ne kadar

davacı tarafından okul aile birliklerinin iktisadi işletme niteliğinde olmadığı ve bu nedenle iktisadi işletmeye dahil olmayan işletme hakkının kiraya verilmesi işleminin istisna kapsamında olduğu iddia edilmekte ise de yukarıda belirtilen gerekçeler ile uyuşmazlıkta gayrimenkul kiralama işlemi yerine işletme hakkı kiralama faaliyeti bulunduğundan ve işletme hakkının kiralanması faaliyetinin katma değer vergisinden istisna edildiğine ilişkin yasada istisna hükmü yer almadığından, okul aile birliğinin iktisadi işletme niteliği bulunmasa dahi dava konusu yapılan işletme hakkı kira ödemelerinden katma değer vergisi tevkifatı yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır."

13. Başvurucu tarafından anılan karara yapılan itiraz Bursa Bölge İdare Mahkemesinin 18/9/2012 tarih ve E.2012/2375, K.2012/1921 sayılı kararı ile reddedilmiştir.

14. Bu karara karşı yapılan karar düzeltme talebi de aynı Mahkemenin 7/3/2013 tarih ve E.2012/3722, K.2013/924 sayılı kararı ile reddedilmiştir.

15. Karar başvurucu vekiline 11/4/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Anayasa Mahkemesine 10/5/2013 tarihinde bireysel başvuru yapılmıştır.

17. Diğer yandan Müdürlüğün 17/1/2013 tarih ve 1827 sayılı başvurucuya gönderdiği yazıda, vadesi geldiği halde ödenmeyen vergi borçları nedeniyle bir araca ve bir gayrimenkule haciz konulduğu bildirilmiştir.

18. Müdürlüğün 18/1/2013 tarih ve 2570 sayılı başvurucuya gönderdiği yazıda ise dava konusu yapılıp 2011/908-909-910-911-912 esaslarına kayıtlı dosyalarda görüşülen 2006-2007-2008-2009-2010 yıllarına ait işyeri kirası nedeniyle verilmesi gereken beyannamelerin verilmemesi nedeniyle tarh edilen vergi ve cezalara ilişkin davaların Müdürlük lehine sonuçlandığı, bu sebeple anılan yıllara ait vergi ve cezalar için düzenlenen ödeme emrine karşı açılan davanın ise Balıkesir Vergi Mahkemesinin 2012/711 sayılı esasına kayıt edildiği, borcun ödenmesi, açılan davaların kazanılması veya haciz işlemi hakkında yürütmeyi durdurma kararı verilmesi durumunda haczin kaldırılacağı bildirilmiştir.

19. Ödeme emrinin iptali istemiyle Balıkesir Vergi Mahkemesinde görülen dava, Mahkemenin 26/3/2013 tarih ve E.2012/711, K.2013/192 sayılı kararı ile reddedilmiş, karara karşı yapılan temyiz başvurusu ise halen sonuçlanmamıştır.

B. İlgili Hukuk

20. 3065 sayılı Kanun’un 1. maddesi şöyledir:

“Türkiye'de yapılan aşağıdaki işlemler katma değer vergisine tabidir:

…

f) Gelir Vergisi Kanununun 70 inci maddesinde belirtilen mal ve hakların kiralanması işlemleri,

…”

21. Aynı Kanun’un 17. maddesinin (4) numaralı bendi şöyledir:

“ Diğer İstisnalar:

…

d) İktisadi işletmelere dahil olmayan gayrimenkullerin kiralanması işlemleri ile Sağlık

Bakanlığına bağlı hastane, klinik, dispanser, sanatoryum gibi kurum ve kuruluşların yapacağı Gelir Vergisi Kanununun 70 inci maddesinde belirtilen mal ve hakların kiralanması işlemleri,

…”

22. 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 70. maddesi şöyledir:

“Aşağıda yazılı mal ve hakların sahipleri, mutasarrıfları, zilyedleri, irtifak ve intifa hakkı sahipleri veya kiracıları tarafından kiraya verilmesinden elde edilen iratlar gayrimenkul sermaye iradıdır:

…

3. Gayrimenkullerin, ayrı olarak kiraya verilen, mütemmim cüzileri ve teferruatı ile bilümum tesisatı, demirbaş eşyası ve döşemeleri;

4. Gayrimenkul olarak tescil edilen haklar;

…

Tüccarlara ait olsa dahi, işletmeye dahil bulunmayan gayrimenkullerle haklar hakkında bu bölümdeki hükümler uygulanır.

…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 10/5/2013 tarih ve 2013/3245 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu, Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğünün 8/10/2008 tarihli yazısında kantin kiralama işlemlerinin katma değer vergisinden istisna edildiğinin valiliklere bildirildiğini, emsal mahkeme kararlarında katma değer vergisi tarhiyatı işlemlerinin iptal edildiğini, vergi ve vergi cezası borcu nedeniyle aracının ve gayrimenkulünün haczedildiğini belirterek Anayasa’nın 10. maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesinin ve 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminata hükmedilmesini istemiştir.

B. Değerlendirme

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı değildir. Başvurucu, eşitlik ilkesi ile birlikte mülkiyet hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüş olup, başvurunun yalnızca mülkiyet hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Başvurucu, adına vergi ve vergi cezası salınması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Adalet Bakanlığı, başvurunun kabul edilebilirliğine yönelik görüş belirtmemiştir.

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmayan ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden görülmeyen başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönden

29. Adalet Bakanlığı başvurunun esasına ilişkin görüşünde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) görevinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) uyarınca taraf devletlerin AİHS'ten ileri gelen yükümlülüklerine riayet edip etmediklerini gözetmekten ibaret olduğunu, AİHS'te güvence altına alınan haklar ihlal edilmedikçe mahkemelerin yaptığı hataların AİHM tarafından incelenmediğini, bu durumun kanun yolu incelemesinin konusuna girdiğini, başvuru konusunun kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlardan olması nedeniyle açıkça dayanaktan yoksun olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini bildirmiştir.

30. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

31. Mülkiyet hakkı, kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla, sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, ürünlerden yararlanma ve tasarruf olanağı verir (AYM, E.2002/112, K.2003/133, K.T. 10/4/2003).

32. Mülkiyet hakkının sınırlamaları ve güvenceleri açısından Anayasa'nın 35. maddesinin 13. maddeyle birlikte değerlendirilmesinden doğan genel rejim yanında, Anayasa'nın başka maddelerinde de mülkiyete ilişkin ek güvence ve sınırlama hükümlerine yer verilmekle birlikte, bunlardan en önemlisi şüphesiz mülkiyeti bir hak olarak tanımlayan 35. maddedir. Maddenin birinci fıkrasında genel olarak hak tanınmakta; ikinci ve üçüncü fıkralarda ise sınırlama ve güvence ölçütleri gösterilmektedir. Belirtilen hüküm uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlanabilecek ve bu sınırlama kanunla yapılabilecektir. Bu sınırlama ve güvence ölçütlerinin Anayasa'nın 13. maddesi ışığında yorumlanması gerekir. Zira belirtilen Anayasa hükmü, hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimi bakımından temel öneme sahip olup, Anayasada yer alan bütün hak ve özgürlüklerin yasa koyucu tarafından hangi ölçütler göz önünde bulundurularak sınırlandırılabileceğini ortaya koymaktadır (B. No: 2013/1239, 20/3/2013, § 24).

33. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

34. Anayasa'nın "Vergi ödevi" kenar başlıklı 73. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır."

35. Anayasa'nın 13. maddesi temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri tespit ederken, vergi ödevine ilişkin 73. maddesi, vergi yoluyla mülkiyet hakkına yapılacak müdahalelerin anayasal sınırlarına ilişkin özel hükümler içermektedir. Bu durumda Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, başvuru konusu somut olayın değerlendirilmesinde AİHS'in (1) No.lu Protokol hükmü ve Anayasa'nın 35. maddesiyle

birlikte Anayasa'nın 13. ve 73. maddelerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (B. No: 2013/6192, 12/11/2014, § 43).

36. Anayasa’nın gerek 35. gerekse 13. maddesine göre, mülkiyet hakkına getirilecek sınırlamaların kanunla düzenlenmesi gerekmektedir. Kanun dışında herhangi bir hukuk normu ile getirilen sınırlama, sınırlamada kamu yararı olsa dahi, Anayasa’nın 35. ve 13. maddelerine aykırılık teşkil edecektir. Zira belirtilen hükümlerin ifade tarzı, mülkiyet hakkına getirilecek sınırlamaların mutlaka şekli anlamda kanun ile yapılması zorunluluğuna işaret etmektedir. Hak ya da özgürlüğe bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün, yani müdahalenin hukuki bir temelinin mevcut olup olmadığıdır. Hak ve özgürlüklerin yasayla sınırlanması ölçütü anayasal temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında vazgeçilmez bir unsur olup, bu koşulun sağlanmaması durumunda diğer güvence ölçütlerinin değerlendirilmesinin bir anlamı yoktur (B. No: 2013/1239, 20/3/2013, § 27).

37. AİHS Ek (1) No.lu Protokol’ün “Mülkiyetin korunması” kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

“Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez.”

38. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkına getirilecek sınırlamaların kamu yararı amacıyla ve kanunla yapılması gerektiği ve yine Anayasa’nın 73. maddesinde vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin kanunla konulacağı, değiştirileceği veya kaldırılacağı hüküm altına alınırken (1) No.lu Protokol’ün 1. maddesi mülkiyetten yoksun bırakmanın kamu yararıyla, yasada öngörülen koşullarla ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak yapılabileceğini öngörmektedir. AİHM, yasada öngörülen koşulları, bir diğer ifadeyle hukukiliği geniş yorumlayarak istikrar kazanmış yargı kararlarına dayanan içtihat yoluyla geliştirilmiş ilkelerin de hukukilik şartını karşılayabildiğini kabul ederken (bkz. Malonei/İngiltere, B. No: 8691/79, 2/8/1984, §§ 66-68) Anayasa, tüm sınırlandırmaların mutlak manada kanunla yapılacağını öngörerek Sözleşme’den daha geniş bir koruma sağlamaktadır.

39. Ayrıca, demokratik bir toplumun temel ilkelerinden olan hukukun üstünlüğü AİHS’in bütün maddeleri için geçerlidir. Bunun içindir ki, kamu yararının ortaya çıkardığı talepler ile bireysel temel hakların korunması gerekliliği arasında adil bir denge kurulup kurulmadığı sorunu hakkındaki kıyaslama, sadece uyuşmazlık konusu müdahalenin hukuka uygun olması ve keyfi olmaması şartlarının gerçekleşmesinden sonra yapılabilir (bkz. Iatridis/Yunanistan, B.No: 31107/96, 25/3/1999, § 58).

40. AİHS’in (1) No.lu Protokol’ün 1. maddesinde ifade bulan ”kanun” kavramı Sözleşme’nin diğer maddelerinde yer alan kavramla aynı anlamdadır (bkz. Špaček s.r.o./Çek Cumhuriyeti, B.No: 26449/95, 9/11/1999, § 54). Hukuka uygun olma ilkesi iç hukukun uygulanabilir hükümlerinin yeterli ölçüde ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir olduğunu varsayar (bkz. Beyeler/İtalya, B.No: 33202/96, 5/1/2000, § 109).

41. AİHM, ulusal mevzuatı yorumlama görevinin ilk elde ulusal makamlara; bilhassa da mahkeme ve yüksek mahkemelere düştüğünü (bkz. Brualla Gómez de la Torre/İspanya, B. No: 26737/95, 19/12/1997, § 31, Saez Maeso/İspanya, B. No: 77837/01, 9/11/ 2004, § 22), kendi rolünün ise bu yorumların etkilerinin AİHS'e uygun olup olmadığını tespit etmekten ibaret olduğunu ifade etmektedir.

42. AİHM, iki ihtilaf hakkındaki farklı uygulamaların, ihtilaf konusu olaylardaki koşulların farklılığı nedeniyle haklı gösterilmesi durumunda, içtihat farklılığı olarak değerlendirilemeyeceğini (bkz. Erol Uçar/Türkiye, B. No: 12960/05, 29/9/2009), kendi bölgelerinde yetki sahibi olan mahkemelerden oluşan bir hukuk düzeninde çelişkili kararlar bulunması ihtimalinin doğal olduğunu ifade etmektedir (bkz. Santos Pinto/Portekiz, B. No: 39005/04, 20/5/2008, § 41).

43. AİHM kararlarında, iç hukuktaki farklı kararların, her ne kadar ilk bakışta benzer ihtilaflarla ilgili gibi görünseler dahi bağımsız mahkemeler tarafından verilmiş olmaları nedeniyle karşılaştıramayacağı belirtilmiştir (bkz. Gregório de Andrade/Portekiz, B. No: 41537/02, 14 /11/2006, § 36).

44. Diğer taraftan, hukuki güvenlik ilkesi, Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının içinde zımnen mevcut bir ilkedir. Bir kanuni düzenlemenin bireylerin davranışını ona göre düzenleyebileceği kadar kesinlik içermesi, kişinin gerektiği takdirde hukuki yardım almak suretiyle, bu kanunun düzenlediği alanda belli bir eylem nedeniyle ortaya çıkacak sonuçları makul bir düzeyde öngörebilmesi gerekmektedir. Öngörülebilirliğin mutlak bir ölçüde olması gerekmez. Kanunun açıklığı arzu edilir bir durum olmakla birlikte bazen aşırı bir katılığı da beraberinde getirebilir. Oysa hukukun ortaya çıkan değişikliklere uyarlanabilmesi gerekmektedir. Birçok kanun, işin doğası gereği, yorumlanması ve uygulanması pratik gerçekliğe bağlı olan yoruma açık formüllerdir (B. No: 2013/3063, 26/6/2014, § 41).

45. AİHM'e göre, öngörülebilirlik kavramının kapsamı, kuralın anlamı, uygulanacak kişilerin sayısı ve statüsüne bağlı olup, yasa kuralına yönelik olarak birden fazla yorumunun yapılabiliyor olması tek başına kuralın AİHS'in aradığı anlamda "öngörülebilirlik" şartını karşılamada başarısız olduğu anlamına gelmez. Mahkemelerin görevi, kuralın, günlük yaşamdaki uygulamaları dikkate alarak, yoruma dair şüpheleri kesin olarak ortadan kaldırmaktır (bkz. Gorzelik ve Diğerleri/Polonya, B. No: 44158/98, 17/2/2004, § 65). Yüksek mahkemelerin yasanın tutarlı bir şekilde uygulanmasında güvence olması göz ardı edilemez (bkz. Tudor Tudor/Romanya, B. No: 21911/03, 24/3/2009, §§ 29-30, Ştefănică ve Diğerleri/Romanya, B. No: 38155/02, 2/11/2010, §§ 36-37).

46. AİHM, Sözleşme ile güvence altına alınan hak ve yükümlülüklere halel getirmedikçe, iç hukuktaki mahkemeler tarafından yapıldığı iddia edilen olay ve hukuk hatalarını incelemenin kendi görevi olmadığını, kararlarında bir yerel mahkemenin şu veya bu şekilde karar vermesine neden olan unsurlar hakkında değerlendirme yapma yetkisi bulunmadığını, zira bunun kendisini üçüncü ya da dördüncü derece yargı organı görmesi anlamına geleceğini ifade etmiştir (bkz. Kemmache/Fransa, B. No: 14992/89, 2/11/1993). Ancak, iç hukukun yorum ve uygulamasının, Mahkemenin içtihatları ışığında yorumlanan sözleşme ilkeleri ile uyumlu olup olmadığının değerlendirmesi için AİHM'in lüzumlu olduğunu da belirtmektedir (bkz. Scordina/İtalya, B. No:36813/97, 26/3/2006, §§ 190 ve 191).

47. Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden biri "belirlilik"tir. Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden

herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu bir takım güvenceler içermesi gereklidir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup; birey, belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini doğurduğunu, kanundan öğrenebilme imkânına sahip olmalıdır. Birey, ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörüp, davranışlarını düzenleyebilir. Hukuk güvenliği, kuralların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de kanuni düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (B. No: 2013/849, 15/4/2013, § 34).

48. Başvuru konusu olayda, başvurucu benzer davalarda farklı kararlar verildiğini belirtmiş olup, başvurucu tarafından dosyaya emsal olarak eklenen kararlar incelendiğinde, mahkemeler arasındaki yorum farklarının; okul aile birliklerinin tüzel kişiliği bulunmayan, amacı, okulun ihtiyaçlarının karşılanması, veli ve öğretmenler arasında işbirliğinin sağlanması olan ve bulundukları okul bünyesinde faaliyet gösteren birlikler olup olmadığı, okul ve kurumlardaki büfe, kantin gibi yerlerin kiraya verilmesi durumunda bu birliklerin iktisadi işletme hüviyeti kazanamayacağı ve okul kantininin kiraya verilmesi işleminin de iktisadi işletmeye dâhil olmayan gayrimenkul kiralama kapsamında mı değerlendirileceği yoksa okul aile birlikleri tarafından yapılan sözleşmenin işletme hakkının devri mi olduğu meselesi ile ilgili olduğu görülmektedir. Bir başka anlatımla, okul aile birliklerinin iktisadi işletme olmadığının kabul edilmesi ve okul aile birlikleri tarafından 3. kişilerle gayrimenkul kira sözleşmesi yapıldığının kabul edilmesi halinde, kiralanan yer KDV istisnasına tabi olacaktır. Fakat okul aile birliği tarafından yapılan sözleşmenin işletme hakkının devrine ilişkin olduğu kabul edildiğinde bu işlem KDV'nin konusuna gireceğinden, tesis edilen işlemin yerinde olduğu kabul edilecektir.

49. Başvuruya konu İlk Derece Mahkemesi kararında, okul aile birliği tarafından kantin işletme hakkının kiralanmak suretiyle devri yapıldığından, başvuranın ödediği kira bedeli üzerinden KDV hesaplayarak sorumlu sıfatıyla beyan etmesi gerektiği belirtilerek dava reddedilmiş, Bölge İdare Mahkemesi tarafından da karar onanmıştır.

50. Bunun yanında başvuruya konu mahkeme kararından farklı olarak Danıştay Üçüncü ve Dördüncü Dairelerinin aynı konuya ilişkin olarak verdiği aksi yönde kararlar mevcuttur.

51. Danıştay Üçüncü Dairesinin 8/11/2012 tarih ve E.2010/5179, K.2012/3579 sayılı kararıyla onadığı davaya ilişkin temyiz başvurusunun istem özeti ve karar kısmı şöyledir:

“Davacı adına ilköğretim okulu kantin işletme hakkını kiralaması karşılığı ödediği kira tutarı üzerinden sorumlu sıfatıyla katma değer vergisi tevkif edip beyan etmesi gerektiği yolunda düzenlenen vergi inceleme raporuna dayanılarak 2009/3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11'inci dönemleri için re'sen tarh edilen vergi ziyaı cezalı katma değer vergilerinin kaldırılması istemiyle dava açılmıştır. Adana 2. Vergi Mahkemesi 15.6.2010 gün ve E:2010/201, K:2010/1197 sayılı kararıyla; 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 1'inci maddesinin birinci fıkrasının 1'inci bendi uyarınca, ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin vergiye tabi olduğu, 3-f bendinde de, Gelir Vergisi Kanununun 70'inci maddesinde belirtilen mal ve hakların kiralanması işlemlerinin katma değer vergisine tabi teslim ve hizmetler kapsamında sayıldığı, Kanunun 17'inci maddesinin 4-d bendinde ise, iktisadi işletmelere dahil olmayan gayrimenkullerin kiralanması işlemlerinin katma değer vergisinden istisna olduğu hükmüne yer verildiği,

mülkiyeti Hazineye ait olup Maliye Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan protokoller uyarınca Milli Eğitim Bakanlığına tahsis edilmiş bulunan kantinlerin işletmesinin; Milli Eğitim Temel Kanununa göre çıkarılan yönetmelik uyarınca okulun ihtiyaçlarının karşılanması, veli ve öğretmenler arasında işbirliğinin sağlanması amacıyla kurulan ve bulundukları okul bünyelerinde faaliyet gösteren okul aile birliklerine bırakıldığı ancak, okul aile birliklerinin, kantinleri bizzat kendilerinin işletmediği, ticari faaliyete konu mal alış ve satış işlemlerinde bulunmadığı, sadece kendilerine tahsis edilen kantinlerin mülkiyetiyle birlikte işletme hakkını üçüncü kişilere kiraya vererek kira geliri elde ettiklerinin anlaşıldığı, okul aile birliklerinin yürütmekte oldukları işlev ve birliğin amacı dikkate alındığında yapılan kiralama işleminin bu haliyle ticari kar maksadıyla yapılan bir işletmecilik ve birliğin de iktisadi işletme olduğundan söz edilemeyeceğinden kantin kiralama işlemi karşılığında yapılan ödemelerin katma değer vergisine tabi olmadığı gerekçesiyle tarhiyatın kaldırılmasına karar vermiştir. Davalı idare tarafından, okul aile birliklerinin gerçek usulde vergi mükellefiyeti olmadığından katma değer vergisinin davacı tarafından tevkif edilmesi gerektiği, ilgili sirkülerle de bu hususlara açıklık getirildiği ileri sürülerek kararın bozulması istenmiştir.

…

Dayandığı hukuki ve kanuni nedenlerle gerekçesi yukarıda açıklanan Vergi Mahkemesi kararı, aynı gerekçe ve nedenlerle Dairemizce de uygun görülmüş olup temyiz istemine ilişkin dilekçede ileri sürülen iddialar sözü geçen kararın bozulmasını sağlayacak durumda bulunmadığından, temyiz isteminin reddine ve kararın onanmasına, 08.11.2012 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”

52. Ayrıca Danıştay Üçüncü Dairesinin 8/11/2012 tarih ve E.2010/5184, K.2012/3580, 27/9/2013 tarih ve E.2012/3891, K.2013/3732 ve 22/5/2014 tarih ve E.2013/3835, K.2014/2399 sayılı kararları da aynı yöndedir.

53. Danıştay Dördüncü Dairesinin 21/5/2014 tarih ve E.2011/5777, K.2014/3669 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“Öte yandan, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1'inci maddesinde, Türkiye'de ticari, sinai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin katma değer vergisine tabi olduğu; diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler arasında 3/f bendinde, Gelir Vergisi Kanununun 70'inci maddesinde belirtilen mal ve hakların kiralanması işlemleri de sayılarak, bu işlemlerin vergiye tabi olduğu yönünde düzenleme yapılmış; 19'uncu maddesinde ise, diğer kanunlardaki vergi muaflık ve istisna hükümlerinin katma değer vergisi bakımından geçersiz olacağı, getirilecek istisna ve muafiyet hükümlerinin, bu Kanuna hüküm eklenmek veya bu Kanunda değişiklik yapmak suretiyle düzenleneceği hükmüne yer verilmiştir.

Olayda, kantin işletmeciliği yapan davacının, okul aile birliğinden kiraladığı kantin için aylık kira bedelleri üzerinden sorumlu sıfatıyla ihtirazı kayıtla beyan ettiği katma değer vergisinin ve katma değer vergisin mükellefiyetinin kaldırılması istemiyle açılan dava, Vergi Mahkemesince, kiralama işleminin işletme hakkının kiralanması niteliğinde ve katma değer vergisine tabi olduğu, bu vergiden dolayı davacının katma değer vergisi mükellefi olması gerektiği gerekçesiyle reddedilmiştir.

Okul aile birliklerinin 1739 sayılı Kanunun yukarıda yer verilen 16'ncı maddesinde belirtilen amacı ve yürütmekte oldukları görev dikkate alındığında, bu faaliyetlerin okul aile birlikleri

bakamından ticari, sinai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmet olarak değerlendirilmesi mümkün olmadığından, okul aile birliklerinden kiralanan kantinler için kira tutarları üzerinden sorumlu sıfatıyla katma değer vergisi hesaplanmasında ve katma değer vergisi mükellefiyeti tesisi işleminde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.”

54. Bunun yanında Danıştay Dördüncü Dairesinin 20/11/2012 tarih ve E.2010/198, K.2012/6850, 3/6/2013 tarih ve E.2011/3026, K.2013/4052, 24/9/2013 tarih ve E.2013/5193, K.2013/6195 sayılı kararları da aynı yöndedir.

55. Ayrıca başvurucu tarafından başvuru formuna eklenen kararlarda, İstanbul Bölge İdare Mahkemesi, Eskişehir Bölge İdare Mahkemesi, İzmir Bölge İdare Mahkemesi ve Sakarya Bölge İdare Mahkemesinin de okul aile birliklerinden kiralanan kantinler için kira tutarları üzerinden sorumlu sıfatıyla katma değer vergisi hesaplanmasının ve katma değer vergisi mükellefiyeti tesis edilmesinin mevzuata aykırı olduğuna dair kararlar verdikleri görülmüştür.

56. Görüldüğü üzere başvuruya konu edilen yargı kararında, uyuşmazlığa ilişkin olay ve mevzuat değerlendirmesi yapılırken aynı konuya ilişkin olarak Danıştay ilgili dairelerinin istikrar kazanmış kararlarında ve yukarıda anılan bölge idare mahkemeleri kararlarında yapılan mevzuat değerlendirmesi ve ulaşılan sonucun aksi yönde bir sonuca ulaşılarak, okul aile birliklerinden yapılan kantin kiralama işlerinin KDV’ye tabi olduğu yönünde karar verilmiş, davanın parasal değeri uyarınca karar bölge idare mahkemesine itiraz yoluyla taşınmış ve itiraz başvurusu da reddedilmiştir.

57. Bu durumda, başvurucunun, okul aile birliğinden kantin kiralaması işlemi nedeniyle KDV tarhiyatı yapılması üzerine tarhiyatın kaldırılması istemiyle açtığı davada “öngörülebilen” husus, vergi yargılamasının da dâhil olduğu idari yargı düzeninde yüksek mahkeme olan ve kararları ülke çapında tüm idari yargı makamlarınca dikkate alınması gereken Danıştayın KDV’den kaynaklı uyuşmazlıkları çözmekle görevli dairelerinin konu hakkında verdiği kararlardan hareketle okul aile birliklerinden kiralanan kantinler için kira tutarları üzerinden sorumlu sıfatıyla KDV hesaplanmasının ve KDV mükellefiyeti tesis edilmesinin mevzuata aykırı olduğu şeklinde karar verileceğidir. Ancak Balıkesir Vergi Mahkemesi, olaya uygulanan mevzuatın yorumlanmasında, Danıştay ilgili dairelerinin yerleşik kararları ve diğer bölge idare mahkemeleri kararlarından farklı ve “öngörülemez” nitelikte bir değerlendirme yaparak, davayı reddetmiştir.

58. Bunun yanında başvurucunun dava açarken (hukuki yardımdan yararlansa bile) kendisine Danıştay Dairelerinin ilgili kurallardan çıkardıkları sonuçtan farklı bir şekilde muamele edileceğini beklemesini gerektiren bir durum da bulunmamaktadır.

59. Açıklanan nedenlerle, başvurucu hakkında yapılan yargılama sırasında hukuk kurallarının yorum ve uygulanmasının “öngörülemez” nitelikte olması nedeniyle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

60. Başvurucu, maddi ve manevi zararların tazminine karar verilmesini talep etmiştir.

61. 6216 sayılı Kanun’un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesi şöyledir:

“Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar

verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Ancak yerindelik denetimi yapılamaz, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez.

Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

62. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, Anayasa’nın 35. maddesinde tanımlanan mülkiyet hakkının ihlal edildiği tespit edilmiş olmakla, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyanın ilgili Mahkemesine gönderilmesine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmiş olduğundan, bu aşamada tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

63. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Anayasa’nın 35. maddesinde tanımlanan mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın Balıkesir Vergi Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

C. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. 198,35 harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

EMİNE KARAGÜLMEZ

B. No: 2013/3673 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/3673

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMİNE KARAGÜLMEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/3673)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Yunus HEPER

Başvurucu : Emine KARAGÜLMEZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu aleyhine verilen mahkeme kararına yaptığı itirazı inceleyen mahkemenin, karar kesin olmadığı halde kararın kesin olduğundan bahisle aleyhindeki kararı incelememesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu ihlalin tespiti ile yeniden yargılama ve maddi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 22/5/2013 tarihinde Adana 4. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 23/12/2013 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Adana Cumhuriyet Başsavcılığının 31/10/2012 tarihli iddianamesiyle başvurucunun basit yaralama suçundan cezalandırılması için Adana 5. Sulh Ceza Mahkemesine ceza davası açılmıştır.

6. Adana 5. Sulh Ceza Mahkemesi, 18/3/2013 tarihli kararı ile başvurucunun kasten yaralama suçundan 1000,00-TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir.

7. Başvurucu Adana 5. Sulh Ceza Mahkemesinin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı Adana 12. Asliye Ceza Mahkemesine itiraz etmiştir.

8. Adana 12. Asliye Ceza Mahkemesi, 25/4/2013 tarihli kararında, [başvurucu] "Emine Karagülmez ve … haklarında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına sanıklar … ile Emine Karagülmez tarafından itiraz edilmiş ise de Adana 5. Sulh Ceza Mahkemesinin ilgili kararı kesin olmakla sanıklar tarafından yapılan itirazın reddine" karar vermiştir.

9. Karar başvurucuya 2/5/2013 tarihinde tebliğ edilmiş ve bireysel başvuru 22/5/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

10. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesinin (5), (6), (8), (10) ve (12) numaralı fıkraları şöyledir:

"(5) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl(2) veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

(6) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,

gerekir. (Ek cümle: 22/7/2010 - 6008/7 md.) Sanığın kabul etmemesi hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmez.

(7) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkûm olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez.

(8) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. (Ek cümle: 18/6/2014-6545/72 md.) Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir

daha hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak;

a) Bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine,

b) Bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

c) Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine,

karar verilebilir. Denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur.

…

(10) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.)Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

…

(12) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir.

…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 22/5/2013 tarihli ve 2013/3673 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, aleyhine verilen mahkeme kararı kesin olmadığı halde itirazı inceleyen mahkemenin, kararın kesin olduğundan bahisle aleyhindeki kararı incelememesinin Anayasa’nın 36. maddesinde yer alan “hiçbir mahkeme görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz” hükmünün ihlali niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu ihlalin tespiti ile yeniden yargılama ve maddi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

13. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi” kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, …açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

15. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, sanığa yüklenen suça ilişkin yargılama sonunda cezaya hükmedilmesi hâlinde, hükmün açıklanmasının belirli koşulların gerçekleşmesine bağlı olarak ertelenmesi anlamına gelmektedir. Kanunda belirtilen

koşulların gerçekleşmesine karşın, sanığın kabul etmemesi hâlinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemeyeceği 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinin (6) numaralı fıkrasının son cümlesinde ifade edilmektedir. Bu kapsamda sanığın, yargılamanın hukuki kesinliği ifade eden bir hükümle sonuçlanmasını ya da cezaya hükmedilmesi durumunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını tercih etme imkânı bulunmaktadır (B. No: 2012/833, 26/3/2013, § 19).

16. 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesine göre, yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza iki yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezası ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Anılan maddenin (5) numaralı fıkrasında, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade ettiği belirtilmektedir. Öte yandan, aynı Kanun'un 223. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ifade edilen hüküm niteliğindeki kararlar arasında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı sayılmamaktadır (B. No: 2012/833, 26/3/2013, § 20).

17. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, yargılamayı hükümle sonuçlandıran bir karar niteliğinde olmayıp, ceza yargılamasını sona erdiren düşme nedenlerinden birisidir. 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinin (10) ve (11) numaralı fıkralarında belirtildiği üzere, denetim süresi içinde kasıtlı yeni bir suç işlenmediği takdirde açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine, denetim süresi içinde kasıtlı yeni bir suç işlenmesi hâlinde hükmün açıklanmasına karar verilir (B. No: 2012/833, 26/3/2013, § 21).

18. Aynı maddenin (12) numaralı fıkrasında, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurulabileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte, ancak denetim süresi içinde kasıtlı yeni bir suç işlenmesi hâlinde hükmün açıklanmasıyla veya bu süre içinde kasıtlı yeni bir suç işlenmemesi hâlinde düşme kararıyla yargılama nihai olarak sona erdiğinde, hüküm niteliği olan bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulabilir ve esasa ilişkin itirazlar bu aşamada ileri sürülebilir (B. No: 2012/833, 26/3/2013, § 22).

19. Başvuru konusu olayda başvurucu hakkında, Adana 5. Sulh Ceza Mahkemesine kamu davası açılmış ve başvurucu, yargılama sonunda hakkında beraat kararı verilmemesi hâlinde lehe hükümler kapsamında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına kararı verilmesini talep etmiştir. İlk Derece Mahkemesi, 18/3/2013 tarihli kararı ile başvurucunun kasten yaralama suçundan 1.000,00-TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Başvurucu Adana 5. Sulh Ceza Mahkemesinin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı Adana 12. Asliye Ceza Mahkemesine itiraz etmiş, itiraz mercii kararın kesin olduğundan bahisle itirazı reddetmiştir. Başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyeti, kendisine kanunlar tarafından tanınmış olan itiraz kanun yoluna başvuru hakkının kanunlara aykırı olarak itiraz merciince incelenmeyerek reddedilmesine ilişkindir.

20. Yargı yerlerinin verdikleri kararlarda, gerek yanılma, gerekse normları değişik biçimde yorumlama sonucu olarak doğan hukuka aykırılıkların giderilmesini sağlamak amacıyla bazı hukuki yollar kabul edilmiştir. Bir yargı yerinin verdiği kararda aykırılık olduğu iddiası ile ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümlenmek üzere yargı önüne getirilmesi "kanun yolu"na başvurmadır. Bunun nasıl yapılacağı ise usul hükümleri ile gösterilmektedir. Anayasa'nın 142. maddesinde "mahkemelerin kuruluşunun, görev ve yetkilerinin, işleyişlerinin ve yargılama usullerinin" yasa ile düzenlenmesi öngörülmüştür. Kanun yoluna ilişkin düzenlemeler, yargılama usulü kapsamındadır. Yargılamanın olabildiğince hızlı sonuçlanması ve sonuçların bir an önce açıklanması gerektiğinden her karara karşı değil,

fakat önemli kararlara karşı kanun yoluna gidilmesi gereği benimsenmektedir. Mahkemelerce verilen tüm kararlara karşı kanun yolunun açık tutulması, kanun yolu kurumunu işlemez duruma getirebilir (bkz. B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 45; AYM, E.2006/65, K.2009/114, K.T. 23/7/2009).

21. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesi mahkeme kararlarına karşı kanun yolu başvurusunda bulunma hakkını güvence altına almamaktadır. Ancak eğer bir devlet, kendi takdirine bağlı olarak kanun yolu başvurusunda bulunma hakkı tanıyorsa, kanun yolu başvurusunu inceleyen mahkeme önünde uygulanan muhakeme usulünün Sözleşme'nin 6. maddesinde yer alan ilkelere uygun olması gerekir (bkz. Delcourt/Belçika, B. No: 2689/65, 17/1/1970, § 26). Öte yandan "Cezai konularda iki dereceli yargılanma hakkı" Türkiye'nin henüz taraf olmadığı Sözleşme'ye Ek 7 No'lu Protokolün 2. maddesi ile kabul edilmiştir.

22. Herkes, kişisel hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanması için bir mahkemeye erişme ya da dava açma hakkına sahiptir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre mahkemeye erişim hakkı, suç isnadı altındaki veya medeni haklarını icra etmesine yapılan müdahalenin hukuka aykırı olduğunu savunulabilir şekilde öne süren ve bu şikayetini Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının sağladığı güvencelere sahip bulunan bir mahkeme nezdinde öne süremediğini iddia eden herkese açıktır (bkz. özellikle, Smith/Almanya, 27801/05, 1/4/2010, § 43, 58; Roche/Birleşik Krallık [BD], B. No: 32555/96, 19/10/2005, § 117; Stanev/Bulgaristan, [BD], B. No: 36760/06, 17/1/2012, § 229).

23. Mahkemeye erişme hakkı sadece ilk derece mahkemesine dava açma hakkını değil, eğer iç hukukta itiraz, istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise üst mahkemelere başvurma hakkını da içerir (bkz. Bayar ve Gürbüz/Türkiye, B. No: 37569/06, 27/11/2012, § 42). Mahkemeye erişme hakkı, cezai olaylarda da uygulanabilir bir haktır. Bu bağlamda mahkemeye erişme hakkı, hakkında suç isnadı bulunan bir kimsenin, bu isnat hakkında bir mahkeme tarafından bu isnadın yerinde olduğu ya da olmadığı yönünde bir karar verilmesini isteme hakkıdır (B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49)

24. Öte yandan mahkemeye erişme hakkı, niteliği gereği devlet tarafından düzenleme yapılmasını gerektirdiğinden mutlak bir hak olmayıp sınırlamalara tabidir. AİHM'e göre bu hak, Sözleşme'nin tanımlamaksızın kabul ettiği bir hak olduğundan, herhangi bir hakkın gerçek kapsamını sınırlayan hudutlardan başka, örtülü olarak izin verilen sınırlandırmalara da tabidir. Uygulanacak olan sınırlandırmaların, bireylerin başvurularını bu hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve ölçüde kısıtlamaması gerekir (bkz. Golder/Birleşik Krallık, B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 38). Ayrıca sınırlama, meşru bir amaç izlemeli ve kullanılan araçlarla gerçekleştirilmek istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurulmalıdır; aksi takdirde sınırlama mahkemeye erişim hakkı ile bağdaşmaz (bkz. B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 50).

25. Somut olayda başvurucunun hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına yaptığı itiraz, açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet kararı kesin nitelikte olduğundan bahisle itiraz merciince reddedilmiştir. 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için, sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması; sanık hakkında daha önce hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmemiş olması; mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen

iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekir (§ 10). İtiraz mercii ise yapılan itirazları hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi için kanuni şartların olup olmadığı yönünden incelemektedir.

26. Somut olayda itirazın reddine ilişkin kararın, açıklanması geri bırakılan hükmün niteliği göz önüne alınarak 5271 sayılı Kanun'da yer alan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hukuk kurallarının yorumlanması sonucunda ortaya çıktığı görülmektedir.

27. Başvurucu, İlk Derece Mahkemesinin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına, olay tanıklarından birinin duruşmaya çağrıldığı ve bu kişi çağrıya uymadığı halde, mahkemenin bu konuda bir işlem yapmadan karar vermesinin hatalı olduğundan bahisle itiraz etmiştir. Başka bir deyişle başvurucu, İlk Derece Mahkemesinin açıklanması geri bırakılan esasa ilişkin kararının hatalı olduğunu ileri sürmekte ve mahkûmiyet kararının eksik incelemeye dayanması nedeniyle bozulmasını talep etmektedir.

28. Bir mahkemenin maddi vakıaları ya da hukukun uygulanmasına dair yapmış olduğu iddia edilen hataları incelemek, eğer o hatalar Anayasa'da korunan hak ve özgürlükleri ihlal etmiyorsa Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Benzer yönde AİHM Kararı için bkz. Garcia Ruiz/İspanya, B.No: 30544/96, 21/1/1999, § 28).

29. 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinin (6) numaralı fıkrasına göre sanık kabul etmediği takdirde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmez. Bu durumda İlk Derece Mahkemesinin kararı temyizi kabil hale gelebilecektir. Başka bir deyişle, haklarında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesini talep eden sanıklar haklarında verilen kararın Yargıtay'da yapılacak esas ve usul incelemesini talep etme hakkından vazgeçmişlerdir. Somut olayda açıklanması geri bırakılan hüküm esasen temyizi kabil olmamakla birlikte başvurucu, hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesini talep etmiş olmakla hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile ortaya çıkan menfaatlerden yararlanmayı tercih etmiştir (bkz. Adnan Erkuş/Türkiye, B.No: 61196/11, 4/12/2012, § 22).

30. Başvurucunun, olay tanıklarından birinin duruşmaya çağrıldığı ve bu kişi çağrıya uymadığı halde İlk Derece Mahkemesinin bu konuda bir işlem yapmaması nedeniyle kararın hatalı olduğu yönündeki şikâyeti temyiz incelemesinde ileri sürülebilecek şikâyetlerdendir. Başvurucu, temyiz kanun yolunda ileri sürebileceği bir şikâyeti itiraz kanun yolunda ileri sürmüştür. İtiraz merciinin, itirazın reddine ilişkin kararının temel hakları ihlal ettiği iddiası, başvurucunun talebi üzerine hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği, Anayasa'da tüm mahkeme kararlarının temyiz edilebilmesi hakkını içeren bir kurala yer verilmediği (B. No: 2012/799, 26/3/2013, § 19) ve temyiz yoluna başvurmayı mümkün kılan bir karar verilmesini başvurucunun tercih etmediği dikkate alındığında dayanaktan yoksun görünmektedir.

31. Açıklanan nedenlerle başvurucunun, itiraz merciinin itirazın reddine ilişkin kararının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği iddiasının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksunluk" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Başvurunun "açıkça dayanaktan yoksunluk" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 11/12/2014 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FİKRİYE AYTİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2013/6154 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/6154

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FİKRİYE AYTİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/6154)

Karar Tarihi: 11/12/2014

R.G. Tarih-Sayı : 12/5/2015-29353

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Yunus HEPER

Başvurucular : Fikriye AYTİN

Ali ŞİMŞEK

Sevi DEMİR

Vekili : Av. Reyhan YALÇINDAĞ BAYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, yerel seçimler öncesinde Demokratik Toplum Partisinin (DTP) yaptığı aday tanıtım toplantısında Kürtçe konuşmalar yaptıkları için cezalandırıldıklarını belirterek ifade özgürlüklerinin ve kanunsuz ceza olmaz ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmektedirler. Başvurucular ihlalin tespiti ile hakkaniyete uygun manevi tazminata karar verilmesini talep etmektedirler.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 2/8/2013 tarihinde Diyarbakır 8. Asliye Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 16/1/2014 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 3/2/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 3/4/2014 tarihli görüş yazısı 16/4/2014 tarihinde başvuruculara tebliğ edilmiş, başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile Bakanlık görüşünde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruculardan Fikriye Aytin olayların geçtiği tarihte Lice İlçe Belediye Başkanı; Ali Şimşek, DTP Diyarbakır İl Başkanı ve Sevi Demir ise DTP Kadın Meclisi üyesidir.

8. Başvurucular, 29/3/2009 tarihinde yapılan yerel seçimler öncesinde 31/1/2009 tarihinde DTP'nin Lice ilçesinde yaptığı aday tanıtım toplantısında Kürtçe konuşmalar yapmıştır.

9. Lice Cumhuriyet Başsavcılığının 10/3/2009 tarihli iddianamesiyle başvuruculların toplantıda Kürtçe konuşma yaptıkları iddiasıyla 22/4/1983 tarih ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 117. maddesi hükmü uyarınca cezalandırılmaları için kamu davası açılmıştır.

10. Anayasa Mahkemesinin 12/1/2012 tarih ve E. 2011/62, K.2012/2 sayılı Kararı ile 2820 sayılı Kanun'un 117. maddesi iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı 5/7/2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmış ve 5/1/2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

11. Lice Asliye Ceza Mahkemesinin 29/3/2013 tarihli kararı ile başvuruculların siyasi parti faaliyetleri çerçevesinde yaptıkları toplantıda Kürtçe konuştukları gerekçesiyle ayrı ayrı 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmalarına ve başvurucular hakkında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir.

12. Başvuruculların itirazı üzerine Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi, 30/5/2013 tarihli kararı ile itirazları reddetmiş ve karar kesinleşmiştir. Başvuruculara karar 3/7/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru 2/8/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

14. 2820 sayılı Kanun'un "Azınlık yaratılmasının önlenmesi" kenar başlıklı 81. maddesinin (c) fıkrası şöyledir:

"Siyasi partiler:

...

c) Tüzük ve programlarının yazımı ve yayınlanmasında, kongrelerinde, açık veya kapalı salon toplantılarında, mitinglerinde, propagandalarında Türkçe'den başka dil kullanamazlar; Türkçe'den başka dillerde yazılmış pankartlar, levhalar, plaklar, ses ve görüntü bantları, broşür ve beyannameler kullanamaz ve dağıtamazlar; bu eylem ve işlemlerin başkaları tarafından da yapılmasına kayıtsız kalamazlar. Ancak, tüzük ve programlarının kanunla

yasaklanmış diller dışındaki yabancı bir dile çevrilmesi mümkündür.”

15. 2820 sayılı Kanun'un Anayasa Mahkemesince iptal edilen “Kanuna aykırı sair davranışlar” kenar başlıklı 117. maddesi şöyledir:

“Bu Kanunun dördüncü kısmında yazılı yasak fiilleri işleyenler, fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, altı aydan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılırlar.”

16. Anayasa Mahkemesinin 12/1/2012 tarih ve E.2011/62, K.2012/2 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“İtiraz konusu kural Siyasî Partiler Kanunu'nda yer alıp, Kanun'un Dördüncü Kısmı'ndaki yasak fiilleri kişiler yönünden ceza kapsamına almaktadır. Esasen siyasi partiler için birçok yasak öngören bu Kısımdaki maddelerde yer alan fiillerin hangi hallerde suç teşkil edeceğinin gerçek kişilerce yeterli açıklıkta öngörülebilir oldukları söylenemez. Çünkü doğrudan siyasi parti tüzel kişiliğini muhatap alan bu yasaklar, itiraz konusu kuralla, kişiler hakkında yaptırım öngören düzenlemelere dönüştürülmüştür. Bu yapılırken anılan kısımda sayılan fiillerin ağırlıklarıyla bunları işleyenlerin siyasi partideki sıfat ve konumları da dikkate alınmamıştır. Bu durumda, siyasi faaliyette bulunan geniş bir kitleyi hiçbir ayrım gözetmeksizin ceza tehdidi altında bırakan düzenleme gerçek şahıslarca yeterli derecede öngörülebilir değildir.

Diğer yandan, gerek anayasal veya yasal değişiklikler sonucunda gerekse uygulamayla zaman içerisinde siyasi faaliyet alanı genişlemiştir. Buna bağlı olarak kuralın, içinde yer aldığı Kanun'un yasalaştığı dönemde 'öngörülebilir' olduğu kabul edilse bile, Anayasa ile yasalarda yapılan siyasi faaliyet özgürlüğünü genişleten değişikliklerle buna paralel uygulamalar neticesinde öngörülebilir olma özelliğini tümden yitirdiği sonucuna varılmıştır.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 2/8/2013 tarih ve 2013/6154 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucular, 29/3/2009 tarihinde yapılan yerel seçimler öncesinde 31/1/2009 tarihinde DTP’nin Lice ilçesinde yaptığı aday tanıtım toplantısında Kürtçe konuşmalar yaptıkları için cezalandırıldıklarını, 2820 sayılı Kanun’un 117. maddesinin Anayasa Mahkemesince iptal edildiği halde cezalandırılmalarının adil yargılanma hakkı, kanunsuz ceza olmaz ilkesi ve ifade özgürlüğünün ihlali niteliğinde olduğunu ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde, başvurunun doğrudan kanunsuz ceza olmaz ilkesi ve ifade özgürlüklerinin ihlali iddiasına yönelik olduğu görülmektedir. Zira başvurucular, üyesi oldukları DTP’nin aday tanıtım toplantısında Kürtçe konuşmaları nedeniyle cezalandırılmışlardır. Başvurucular her ne kadar söz konusu eylemleri nedeniyle cezalandırılmalarının adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş iseler de, bu iddianın özü, kanunsuz ceza olmaz ilkesine müdahale hususu ile ilgilidir. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı değildir. Bu sebeple başvuruculara iddiaları kanunsuz ceza olmaz ilkesi ve ifade özgürlüğü

çerçevesinde değerlendirilmiştir.

20. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. İfade Özgürlüğünün İhlali İddiası

21. Başvurucular, bir siyasi parti toplantısında Kürtçe konuşmaları nedeniyle cezalandırılmalarının ifade özgürlüğünün ihlali niteliğinde olduğunu ileri sürmüşlerdir.

22. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin ve AİHM'in benzer kararları hatırlatılmış ve başvurucuların iddialarının bu kararlar doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği bildirilmiştir.

23. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

24. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesi şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellememek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

25. Anayasa'nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar "söz, yazı, resim veya başka yollar" olarak ifade edilmiştir ve "başka yollar" ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir (B. No:2013/2602, 23/1/2014, §43). Benzer şekilde Sözleşme'nin 10. maddesi de yalnızca düşünce ve kanaatlerin içeriğini değil iletilme biçimlerini de koruma altına almaktadır.

26. İfadenin iletilmesinde kullanılan dilin, ifade özgürlüğünün ayrılmaz bir parçası olduğu konusunda hiçbir şüphe ya da anlaşmazlık bulunmamaktadır. Anayasa'da ifade özgürlüğüne ilişkin olarak daha ayrıntılı düzenlemeler de yer almakla birlikte mevcut koşullar altında başvurunun ifade özgürlüğüne ilişkin temel düzenleme olan Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında incelenmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

27. Sınırlanabilir bir hak olan ifade özgürlüğü Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine tabidir. İfade özgürlüğüne ilişkin 26. maddenin ikinci, fıkrasında sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütler göz önüne alınmak zorundadır. Bu sebeple ifade özgürlüğüne getirilen sınırlandırmaların denetiminin Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde ve Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında yapılması gerekmektedir.

28. İfade özgürlüğü, insanın serbestçe haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine ulaşabilmesi, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanamaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir (B. No: 2013/2602, 23/1/2014, §40).

29. İfade özgürlüğü, düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştirerek bireyin ve toplumun bilgilenmesini sağlar. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirmek ve gerçekleştirme konusunda ikna etmek çoğulcu demokratik düzenin gereklerindedir. Bu itibarla ifade özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 74).

30. Yukarıda anlatılan ilkeler ışığında, başvuru konusu olayda, ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde öncelikle müdahalenin mevcut olup olmadığı ve daha sonra da müdahalenin haklı sebeplere dayanıp dayanmadığı değerlendirilecektir.

i. Müdahalenin Mevcudiyeti Hakkında

31. Başvurucular bir siyasi partinin seçim faaliyetleri sırasında Kürtçe konuşma yaptıklarından dolayı cezalandırılmışlardır. Müdahalenin mevcudiyetine ilişkin Adalet Bakanlığınca Anayasa Mahkemesine herhangi bir itiraz da sunulmamıştır. Bu koşullarda, Anayasa'nın 26. maddesi çerçevesinde başvurucuların ifade özgürlüğüne müdahalede bulunulduğunun kabul edilmesi gerekir.

ii. Müdahalenin Haklı Sebeplere Dayanması Hakkında

32. Yukarıda anılan müdahaleler Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu nedenle, sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen öze dokunmama, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilmiş olma, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

33. Demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunup tümüyle kullanılamaz hale

getiren sınırlamalar, demokratik toplum düzeni gerekleriyle uyum içinde sayılamaz. Bu nedenle, temel hak ve özgürlükler, istisnaî olarak ve ancak özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin sürekliliği için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak kanunla sınırlandırılabilirler. Yine bu sebeple hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması ölçütü anayasa hukukunda önemli bir yere sahip olmuştur (Bkz. AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 24/9/2008; . B. No: 2014/256 (GK), 25/6/2014, § 81).

34. Hak ya da özgürlüğe bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahalenin hukuki bir temelinin yani müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığıdır. Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında yapılan bir müdahalenin kanunilik şartını sağladığının kabulü için, müdahalenin "kanuni" bir dayanağının bulunması zorunludur (bkz. B. No: 2014/256 (GK), 25/6/2014, § 82; ayrıca kanunilik şartına başka bir bağlamda dikkat çeken bir karar için bkz. B. No: 2013/2178, 19/12/2013, § 36).

35. Sözleşme'nin lafzı ve AİHM içtihadı uyarınca da, Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamında yapılacak bir müdahalenin meşruluğu, öncelikle söz konusu müdahalenin "hukuk" (prescribed by law/prêvue par la loi) uyarınca gerçekleştirilmesine bağlı tutulmuş olup, müdahalenin hukukîlik unsurunu taşımadığının tespiti halinde, Sözleşmenin 10. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan diğer güvence ölçütleri tetkik edilmeksizin, müdahalenin ilgili maddeye aykırı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (bkz. Başkaya ve Okçuoğlu/Türkiye, B. No: 23536/94, 24408/94, 8/7/1999, § 51).

36. "Kanun ile sınırlama" ölçütü veya "kanunilik ilkesi" Sözleşme'nin ifade özgürlüğünü düzenleyen 10. maddesinde de bir sınırlama ve güvence ölçütü olarak yer almaktadır. Buna karşın Sözleşme'de yer alan "hukukilik" (prescribed by law/prêvue par la loi) kavramı ile Anayasa'da yer alan "kanunilik ilkesi" tam olarak aynı değildir. AİHM, "kanun ile öngörülmüş olma" kavramına Türk hukukunda kanunilik ilkesine verilen anlamdan daha geniş bir anlam vermektedir.

37. Anayasasının 87. maddesine göre "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkisindedir. Bir yasama işlemi olarak kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisinin iradesinin ürünüdür. Kanun, parlâmento kararı dışında kalan ve Anayasanın yetki verdiği Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, Anayasa'da öngörülen kanun yapma usullerine uyularak yapılan işlemlerdir. Anayasa'nın 7. maddesinde yer alan "Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez" kuralı, bir ayrım yapmadan, kanunun maddi ve şekli anlamlarını kapsamaktadır. Anayasa'nın 7. maddesinin anlamı, kanun yapma yetkisinin başka bir mercie devredilemeyeceği ve bunun doğal sonucu olarak da Anayasa'ya göre kanunla yapılması zorunlu olan bir düzenlemenin başka bir merci tarafından yapılamayacağıdır (bkz. B. No: 2014/256 (GK), 25/6/2014, § 85).

38. Anayasa'ya göre mutlaka kanunla düzenlenmesi gerekmeyen bir konu, kanuni dayanağı olmak kaydıyla idarenin düzenleyici işlemlerine bırakılabilir. Buna karşın temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasının ancak kanunla yapılacağına ilişkin Anayasa'nın 13. maddesi, bir kanun hükmü olmaksızın yürütme ve idarenin bir hak ve hürriyeti ilk elden düzenleyici işlemle sınırlamasına izin vermez (bkz. B. No: 2014/256 (GK), 25/6/2014, § 87).

39. Temel hak ve özgürlükler alanında yasama organının, keyfiliğe izin vermeyen, öngörülebilir düzenlemeler yapma zorunluluğu vardır. İdareye keyfi uygulamalara meydan verebilecek çok geniş bir takdir yetkisi tanınması Anayasa'ya aykırı olabilecektir. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli görülemez,

aynı zamanda kanunların niteliğine de bakılmalıdır. Temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir alanda kanunun emrine dayanarak yürütme organınca alınacak önlemler objektif nitelik taşımalı ve idarenin keyfi uygulamalarına sebep olacak geniş takdir yetkisi vermemelidir (Bkz. AYM, E.1984/14, K.1985/7, K.T. 13/6/1985). Aksi bir durum temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğine ilişkin Anayasa'nın 13. maddesi hükmüne de aykırılık oluşturacaktır (bkz. B. No: 2014/256 (GK), 25/6/2014, § 89).

40. Somut olay yukarıda zikredilen ilkeler çerçevesinde değerlendirilmelidir. Başvurucular siyasi parti faaliyetleri çerçevesinde yaptıkları toplantıda Kürtçe konuştukları gerekçesiyle hapis cezası ile cezalandırılmışlardır. Buna karşın İlk Derece Mahkemesi kararını, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile yürürlükten kaldırılmış olan bir kanun hükmüne dayanarak vermiş ve bu karar itiraz üzerine kesinleşmiştir. Dolayısıyla mevcut durumda başvuruculların ifade özgürlüklerini sınırlandıran ve Anayasa'nın 13. maddesinin aradığı anlamda kamu gücünü kullanan organların keyfi davranışlarının önüne geçen ve kişilerin hukuku bilmelerine yardımcı olacak, erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte bir kanun hükmünün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

41. Müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı tespit edildiğinden, ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin varlığı halinde bulunması gereken ve Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen meşru amaçlardan biri kapsamında olma, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama gibi kriterlere riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

42. Belirtilen nedenlerle, başvuruculların Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

b. Kanunsuz Ceza Olmaz İlkesi Yönünden

43. Başvurucular, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olan bir ceza normuna dayalı olarak cezalandırılmalarının kanunsuz ceza olmaz ilkesine aykırılık oluşturduğunu ileri sürmüşlerdir.

44. Bakanlık görüş yazısında, Anayasa'nın 38. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 7. maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) bazı içtihatları hatırlatılmıştır.

45. Esas incelemesinin özünü "kanunsuz ceza olmaz" ilkesinin ihlal edildiği iddiası oluşturmaktadır. "Kanunsuz ceza olmaz" ilkesi, ceza hukuku kurallarına ve bu kuralların uygulanmasına ilişkin, Anayasa ve Sözleşme'de güvence altına alınmış temel bir ilkedir.

46. Anayasa'nın "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" kenar başlıklı 38. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur."

47. Sözleşme'nin "Kanunsuz ceza olmaz" kenar başlıklı 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"1. Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez."

48. Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerle ilgili bölümlerinde kanunla düzenleme ilkesine pek çok maddede ayrı ayrı yer verildiği gibi, 13. maddede ifade edilen temel hak ve

özgürlüklerin sınırlanmasına ilişkin genel ilkelerde de sınırlamaların “ancak kanunla” yapılabileceği kurala bağlanmıştır. Anayasa’nın suç ve cezaları düzenleyen 38. maddesinde de “suç ve cezada kanunilik” ilkesi özel olarak güvence altına alınmıştır.

49. Suç ve cezada kanunilik ilkesi, hukuk devletinin kurucu unsurlarındandır. Kanunilik ilkesi, genel olarak bütün hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde temel bir güvence oluşturmanın yanı sıra, suç ve cezaların belirlenmesi bakımından özel bir anlam ve önemi haiz olup, bu kapsamda kişilerin kanunen yasaklanmamış veya yaptırıma bağlanmamış fiillerden dolayı keyfi bir şekilde suçlanmaları ve cezalandırılmaları önlenmekte, buna ek olarak, suçlanan kişinin lehine olan düzenlemelerin geriye etkili olarak uygulanması sağlanmaktadır (B. No: 2013/849, 15/4/2014, §32).

50. Kamu otoritesinin ve bunun bir sonucu olan ceza verme yetkisinin keyfi ve hukuk dışı amaçlarla kullanılmasının önlenebilmesi, kanunilik ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olabilir. Bu doğrultuda, kamu otoritesini temsil eden yasama, yürütme ve yargı erklerinin, bu ilkeye saygılı hareket etmeleri; suç ve cezalara ilişkin kanuni düzenlemelerin sınırlarının, yasama organı tarafından belirgin bir şekilde çizilmesi, yürütme organının sınırları kanunla belirlenmiş bir yetkiye dayanmaksızın, düzenleyici işlemleri ile suç ve ceza ihdas etmemesi, ceza hukukunu uygulamakla görevli yargı organının da kanunlarda belirlenen suç ve cezaların kapsamını yorum yoluyla genişletmemesi gerekir (B. No:2013/849, 15/4/2014, §33).

51. Anayasa’nın 38. maddesinin birinci fıkrasında, “Kimse, ... kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz” denilerek “suçta kanunilik”, üçüncü fıkrasında da “ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur” denilerek, “cezada kanunilik” ilkeleri güvence altına alınmıştır. Anayasa’da öngörülen “suç ve cezada kanunilik” ilkesi, insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir anlayışın öne çıktığı günümüzde, ceza hukukunun da temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Anayasa’nın 38. maddesine paralel olarak 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 2. maddesinde de düzenlenen ilke, yasaklanan eylemlerin ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesini, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olmasını gerektirmektedir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır (AYM, E.2010/69, K.2011/116, K.T. 7/7/2011; B. No:2013/849, 15/4/2014, §35).

52. Somut başvuruda başvurucular, Lice Asliye Ceza Mahkemesinin 29/3/2013 tarihli kararı ile siyasi parti faaliyetleri çerçevesinde yaptıkları toplantıda Kürtçe konuştukları gerekçesiyle ayrı ayrı 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmıştır. Buna karşın hükmün dayanağını oluşturan 2820 sayılı Kanun’un 117. maddesi, İlk Derece Mahkemesinin kararından önce Anayasa Mahkemesinin 12/1/2012 tarihli kararı ile iptal edilmiş, iptal kararı 5/7/2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanmış ve 5/1/2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sonuç olarak İlk Derece Mahkemesi kararını, yürürlükte olmayan bir kanun hükmüne dayanarak vermiştir. Ortaya çıkan bu sonuç, Anayasa’nın 38. maddesinin üçüncü fırkasında düzenlenen “kanunsuz ceza olmaz” ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

53. Açıklanan nedenlerle, başvurucuların yürürlükte olmayan bir kanun hükmüne dayanarak cezalandırılmalarının, “kanunsuz ceza olmaz” ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesinin Uygulaması

54. 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, esas inceleme sonunda

ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği belirtilmiş, ancak yerindelik denetimi yapılamayacağı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

55. Başvurucular hakkında verilen kanunsuz ceza olmaz ilkesini ve ifade özgürlüğünü ihlal ettiği gözetilerek başvurucuların cezalandırılmasına ilişkin davada yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar görülmüştür. İhlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyanın ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

56. Başvuruda Anayasa'nın 26. ve 38. maddelerinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvurucuların her biri hakkaniyete uygun maddi ve manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir. Başvurucular ayrıca, avukatlık ücretlerini ve ödenen harç ile yapılan diğer masrafların ödenmesini de talep etmiştir.

57. Adalet Bakanlığı, başvurucular tarafından talep edilen tazminat miktarları konusunda herhangi bir beyanda bulunmamıştır. Başvurucular maddi zararlarına ilişkin her hangi bir kanıt sunmadıklarından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

58. İhlal tespitinin yeterli tatmin sağladığı değerlendirildiğinden kanunsuz ceza olmaz ilkesi ve ifade özgürlüğüne yapılan müdahale nedeniyle manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

59. Başvurucular tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurulara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucuların, ifade özgürlüğünün ve kanunsuz ceza olmaz ilkesinin ihlal edildiği yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan "kanunsuz ceza olmaz" ilkesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İhlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine,

D. Başvurucuların tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

E. Başvurucular tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA müştereken ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına.

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞABAN YEŞİL VE DİĞERLERİ

B. No: 2013/7039 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/7039

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞABAN YEŞİL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/7039)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Bahadır YALÇINÖZ

Başvurucu : Şaban YEŞİL

Mehmet Tahir YEŞİL

Mehmet Can YEŞİL

Abdussemet YEŞİL

İzzettin YEŞİL

Vekilleri : Av. Zeki ÇELİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, miras bırakan İsmet YEŞİL tarafından terör olayları nedeniyle ikamet ettiği yerleşim yerini terk etmek zorunda kaldığından bahisle uğradığı zararların karşılanması talebinin reddi üzerine açtığı davanın reddedilmesi nedeniyle özel hayatın korunması, kişi özgürlüğü ve güvenliği, yaşam, mülkiyet ve adil yargılanma hakları ile işkence, kötü muamele ve ayrımcılık yasaklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 9/9/2013 tarihinde Bismil Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca 31/3/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 8/5/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiş, Adalet Bakanlığınca 9/6/2014 tarihli yazı ile görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucular, 11/6/2007 tarihinde vefat eden İsmet Yeşil'in çocuklarıdır.

8. Başvurucular murisi, Diyarbakır ili Bismil ilçesi Alibey köyünde ikamet etmekte iken köyden göç etmiştir.

9. Murisin, ikamet ettiği yerleşim yerini terk etmesi sebebiyle zarara uğradığından bahisle, 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun hükümlerinden yararlandırılması yönündeki 26/7/2005 tarihli talebi, Batman Valiliği Zarar Tespit Komisyonunun 6/3/2006 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Muris, bu işlemin iptali için dava açmıştır.

10. Diyarbakır 2. İdare Mahkemesinin 24/6/2008 tarih ve E.2006/1690, K.2008/1023 sayılı kararıyla, murisin terör olayları nedeniyle köyünü terk ettiğinin anlaşıldığı, idarece 5233 sayılı Kanun uyarınca herhangi bir zararının olup olmadığı araştırılmadan talebinin reddedilmesinin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle işlemin iptaline karar verilmiştir.

11. Danıştay Onbeşinci Dairesinin 20/9/2011 tarihli kararıyla, Alibey köyüne ait dosyaların birlikte incelenmesinden, Köyün terör olayları nedeniyle boşaltılan yerlerden olmadığı, köydeki arazilerin sahibi olan M. A. tarafından Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne satılması sonucu murisin köyden göç ettiğinin anlaşılmasından dolayı zararın 5233 sayılı Kanun hükümlerine göre idarece karşılanmasına hukuki olanak bulunmadığı gerekçesiyle İlk Derece Mahkemesi kararı bozulmuştur.

12. Diyarbakır 2. İdare Mahkemesi bozma kararına uymuş ve 27/12/2011 tarih ve E.2011/2179, K.2011/3249 sayılı kararıyla davayı reddetmiştir. Söz konusu karar, Danıştay Onbeşinci Dairesinin 11/12/2012 tarih ve E.2012/4699, K.2012/13678 sayılı kararıyla onanmıştır.

13. Bu karara karşı yapılan karar düzeltme başvurusu da aynı Dairenin 20/6/2013 tarih ve E.2013/8328, K.2013/4803 sayılı kararıyla reddedilmiş, karar başvurucular vekiline 29/8/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucular 9/9/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmışlardır.

B. İlgili Hukuk

15. B. No: 2013/2294, 8/5/2014, §§15-27.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 9/9/2013 tarih ve 2013/7039 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

17. Başvurucular, murislerinin terör olayları nedeniyle ikamet ettikleri köylerini terk etmek zorunda kaldığını, murislerinin açtığı davayı derece mahkemelerinin yeterli inceleme yapmadan reddettiğini, köyün terk edilmesinin sebebinin 1991-1993 yıllarında köyde pek çok terör olayının meydana gelmesi olduğunu, malvarlıklarına ulaşamamaktan dolayı maddi zararlarının oluştuğunu ve başvurunun karara bağlanmasının makul olmayacak şekilde uzun sürdüğünü, bu nedenle özel hayatın korunması, kişi özgürlüğü ve güvenliği, yaşam, mülkiyet ve adil yargılanma hakları ile işkence, kötü muamele ve ayrımcılık yasaklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı değildir. Başvuruculaların söz konusu haklara dayanarak doğrudan murislerine yönelen eylemlere ilişkin bir ihlal iddiası bulunmamakta olup, ileri sürülen iddiaların köyün güvenlik nedeniyle boşaldığı ve bu nedenle murislerinin maruz kaldığı zararların 5233 sayılı Kanun kapsamında karşılanması gerektiği ile yargılamanın uzun sürdüğünü ortaya koymak adına yapıldığı görülmektedir. Başvuruculaların iddiaları yargılamanın sonucuna ve makul sürede bitirilmemesine ilişkin olup diğer haklar kapsamında bir değerlendirme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

19. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

21. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir.

22. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü ve 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkraları uyarınca, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiğini

iddia eden herkese Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapma hakkı tanınmıştır (B. No: 2012/22, 25/12/2012, § 24).

23. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" başlıklı 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmış olup, anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre; bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte bulunması gerekmektedir. Bu önkoşullar, başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı, başvurucunun "güncel bir hakkının ihlal edilmesi", bu ihlalden dolayı kişinin "kişisel olarak" ve "doğrudan" etkilenmiş olması ve bunların sonucunda başvurucunun kendisinin "mağdur" olduğunu ileri sürmesi gerekir (B. No: 2013/6179, 20/3/2014, § 24).

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 34. maddesinde yer alan"mağdur" kelimesi ile ihtilaf konusu eylem ya da ihmalden doğrudan etkilenen kişinin kast edildiğini belirtmektedir (Brumarescu/Romanya [BD], B. No: 28342/95, 28/10/1999, § 50).

25. Başvuru konusu olayda başvurucular, murislerinin, terör eylemi nedeniyle köyünü terk ettiğinden bahisle uğradığı zararın tazmini istemiyle açtığı davanın reddedilmesi ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı gerekçesiyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler ise de, başvuru formu ve ekli mahkeme kararları incelendiğinde, 11/6/2007 tarihinde vefat eden muris tarafından 31/7/2006 tarihinde açılan davanın hiçbir safhasında başvuruculaın davaya müdahil olmadığı veya davayı takip etme talebinde bulunmadığı anlaşılmaktadır.

26. Başvuruculaın, murislerinin açtığı davanın devamı süresince davaya katılmadıklarından veya davayı takip talebinde bulunmadıklarından dolayı yargılamanın sonucu ve uzun sürmesi nedeniyle güncel ve kişisel haklarının doğrudan zarara uğradığından söz etmeye imkân bulunmamaktır.

27. Bu durumda, başvuruculaın güncel ve kişisel haklarının doğrudan etkilenmediği anlaşıldığından, mağdur statüsüne sahip olmadıkları sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan nedenlerle, başvuruculaın, mağdur statüsü bulunmadığından, başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "kişi yönünden yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle, başvurunun, başvuruculaın mağdur statüsü bulunmadığından "kişi yönünden yetkisizlik" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde bırakılmasına, 11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SALİH ŞAHİN

B. No: 2013/7040 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/7040

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SALİH ŞAHİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/7040)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Muharrem İlhan KOÇ

Başvurucu : Salih ŞAHİN

Vekili : Av. Murat SADAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, gözaltı ve tutukluluk sürecinde kanuni sürelerin aşıldığını ve tutukluluk süresinin makul olmadığını belirterek Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 5/9/2013 tarihinde İstanbul 15. Asliye Hukuk Mahkemesi aracılığıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonu 16/12/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar vermiştir.

4. Bölüm tarafından 7/1/2014 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 8/1/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir.

Adalet Bakanlığı, görüşünü 7/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 17/3/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu görüşe karşı beyanlarını onbeş günlük süreden sonra 3/4/2013 tarihinde sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve ekleri ile Adalet Bakanlığının görüşünde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2007/2250 sayılı soruşturma kapsamında 30/8/2007 tarihinde gözaltına alınmış ve Küçükçekmece 3. Sulh Ceza Mahkemesinin 3/9/2007 tarih ve Sorgu No:2007/437 sayılı kararıyla silahlı suç örgütüne üye olma ve nitelikli yağma suçlarından tutuklanmıştır.

9. Başvurucu ve diğer 10 sanık hakkında silahlı suç örgütü kapsamında birden fazla nitelikli yağma, hırsızlık, ruhsatsız ateşli silah bulundurma, resmi belgede sahtecilik suçlarının işlendiği iddiasıyla İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2008/9 sayılı dosyasında kamu davası açılmıştır. Yargılamada 12 kişi müşteki veya katılan sıfatıyla yer almaktadır.

10. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi 23/7/2013 tarihli duruşmada tutukluluk halinin devamına karar vermiş, bu karara yapılan itiraz İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 1/8/2013 tarih ve 2013/385 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir. Bu karar 4/9/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu 5/9/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi 19/11/2013 tarih ve E.2008/9, K.2013/179 sayılı kararıyla suç örgütüne üye olma ve nitelikli yağma suçlarından başvurucuyu toplam 31 yıl 15 gün hapis cezasına mahkum etmiş ve hükümle birlikte tutukluluğun devamına karar vermiştir. Dava temyiz aşamasındadır.

13. Öte yandan, başvurucu hakkında Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2006/104 ve K.2007/79 sayılı kararıyla verilen 2 yıl 1 ay hapis cezası 21/1/2009-17/5/2009 tarihleri arasında, Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.1999/311 ve K.2001/57 sayılı kararıyla verilen (657 gün) hapis cezası 17/5/2009 ve 5/3/2011 tarihleri arasında infaz edilmiştir.

B. İlgili Hukuk

14. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 149. ve 220. maddeleri.

15. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 102. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 5/9/2013 tarih ve 2013/7040 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, 30/8/2007 tarihinde gözaltına alındığını, beş günlük gözaltı sonrasında 3/9/2007 tarihinde tutuklandığını, kanuni gözaltı ve tutukluluk süresinin aşıldığını ve tutukluluk süresinin makul olmadığını belirterek Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, serbest bırakılmasına ve tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Gözaltı Süresinin Aşıldığı İddiası

18. Başvurucu 30/8/2007-3/9/2007 tarihleri arasında isnat edilen suçlamalar nedeniyle kanunun öngördüğü azami süreyi aşacak şekilde gözaltında tutulduğunu belirterek Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Adalet Bakanlığı, başvurucunun gözaltı sürecinin, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru imkânının başladığı 23/9/2012 tarihinden önceye ait olduğunu belirtmiştir.

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler."

21. Bu hüküm gereğince Anayasa Mahkemesi, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler. Dolayısıyla Mahkeme'nin zaman bakımından yetkisi ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurularla sınırlıdır. Kamu düzenine ilişkin bu düzenleme karşısında, anılan tarihten önce kesinleşmiş nihaî işlem ve kararları da içerecek şekilde yetki kapsamının genişletilmesi mümkün değildir (B. No: 2012/832, 12/2/2013, § 14).

22. Somut olayda başvurucu, isnat edilen suçlar kapsamında 30/8/2007 tarihinde gözaltına alınmış ve 3/9/2007 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucunun tutuklulukla ilgili şikayetten ayrı olarak ileri sürdüğü ihlal iddiasının dayanağı olan gözaltı süreci 3/9/2007 tarihinde tutuklama kararıyla sona ermiştir.

23. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Kanunda öngörülen azami gözaltı süresinin aşıldığı şikâyetinin Anayasa Mahkemesinin yetkisinin başlamasından önce gerçekleştiği ve sona erdiği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Kanuni Tutukluluk Süresinin Aşıldığı İddiası

24. Anayasa'nın 19. maddesinde kişi hürriyeti ve güvenliği güvence altına alınmış olup, maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen haller dışında kimsenin hürriyetinden yoksun bırakılamayacağı kuralı yer almaktadır.

25. Buna göre, hürriyetten yoksun bırakılma ancak Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında belirlenen durumlardan birinin varlığı halinde söz konusu olabilir. Kişilerin hürriyetinin kısıtlanabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Bu çerçevede Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini ve değiştirilmesini önlemek maksadıyla hâkim kararıyla tutuklanabilir. Tutuklamanın kanunda öngörülen şekil ve şartlara uygun olması gerekir.

26. Kişi hürriyetine ilişkin sınırlamaların, kanunda belirtilen esas ve usule uygunluğunu sağlama yükümlülüğü ilke olarak idari organlara ve derece mahkemelerine aittir. İdare organları ve mahkemeler esas ve usule ilişkin hukuk kurallarına uymakla yükümlüdürler. Anayasa'nın 19. maddesinin amacı kişileri keyfi bir şekilde hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı korumak olup, maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi hürriyetine getirilecek sınırlamaların maddenin amacına uygun olması gerekir. Bu nedenle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan hürriyetten yoksun bırakmanın şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralı gereğince, başvurucunun tutukluluk durumunun "kanuni" dayanağının bulunup bulunmadığının, kanunun hürriyetten yoksun kılmaya izin verdiği hâllerde ise, kanunun hukuk devleti ilkesi gereği, keyfiliği önlemek için, uygulanmasında yeterli ölçüde erişilebilir, kesin ve öngörülebilir olup olmadığının Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir (B. No: 2012/1094, 7/3/2014, § 38).

27. Tutukluluğa ilişkin düzenlemeler, 5271 sayılı Kanun'un 100. ve devamı maddelerinde yer almaktadır. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu ve bu sürenin zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek uzatılabileceği, ancak uzatma süresinin toplam üç yılı geçemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceği anlaşılmaktadır (B. No: 2012/1094, 7/3/2014, § 40).

28. Tutukluluğa ilişkin sürenin tespitinde ilk derece mahkemesi önündeki yargılamada tutuklu geçirilen sürenin dikkate alınması gerekir. Kişi yargılandığı davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm edilmişse, artık durumu "suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma" kapsamından çıkmakta ve tutukluluk ilk derece mahkemesince verilen hükme bağlı olarak tutma haline dönüşmektedir (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 33).

29. Somut olayda 30/8/2007tarihinde gözaltına alınan başvurucu tutuklu devam eden yargılamada İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin 19/11/2013 tarihli kararıyla hapis cezasına mahkum edilmiştir. Bu tutukluluk hali devam ettiği sırada başvurucu hakkında Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesince verilen 2 yıl 1 ay hapis cezası 21/1/2009-17/5/2009 tarihleri arasında, Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesince verilen 657 gün hapis cezası 17/5/2009-5/3/2011 tarihleri arasında infaz edilmiştir (§ 12).

30. Başvurucunun tutuklu kaldığı dönem içinde başka yargılamalar kapsamında verilen ve infaz edilen cezalar düşüldüğünde, başvuru konusu tutukluluk nedeniyle özgürlüğünden yoksun kaldığı süre yaklaşık 4 yıl 1 ay olup, bu süre Kanunda öngörülen azami tutukluluk süresini aşmamaktadır.

31. Açıklanan nedenlerle, Kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin aşılmadığı ve bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliğinin ihlal edilmediği açık olduğundan, başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığı İddiası

32. Başvurucunun iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı, ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

33. Başvurucu tutukluluğun makul süreyi aştığından şikâyet etmiştir.

34. Adalet Bakanlığı başvurunun bu kısmına ilişkin görüş sunulmasına gerek görülmediğini bildirmiştir.

35. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

36. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarına sahip olduğu güvence altına alınmıştır (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 60).

37. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan somut bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 61).

38. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarında bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 62).

39. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler "ilgili" ve "yeterli" görüldüğü takdirde, yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 63).

40. Dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır.

41. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedeninin varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutulmasının makul kabul edilmesi gerekir.

42. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama

tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir.

43. Dava dosyasının incelenmesinde 11/1/2008 tarihinde yapılan tensiple başvurucunun da aralarında bulunduğu tutuklu sanıkların “üzerlerine atılı suçların yasal yaptırımı, kuvvetli suç şüphesini gösterir bulgular ve kaçma şüphelerine göre tutukluluk hallerinin devamına” karar verilmiştir.

44. İlk derece mahkemesince bu tarihten sonra yapılan duruşmalarda başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar verilmiş ve yapılan itirazlar reddedilmiştir. Başvuru öncesi tutukluluk halinin devamına karar verilen 23/7/2013 tarihli duruşmada, isnat olunan suçların mahiyetine, yasada gösterilen olası cezaların sınırlarına sanıklara isnat edilen suçların 5271 sayılı CMK.'nun 100/3. maddesinde gösterilen katalog suçlardan olmasına, soruşturma aşamasında ele geçirilen ve düzenlenen iddianamede gösterilen İddia, bir kısım sanık ikrarları, tüm dosya kapsamındaki, yakalama ve muhafaza altına alma tutanağı, olay, arama yakalama ve el koyma tutanağı, ekspertiz raporu ve tüm dosya kapsamındaki deliller değerlendirildiğinde, mevcut olan bu delillerin sanıklar hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren bu olgu olarak kabul edilerek, bu durumun kuvvetli suç şüphesinin varlığının bu açıdan halen devam ediyor olmasına, gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına ve gerekse 6352 sayılı Yasanın 96 ve devamı maddeleri ile değişik 5271 sayılı CMK.'nun 100 ve devamı maddeleri hükümlerine göre tutuklulukta geçen makul süreyi aşan bir durumun bulunmamasına, sanıkların serbest kalması halinde kaçma şüphesinin sanıkların üzerlerine atılı suçların ağırlığına göre karine olarak kabul edilmesinde zorunluluk bulunmasına, tutuklamaya alternatif koruma tedbirlerinin bu aşamada sanıklar açısından yetersiz kalacağı ve T.C. Anayasasının 19. maddesinde ifade olunan 'ölçülülük' ilkesi uyarınca sanıklar hakkında daha hafif koruma önlemi olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının dava konusu açısından yetersiz kalacağı anlaşıldığından..,” gerekçesi yer almaktadır. Bu tarihten önceki 23/5/2013, 21/3/2013, 25/12/2012, 16/10/2012 tarihli duruşmalarda da aynı gerekçeyle tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

45. Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde tutulabilirler. Bu şartların tutukluluk süresince devam ediyor olması, tutukluluğun devamının hukuka uygunluğu ve meşruiyeti bakımından olmazsa olmaz bir koşul olmakla birlikte bu durumun devam edip etmediğinin ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulması ve yürütülen işlemlerde gerekli özenin gösterilmesi gerekir (B. No: 2012/152, 20/2/2014, § 73).

46. İlk derece mahkemesi tutukluluğunun devamına ilişkin kararların gerekçelerinde, başvurucunun üzerine atılı suçların niteliğine, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren delillere, atılı suç için yasada öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezaların miktarına ve kaçma şüphesi ile adli kontrol tedbiri uygulanmasının yetersiz kalacağı hususlarına değinmiştir. Başvuru konusu tutukluluk kapsamında başvurucunun özgürlüğünden yoksun kaldığı süre yaklaşık 4 yıl 1 aydır.

47. Tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçeleri incelendiğinde, bu gerekçelerin özgürlükten yoksun bırakmanın hukuka uygunluğu ve meşruluğunu haklı gösterecek içerikte olmadığı ve aynı hususların tekrarı niteliğinde olduğu görülmektedir. Somut olaydaki tutukluluk halinin devamına ilişkin bu gerekçeler davanın genel durumu yanında, serbest bırakılmayı talep eden kişinin özel durumunu dikkate alacak şekilde ilgili ve yeterli

değildir.

48. Başka cezaların infazı nedeniyle başvurucunun inceleme kapsamındaki tutukluluk süresi yaklaşık 4 yıl 1 ay kabul edilmekle birlikte, anılan cezaların infazı boyunca ve sonrasında tutukluluğun devamına karar verildiği ve ilk derece yargılamasının 6 yıl 2 ayı aşan sürede sonuçlandığı görülmektedir.

49. İlk derece yargılamasında 8/10/2009 tarihli beşinci duruşmada Cumhuriyet savcısı esas hakkında mütalaasını vermiştir. Esas hakkındaki mütalaanın verildiği tarihten hükmün açıklandığı 19/11/2013 tarihinde yapılan son duruşmaya kadar sanıkların esas hakkındaki savunmaları veya ek savunmalarının tespitine çalışıldığı, sanıklardan bazılarına barodan müdafi tayin edilmesi istendiği veya kendisini avukatla temsil ettirmesi amacıyla süre verildiği, bu kapsamda yazışmalar gerçekleştirildiği, bunun yanında sanık müdafilerinin mazeret beyan ederek veya mazeretsiz olarak duruşmalara katılmamaları üzerine duruşmaların ertelendiği, dosyanın karar aşamasında olduğu belirtilerek duruşmaya gelmeyen sanık vekillerine veya mazereti kabul edilen sanık müdafilerine yeniden duruşma gününün bildirildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenlere bağlı olarak ilk derece yargılamasının sonuçlanmasının geciktiği ve başvurucunun bu gecikmeye neden olacak bir tutum içinde olmadığı görülmektedir. Tutuklu olarak devam eden yargılamanın süratle sonuçlandırılması konusunda gereken özenin gösterilmediği sonucuna varılmıştır.

50. Açıklanan nedenlerle, Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

51. 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, esas inceleme sonunda ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği belirtilmiş; ancak yerindelik denetimi yapılamayacağı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

52. Başvuruda, Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvurucu 20.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verildiğinden tutukluluk hali sonra ermiştir. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliğine yönelik müdahale ve yalnızca ihlal tespitiyle telafi edilemeyecek ölçüdeki manevi zararın varlığı nedeniyle somut olayın özellikleri dikkate alınarak başvurucuya takdiren net 4.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

53. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Başvurunun,

1. Kanunda öngörülen azami gözaltı süresinin aşıldığına ilişkin kısmının “zaman bakımından yetkisizlik”,

2. Kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin aşıldığına ilişkin kısmının “açıkça dayanaktan yoksunluk”,

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin kısmının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya takdiren net 4.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, fazlaya ilişkin tazminat taleplerinin reddine,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğinden sonra Maliye Bakanlığına yapılacak başvurudan itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması halinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMET ÖZKORUL

B. No: 2013/7582 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/7582

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMET ÖZKORUL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/7582)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : İsmet ÖZKORUL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, Rize Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yaptığı döneme ilişkin şikâyetler üzerine hakkında başlatılan idari soruşturmada özel hayatı ihlal edilerek deliller toplandığını, görevi kötüye kullanma suçundan yargılandığı davada ise tanık beyanlarındaki çelişkiler giderilmeden, tanıklarla yüzleştirilmeden ve savunma hakkı kısıtlanarak mahkûmiyetine karar verildiğini belirterek, Anayasa'nın 20. ve 36. maddelerinde belirtilen özel hayatın gizliliği ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespitiyle, yeniden yargılama yapılmasına ve uğradığı manevi zararın tazminine karar verilmesini talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 7/10/2013 tarihinde Gebze 2. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 26/5/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar

verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 19/6/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 19/6/2014 tarihinde Bakanlığa bildirilmiştir. Bakanlığın yazılı görüşü 19/8/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunulmuştur.

6. Bakanlık görüş yazısı, başvurucuya 1/9/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne beyanlarını 15/9/2014 tarihinde sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru dilekçesi ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP sisteminden temin edilen ek bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

1. Disiplin Soruşturması Süreci

8. Başvurucunun Rize Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yaptığı dönemde hakkında yapılan şikayetler üzerine, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) Üçüncü Dairesinin 17/3/2011 tarih ve 2011/1212 sayılı teklifi ve 30/3/2011 HSYK Başkanının oluru ile şikayetlerin müfettiş marifetiyle incelenmesine karar verilmiştir.

9. Görevlendirilen başmüfettiş 9/6/2011 tarihinde topladığı delilleri değerlendirerek başvurucu hakkındaki iddiaların soruşturulmasına geçmiştir.

10. HSYK İkinci Dairesi, 19/6/2012 tarih ve E.2012/61, K.2012/438 sayılı kararı ile soruşturma sonucunda hazırlanan rapor kapsamında başvurucu hakkındaki görevi kötüye kullanma iddialarına ilişkin olarak kovuşturma yapılması gerektiğine karar vererek dosyayı Trabzon Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Aynı kararda, kovuşturma izni verilen eylemin disiplin hukuku boyutunun kovuşturma sonucunda verilecek karar sonrasına ertelendiği de belirtilmiştir.

11. HSYK İkinci Dairesi, 19/2/2013 tarih ve E.2012/61, K.2013/137 sayılı kararı ile disiplin soruşturmasına konu bazı eylemler yönünden kınama, bazı eylemler yönünden ceza tayinine yer olmadığına ve bazı eylemler yönünden ise zamanaşımının dolması nedeniyle ortadan kaldırma kararı vermiştir.

2. Yargılama Süreci

12. Kovuşturma izni üzerine Trabzon Cumhuriyet Başsavcılığı, 2/10/2012 tarih ve E.2012/10374 iddianame ile Trabzon 1. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde başvurucu hakkında görevi kötüye kullanma suçundan son soruşturmanın açılmasını talep etmiştir.

13. İddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

“…. İsmet Özkorul’un; Rize Devlet Hastanesinde yapılan bir ihaleye ilişkin Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2008/197 sayılı soruşturma kapsamında, bir kısım şüpheliler ile birlikte Y. Y. ve oğlu T. Y’nin 06/11/2008 tarihinde tutuklanarak, 25/11/2008 tarihinde Cumhuriyet Savcısının talebi ile tahliye edildikleri, şüphelilerin cezaevinde kaldıkları süre içinde, tahliye edilmeleri karşılığında şahsına ve adliyeye dağıtılmak üzere arkadaşı olduğu ileri sürülen Z. Y.’nin A. K.’den 40.000 $ karşılığı 66.000 TL bedelli senet aldığı, tahliyeyi müteakip senedin Rize 1. İcra Dairesinde 2009/210 sayılı alınarak takibe konulduğu,

iddialar ile ilgili bilgilendirilmesi üzerine, Z. Y.'nin, ismini kullanarak böyle bir iş yapmış olabileceğini, kendisi ile görüşeceğini söylediği, sonrasında ise icra takibinin alacaklı Z. Y. tarafından durdurulduğu, isminin geçtiği bu iddialar ile ilgili hiçbir soruşturma yapmadığı gibi Z. Y. ile olan münasebetini devam ettirmek suretiyle görevini kötüye kullandığı anlaşılmıştır…"

14. Mahkeme, 6/11/2012 tarih ve E.2012/173, K.2012/195 sayılı kararı ile başvurucu hakkında son soruşturma açılmasına ve Cumhuriyet savcısı olan başvurucunun birinci sınıfa ayrıldığı gözetilerek dosyanın Yargıtaya gönderilmesine itirazı kabil olmak üzere karar vermiştir. Anılan karar, itiraz edilmeden kesinleşmiştir.

15. İlk derece mahkemesi sıfatıyla Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 30/1/2013 tarihinde, konutları yargı çevresi dışında bulunan ve olayla ilgili bilgileri bulunduğunu değerlendirdiği tanıklar H. M., G. Y., Ö. S., A. K., C. N. Y., M. N. K., A. K., P. K., Z. Y.'nin olayla ilgili bilgi ve görgülerinin istinabe yoluyla alınmasına tensiben karar vermiştir.

16. Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 29/5/2013 tarih ve E.2013/1 MD., K.2013/6 MD. sayılı kararı ile başvurucuyu 5 ay hapis cezasına mahkum etmiş ve verilen hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasına karar vermiştir. Mahkeme; sanığın kovuşturma evresindeki savunmasına, tanık beyanlarına, soruşturma raporuna, Rize 1. İcra Dairesinden temin edilen belgelere, tutuklama ve tahliye kararlarına ilişkin belge örneklerine, HSYK İkinci Dairesinin 19/6/2012 tarih ve E.2012/61, K.2012/438 sayılı kovuşturma izni verilmesine dair kararına dayanarak söz konusu kararı vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"…Sanıkla aralarında herhangi bir husumet ve geçimsizlik bulunmayan H. M. ve A. K.'nin birbirleriyle uyumlu biçimde sanığa iftira edip bunu sürdürmeleri hayatın olağan akışına aykırıdır. Esasen G. Y. dlı kişi A. K.'nin akrabası, H. M.'nin ise müvekkilidir. Bu konumda olan bu kişinin tahliyesinden sonra dahi bu iki tanığın olayları yukarıda belirtildiği gibi anlatmaları ve beyanlarının gerek görüşme izinleri, gerek tahliye tarihi, gerekse senedin tanzim ve vade tarihi ile icra takibine ilişkin işlemlerle desteklenmesi karşısında bu beyanlara itibar edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Buna bağlı olarak sanık tarafından verilen cezaevinde görüşme yapılmasına dair izinler, G. Y.'nin tahliyesi için alındığı belirtilen senet, icra takibine ilişkin bilgi ve belgeler karşısında sanığın savunmaları çürütülmüş, mahkumiyetine yeter maddi deliller elde edilmiş ve bu yönde tam bir vicdani kanaate varılmıştır.

Bu olayların yaşandığı tarihlerde Rize Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yapan sanık, Baro Başkanı olan tanık H. M.'nin kendisine bu olayları iki kez anlatmasına ve Z. Y. adlı kişinin adı ile aralarındaki samimiyeti kullanarak iş gördürme vaadinde bulunarak aldığı senet bedelinin bir kısmını adliyede dağıtacağını söylediğini iletmesine rağmen, Z. Y. adlı kişi yönünden hiçbir hukuki işlem ve girişimde bulunmamış, bu olayları duymazlıktan gelmiş önceden var olan samimiyetini hiçbir şey olmamış gibi sürdürdüğü saptanmıştır.

Sanığın Z. Y. adlı kişi hakkında adli soruşturma başlatmamak suretiyle şüpheli konumuna gelmesi, ifade vermesi ve hakkında işlem yapılması gereken bu kişiyi bu konuma düşmekten kurtararak, ayrıca hak etmediği bir statü temin edip kullanmasına imkan sağladığı ve bu hususlara bağlı olarak Z. Y.'den menfaat temin etmesine zemin oluşturduğu, A. K.'nin geçerli bir hukuki ilişkiye dayanmayan senet nedeniyle icra takibi tehdidi altına alınması sonrasında bu kişinin mağduriyetine yol açtığı, böylece görevi kötüye kullanma suçu için aranan ve birinin varlığı yeterli olan üç seçimlik unsurdan ikisinin olayda gerçekleştiği

anlaşılmıştır. Eylemin başka bir suç oluşturduğu yönünde somut bilgi ve belge bulunmadığı, ancak sanığın görevinin gereklerine aykırı hareket ettiği bunun sonucunda Z. Y.'nin haksız menfaat temin etmesine ve A. K.'nin mağduriyetine yol açtığı sabit bulunmuş, bu itibarla sanığın suç ve cezadan kurtulmaya yönelik savunmaları, dosya kapsamı, toplanan deliller, alınan beyanlar, yukarıda belirtilen gerekçelerle çürütülmüş, TCK'nın 257/1. maddesinde yer alan icrai davranışla görevi kötüye kullanma suçunun tüm unsurlarıyla oluştuğu saptanmıştır…"

17. Anılan karara karşı başvurucunun yaptığı itiraz, Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 19/8/2013 tarih ve 2013/9 D. İş sayılı kararı ile reddedilmiştir. Ret gerekçesi şu şekildedir:

"….08.02.2008 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5728 sayılı ve 22.07.2010 gün ve 6008 sayılı Yasanın 7. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nun 231. maddesinde;

Sanığın yargılama sonunda hükmolunan ceza 2 yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise;

Sanığın daha önceden kasıtlı suçtan mahkum olmamış,

Mahkemece sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği yönünde kanaate varılırsa,

Suçun işlenmesi ile zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tamamını gidermesi,

Sanığın kabulü halinde;

Anayasanın 174. maddesinde düzenlenen suçlar haricinde anılan yasada öngörülen objektif ve sübjektif koşulların tamamının bir bütün halinde mevcut olup, olmadığı saptanıp değerlendirilerek sonucuna göre hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebileceği ve 19.12.2006 tarihli Resmi Gazete ile yayınlanarak yürürlüğe giren 5560 sayılı Yasanın 23. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nun 231. maddesinin 12. fıkrasına göre de anılan karar itiraz kanun yolunun açık olduğu yasa normu olarak düzenlenmiştir.

Hal böyle olunca;

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 29.05.2013 günlü hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararı usul ve yasaya uygun olduğu, diğer itirazların bu aşamada incelenmesinin mümkün olmadığı görülmekle aşağıdaki hüküm kurulmuştur."

18. Başvurucuya itirazın reddi kararı 9/9/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

19. Bireysel başvuru, 7/10/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

20. 11/12/2010 tarihli ve 6087 sayılı Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu'nun "Kurulun görevleri" kenar başlıklı 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi şöyledir:

"Aşağıdaki alt bentlerde belirtilen hâkim ve savcılar hariç olmak üzere, hâkim ve savcıların görevlerini; kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetlemek; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hâl ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırmak ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemlerini yürütmek.

1) Bakanlık merkez, bağlı ve ilgili kuruluşları ile uluslararası mahkemeler veya kuruluşlarda görev yapan hâkim ve savcılar.

2) Geçici yetki veya görevlendirme ile başka bir kurum, kurul veya kuruluşta çalışan hâkim ve savcılar.

3) İdarî görevleri yönünden savcılar.

4) Komisyon işlerine yönelik görevleri yönünden adalet komisyonu başkan ve üyeleri.”

21. 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun 89. maddesi şöyledir:

"Hakim ve savcılar hakkında görevden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlar nedeniyle kovuşturma yapılması gerekli görüldüğü takdirde evrak, Adalet Bakanlığınca ilgilinin yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet savcılığına, Adalet Bakanlığı merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında görevli hakim ve savcılar hakkındaki evrak ise Ankara Cumhuriyet Savcılığına gönderilir.

Cumhuriyet savcısı beş gün içinde iddianamesini düzenleyerek evrakı, son soruşturmanın açılmasına veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına karar verilmek üzere ağır ceza mahkemesine verir.

İddianamenin bir örneği Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince, hakkında kovuşturma yapılana tebliğ olunur. Bu tebliğ üzerine ilgili, Kanunda yazılı süre içinde delil toplanmasını ister veya kabul edilebilir istekte bulunursa bu husus göz önünde tutulur ve gerekirse soruşturma başkan tarafından derinleştirilir."

22. 2802 sayılı Kanun'un 90. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Haklarında son soruşturma açılmasına karar verilenlerden;, birinci sınıfa ayrılmış olanlarla ağır ceza mahkemeleri heyetine dahil bulunan hakim ve Cumhuriyet savcılarının, son soruşturmaları Yargıtayın görevli ceza dairesinde görülür."

23. 2802 sayılı Kanun'un 97. maddesi şöyledir:

“Hâkim ve savcılar hakkında;

a) Belli bir konuyu içermeyen veya somut delile dayanmayan,

b) Başvuru sahibinin adı, soyadı, imzası ile iş veya yerleşim yeri adresi ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası bulunmayan,

c) Daha önceden şikâyet konusu yapılıp sonuçlanan hususlarda yeni delil içermeyen,

d) Kanun yollarına başvuru sebebi olarak ileri sürülebilecek veya hâkimlerin yargı yetkisi ve takdiri kapsamında kalan hususlara ilişkin bulunan,

e) Akıl hastalığı sebebiyle vesayet altına alınanlar ile henüz vesayet altına alınmamış olmakla birlikte bu hastalığa duçar oldukları sağlık kurulu raporu ile belirlenenlerce verilmiş olan,

İhbar ve şikâyetler işleme konulmaz. Ancak (b) bendinde yazılı şartları taşımayan ihbar ve şikâyetlerin somut delillere dayanması durumunda, konu hakkında gerekli araştırma ve inceleme yapılır.”

24. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 180., 210. ve 231. maddeleri ile 267 ila 271. maddeleri, 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun

257. maddesinin (1) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 7/10/2013 tarih ve 2013/7582 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu,

i. HSYK tarafından, Rize Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yaptığı döneme ilişkin olarak gönderilen isimsiz/imzasız ve adres belirtilmeyen ihbar dilekçelerinin hukuka aykırı olarak işleme konulduğunu, soyut iddialardan ibaret şikayetler hakkında gerekçesiz şekilde soruşturma kararı verildiğini, hakkında başlatılan idari soruşturmada, gizlice çekilmiş ve ihbar dilekçesine eklenmiş fotoğraflara itibar edildiğini, tanıklara giydiği kıyafetlerden gittiği mekanlara kadar sorular sorularak özel hayatı sorgulanmak suretiyle delil toplandığını ve bu delillerin kullanıldığını,

ii. Görevi kötüye kullanmak suçundan yargılandığı davada, tanıkların istinabe suretiyle dinlenildiği duruşmaya istinabe mahkemesince davet edilmediğini, bu sebeple tanıklarla yüzleşemediğini, onlara soru soramadığını, bu şekilde savunma hakkı kısıtlanarak mahkûmiyetine karar verildiğini,

iii. Görevi kötüye kullanma suçundan yargılandığı davada, disiplin soruşturmasında özel hayatı ihlal edilerek toplanan delillerin yargılama dosyasından tefrik edilmediğini, tanık beyanlarındaki çelişkiler giderilmeden, ‘şüpheden sanık yararlanır’ ve ‘masumiyet’ ilkelerine aykırı olarak beraatı yerine mahkûmiyetine karar verildiğini,

iv. Hakkındaki ‘hükmün açıklanmasının geri bırakılması’ kararını itiraz üzerine inceleyen Yargıtay 6. Ceza Dairesinin sadece şekli inceleme yaptığını, kararı esas yönünden incelemediğini,

Bu nedenlerle, Anayasa’nın 20., 22. ve 36. maddelerinde tanımlanan özel hayatın gizliliği ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespitiyle, yeniden yargılama yapılmasına ve uğradığı manevi zararın tazminine karar verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. HSYK İkinci Dairesinin E.2012/61, K.2013/137 ve E.2012/61, K.2012/438 Sayılı Kararlarına Yönelik İhlal İddiaları

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz."

28. Anayasa'nın "Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu" kenar başlıklı 159. maddesinin onuncu fıkrası şöyledir:

"Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz."

29. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler bireysel başvuru konusu olamazlar. Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası ile de HSYK'nın meslekten çıkarma cezası dışındaki kararları yargı denetimi dışında bırakılmıştır.

30. Başvuru konusu olayda başvurucu, Rize Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yaptığı dönemde isimsiz/imzasız ve adres belirtilmeyen ihbar dilekçelerinin HSYK tarafından işleme konulduğunu, soyut iddialardan ibaret şikayetler üzerine hakkında gerekçesiz şekilde soruşturma kararı verildiğini, hakkında başlatılan idari soruşturmada özel hayatı ihlal edilerek deliller toplandığını, gizlice çekilmiş ve ihbar dilekçesine eklenmiş fotoğraflara itibar edildiğini, tanıklara giydiği kıyafetlerden gittiği mekanlara kadar sorular sorularak özel hayatının sorgulandığını, hukuka aykırı bu delillerin kullanıldığını belirterek Anayasa'nın 20., 22. ve 36. maddelerinde tanımlanan özel hayatın gizliliği ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğinden bahisle bireysel başvuruda bulunmuştur.

31. Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası gereğince HSYK'nın anılan kararları aleyhine yargı mercilerine başvurulması mümkün değildir. Dolayısıyla başvuru konusu işlemler, Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerden olduğundan bireysel başvuruya konu olamaz (B. No: 2013/1581, 16/4/2013, § 15).

32. Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı bir işlemlere karşı yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir. Üye Erdal TERCAN bu görüşe katılmamıştır.

2. Yargıtay 5. Ceza Dairesinin E.2013/1 MD Sayılı Dosyasına Yönelik İhlal İddiaları

a. Aleyhinde Beyanda Bulunan Tanıkları Sorguya Çekme Hakkının İhlal Edildiği İddiası

33. Başvurucu, yargılandığı davada, tanıkların istinabe suretiyle dinlenildiği duruşmaya davet edilmediğini, bu sebeple tanıklarla yüzleşemediğini, onlara soru sorumadığını, bu şekilde savunma hakkı kısıtlanarak mahkûmiyetine karar verildiğini iddia etmiştir.

34. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa'da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekir (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22).

35. AİHS'in "Adil yargılanma hakkı" başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası ve (3) numaralı fıkrasının (d) bendi şöyledir:

"1. Herkes davasının, … cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, adil ve kamuya açık olarak, … görülmesini isteme hakkına sahiptir.

…

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

…

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia

tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;

…”

36. AİHS’in 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “hakkaniyete uygun yargılama” kavramı, aynı maddenin (3) numaralı fıkrasında yer alan “suç isnat edilmiş kişi”nin asgari haklarıyla doğrudan bağlantılıdır. Hakkında bir suç isnadı olan kişiye tanınmış anılan fıkradaki haklar, (1) numaralı fıkrada yer alan hakkaniyete uygun yargılama ilkesinin somut görünümleridir. Fakat hakkaniyete uygun yargılama çerçevesindeki haklar ve ilkeler, (3) numaralı fıkradaki kapsamlı olmayan listedeki minimum haklarla sınırlı değildir. (3) numaralı fıkrada yer alan asgari şüpheli/sanık hakları, (1) numaralı fıkrada koruma altına alınmış olan daha genel nitelikteki “hakkaniyete uygun yargılanma” hakkının özel görünüm şekilleridir (Bkz. Asadbeyli ve Diğerleri/Azerbaycan, B. No: 3653/05 14729/05 16519/06, 11/12/2012, § 130).

37. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için “silahların eşitliği” ve “çelişmeli yargılama” ilkeleri ışığında, taraflara iddialarını sunmak hususunda uygun olanakların sağlanması şarttır. Taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında uygun imkânların tanınması gerekir. Bu anlamda, delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsizlik iddialarının yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir (B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 27).

38. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen derece mahkemelerine aittir (B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 27). Mevcut yargılamada tanıkların ifadelerinin delil olarak kabul edilmesinin doğru olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamında olmayıp, Mahkemenin görevi delillerin sunulması da dahil olmak üzere başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığının değerlendirilmesidir.

39. Başvurucunun aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya çektirmek, lehine olan tanıkların da aleyhine olan tanıklarla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını isteme hakkı AİHS’in 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi kapsamında düzenlenmiştir. Bu nedenle başvurucunun, istinabe mahkemesince (Rize Ağır Ceza Mahkemesi) tanıkların dinlendiği duruşmaya davet edilmemesi nedeniyle tanıklarla yüzleşemediği ve onlara soru sorumadığı yönündeki iddiasının Anayasa’nın 36. ve AİHS’in 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

40. Tanık, yargılamaya konu olay ile ilgili karar vermeye yetkili mahkemenin kullandığı müşahhas ispat vasıtalarındandır. Tanık beyanı ise taraflardan olmayan ancak olayın tanığı olmuş bir kişinin söz konusu olay hakkında edindiği bilgileri sübut konusunda karar verecek olan mahkeme ya da bu mahkeme yerine duruşma yaparak tanık dinlemeye yetkili kılınmış bir mahkeme veya hâkim huzurunda tanıklık ederken yaptığı sözlü açıklamalardır (B. No: 2013/99, 20/3/2014, § 45).

41. AİHS’in 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinde ilk olarak, sanığın iddia tanıklarını sorguya çekme veya çektirme hakkı güvence altına alınmıştır. Kovuşturma sırasında bütün kanıtların tartışılabilmesi için, kural olarak, bu kanıtların aleni bir duruşmada ve sanığın huzurunda ortaya konulmaları gerekir. Bu kural istinasız olmamakla birlikte, eğer bir mahkûmiyet sadece veya belirleyici ölçüde, sanığın soruşturma veya

yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ise, sanığın hakları Sözleşme'nin 6. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olabilir. Olayın tek tanığı varsa ve sadece bu tanığın ifadesine dayanılarak hüküm kurulacak ise, bu tanık duruşmada dinlenmeli ve sanık tarafından sorgulanmalıdır. Bu tanığın, sanığın sorgulamadığı bir dönemde alınan önceki ifadesine dayanılarak mahkûmiyet kararı verilemez (B. No: 2013/99, 20/3/2014, § 46).

42. AİHS'in 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası ve aynı maddenin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinin sanığa, aleyhte ifade veren tanığın beyanlarına veya tanık ifadesinin alındığı sırada ya da yargılamanın daha sonraki bir aşamasında itiraz imkânı tanınması gerektiğini kabul etmektedir (Bkz: Van Mechelen ve Diğerleri/Hollanda, B. No: 21363/93, 21364/93, 21427/93 ve 22056/93, 23/4/1997, § 51 ve Lüdi/İsviçre, B. No: 12433/86, 15/6/1992, § 49). AİHS'in 6. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları, devletlere olumlu önlemler almayı zorunlu kılmaktadır. Bu önlemler, sanığa aleyhte ifade veren tanıklara soru sorma ya da sordurma hakkını sağlamayı da kapsamaktadır (Sadak ve Diğerleri/Türkiye, B. No: 29900/96, 29901/96, 29902/96, 29903/96, 17/7/2001, § 67).

43. AİHM, AİHS'in 6. maddesinin, yargılamanın herhangi bir aşamasında sanık veya müdafii tarafından sorgulanamamış olan iddia tanığının ifadelerine dayanılarak mahkûmiyet hükmünün ancak iki koşulun birlikte bulunması halinde verilebilmesini mümkün kıldığını belirtmektedir. Bunlardan ilki, tanığın bulunamaması nedeniyle yüzleştirmenin yapılamamış olması halinde, yetkili makamların yüzleştirme yapabilmek için aktif olarak çaba sarf etmiş olduklarının kanıtlanması; diğeri ise, söz konusu tanık anlatımı, mahkûmiyetin dayanacağı tek delil olmamasıdır (Rachdad/Fransa, B. No: 71846/01, 13/11/2003, § 24).

44. Başvurucunun, hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde tanıklara soru/lar yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu test etme imkanına sahip olması, adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir. Böylelikle başvurucu, aleyhindeki tanık beyanlarının zayıf/itibar edilmez noktalarını ortaya koyup çelişmeli yargılama ilkesine uygun olarak onların güvenilirliğini huzurda test edebilecek, tanığın inandırıcılığı ve güvenilirliği bakımından sorduğu sorularla kendi lehine sonuçlar ortaya çıkartabilecek ve yargılama makamının uyuşmazlık konusu olayı sadece iddia makamının ileri sürdüğü şekliyle değil savunmanın argümanlarıyla da algılamasını sağlayabilecektir.

45. Başvurucunun duruşma sırasında iddia tanıklarına soru sorabilmesi, onlarla yüzleşebilmesi tanıklarla aynı duruşmada bulunmasını gerektirir. Ancak başvuruculların tanıklara soru sorabilmesi, onlarla yüzleşebilmeleri mutlak bir hak değildir. İyi gerekçelerle duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin getirilen kısıtlamalar, kimi zaman başvurucunun iddia tanıklarına soru sorabilme ve onlarla yüzleşme imkânını da ortadan kaldırabilmektedir.

46. Örneğin 5271 sayılı Kanun'un 180. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarına göre, hastalık veya malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle bir tanık veya bilirkişinin uzun ve önceden bilinmeyen bir zaman için duruşmada hazır bulunmasının olanaklı bulunmayacağı anlaşılırsa veya konutlarının yetkili mahkemenin yargı çevresi dışında bulunmasından dolayı getirilmesi zor ise tanık ve bilirkişilerin bir naiple veya istinabe yoluyla dinlenilmesine karar verilebilir.

47. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), olayın tek delili bir tanık anlatımı ise veya

başka deliller de var olmasına rağmen mahkûmiyet hükmü tek bir tanık anlatımı üzerine inşa ediliyorsa (tanık beyanı esaslı ve tek delil olarak değerlendirilmiş ise) bu durumda, bahse konu tanığın muhakkak surette duruşmada dinlenilmesini ve sanıkla yüzleştirilmesini adil yargılanma hakkı bakımından zaruri görmektedir (bkz. Sadak ve Diğerleri/Türkiye, B. No: 29900/96, 29901/96, 29902/96, 29903/96, 17/7/2001, § 64).). Gerçekten de bu önemdeki bir tanığa sanığın soru sorabilmesi, onunla yüzleşebilmesi ve yargılama makamında vicdani kanaatin savunmanın argümanları da gözetilerek sağlıklı bir şekilde oluşabilmesi için bu bir zorunluluk olarak belirmektedir. 5271 sayılı Kanun'un 210. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre de olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise, bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez.

48. Mahkeme, 30/1/2013 tarihinde, konutları yargı çevresi dışında bulunan tanıklar H. M., G. Y., Ö. S., A. K., C. N. Y., M. N. K., A. K., P. K., Z. Y.'nin olayla ilgili bilgi ve görgülerinin istinabe yoluyla alınmasına tensiben karar vermiştir. Başvurucu asıl yargılamayı yapan mahkemenin bütün oturumlarına katılmış, aleyhindeki bilgi, belge ve beyanlara itiraz etme imkanlarından yararlanmıştır. Yargılamanın 20/3/2013 tarihli birinci celsesinde, Rize Ağır Mahkemesince istinabe suretiyle dinlenen tanık beyanları, hükme dayanak oluşturabilecek tüm kayıt ve belgeler başvurucu Mahkeme huzurundayken okunmuştur. Başvurucu, okunan kayıt ve belgelerin aleyhe olan kısımlarını kabul etmediğini bildirmiştir. Diğer taraftan başvurucu, yargılamanın 17/4/2013 tarihli ikinci celsesinde, esas hakkındaki savunmalarını sunmak ve soruşturmanın genişletilmesi taleplerini bildirmek üzere Mahkemeden süre talebinde bulunmuştur.

49. Başvurucu, yargılamanın üçüncü celsesinde 15 sayfalık yazılı esas hakkındaki savunma dilekçesi ibraz etmiştir. Mahkeme, bu dilekçeyi ayrıntılı şekilde incelenmiş, başvurucunun, savunma hakkının kısıtlandığı, usul kurallarının ihlal edildiği, istinabe mahkemesince kendisine davetiye gönderilmediği (dilekçe, s. 4-5), eksik inceleme yapıldığı yönündeki talepleri 29/5/2013 tarihli oturumda verilen ara kararıyla ve her bir talep gerekçesiyle karşılanacak biçimde toplanan delillerin yeterli olduğu, tam bir vicdani kanaat oluştuğu, taleplerin işin esasına etki etmeyeceği, dava ve usul ekonomisine aykırı biçimde gereksiz zaman ve masraf kaybına yol açacağı gerekçesiyle reddedilmiştir.

50. Başvuru formu ve ekli belgelerden; başvurucunun, suçlamanın nedenleri ve niteliği hakkında bilgilendirildiği, duruşmada hazır bulunmasının sağlandığı, savunmasını hazırlaması için gerekli zaman ve kolaylıklardan faydalandırıldığı, savunma yapmak için süre talebinin kabul edildiği, kendisini mahkeme huzurunda bizzat savunduğu halde; katıldığı oturumlarda veya dilekçelerinde istinabe yoluyla dinlenen tanıklarla yüzleşmek istediği yönünde bir talebi olmamıştır.

51. Kovuşturma sırasında bütün kanıtların tartışılabilmesi için, kural olarak, bu kanıtların aleni bir duruşmada ve sanığın huzurunda ortaya konulmaları gerekir. Bu bakımdan soruşturma aşmasında toplanan delillerin de birer birer okunup savunma tarafının görüşünün alınması gerekir. Mahkemece, konutları yargı çevresinde bulunmadığı için huzurda dinlenemeyen tanıkların istinabe suretiyle dinlenilmeleri de mümkündür. Ancak mahkûmiyetin, esas veya belirleyici ölçüde, başvurucunun soruşturma veya kovuşturma aşamalarında sorgulama/sorgulatma imkânı bulamadığı tanıkların ifadelerine dayandırılmaması gerekir.

52. Mahkeme; sanığın kovuşturma evresindeki savunmasına, tanık beyanlarına, soruşturma

raporuna, Rize 1. İcra Dairesinden temin edilen belgelere, tutuklama ve tahliye kararlarına ilişkin belge örneklerine, HSYK İkinci Dairesinin 19/6/2012 tarih ve E.2012/61, K.2012/438 sayılı kovuşturma izni verilmesine dair kararına dayanarak söz konusu kararı vermiştir. Anılan kararda tarafların iddia ve savunmaları, dosyaya sundukları deliller değerlendirilerek, ilgili hukuk kuralları da yorumlanmak suretiyle bir sonuca ulaşılmıştır (§ 16; gerekçeli karar, s. 11-14). Başvurucunun huzurunda aleyhindeki tanık beyanları okunmuş, tanık beyanlarına sanığın (başvurucunun) itiraz etmesi veya soracağı sorular varsa tanıkların yeniden dinlenilmesi yönünde taleplerde bulunması için yeterli ve düzgün fırsatlar verilmiştir.

53. Başvurucu, eğer tanıklar esas mahkemece dinlenmiş olsaydı mahkeme önünde dile getiremediği hangi ilave tezleri ileri süreceğine veya tanıklara hangi soruları soracağına ilişkin olarak herhangi bir açıklamada bulunmamış, tanık beyanlarından aleyhe olan kısımları kabul etmediğine ve bazı tanık beyanlarının hangi gerekçe ile hükme esas alınmayacağına dair açıklamalarda bulunmuştur. Esas mahkeme huzurunda savunmasını yapan başvurucu, duruşmalarda ve dilekçelerinde tanıklara soru sorma veya tanık sorgulatma talebinde de bulunmamıştır. Söz konusu yargılamada başvurucu hakkında verilen karar, sadece tanık beyanlarına dayanılarak da verilmemiştir. Diğer bir deyişle, hüküm, istinabe suretiyle dinlenen tanık anlatımları üzerine inşa edilmemiş, bunlar mahkûmiyetin tek veya belirleyici delilleri de değildir.

54. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun yargılandığı davada aleyhinde beyanda bulunan tanıkları sorguya çekme hakkının ihlal edildiği iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun” olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Yargılamada Hukuka Aykırı Deliller Kullanıldığı ve Yargılamanın Sonucunun Adil Olmadığı İddiası

55. Başvurucu, görevi kötüye kullanma suçundan yargılandığı davada, disiplin soruşturması sırasında özel hayatı ihlal edilerek toplanan delillerin kullanıldığını ve yargılama dosyasından bunların tefrik edilmediğini, tanık beyanlarındaki çelişkiler giderilmeden karar verildiğini, ‘şüpheden sanık yararlanır’ ve ‘masumiyet’ ilkelerine aykırı olarak beraati yerine mahkûmiyetine karar verildiğini iddia etmiştir. Başvurucu her ne kadar masumiyet karinesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de bu iddiaların özü, söz konusu kararın adil olmadığı hususu ile ilgilidir. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı değildir. Bu sebeple başvurucunun bu başlık altında belirtilen iddiaları aşağıda adil yargılanma hakkı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

56. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz”

57. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi” kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, …açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

58. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

59. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenemez (B.No: 2012/828, 21/11/2013, § 21).

60. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir (B.No: 2013/2767, 2/10/2013, § 22).

61. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen derece mahkemelerine aittir. Mevcut yargılamada sunulan delilin geçerli olup olmadığını ve delil sunma ve inceleme yöntemlerinin yasaya uygun olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamında olmayıp, Mahkemenin görevi başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığının değerlendirilmesidir (B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 27).

62. AİHM, bariz bir şekilde keyfi olmadıkça, belirli bir kanıt türünün –iç hukuk açısından hukuka aykırı olarak elde edilmiş kanıtlar da dâhil olmak üzere– kabul edilebilir olup olmadığına veya aslında başvurucunun suçlu olup olmadığına karar vermenin kendi görevi olmadığını kararlarında ifade etmektedir. AİHM, kanıtların elde edilme yöntemi de dâhil olmak üzere yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını ve AİHS'teki bir hakkın ihlali söz konusu ise tespit edilen ihlalin niteliğini inceleme konusu yapmaktadır (Jalloh/Almanya [BD], B.No: 54810/00, 11/07/2006, § 95; Desde/Türkiye, B.No: 23909/03, 1/2/2011, § 125; Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya, B.No: 11082/06, 13772/05, 25/7/2013, § 699) AİHM'e göre, delillerle ilgili esas olarak başvurucuya, delillerin gerçekliğine itiraz etme ve kullanılmalarına karşı çıkma fırsatı verilip verilmediği incelenmelidir (Bykov/Rusya [BD], B.No: 4378/02, 10/3/2009, § 90; Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya, B.No: 11082/06, 13772/05, 25/7/2013, § 700).

63. AİHM, delilerin kabul edilebilirliği ile ilgili olarak, somut davada kullanılan delilin sanığın hazır bulunduğu duruşmada ve "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkeleri ya da söz konusu delillerin yargılamanın bütününe olan etkisi çerçevesinde değerlendirmektedir (Tamminen/Finlandiya, B.No: 40847/98, 15/6/2004, §§ 40-41; Barberà, Messegué ve Jabardo/İspanya, B.No: 10590/83, 6/12/1988, §§ 68, 81-89).

64. Mahkeme; sanığın kovuşturma evresindeki savunmasına, tanık beyanlarına, soruşturma raporuna, Rize 1. İcra Dairesinden temin edilen belgelere, tutuklama ve tahliye kararlarına ilişkin belge örneklerine, HSYK İkinci Dairesinin 19/6/2012 tarih ve E.2012/61, K.2012/438

sayılı kovuşturma izni verilmesine dair kararına dayanarak söz konusu kararı vermiştir. Anılan kararda tarafların iddia ve savunmaları, dosyaya sundukları deliller değerlendirilerek, ilgili hukuk kuralları da yorumlanmak suretiyle bir sonuca ulaşılmıştır (§ 16; gerekçeli karar, s. 11-14). Başvurucunun hukuka aykırı olarak çekildiğini iddia ettiği resimlerin ihbar dilekçesine ekli olarak gönderildiği ve HSYK müfettişlerince hazırlanan raporda başvurucunun şikayet konusu eğlence mekanlarına gittiğinin delili olarak kabul edildiği görülmektedir (İnceleme ve Soruşturma Raporu, s. 26 ve 33).

65. Disiplin incelemesi ve görevi kötüye kullanma iddialarına ilişkin ön soruşturma HSYK müfettişlerince ortak olarak yapılmıştır. HSYK İkinci Dairesi tarafından inceleme ve soruşturma raporu değerlendirilerek, başvurucunun görevini kötüye kullandığı şikayeti yönünden kovuşturma izni verilmiş ve bu eylemin disiplin hukukuna yansıyan boyutunun değerlendirilmesi kovuşturma sonrasına ertelenmiştir. Aynı Daire tarafından, başvurucu hakkındaki diğer şikayetlere konu bazı eylemler yönünden kınama, bazı eylemler yönünden ceza tayinine yer olmadığına ve bazı eylemler yönünden de zamanaşımının dolması nedeniyle ortadan kaldırma kararı verilmiştir. Yargılamaya konu eylem sadece görevi kötüye kullanma suçu olduğundan, başvurucunun, gizlice çekilmiş ve ihbar dilekçesine eklenmiş fotoğraflara itibar edildiği, giydiği kıyafetlerden gittiği mekanlara kadar sorular sorularak özel hayatının tanıklar yoluyla sorgulandığı ve özel hayatı ihlal edilerek hukuka aykırı şekilde toplanan bu delillere itibar edildiği iddialarının disiplin soruşturması kapsamındaki eylemler yönünden olduğu açıktır.

66. Bakanlık da görüşünde, başvurucunun bu iddialarının bireysel başvuru kapsamında incelenip incelenmeyeceği hususunun irdelenmesi gerektiğini bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı olarak, özel hayatına ilişkin bu bilgi ve belgelerin dava dosyasında bulunmasından (tefrik edilmemesinden) şikayetçi olduğunu ve iddialarının bu kapsam itibariyle bireysel başvuru kapsamında incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.

67. Başvurucunun hukuka aykırı olduğunu iddia ettiği delillerin, HSYK müfettişlerince hazırlanan raporda başvurucunun şikayet konusu eğlence mekanlarına gittiğinin delili olarak kabul edildiği, görevi kötüye kullanma suçunun delili olmadıklarından dolayı Mahkemece itibar edilmediği (§ 16; gerekçeli karar, s. 11-14), başvurucu aleyhine olacak şekilde değerlendirilmediği, disiplin soruşturmasına konu eylemlerle yargılamaya konu eylemler ön soruşturma kapsamında bir bütün olarak soruşturulduklarından evrakların dava dosyasında tefrik edilemedikleri anlaşılmıştır.

68. Somut olayda, başvurucunun delillerini sunma ve delillerin değerlendirilmesi konusunda farklı bir muameleye tabi tutulduğuna dair somut bir veri bulunmamakta olup, Mahkeme'nin delilleri değerlendirmesinde bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik bulunduğuna dair bir bulguya da rastlanmamıştır. Diğer taraftan, başvuru dosyası incelendiğinde, "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkelerine aykırı olarak başvurucuya delillerini sunma, inceletme ve itiraz etme hususlarında uygun olanakların sağlanmadığına ilişkin bir veri de bulunmamaktadır.

69. Sonuç olarak; başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Yargıtay kararlarında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit

edilememiştir.

70. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu ve derece mahkemeleri kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik de içermediği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının “açıkça dayanaktan yoksunluk” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir. Üye Hasan Tahsin GÖKCAN bu görüşe katılmamıştır.

3. Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 19/8/2013 tarih ve 2013/9 D. İş Sayılı Kararına Yönelik İhlal İddiası

71. Başvurucu, hakkındaki ‘hükmün açıklanmasının geri bırakılması’ kararını itiraz üzerine inceleyen Yargıtay 6. Ceza Dairesinin Anayasa Mahkemesi kararlarına aykırı olarak sadece şekli inceleme yaptığını ve kararı esas yönünden incelemediğini şikayet etmiştir.

72. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, bir suça ilişkin kamu davasının yargılaması sonucunda sanığın suçlu bulunması halinde verilecek ceza hükmünün açıklanmasının, belirli koşulların gerçekleşmesine bağlı olarak ertelenmesi anlamına gelmektedir. 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesine göre, mahkeme tarafından yapılan yargılama sonucunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezasıysa, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilecektir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması durumunda, sanık beş yıl denetim süresine tabi tutulacak, denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği takdirde verilen hüküm, kararı veren mahkemece ortadan kaldırılacak ve dava hakkında düşme kararı verilecektir. Deneme süresi sonunda verilecek düşme kararı veya geri bırakma koşullarına uyulmaması halinde verilecek kararın esas hükümle birlikte temyiz denetimi olanaklı bulunmaktadır (AYM, E.2011/41, K.2012/25, K.T. 16/2/2012). 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesi (12) numaralı fıkrasında, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurulabileceği düzenlenmiştir.

73. 6216 sayılı Kanun'un, "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir. "

74. 6216 sayılı Kanun’un 47. maddesinin (3) numaralı, 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile İçtüzüğün 59. maddesinin ilgili fıkraları uyarınca Anayasa Mahkemesine başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını kanıtlamak başvurucuya düşer (B. No: 2013/276, 9/1/2014, § 19).

75. Başvurucunun, kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneğini başvuru dilekçesine eklemesi şarttır. Başvuru dilekçesinde kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (B. No: 2013/276, 9/1/2014, § 20).

76. Başvuruya konu ihlal iddiasıyla ilgili deliller sunarak olaya ilişkin iddialarını ve hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını kanıtlama yükümlülüğü başvurucuya ait olmasına rağmen, başvurucu tarafından

soyut şekilde, itiraz merciince hakkındaki kararın sadece şekli yönden incelendiği ileri sürülmekte olup, hangi hakkın nasıl ihlal edildiğine ilişkin bir açıklama ve kanıtlamada bulunulmadığı ve ayrıca itiraz merciince hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için kanunda öngörülen objektif ve sübjektif koşulların tamamının bir bütün halinde mevcut olduğu değerlendirilerek (§ 17) sonuca ulaşıldığı görülmektedir.

77. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen ihlal iddialarının başvurucu tarafından kanıtlanamamış olması nedeniyle, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. HSYK İkinci Dairesinin E.2012/61, K.2013/137 ve E.2012/61, K.2012/438 sayılı kararları yönünden ileri sürdüğü Anayasa’nın 20. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddiasının “konu bakımından yetkisizlik” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, Erdal TERCAN’ın karşı oyu ve OY ÇOKLUĞUYLA,

2. Yargılamada aleyhinde beyanda bulunan tanıkları sorguya çekme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, OY BİRLİĞİYLE,

3. Yargılamada hukuka aykırı deliller kullanıldığına ve yargılamanın sonucunun adil olmadığına ilişkin iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, Hasan Tahsin GÖKCAN’ın karşı oyu ve OY ÇOKLUĞUYLA,

4. Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 19/8/2013 tarih ve 2013/9 D. İş sayılı kararı yönünden ileri sürdüğü ihlal iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, OY BİRLİĞİYLE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

11/12/2014 tarihinde karar verildi.

KARŞI GÖRÜŞ

Başvurucu, Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yaptığı dönemde hakkında yapılan usulüne uygun olmayan şikayetlerin Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) tarafından işleme konulduğunu, soyut iddialara dayanarak hakkında soruşturma açılmasına karar verildiğini, adalet müfettişi tarafından yapılan soruşturmada özel hayatın gizliliğinin ihlâl edildiğini, hakkında açılan davada ise savunma hakkına riayet edilmeyerek mahkûmiyetine karar verildiğini, o nedenle Anayasa’nın 20. ve 36. maddelerinde belirtilen özel hayatın gizliliği ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkememiz çoğunluğu tarafından başvurunun HSYK ile ilgili kısmı, Anayasa’nın 159. maddesinin onuncu fıkrası gereğince HSYK’nın meslekten çıkarma cezasına ilişkin kararları dışındaki diğer kararları aleyhine yargı mercilerine başvurulamayacağının belirtildiği, o nedenle bireysel başvuruya konu olamayacağı gerekçesiyle konu bakamından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur.

Aşağıda belirtilen gerekçeler nedeniyle Mahkememiz çoğunluğunun kararına katılmak

mümkün olmamıştır.

Anayasa'nın 159. maddesinin 10. fıkrası şu şekildedir: "Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yarı mercilerine başvurulamaz." Bilindiği gibi 2010 yılında yapılan değişiklikten önce, Kurulun tüm kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamayacağı kabul edilmişti. 2010 değişikliğinde onuncu fıkrada yapılan değişikliğe ilişkin olarak "Yürürlükteki düzenlemede, Kurul kararları tamamen yargı denetimine kapalı iken, yapılan değişiklikle meslekten çıkarma cezalarına ilişkin kararlar yargı denetimine açılmaktadır. Kurulun diğer kararları için ise etkili iç itiraz sistemi öngörülmektedir" şeklinde bir gerekçe getirildiğini görüyoruz.

6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrasında "Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz" denilerek, kamu gücünün hangi işlemlerine karşı bireysel başvuruda bulunulamayacağı düzenlenmiştir. HSYK'nın kararları, Anayasa m. 159/10'daki hüküm nedeniyle, 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrası gereğince Anayasa ile yargı denetimi dışında bırakılan işlemler kapsamına girer mi?

Kanaatimce, HSYK'nın kararları, 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrasındaki "Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler" kapsamına girmemelidir. HSYK, hâkimlerin ve savcıların özlük işlerinin, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre yürütülmesi için oluşturulmuş bir Kuruldur (AY m. 159,1). Hâkimlerin ve savcıların özlük işleri için oluşturulan bu Kurulu, söz konusu işler için kurulmuş bir çeşit "özel mahkeme" olarak yahut "mahkeme benzeri bir kurul" olarak değerlendirmek mümkündür. Anayasa koyucu, 2010 değişikliğinden önce bu Kurulun kararlarını kesin kabul ederek, verdiği kararlara karşı bir başka yargı merciine örneğin idari yargıya başvurulmasını uygun görmemiştir. Bunun sebebi, Kurulun bizzat kendisinin hâkimlik teminatına sahip kişilerden oluşması ve hâkimlerin bağımsızlığı ve teminatı esaslarına göre görev yapmasıdır (Anayasa m. 159/1).

Bu açıdan Kurulun bizzat kendisi bir çeşit yargı organı olarak kabul edildiğinden, kararlarına karşı tekrar yargı yoluna başvurulmasına gerek görülmemiştir.

HSYK'nın vermiş olduğu meslekten çıkarma cezalarının kamuoyunda tartışma yaratması üzerine, 2010 Anayasa değişikliği ile Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin kararları için yargı yoluna başvurulması kabul edilmiştir. Bunun için 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesinin 5. fıkrasında Danıştay görevli mahkeme olarak belirtilmiştir. Meslekten çıkarma cezası dışındaki diğer işlem ve kararlar açısından ise, Kurulun, hâkimler ve savcıların özlük işleri için özel mahkeme olma niteliği devam etmektedir. O nedenle, nasıl ki, Yargıtay'ın veya Danıştay'ın temyiz (ve karar düzeltme) üzerine vermiş oldukları kararlarına karşı, bu kararlar kesin olduğundan başka gidilecek bir yargısal yol bulunmamasına rağmen, bireysel başvuruda bulunulabilmektedir, aynı şekilde HSYK'nın vermiş olduğu kararlara karşı da bireysel başvuruda bulunulması mümkündür. Anayasa m. 159,10'da Kurulun kararlarının şekli açıdan kesinliğini ifade etmek üzere kullanılan ifadeye, bunun ötesinde bir anlam yükleyerek, kapsama bireysel başvuruyu da dâhil etmek uygun değildir.

Anayasa da HSYK'dan sonra 160. maddede düzenlenen Sayıştay için de benzer bir durum vardır. Anayasa'nın 160. maddesinin birinci fıkrasının son iki cümlesinde "Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla

idarî yargı yoluna başvurulamaz.” denilmektedir. Görüldüğü gibi, Sayıştay’ın kesin hüküm niteliği taşıyan kararlarına karşı da başka bir yargı merciine başvurulması kabul edilmemiştir. Bu durumda, Sayıştay’ın söz konusu nitelikteki kararlarına karşı da, kesin olduğu belirtildiğinden bireysel başvuru da bulunulamaması gerekirdi. Oysa AYM, Sayıştay’ın söz konusu nitelikteki bir kararına karşı bireysel başvuruda bulunulduğunda, söz konusu karara karşı bireysel başvuru yoluna gidilebileceğini kabul etmiş, başka nedenlerle kararı kabul edilemez bulmuştur (B. No: 2012/615, 21/11/2013).

Şu halde, Anayasa m. 159/10’daki HSYK’nın kararlarının kesin olacağına ilişkin hüküm, bu kararlara karşı adli yahut idari yargıda tekrar bir dava açılmasını önlemeye yönelik bir hüküm olup, bu hükme dayanarak, HSYK’nın kararlarına karşı bireysel başvuruda bulunulamaz sonucunu çıkarmak uygun değildir. Zira Kurul’un görevi kapsamındaki işler için, bizzat kendisinin yargısal bir nitelik taşıdığını kabul etmek uygun olur. Nitekim bu amaçla Kurul içinde Dairelerin verdikleri kararlara karşı, kararın tekrar gözden geçirilmesi ve Genel Kurulda itiraz imkânı tanınmıştır (6087 s.K. m.33). Anayasa m. 159’un gerekçesinde bu duruma, “Kurulun diğer kararları için ise etkili iç itiraz sistemi öngörülmektedir” şeklinde işaret edilmiştir. Buna göre HSYK’nın kendisi yargısal bir nitelik taşıdığından, HSYK’nın kararlarını, 6216 sayılı Kanun’un 45/3. maddesi gereğince Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işler kapsamında değerlendirmek mümkün değildir.

AİHM’de bu nitelikteki Kurumların AİHS m. 6’nın amacı doğrultusunda bir mahkeme olarak görülmesi gerektiğini kabul etmektedir. AİHM’nin kararına konu olan olayda, başvurucu Hırvatistan’da yüksek mahkeme eski başkanıdır. 1996 yılında reşit olmayanlarla cinsel ilişkisi olmakla ve kriminal faaliyetleri bilinen iki kişinin finansal aktivitelerini korumak için kendi nüfuzunu kullanmakla suçlanmıştır. Ulusal Yargı Konseyi (NJC) önünde kendisine karşı disiplin işlemleri başlatılmış ve sonuçta kendisinin halimlik mesleğinden ihracına karar verilmiş, verilen karar Senato tarafından onaylanmıştır. Başvurucu AİHM’ne başvurmuştur. AİHM kararında “başvurucunun davasında, Ulusal Yargı Konseyi böylelikle başvurucunun disipline ilişkin sorumluluğunun belirlenmesinde adli yetkileri kullanmıştır. Bu bağlamda, Mahkeme Ulusal Yargı Konseyinin Sözleşmenin 6. maddesinin amacı doğrultusunda kanun uyarınca kurulan bağımsız bir mahkeme olarak görülmesi gerektiğini ve bu nedenle başvurucu hakkındaki disiplin soruşturmasının Sözleşmenin 6 § 1 maddesinin amacı doğrultusunda bir mahkeme önünde gerçekleştirilmiş olduğunu değerlendirmektedir” gerekçelerine yer vermiştir. (Olujic v. Hırvatistan No: 22330/05, 5.2.2009, § 42). Görüldüğü gibi, AİHM’de bizdeki HSYK’ya benzeyen kurumu, mahkeme olarak kabul etmiş ve verdiği karara karşı kendisine başvurulabileceğini belirtmiştir.

HSYK’nın kararlarına karşı bireysel başvuru yoluna gidilip gidilemeyeceğini bireysel başvuru yolunun niteliği ve amacı açısından değerlendirdiğimizde de, HSYK’nın meslekten çıkarma cezası dışındaki kararlarına karşı bireysel başvuru yolunun açık olması gereklidir. Bireysel başvuruyu düzenleyen Anayasa’nın 148. maddesinin 3. fıkrasında “Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır”denilmiştir. Benzer hüküm 6216 sayılı Kanun’un 45. maddesinde de yer almaktadır. Anayasa’da ve AİHS yahut Türkiye tarafından onaylanan ek protokollerden birinde düzenlenen bir hak, kamu gücü tarafından ihlâl edildiğinde bireysel başvuruda bulunmak mümkündür. HSYK’da bu anlamda kamu gücüne dâhil bir kurumdur. HSYK’nın

bir hakim veya savcı hakkında vermiş olduğu karar onun hak ve özgürlüğünü ihlâl ediyorsa bireysel başvuruda bulunabilmelidir. HSYK'nın verdiği karara karşı itiraz gibi kanun yolları varsa, onlar tüketildikten sonra, Anayasa m. 159/10 gereğince o karar artık kesin olduğundan, söz konusu karara karşı gidilecek başka bir yol da yoktur. Bu durumda da bireysel başvuruda bulunulabilmek için gerekli şartlar gerçekleşmiş olmaktadır.

HSYK'nın vermiş olduğu kararın bireysel başvuruya konu olabilmesi açısından idari yahut yargısal nitelik taşıyor olmasının önemli olduğu akla gelebilir. Ancak kanaatimce böyle bir ayrıma gitmeye de gerek yoktur. Hakkı ihlâl eden karar, idari olabileceği gibi yargısal bir nitelik de taşıyabilir. Bu açıdan, gerek Anayasa'da gerekse 6216 sayılı Kanun'da herhangi bir ayrım öngörülmemiştir. Önemli olan, güncel, kişisel bir hakkı ihlâl eden işlem veya kararın kamu gücü tarafından yapılması ve varsa yargısal yolların tüketilmesidir.

Somut olay açısından değerlendirildiğinde, HSYK tarafından verilen soruşturma yahut disiplin cezası kararları, kamu gücünü kullanan HSYK tarafından verilmektedir; bu kararlar başvurucunun bir hakkını ihlâl edebilir; verilen karara karşı gidilecek başka bir idari yahut yargısal yol da bulunmadığından, bir diğer yönüyle karar kesin olduğundan, kanun yolları da tüketilmiş durumdadır. O nedenle HSYK'nın vermiş olduğu kararlara karşı bireysel başvuruda bulunulması mümkün olmalıdır.

Yukarıda açıklanan sebeplerle, somut bireysel başvurunun HSYK'nın kararlarına karşı olan kısmının, "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle reddedilmeyip, diğer kabul edilebilirlik kriterleri açısından da incelenmesi gerektiği kanaatinde olduğumdan, Mahkememiz çoğunluğunun görüşüne katılmam mümkün olmamıştır.

Üye Erdal TERCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

Başvurucu dilekçesinde sonuç olarak, Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 29.5.2013 tarihli ve 2013/1 esas, 2013/6 sayılı kararı ile haksız ve hatalı hüküm kurduğunu ve bu nedenle hak ihlalinin tespiti ile yeniden yargılanmasına karar verilmesini talep etmektedir. Başvurucunun isteminin, mahkumiyet hükmünün sonucuna yönelik olarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını kapsadığı anlaşılmaktadır.

Kural olarak Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruda kanunyolu incelemesinde gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapamaz (Anayasa, m.148/4). Bu kuralın istisnasını ise, takdir hakkının açıkça keyfi kullanılması veya bir hukuk kuralının açıkça kanuna aykırı olarak uygulanması şeklindeki haller teşkil etmektedir. Ayrıca, adil yargılanma hakkının usuli güvencelerini teşkil eden haklara yönelik ihlaller de kanunyolu denetimi yasağı kapsamı dışında kalmaktadır. Düşüncemize göre, başvuruya konu uyuşmazlığın çözümünde suçun hukuki nitelemesi ve dolayısıyla hükmedilen ceza miktarları bakımından kuralın açıkça kanuna aykırı biçimde uygulanması dolayısıyla, başvurucunun adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olup, Anayasa Mahkemesinin bu yönden bir inceleme yapması gerekmektedir.

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin mahkumiyete ilişkin gerekçeli kararında sabit görülen eylem şu ifadelerle açıklanmıştır :

"Sanığın Z.Y. adlı kişi hakkında adli soruşturma başlatmamak suretiyle şüpheli konumuna gelmesi, ifade vermesi ve hakkında işlem yapılması gereken bu kişiyi bu konuma düşmekten kurtararak, ayrıca hak etmediği bir statü temin edip kullanmasına imkan sağladığı ve bu hususlara bağlı olarak menfaat temin etmesine zemin oluşturduğu, A.K.'nin geçerli bir

hukuki ilişkiye dayanmayan senet nedeniyle icra takibi altına alınması sonrasında bu kişinin mağduriyetine yol açtığı, böylece görevi kötüye kullanma suçu için aranan ve birinin varlığı yeterli olan üç seçimlik unsurdan ikisinin olayda gerçekleştiği anlaşılmıştır. Sanığın ... TCK'nın 257/1. maddesinde yer alan icrai davranışla görevi kötüye kullanma suçunun tüm unsurlarıyla oluştuğu saptanmıştır."

Sanığa isnat edilen ve sabit görülen suç, görevi kötüye kullanma suçudur. Görevi kötüye kullanma suçu mülga 765 sayılı TCK'nın 240. maddesinde, görevi ihmal suçu da 230. maddesinde düzenlenmiş ve iki suçu birbirinden ayıran hususun, suçu oluşturan hareketin icrai veya ihmali oluşu olduğu, doktrin ve uygulamada müstakar bir biçimde yerleşmişti. 5237 sayılı yeni TCK'nın 257. maddesinde "görevi kötüye kullanma" başlığı altında yer alan 1. fıkrada, icrai davranışla işlenen görevi kötüye kullanma suçu, 2. fıkrasında ise ihmali davranışla işlenen görevi kötüye kullanma suçu düzenlenmiş ve böylece, mülga kanundaki, "görevi kötüye kullanma" ve "görevi ihmal" şeklindeki ayrım terkedilmiştir.

5237 sayılı TCK'nın 257. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen suç tipi, görevin gereklerine aykırı hareketle, kişilere haksız menfaat kazandırma veya kamu zararına yol açma ya da kişilerin mağduriyetine neden olunması halinde oluşmaktadır. Birinci fıkradaki eylemin icrai (etkin) hareketle, ikinci fıkradaki eylemin ise ihmali (pasif) hareketle işlenmesi gerekmektedir (bkz. Artuk/Gökcen/Yenidünya, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 14.B. Ankara 2014, s. 996, 1003; Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2013, s. 765, 767; Tezcan/Erdem/Önok, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 10. B. Ankara 2014, s. 866, 873). Çünkü 1. fıkradaki suç tanımında "görevin gereğine aykırı hareket etmek"ten söz edilmekte ve etkin bir davranışın gerektiği anlaşılmaktadır. İkinci fıkrada düzenlenen suç (ihmali davranışla görevi kötüye kullanma suçu) ise, "görevinin gereklerini yerine getirmekte ihmal veya gecikme göstermek" suretiyle, başka bir anlatımla ihmali (edilgen-pasif) hareketle işlenmektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da iki eylemin farklılığını açıklarken; "Görevi kötüye kullanma suçu etkin (aktif), görevi ihmal suçunda ise etkin olmayan (pasif) bir davranış söz konusudur" demektedir (YCGK 18.10.2005, 96/118).

Bilindiği üzere fiili/eylemli bir hareketle işlenen fiiller icrai; yükümlü olduğu icrai davranışı hiç veya zamanında yerine getirmeme (hareketsiz kalma) fiili ise ihmali hareketle işlenmiş olmaktadır. Bu anlamda; görevlinin fiili veya hukuki işlem tesisi suretiyle görevini usule aykırı biçimde yapması icrai vasıfta, buna karşılık avukatın süresinde dava dilekçesini yazıp mahkemeye vermemesi, savcının soruşturma işlemini başlatmaması ya da geciktirmesi gibi işlemler ise 'ihmali' vasıftadır. Örneğin, Yargıtay 4. Ceza Dairesinin bir kararında belirtildiği üzere; C. savcısının, iş yoğunluğu gerekçesiyle açıklanamayacak şekilde 335 adet soruşturma evrakını 579 güne kadar işlemsiz bırakması biçimindeki pasif eylemi dolayısıyla TCK'nın 257. maddesinin 2. fıkrasındaki ihmali davranışla görevi kötüye kullanma suçu oluşmaktadır (Yrg.4.CD. 21.6.2007, 6/36; 4.CD. 12.7.2007, 5142/6688). Esasen görev gereği yükümlü olunan icrai davranışı yapmama şeklindeki fiilin ihmali harekete dayandığı görüşü gerek mantık kuralı ve gerekse müstakar yargı kararlarıyla bilinen bir hukuk normu haline gelmiştir (Örn.; YCGK 11.2.1991, 317/17; YCGK 6.10.1998, 214/296; Y.4.CD. 5.10.1983, 4174/46/29; Y.4.CD. 28.10.1997, 8775/9096; Y.4.CD. 21.1.2013, 2012/3283 - 2013/854; Y.4.CD. 15.1.2013, 2012/2998-2013/235 vb.; Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, 2. B. Ankara 2014, C.6, s. 7781, 7782, 7871, 7872). Nitekim Yargıtay 5. Ceza Dairesi de 257/1. maddedeki suçun icrai bir hareketle işlenebileceği fikrini kabul etmiş, fakat somut olayda, 'soruşturma açmama' biçimindeki hareketin (pasif-ihmali) vasfını yanlış değerlendirmek suretiyle aslında 2. fıkrada yer alan norm yerine 1. fıkradaki norm ile

uygulama yapmıştır.

İki fıkrada yer alan suçları meydana getiren hareketlerin farkını şöyle izah edebiliriz: Kamu görevlisinin, görevine giren ve yükümlü olduğu bir davranışı hiç yapmaması veya gecikerek yapması halinde (2. fıkrada sözü edilen) ihmali davranıştan; buna karşılık, yükümlü olduğu davranışı görevin gereğine aykırı hareketle yerine getirmesi durumunda ise (1.fıkradaki gibi) icrai davranıştan söz edilir. Başvuruya konu ceza uyuşmazlığında Yargıtay dairesi, suçu oluşturan eylemin; şüpheli "ZY adlı kişi hakkında adli soruşturma açma görevini yerine getirmemek" (yükümlü olduğu hareketi hiç yapmamak, pasif davranmak) olduğunu kabul etmiş ve fakat hareketin 'pasif' olan vasfını 'icrai' şeklinde yanlış tayin etmek suretiyle kanunu yanlış uygulamıştır.

Temyiz denetimindeki bu değerlendirme basit bir vasıflandırma veya takdir hatası değildir. Yukarıda açıklandığı üzere bilinen ve öngörülebilir bir hukuk haline gelmiş olan müstakar uygulama dışına çıkılmış ve kanun açıkça yanlış uygulanmıştır. Bu uygulama sanığın cezasını önemli derecede etkilemekte ve dolayısıyla hak ihlaline yol açmaktadır. Birinci fıkradaki suç 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezasını, ikinci fıkradaki suç ise 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezasını gerektirmektedir. İncelenen olayda cezanın alt sınırı tercih edilip, takdiri indirim sonucu 5 ay hapis cezasına hükmedilmiş ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Cezanın ikinci fıkra üzerinden uygulanması durumunda ise sonuç cezanın 2 ay 15 gün hapis cezası olması gerekmekteydi. Bu şekilde, Kanunun yanlış uygulanması dolayısıyla başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği kanısıyla tarafımca karşıoy kullanılmıştır.

Açıklanan gerekçelerle başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği kanaatinde olduğumdan, sayın çoğunluğun görüş ve kararına iştirak edememekteyim.

Üye Hasan Tahsin GÖKCAN

ERTUĞRUL ATALAY

B. No: 2013/9442 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/9442

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERTUĞRUL ATALAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/9442)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör Yrd. : Gökçe GÜLTEKİN

Başvurucu : Ertuğrul ATALAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, 12/3/2009 tarihinde Trabzon 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde aleyhine açılan alacak davasında usul ve yasaya uygun yargılama yapılmadığını, hukuka aykırı karar verildiğini, yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, etkili başvuru ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, tazminat talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 20/12/2013 tarihinde Trabzon Bölge İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 30/4/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 18/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 13/8/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, lise müdürü olarak görev yapmakta iken, idare tarafından bir başka liseye öğretmen olarak atanması işlemine karşı açtığı iptal davasını kazandığını belirterek, mahrum kaldığı ek ders ücreti ve müdürlük tazminatının ödenmesi istemiyle tam yargı davası açmış, bu dava devam etmekte iken idare tarafından başvurucuya bir miktar ödeme yapılmıştır.

8. Başvurucunun açtığı tam yargı davasının süre aşımı nedeniyle reddedilmesi üzerine Maliye Hazinesi tarafından başvurucu aleyhine 12/3/2009 tarihinde Trabzon 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde alacak davası açılmıştır. Bu davada, başvurucuya sehven ödeme yapıldığı belirtilerek yapılan ödemenin geri alınması talep edilmiştir.

9. Mahkemece, 15/3/2013 tarihli ve E.2009/141, K.2013/131 sayılı kararla, başvurucu tarafından açılan tam yargı davasının süre aşımı nedeniyle reddedildiği ve kararın kesinleştiği belirtilmiş, idare tarafından yapılan ödemenin yersiz olduğuna ve davanın kabulüne karar verilmiştir.

10. Temyiz üzerine, Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 10/10/2013 tarih ve E.2013/11149, K.2013/14328 sayılı ilamıyla karar onanarak aynı tarihte kesinleşmiştir.

11. Karar, başvurucuya 21/11/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu, 20/12/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

13. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 30. maddesi, 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu’nun 61 ve devamı maddeleri.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 20/12/2013 tarih ve 2013/9442 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, Maliye Hazinesi tarafından 12/3/2009 tarihinde Trabzon 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde aleyhine açılan alacak davasının kabul edildiğini, verilen kararın usul ve yasaya aykırı olduğunu, idari yargıda açtığı tam yargı davasında verilen süre aşımı nedeniyle davanın reddine dair kararın usule ilişkin bir karar olduğunu ve Mahkemece verilen karara esas teşkil edemeyeceğini, ayrıca idare tarafından kendisine yapılan ödemenin ilgili Mahkeme kararından kaynaklanmadığını, yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek etkili başvuru ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

16. Başvuru dilekçesi ve ekleri incelendiğinde, başvurucunun, Trabzon 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde aleyhine açılan alacak davasının kabul edilmesinin etkili başvuru hakkı ve adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini ileri sürdüğü anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp hukuki nitelendirmeyi bizzat yapar. Anılan ihlal iddiaları, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ile Mahkemece verilen kararın adil olup olmamasına ilişkin olduğundan, bu iddiaların tamamı adil yargılanma hakkının ihlali iddiası kapsamında nitelendirilmiştir. Başvurucunun makul sürede yargılama yapılmadığı yönündeki iddiası ayrıca değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

17. Başvurucu, Derece Mahkemelerinin davanın kabulüne ilişkin kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu ve adil olmadığını ileri sürmüştür.

18. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

20. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

21. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

22. Başvuru konusu olayda, Maliye Hazinesi tarafından 12/3/2009 tarihinde başvurucu aleyhine Trabzon 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde alacak davası açılmıştır. Bu davada, başvurucuya sehven ödeme yapıldığı belirtilerek yapılan ödemenin geri alınması talep edilmiştir.

23. Başvurucu, lise müdürü olarak görev yapmakta iken, bir başka liseye öğretmen olarak atanması işlemine karşı açtığı iptal davasını kazanması üzerine mahrum kaldığı parasal hakların ödenmesi istemiyle idareye başvurduğunu, dava konusu ödemenin sehven yapılmadığını iddia ederek davanın reddini talep etmiştir.

24. Başvurucu aleyhine açılan alacak davası kabul edilmiştir. Başvurucu, idari yargıda açtığı tam yargı davasında verilen süre aşımı nedeniyle davanın reddine dair kararın usule ilişkin

bir karar olduğunu ve Mahkemece verilen karara esas teşkil edemeyeceğini, ayrıca idare tarafından kendisine yapılan ödemenin ilgili Mahkeme kararından kaynaklanmadığını, bu nedenle verilen kararın usul ve yasaya aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Mahkemece, tarafların dilekçeleri ve delilleri toplanmış, 15/3/2013 tarihinde, başvurucunun mahrum kaldığı ek ders ücreti ve müdürlük tazminatının ödenmesi istemiyle açtığı tam yargı davasının reddedildiği, idare tarafından yapılan ödemenin yersiz olduğu gerekçesiyle, davanın kabulüne karar verilmiş ve Yargıtay tarafından onanarak karar kesinleşmiştir.

25. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün Derece Mahkemeleri tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

26. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının Derece Mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Mahkemenin kararında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilememiştir.

27. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, Derece Mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Yargılamanın Süresinin Makul Olmadığı İddiası

28. Başvurucunun 12/3/2009 tarihinde Trabzon 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde aleyhine açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi bu şikâyet için diğer kabul edilemezlik nedenlerinden herhangi biri de bulunmamaktadır. Bu nedenle, başvurunun bu bölümüne ilişkin olarak kabul edilebilirlik kararı verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

29. Başvurucu, 12/3/2009 tarihinde Trabzon 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde aleyhine açılan alacak davasına ilişkin yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

30. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa’nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşme’nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme’nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle

sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

31. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

32. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu alacak davasında, 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

33. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 12/3/2009 tarihidir.

34. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Somut başvuru açısından bu tarih, karar düzeltme yolu kapalı olan hükmün Yargıtay tarafından onandığı 10/10/2013 tarihidir.

35. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, yargılamanın konusunun idare tarafından başvurucuya ek ders ücreti adı altında yapılan ödemenin geri alınması talebiyle açılan bir alacak davası olduğu, 12/3/2009 tarihinde açılan davanın yargılama sürecinde İlk Derece Mahkemesince yapılan duruşmalarda başvurucunun idari yargıda açtığı müdürlük tazminatı ve ek ders ücretinin ödenmesine ilişkin tam yargı davasının sonucunun kesinleşmesinin beklendiği, bu davanın 5/10/2012 tarihinde reddedildiği ve temyiz edilmeyerek kesinleştiği, Mahkemece verilen 15/3/2013 tarihli kararın temyiz incelemesi neticesinde ise 10/10/2013 tarihinde Yargıtay tarafından onandığı anlaşılmaktadır.

36. 6100 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 34-64).

37. Başvuruya konu alacak davasının incelenmesinde; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı, yargılamanın uzun sürmesinde, Mahkemece yapılan duruşmalarda idari yargı yerinde açılan davanın sonucunun üç yıl on bir ay süreyle beklenmesinin etkili olduğu, başvurucuya atfedilecek bir kusur bulunmadığı anlaşılmakta olup, dört yıl altı ay yirmi sekiz günlük yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

38. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan

makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

39. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle 17.458,66 TL maddi, 10.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

40. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

41. Başvurucunun tarafı oldukları uyuşmazlığa ilişkin dört yıl altı ay yirmi sekiz günlük yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 3.350,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

42. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

43. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen toplam 198,35 TL harç ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 3.350,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM KOCAMAN

B. No: 2013/9836 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/9836

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM KOCAMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/9836)

Karar Tarihi: 11/12/2014

R.G. Tarih-Sayı : 12/5/2015-29353

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Şükrü DURMUŞ

Başvurucu : İbrahim KOCAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, tutukluluğun Kanun'da öngörülen azami süreyi aşması nedeniyle hukuka aykırı hale geldiğini, ayrıca tahliye taleplerinin soyut gerekçelerle reddedildiğini ileri sürerek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 6/12/2013 tarihinde İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 23/1/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Birinci Bölüm tarafından 18/2/2014 tarihinde yapılan toplantıda başvurunun kabul

edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 18/2/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, 17/3/2014 tarihli yazısı ile başvuruya ilişkin olarak görüş sunulmayacağını bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 10/3/2008 tarihinde gözaltına alınmış, İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 15/3/2008 tarih ve 2008/50 Sorgu sayılı kararıyla “yağma, kasten öldürme, tehdit, ruhsatsız silah bulundurma ve suç işlemek amacıyla örgüt kurma” suçlarını işlediğinden bahisle tutuklanmıştır.

8. Başvurucu hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca 19/6/2008 tarihinde "korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda silahla ateş etme, yağma, tehdit, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, kasten öldürme, basit yaralama, hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma, ruhsatsız ateşli silahlarla mermileri satın alma veya taşıma veya bulundurma" suçlarını işlediği iddiasıyla İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

9. Başvurucu tutukluluk süresinin beş yılı geçtiğini ve 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 102. maddesi uyarınca tahliye edilmesi gerektiğini ileri sürerek 4/10/2013 tarihinde tahliye talebinde bulunmuştur.

10. Başvurucunun talebini yerinde görmeyen İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi, anılan talebi 21/10/2013 tarih ve E.2008/190 sayılı kararı ile reddetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir; “Tutuklu sanıklar … İBRAHİM KOCAMAN ve … 'nin üzerlerine atılı suçu işledikleri hususunda olay ve yakalama tutanakları, müşteki ifade ve teşhisleri, tanık anlatımları, ekspertiz raporları, iletişimin tespitine dair görüşme kayıtları içerikleri ve tüm dosya kapsamına göre kuvvetli suç şüphesini gösteren olgular bulunması, atılı suçların CMK 100/3 maddesinde gösterilen suçlardan bulunması ayrıca tutuklama nedenlerine göre de adli kontrol hükümlerinin uygulanması yetersiz kalacağı ve tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu anlaşılmakla; TUTUKLULUK HALLERİNİN DEVAMINA,”

11. Başvurucu bu karara karşı itirazda bulunmuş ve itirazı yerinde görmeyen Mahkeme 5/11/2013 tarihli kararı ile itirazın karara bağlanması için dosyayı İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir.

12. Başvurucunun itirazını inceleyen İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi 11/11/2013 tarih ve 2013/533 Değişik İş sayılı kararı ile itirazın reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir; “İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi’nin 2008/190 esas sayılı dava dosyası sanıklarından İbrahim Kocaman hakkında 21/10/2013 tarihli verilen sanığın tutukluluk halinin devamına dair kararda herhangi bir isabetsizlik bulunmadığı anlaşıldığından, sanık müdafiinin vaki itirazının REDDİNE,”

13. Bu karar başvurucuya 3/12/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu, 6/12/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Davanın görüldüğü İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi, 26/12/2013 tarih ve E.2008/190, K.2013/221 sayılı kararıyla başvurucunun suç işlemek için örgüt kurma, kasten öldürme, yağma, hürriyetten yoksun bırakma, görevi yaptırmamak için direnme, tehdit ve 6136 sayılı Kanuna muhalefet etmek suçlarından toplam 44 yıl 80 ay 10 gün hapis ve 2.490 TL adli para cezası cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına hükmetmiştir.

16. Temyiz üzerine, dosya Yargıtaya gönderilmiş olup, dava hâlen temyiz aşamasında derdesttir.

17. Başvurucu, İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 14/3/2014 tarih, 2014/273 değişik iş sayılı kararı ile tahliye edilmiştir.

18. UYAP sisteminde başvurucu ile ilgili olarak yapılan araştırmada hakkında kesinleşmiş ve infaz edilmiş başkaca mahkûmiyet ilamları tespit edilmekle, başvurucunun İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2008/190 sayılı dosyasında tutuklu kaldığı sürenin tespiti amacıyla İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesine yazılan yazıya verilen 18/9/2014 tarihli yazı cevabı ekindeki belgede; “İbrahim KOCAMAN'ın "Suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla yağma, silahla yağma, kasten öldürme, halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit, ruhsatsız ateşli silahlarla mermileri satın alma veya taşıma veya bulundurma, suç örgütlerinin isimlerini kullanarak tehditte bulunmak, birden fazla kişi ile birlikte tehdit, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, birden fazla kişi tarafından birlikte yağma" suçundan İstanbul 10.Ağır Ceza Mahkemesi'nin 15/03/2008 tarih ve 2008/50 Sorgu, 2007/636 Soruşturma sayılı Tutuklama Müzekkeresinden dolayı 15/03/2008 - 08/10/2009 tarihleri ile 01/04/2010 - 11/11/2013 tarihleri arasında tutuklu kaldığı,

08/10/2009 - 01/04/2010 tarihleri arasında Kadıköy 4.Asliye Ceza Mahkemesinin 24/12/2007 tarih ve 2007/763 Dosya,2007/1050 Karar sayılı 6.000,00 TL (Bakiye: 3500,00 TL) Adli para cezası yerine 26/10/2009 tarih ve 2008/1426 İlamat sayılı Hapse Çevirme Kararı ile verilen 175 Gün Hapis cezasının infaz edildiği,

11/11/2013 tarihinden itibaren ise Edirne 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 27/10/2009 tarih ve 2009/314 esas, 2009/794 karar sayılı ilamı ile verilen 1 Yıl 15 Gün HAPİS cezasının infazına başlandığı,

Bu hapis cezasından dolayı infaz sırası bekleyen İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 15/03/2008 tarih ve 2008/50 Sorgu, 2007/636 Soruşturma sayılı Tutuklama Müzekkeresinden dolayı İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 14/03/2014 tarih ve 2014/273 D.İş sayılı Tahliye Müzekkereleri ile tahliyesine karar verildiği,

İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 2008/190 esas sayılı dava dosyasına konu İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 15/03/2008 tarih ve 2008/50 Sorgu, 2007/636 Soruşturma sayılı Tutuklama Müzekkeresinden dolayı tutuklu kaldığı 15/03/2008-08/10/2009 tarihleri ile 01/04/2010-11/11/2013 tarihleri arasındaki sürelerin 1 Yıl 15 Gün hapis cezasından mahsubuna karar verildiğinin Edirne 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 24/03/2014 tarih ve 2009/314 esas, 2009/794 karar sayılı Ek Kararı ile bildirildiği,

Mahsup Kararı doğrultusunda tanzim edilen müddetname gereğince de 24/03/2014 tarihinde bihakkın tahliye edilerek serbest bırakıldığı ...”,

Yazı ekindeki müddetname belgesinde de Edirne 1. Sulh Ceza Mahkemesine ait 1 yıl 15 gün hapis cezasının infazı ile ilgili olarak 27/10/2012 tarihinde cezaevine giriş yaptığı, hak ederek tahliye tarihinin ise 11/11/2013 olduğu belirtilmiştir.

B. İlgili Hukuk

19. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 8. ve 9. maddeleri şöyledir:

"Bağlantı kavramı

Madde 8 – (1) Bir kişi, birden fazla suçtan sanık olur veya bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa bağlantı var sayılır.

(2) Suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiilleri de bağlantılı suç sayılır.

Davaların birleştirilerek açılması

Madde 9 – (1) Bağlantılı suçlardan her biri değişik mahkemelerin görevine giriyorsa, bunlar hakkında birleştirilmek suretiyle yüksek görevli mahkemede dava açılabilir."

20. Aynı Kanun'un 100. maddesi şöyledir;

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

2. Kasten öldürme (Madde 81, 82, 83),

...

7. (Ek bent: 06/12/2006 - 5560 S.K.17.md) Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, Madde 220),

..."

21. Aynı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez."

22. Anılan Kanun'un 104. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir."

23. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 81. maddesi şöyledir:

"(1) Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

24. Aynı Kanun'un 106. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit eden kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle tehditte ise, mağdurun şikâyeti üzerine, altı aya kadar hapis veya adlî para cezasına hükmolunur.

(2)Tehdidin;

...

c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

d) Var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak,

İşlenmesi hâlinde, fail hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

25. Aynı Kanun'un 109. maddesinin (1), (2) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir;

"(1) Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kişi, fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanırsa, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Bu suçun;

a) Silâhla,

b) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

....,

İşlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza bir kat artırılır."

26. Aynı Kanun'un 149. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yağma suçunun;

a) Silahla,

....

c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

d) (Değişik: 18/6/2014-6545/64 md.) Yol kesmek suretiyle ya da konutta, işyerinde veya bunların eklentilerinde,

....

f) Var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak,

g) Suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla,

....

İşlenmesi halinde, fail hakkında on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

27. Aynı Kanun'un 220. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması hâlinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir.

(3) Örgütün silâhlı olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza dörtte birinden yarısına kadar artırılır."

28. Aynı Kanun'un 265. maddesinin (1), (2) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

" (1) Kamu görevlisine karşı görevini yapmasını engellemek amacıyla, cebir veya tehdit kullanan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun yargı görevi yapan kişilere karşı işlenmesi hâlinde, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Suçun, kişinin kendisini tanınmayacak bir hâle koyması suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlinde, verilecek ceza üçte biri oranında artırılır."

29. 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkındaki Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak ateşli silahlarla bunlara ait mermileri satın alan veya taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve otuz günden yüz güne kadar adlî para cezasına hükmolunur."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 6/12/2013 tarih ve 2013/9836 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu, 14/3/2008 tarihinden beri tutuklu bulunduğunu, kovuşturma süreci içerisinde yaptığı tahliye taleplerinin hukuka aykırı ve genel geçer gerekçelerle geçiştirilmek suretiyle reddedildiğini, 5271 sayılı Kanun'un 102.maddesinde düzenlenen 5 yıllık tutukluluk süresini doldurması üzerine yaptığı tahliye talebinin reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini belirterek ihlalin tespiti ve ortadan kaldırılması ile 50.000,00 TL manevi tazminat, iş hayatının sekteye uğraması nedeniyle ise 100.000,00 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

32. Başvurucunun azami tutukluluk süresinin aşıldığına ilişkin şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü, tutukluluk süresinin makullüğü ve tutukluluğun devamı ve tahliye taleplerinin reddine ilişkin kararların gerekçelerinin ilgili ve yeterli olmaması ile ilgili

şikâyetinin ise Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Başvurucunun iddiaları dayanaktan yoksun olmadığı, ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas İnceleme

a. Azami Tutukluluk Süresinin Aşıldığı İddiası

34. Başvurucu, Kanun'daki azami tutukluluk süresinin aşılması nedeniyle tutulmasının hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir.

35. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir."

36. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabilir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

37. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" başlıklı 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Anayasa'nın 19. maddesindeki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi ölçütü, Anayasa'nın 13. maddesindeki temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğine dair kural ile uyumludur (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 43).

38. Kişi hürriyeti ve güvenliğine ilişkin sınırlamaların, kanunda belirtilen esas ve usule uygunluğunu sağlama yükümlülüğü ilke olarak idari organlara ve derece mahkemelerine aittir. İdare organları ve mahkemeler esas ve usule ilişkin hukuk kurallarına uymakla yükümlüdürler. Anayasa'nın 19. maddesinin amacı bireyi keyfi bir şekilde özgürlüğünden alıkoymaya karşı korumak olup, maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi özgürlüğüne getirilecek sınırlamaların maddenin amacına uygun olması ve keyfi uygulamaya yol açmaması gerekir. Bu nedenle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan hürriyetten yoksun bırakmanın şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralı gereğince, başvurucunun tutukluluk durumunun "kanuni" dayanağının bulunup bulunmadığının, kanunun özgürlükten yoksun kılmaya izin verdiği hâllerde ise, hukuk devleti ilkesi gereği, keyfiliği önlemek için, uygulanmasında yeterli ölçüde erişilebilir, kesin ve öngörülebilir olup olmadığının Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 44).

39. Tutukluluk, 5271 sayılı Kanun'un 100. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. 100. maddeye göre kişi ancak hakkında suç işlediğine dair kuvvetli şüphelerin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde tutuklanabilir. Maddede tutuklama nedenlerinin neler olduğu da belirtilmiştir. Buna göre, (a) şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa, (b) şüpheli veya sanığın davranışları; 1) delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, 2) tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa tutukluluk kararı verilebilecektir. Kuralda ayrıca işlendiği konusunda kuvvetli şüphe bulunması halinde tutuklama nedeninin varsayılabileceği suçlar bir liste halinde belirtilmiştir.

40. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinde soruşturma ve kovuşturma evrelerinde kişilerin tutulabileceği azami kanuni süreler düzenlenmiştir. Buna göre, kişi hakkında birden fazla suça ilişkin aynı dosya kapsamındaki yargılamada tutukluluk süresinin her bir suç için ayrı ayrı değil, soruşturma ve kovuşturmanın tamamı açısından sonuç doğuracağı anlaşılmaktadır (B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 37).

41. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu ve bu sürenin zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek uzatılabileceği, ancak uzatma süresinin toplam üç yılı geçemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceği anlaşılmaktadır.

42. Tutukluluk süresinin hesabında ilk derece mahkemesi önünde yargılama aşamasında geçen sürelerin dikkate alınması gerekir. Zira kişi yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm edilmişse, bu kişinin hukuki durumu "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu" olma kapsamından çıkmakta ve tutmanın nedeni ilk derece mahkemesince verilen "hükme bağlı olarak tutma" haline dönüşmektedir. Bu bakımdan temyiz aşamasında geçen süreler tutukluluk süresinin değerlendirmesinde göz önünde bulundurulamaz (B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 41).

43. Başvurucu, İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2008/190 sayılı dosyasında tutukluluğu devam etmekte iken, Kadıköy 4. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2007/763, K. 2007/1050 sayılı ilamı ile adli para cezasından çevrilen 175 gün hapis cezası ve Edirne 1. Sulh Ceza Mahkemesinin E.2009/314, K.2009/794 sayılı ilamı ile verilen 1 yıl 15 gün hapis cezalarını infaz etmiştir. Başvuruya konu İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 15/3/2008 tarih ve 2008/50 sorgu sayılı tutuklama müzekkeresinin, 15/03/2008-8/10/2009, 1/4/2010-27/10/2012 ve 11/11/2013-14/3/2014 tarihleri arasında infaz edildiği görülmektedir (Bkz.§ 18)

44. Bu aşamada, bireysel başvuruya konu yargılaması devam eden başvurucunun diğer yargılamaları neticesinde aldığı cezaları nedeniyle özgürlüğünden mahrum kaldığı sürelerin, başvuruya konu yargılamadaki ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihe kadarki tutukluluk süresinden indirilip indirilemeyeceğinin tespiti gerekir.

45. Başvuru konusu yargılama kapsamında 10/3/2008 tarihinde gözaltına alınan, 15/3/2008 tarihinde ise tutuklanan başvurucu, işlediği iki ayrı suçtan dolayı hakkında verilen hükümler gereğince kesinleşen cezaları başvuru konusu yargılama sırasında tutuklu bulunduğu süre içerisinde infaz edilmiştir (Bkz: § 43). Başvurucu, gözaltında kaldığı 10/3/2008-15/3/2008 ve tutuklu kaldığı 15/3/2008 - 8/10/2009, 1/4/2010 - 27/10/2012 ve 11/11/2013 - 26/12/2013 tarihleri arasında bir "suç isnadına bağlı olarak", 8/10/2009 – 1/4/2010 ve

27/10/2012-11/11/2013 tarihleri arasındaki sürede “ilk derece mahkemesince verilen mahkûmiyet hükmü”nün infazı, 26/12/2013 - 14/3/2014 tarihleri arasındaki sürede ise “hükme bağlı olarak tutma” anlamında özgürlüğünden mahrum bırakılmıştır.

46. Bu çerçevede başvuru konusu yargılaması devam ettiği sırada, başvurucunun 10/3/2008 tarihinde başlayan tutulma hali, başka derece mahkemelerince verilen iki farklı kararın infaz edildiği dönemlerde kesintiye uğramıştır. Bir tutukluluk kararı ile mahkûmiyet kararının kesişmesi durumunda, mahkûmiyet kapsamında infaz edilen cezalara ilişkin süreler toplam tutukluluk süresinin hesabına dâhil edilmez (B. No: 2012/348, 4/12/2013, § 49).

47. Buna göre, başvurucunun başvuru konusu yargılama kapsamında “suç isnadına bağlı olarak” tutulma süresi, 10/3/2008 tarihinde gözaltına alınması ile başlamış ilk derece mahkemesinin 26/12/2013 tarihli kararı ile sona ermiştir. Bu süre toplam olarak 5 yıl 9 ay 16 gündür. Ancak bu süre zarfında başvurucunun kesinleşmiş başka cezaları nedeniyle toplam 1 yıl 6 ay 7 gün hapis yattığı anlaşılmıştır. Bu durumda başvurucunun toplam tutukluluk süresi 4 yıl 3 ay 9 gündür.

48. Başvurucunun, “bir suç isnadına bağlı olarak” tutulduğu süre ilk derece mahkemesinin kararını verdiği 26/12/2013 tarihi itibarıyla 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen beş yıllık azami süreyi aşmamıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle, başvuru kapsamında “Kanun’da öngörülen azami tutukluluk süresinin aşılması” iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

b. Tutukluluk Süresinin Makul Olmadığı İddiası

50. Başvurucu tutukluluk süresinin uzunluğundan ve tutukluluğun devamına ve tahliye taleplerinin reddine ilişkin kararların gerekçelerinin soyut ifadelerle reddedilmesinden şikâyet etmiştir.

51. Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

“Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.”

52. Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarına sahip olduğu güvence altına alınmıştır.

53. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa’nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 61).

54. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen

tüm olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarında bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 62).

55. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler "ilgili" ve "yeterli" görüldüğü takdirde, yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 63).

56. Dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 64).

57. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedeninin varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk halinin makul kabul edilmesi gerekir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 65).

58. Ayrıca kişi özgürlüğü, adli makamlarla güvenlik görevlilerinin özellikle organize suçlarla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek biçimde yorumlanmamalıdır. Nitekim AİHM, Sözleşme'nin 5. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin, Sözleşme'ye taraf devletlerin güvenlik görevlilerinin bilhassa organize olanlar olmak üzere suçlulukla etkili olarak mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye sebep olabilecek biçimde uygulanmaması gerektiğini vurgulamaktadır (B. No. 2014/85, 3/1/2014, § 45).

59. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 66).

60. Somut olayda başvurucu 10/3/2008 tarihinde gözaltına alınmış, 15/3/2008 tarihinde tutuklanmış, 26/12/2013 tarihinde ise İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin kararı ile hapis ve adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir. Buna göre başvurucu yaklaşık 4 yıl 3 ay 9 gün boyunca bir suç isnadına bağlı olarak özgürlüğünden mahrum kalmıştır (Bkz: § 47).

61. Somut olayda İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi E.2008/190, 28/11/2008, 26/3/2009, 30/7/2009, 1/4/2010, 19/8/2010, 22/2/2011, 28/6/2011, 29/11/2011 ve 20/3/2012 tarihli oturumlarda "atılı suçu işledikleri hususunda kuvvetli suç şüphesini gösteren olgular bulunması, suçun niteliği, delil durumu, tutuklama tarihleri ve CMK 100 maddesindeki şartların devam etmesine binaen," gerekçesiyle, 20/9/2012 ve 20/12/2012 tarihli oturumlarda "üzerlerine atılı suçu işledikleri hususunda olay ve yakalama tutanakları, müşteki ifade ve teşhisleri, tanık anlatımları, ekspertiz raporları, iletişimin tespitine dair

görüşme kayıtları içerikleri ve tüm dosya kapsamına göre kuvvetli suç şüphesini gösteren olgular bulunması, suçların niteliği, delil durumu, tutuklama tarihleri, atılı suçların CMK 100/3 maddesinde sayılan katalog suçlardan olması ve CMK 100 maddesindeki şartların devam etmesi" gerekçesiyle tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

62. İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi 7/3/2013 tarihli oturumda "atılı suçu işledikleri hususunda olay ve yakalama tutanakları, müşteki ifade ve teşhisleri, tanık anlatımları, ekspertiz raporları, iletişimin tespitine dair görüşme kayıtları içerikleri ve tüm dosya kapsamına göre kuvvetli suç şüphesini gösteren olgular bulunması, suçların niteliği, delil durumu, tutuklama tarihleri, sanıklar hakkında birden fazla ağır cezayı gerektirir suç isnadının bulunması, her suçun ayrı bir kamu davası olarak değerlendirilerek CMK 102 maddesinin dikkate alınması gerekliliği, atılı suçların CMK 100/3 maddesinde sayılan katalog suçlardan olması ve CMK 100 maddesindeki şartların devam etmesine binaen tutukluluk hallerinin devamına" gerekçesiyle, 7/5/2013 tarihli oturumda ise "atılı suçu işledikleri hususunda olay ve yakalama tutanakları, müşteki ifade ve teşhisleri, tanık anlatımları, ekspertiz raporları, iletişimin tespitine dair görüşme kayıtları içerikleri ve tüm dosya kapsamına göre kuvvetli suç şüphesini gösteren olgular bulunması, atılı suçların CMK 100/3 maddesinde gösterilen tutukluma nedenlerinin bulunduğu, ayrıca tutuklama nedenlerine göre de adli kontrol hükümlerinin uygulanması yetersiz kalacağı ve tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu anlaşılmakla; yine CMK.nun 102 maddesinde Ağır Ceza Mahkemesinin görevine giren işlerde tutuklu süresinin en çok 2 yıl olduğu, bu sürenin zorunlu hallerde gerekçesi gösterilmek suretiyle 3 yıl daha uzatılabileceği, diğer suçlarda tutuklama süresinin 1 yıl olduğu, zorunlu hallerde 6 ay daha uzatılabileceği düzenlendiği, sanıklara atılı suçlar gerek 765 Sayılı gerek 5237 Sayılı TCK'nunlarında bağımsız olarak düzenlenmiş, her biri subutu halinde ayrı cezayı gerektirdiği, Ceza Muhakemesi Kanununa göre her suç ayrı bir kamu davasına konu olup, kişisel, hukuki ve fiili bağlantılar nedeniyle kamu davalarının birleştirilerek görülmesi mümkün bulunduğu, dosyamızda da sanıklara atılı suçlar fiili, kişisel ve hukuki bağlantı nedeniyle birlikte kamu davasına konu edilmiş ve aynı dosyada da yargılamaları sürdürüldüğü, davaların birleştirilmesi halinde de suçlar bağımsızlıklarını koruduğundan her suç için tutukluluk süresinin bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiği kabul edilerek bu nedenle sanıkların birden çok Ağır Ceza Mahkemesinin görevine giren suçlardan tutuklanmış olmaları ve kamu davasının kapsamı, sanık sayısı dikkate alınarak yargılamanın alacağı zaman nedeniyle kanunda belirtilen tutukluluk sürelerinin uzatılmasında zorunluluk bulunması, her suç yönünden gerekli olan tutukluluk sürelerinin dolmamış olması" gerekçesiyle tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

63. İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi 16/7/2013 tarihli oturumda "… atılı suçu işledikleri hususunda olay ve yakalama tutanakları, müşteki ifade ve teşhisleri, tanık anlatımları, ekspertiz raporları, iletişimin tespitine dair görüşme kayıtları içerikleri ve tüm dosya kapsamına göre kuvvetli suç şüphesini gösteren olgular bulunması, atılı suçların CMK 100/3 maddesinde gösterilen suçlardan bulunması ayrıca tutuklama nedenlerine göre de adli kontrol hükümlerinin uygulanması yetersiz kalacağı ve tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu anlaşılmakla; tutukluluk müzekkeresinin 5 yıl infazda kalma süresi dolmayan sanıklar İbrahim Kocaman, ….'ün tutukluluk hallerinin devamına" karar vermiştir.

64. Dava toplam otuz sekiz sanık hakkında çok sayıda suç isnadına dayalı olarak görülmüştür. Bu itibarla davanın nispeten karmaşık olduğu söylenebilir. Yargılama boyunca yirmi dört duruşma yapılmış olup, duruşmaların ortalama olarak üç ay aralıklarla

yapıldıkları tespit edilmiştir.

65. Ancak, kuvvetli suç şüphesi ile birlikte devamını gösteren haklı nedenlerin gösterilmesi şartıyla soruşturma veya kovuşturmanın tutuklu sürdürülmesi mümkün olabilir. Somut olayda, derece mahkemelerince verilen tutukluluğun devamı ve tutukluluğa itirazın reddine dair kararların gerekçeleri incelendiğinde, bu gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olmadığı ve aynı hususların tekrarı niteliğinde olduğu görülmektedir. Somut olaydaki tutukluluk halinin devamına ilişkin bu gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğu söylenemez. İlgili ve yeterli olmayan gerekçelere dayanılarak başvurucunun özgürlüğünden mahrum bırakıldığı dikkate alındığında söz konusu tutukluluk süresi makul olarak değerlendirilemez.

66. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun “tutukluluk süresinin makul olmadığı ve tutukluluğun devamı ve bu kararlara yapılan itirazlar üzerine verilen kararların gerekçelerin ilgili ve yeterli olmadığı” yönündeki şikâyeti yönünden Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir. Üye Hicabi DURSUN bu görüşe katılmamıştır.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesinin Uygulanması

67. 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, esas inceleme sonunda ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği belirtilmiş; ancak yerindelik denetimi yapılamayacağı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

68. Başvuruda Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvurucu hakkında tahliye kararı verilmekle tutukluluk hali sona ermiştir. Bu durumda, ihlalin tespiti dışında sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gereken bir husus bulunmadığı anlaşılmaktadır.

69. Başvurucu, 100.000,00 TL maddi ve 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

70. Başvurucu, uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine herhangi bir belge sunmamıştır. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için, başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tazminat talebi arasında illiyet bağı kurulması gerekir. Anayasa Mahkemesine herhangi bir belge sunmayan başvurucunun maddi tazminat talebi reddedilmelidir.

71. Başvurucunun özgürlük ve güvenlik hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle telafi edilemeyecek ölçüdeki manevi zararı karşılığında somut olayın özelliklerini dikkate alarak başvurucuya takdiren net 4.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

72. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA, OYBİRLİĞİYLE,

B. Kanun’da öngörülen azami tutukluluk süresinin aşıldığı iddiasına ilişkin olarak

Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının İHLAL EDİLMEDİĞİNE, OYBİRLİĞİYLE,

C. Tutukluluğun makul süreyi aştığı ve tutukluluğun devamı ve bu kararlara yapılan itirazlar üzerine verilen kararların gerekçelerinin ilgili ve yeterli olmadığı iddiası ile ilgili olarak Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 4.000,00 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

G. Kararın bir örneğinin yargılamayı yapan İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine,

Üye Hicabi DURSUN'un karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

H. Tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

11/12/2014 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma sonucu “suç örgütüne yarar sağlamak. maksadıyla yağma, silahla yağma, kasten öldürme, halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit, ruhsatsız ateşli silahlarla mermileri satın alma veya taşıma veya bulundurma, suç örgütlerinin isimlerini kullanarak tehditte bulunmak, birden fazla kişi ile tehdit, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, birden fazla kişi tarafından birlikte yağma” suçlarından İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 15/3/2008 tarih ve 2008/50 Sorgu sayılı kararıyla tutuklanmıştır.

2. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca 19/6/2008 tarihinde “Korku, Kaygı veya Panik Yaratabilecek Tarzda Silahla Ateş Etme. Silahla Yağma, Suç Örgütlerinin İsimlerini Kullanarak Tehditte Bulunmak, Halk Arasında Korku ve Panik Yaratmak Amacıyla Tehdit, Var Olan Suç Örgütlerini Oluşturdukları Korkutucu Güçten Yararlanarak Yağma, Birden Fazla Kişi Tarafından Birlikte Yağma, Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma, Kasten Öldürme, Suç Örgütüne Yarar Sağlamak Maksadıyla Yağma, Basit Yaralama, Hizmet Nedeniyle Güveni Kötüye Kullanma, Ruhsatsız Ateşli Silahlarla Mermileri Satın Alma veya Taşıma veya Bulundurma, Birden Fazla Kişi İle Tehdit" suçlarını işlediği iddiasıyla başvurucu hakkında İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

3. Yargılama sonucunda başvurucunun suç işlemek için örgüt kurma, kasten öldürme, yağma, hürriyetten yoksun bırakma, görevi yaptırmamak için direnme, tehdit ve 6136 sayılı Kanuna muhalefet etmek suçlarından toplam 44 yıl 80 ay 10 gün hapis ve 2.490 TL adli para cezası cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

4. Başvurucunun, tutukluluğunun makul süreyi aştığı iddiasıyla ilgili olarak, başvurucunun toplam tutukluluk süresinin 4 yıl 3 ay 9 gün olduğu, davanın kapsamının, dosyadaki delillerin çokluğunun, dosya kapsamındaki sanıklara yüklenen suçların sayısı, niteliği ve ağırlığının, sanık sayısının, dava dosyasının karmaşıklığının, başvurucunun kaçma ihtimalinin olup olmadığının ve çarptırılacağı cezanın ağırlığının başvurucunun kaçma riski

üzerindeki etkisinin tutukluluk süresinin makul olup olmadığı değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken kriterler olduğu Anayasa Mahkemesinin önceki içtihatlarında belirtmiştir.

5. Dava dosyasının incelenmesinde, İlk Derece Mahkemesi, başvurucunun tutukluluğunun devamına ilişkin kararların gerekçelerinde, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanıklar üzerinde baskı kurma ihtimaline, başvurucunun üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyetine, kuvvetli suç şüphesinin varlığına, atılı suç için yasada öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezaların miktarına değinmiştir. Derece mahkemelerince verilen tutukluluğa itiraz ve itirazın reddine dair kararların gerekçeleri, tutukluluğun devamının hukuka uygunluğu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içeriktedir. Somut olaydaki tutukluluk halinin devamına ilişkin bu gerekçeler ilgili ve yeterlidir. İlgili ve yeterli gerekçelere dayanılarak başvurucunun özgürlüğünden mahrum bırakıldığı dikkate alındığında tutukluluk süresinin makul olduğu görülmektedir.

6. Nitekim Anayasa Mahkemesi, benzer nitelikteki bir dosyada (B. No: 2012/152) 4 yıl 8 ay 22 günlük tutukluluk süresinin, yukarıda izah ettiğimiz gerekçelerle makul olduğuna karar vermiştir.

7. Açıklanan nedenlerle, Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği şeklindeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Hicabi DURSUN

ÖKKEŞ VURAN

B. No: 2014/236 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/236

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖKKEŞ VURAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/236)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Şükrü DURMUŞ

Başvurucu : Ökkeş VURAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, soyut suç isnadına dayalı olarak 2008 yılından bu yana tutuklu olması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/12/2013 tarihinde Ceyhan Cumhuriyet Başsavcılığı vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 21/3/2014 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 12/6/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir

5. Başvuru konusu olay ve olgular 12/6/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, 14/7/2014 tarihli yazısı ile başvuruya ilişkin olarak görüş sunulmayacağını bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Ceyhan Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma kapsamında kasten insan öldürme suçundan 2/6/2008 tarihinde gözaltına alınmış, Ceyhan Sulh Ceza Mahkemesinin 3/6/2008 tarih ve 2008/141 sorgu sayılı kararı ile tutuklanmıştır.

8. Ceyhan Cumhuriyet Başsavcılığının 18/6/2008 tarih, 2008/138 sayılı iddianamesi ile başvurucu hakkında tasarlayarak kasten insan öldürme suçundan kamu davası açılmıştır.

9. Ceyhan Ağır Ceza Mahkemesince verilen 17/7/2009 tarih ve E.2008/228, K.2009/216 sayılı mahkûmiyet kararı Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 21/11/2011 tarihli ilamıyla bozulmuştur.

10. Bozma sonrasında Ceyhan 1. Ağır Ceza Mahkemesinde başvurucunun yargılanmasına devam edilmiştir. Başvurucu, bu dönemde tutukluluğuna itiraz ettiğine dair bir kararı Anayasa Mahkemesine sunmamıştır. Ayrıca eksiklik tamamlama aşamasında başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin nihai karar olarak Ceyhan 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 19/12/2013 tarih ve E.2012/1 sayılı kararını göstermiştir. Söz konusu kararda başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar verildiği tespit edilmiştir.

11. Başvurucu, 11/12/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Ceyhan 1. Ağır Ceza Mahkemesi 13/5/2014 tarih, E.2012/1, K.2014/157 sayılı kararla, başvurucuyu tasarlayarak kasten öldürme suçundan 16 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

13. Temyiz üzerine dosya Yargıtaya gönderilmiş olup, dava hâlen temyiz aşamasında derdesttir.

B. İlgili Hukuk

14. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 100. maddesi şöyledir:

“ (1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

2. Kasten öldürme (Madde 81, 82, 83),

....”

15. Anılan Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.”

16. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 82. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi şöyledir:

“(1) Kasten öldürme suçunun;

a) Tasarlayarak,

İşlenmesi hâlinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 11/12/2013 tarih ve 2014/236 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, yargılanmakta olduğu davada işlemediği bir suçtan dolayı 2/6/2008 tarihinden bu yana tutuklu olduğunu belirterek tahliyesinin sağlanması ile tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

19. Başvurucunun şikâyetinin Anayasa’nın 19.maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

20. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“... Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.”

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “Bireysel başvuru hakkı” kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

22. Anılan hükümler uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup, bu ödevin ihmal edilmesi

nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (B. No: 2012/254, 6/2/2014, § 30).

23. Bu nedenle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca, başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 17).

24. Somut olayda, başvurucu tutuklu olarak yargılandığı Ceyhan 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2012/1 sayılı dosyasında 11/12/2013 tarihinde uzun tutukluluk şikayetiyle bireysel başvuruda bulunmuştur. Bireysel Başvuru Bürosu tarafından başvuru ile ilgili olarak kanun yollarının tüketilmesine ilişkin bilgilerin ve buna ilişkin belgelerin gönderilmesi başvurucudan talep edilmiştir. Başvurucu, başvuru yollarının tüketildiğine ilişkin nihai karar olarak Ceyhan 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 19/12/2013 tarih ve E.2012/1 sayılı tutukluluk halinin devamına ilişkin kararını sunmuştur. Buna göre başvucunun, 11/12/2013 tarihli bireysel başvurusu ile ilgili olarak bu başvurudan önce kanun yollarını tükettiğine dair herhangi bir belge ve bilgi sunmadığı sonucuna varılmıştır.

25. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca, ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması, başka bir deyişle bireysel başvuru yapıldığı tarihte başvuru koşullarının tamamının sağlanmış olması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolu yoksa ya da mevcut başvuru yolları etkili değilse Mahkeme somut olayın koşullarını dikkate alarak bir başvurunun incelenmesine karar verebilir (B. No: 2012/254, 6/2/2014, § 33). Başvuru konusu olay dikkate alındığında başvuru yollarının tüketilmesi kuralına istisna tanınmasını gerektiren bir durumun olmadığı görülmektedir.

26. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun uzun tutukluluk yönündeki iddiaları ile ilgili olarak kanunda öngörülmüş yargısal başvuru yollarının tamamı tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle, başvurunun "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

CAFER KARATAŞ

B. No: 2014/2369 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/2369

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CAFER KARATAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/2369)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Şükrü DURMUŞ

Başvurucu : Cafer KARATAŞ

Vekili : Av. Gönül ERDEM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, yargılandığı dava kapsamında 6 yılı aşan bir süre tutuklu bulunması, tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin standart ve klişe nitelikte olması, makul sürede yargılama yapılmaması ve verilen ceza miktarı gerekçe gösterilerek tutukluluk halinin devamına karar verilmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı ve 38. maddesinde düzenlenen masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, tahliyesinin sağlanması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 17/2/2014 tarihinde İstanbul 13. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca 30/4/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 19/6/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığı tarafından dosyaya ilişkin görüş sunulmayacağı belirtilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma kapsamında 6/11/2007 tarihinde gözaltına alınmış, 10/11/2007 tarihinde ise Kadıköy 1. Sulh Ceza Mahkemesince 2007/482 Sorgu sayılı kararıyla “yağma” suçundan tutuklanmıştır.

8. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 11/8/2008 tarih E.2008/677 sayılı iddianame ile başvurucu ve diğer şüpheliler hakkında "suç işlemek için örgüt kurma, kurulan örgüte üye olma, yağma, sahtecilik, hırsızlık ve 6136 sayılı Kanuna muhalefet etmek" suçlarından kamu davası açılmıştır.

9. Başvurucu, yargılamayı yapan İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 18/12/2012 tarihli tutukluluğun devamı kararına 20/12/2012 tarihli dilekçe ile itiraz etmiştir.

10. Bu arada başvurucunun tutukluluğun devamına ilişkin yaptığı itiraz sonuçlanmadan davanın görüldüğü İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi, 8/1/2013 tarih ve E.2008/230, K.2013/4 sayılı kararla başvurucunun suç işlemek için kurulan örgüte üye olma, hırsızlık, yağma, sahtecilik ve ruhsatsız silah bulundurma suçlarından toplam 142 yıl 9 ay 15 gün hapis ve 375,00 TL Adli Para Cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına hükmetmiştir. Bu karar, başvurucunun yüzüne karşı tefhim edilmiştir.

11. Bilahare İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi 28/1/2013 tarih, E.2008/230 sayılı karar ile başvurucunun tutukluluğun devamı kararına yapmış olduğu itirazın reddine, dosyanın itirazı incelemeye yetkili merci olan İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

12. İtirazı inceleyen İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi 11/2/2013 tarih, 2013/68 Değişik iş sayılı kararı ile itirazın reddine karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir; “Suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma, 6136 sayılı yasaya muhalefet, resmi belgede sahtecilik, yağma suçundan sanıklar Cafer KARATAŞ ve … hakkındaki İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 2008/230 esas sayılı dava dosyası üzerinden verilen tutukluluk halinin devamı kararının usûl ve yasaya uygun bulunduğu, kararda herhangi bir isabetsizlik bulunmadığı, dosya kapsamında sanıklara atılı suçu işledikleri konusunda mağdur beyanları, tespit tutanakları, raporlar dikkate alındığında kuvvetli suç şüphesini gösteren olguların bulunması ve sanıklara verilen ceza miktarı dikkate alınarak sanıklar Cafer KARATAŞ ve ….'in dilekçelerinde belirtmiş oldukları itiraz taleplerinin ve tahliye taleplerinin REDDİNE”. Bu karar 20/2/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 17/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Dava temyiz aşamasında derdesttir.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 141. maddenin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla bulunduğu yerden alan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir."

16. 5237 sayılı Kanun'un 142. maddenin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(2) Suçun;

...

b) Elde veya üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle ya da özel beceriyle,

....

d) Haksız yere elde bulundurulan veya taklit anahtarla ya da diğer bir aletle kilit açmak veya kilitlenmesini engellemek suretiyle,

....

İşlenmesi hâlinde, beş yıldan on yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. ..."

17. 5237 sayılı Kanun'un 149. maddenin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yağma suçunun;

a) Silâhla,

b) Kişinin kendisini tanınmayacak bir hâle koyması suretiyle,

c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

....

g) Suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla,

....

İşlenmesi hâlinde, fail hakkında on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

18. 5237 sayılı Kanun'un 204. maddenin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bir resmî belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmî belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmî belgeyi kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

19. 5237 sayılı Kanun'un 220. maddenin (2) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

"(2) Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Örgütün silâhlı olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza dörtte birinden yarısına kadar artırılır."

20. 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkındaki Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak ateşli silahlarla bunlara ait mermileri satın alan veya taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve otuz günden yüz

güne kadar adlî para cezasına hükmolunur.”

21. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 100. maddesi şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

7. (Ek bent: 06/12/2006 - 5560 S.K.17.md) Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),

…

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, Madde 220)

…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 17/2/2014 tarih ve 2014/2369 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, yargılandığı dava kapsamında 6 yılı aşan bir süredir tutuklu bulunduğunu, tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin standart ve klişe nitelikte olduğunu, makul sürede yargılama yapılmadığını, yargılama süresince tutukluluğun sürdürülmesi ve kararla birlikte verilen ceza miktarı gerekçe gösterilerek tutukluluk halinin devamına karar verilmesi nedeniyle Anayasa’nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı ve 38. maddesinde düzenlenen masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia ederek tahliyesinin sağlanması ile 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

24. Başvurucunun uzun tutukluluk ve tutukluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerine yönelik şikayetlerinin Anayasa’nın 19. maddesi, uzun süren yargılamaya ilişkin şikayetinin 36. maddesi, masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin şikayetinin ise 38. maddesi

kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlali İddiaları

25. Başvurucu, 6 yılı aşan bir süredir tutuklu olduğunu ve tutukluluğun devamına ilişkin kararların formül gerekçelere dayalı olduğunu ileri sürmüştür.

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. …".

27. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

28. Bireysel başvurunun kabul edilebilirlik koşullarından olan başvuru süresine riayet edilmesi şartı, bireysel başvuru incelemesinin her aşamasında resen nazara alınması gereken bir başvuru koşuludur (B. No: 2013/1582, 7/11/2013, § 19).

29. Yukarıda belirtilen hükümler uyarınca bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Bu yönüyle başvuru yollarının tüketilmesi ve başvuru süresine ilişkin koşullar arasında yakın bir bağlantı bulunmaktadır. Ancak belirtilen hükümlerde yer verilen olağan başvuru yolları ibaresinin, başvurucunun şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili başvuru yolları olarak anlaşılması gerekir. Olağan başvuru yollarının tamamının tüketilmesi ibaresinin katı bir şekilde yorumlanması, bir takım başvurular açısından bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmayan neticelere yol açabilecektir. Bu nedenle, olayın özel şartları içinde etkisiz ve yetersiz olan bir kanun yolunun tüketilmesi şartı aranmaksızın, her bir başvuru yolunun somut başvurular açısından etkili olup olmadığının münferiden denetlenmesi gerekmektedir (B. No: 2013/1582, 7/11/2013, § 20).

30. Bireysel başvurunun, başvuru yolu öngörülmeyen durumlarda, ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmekle birlikte, başvuru süresinin başlangıç tarihinin belirlenmesi noktasında, başvurucunun ihlal oluşturan işlem, eylem veya kararla ilgili yeterince bilgi sahibi olması aranacaktır. Bu kapsamda, ilgili nihai kararın tebliğinin öngörüldüğü hallerde tebliğ tarihinin, tebliğ öngörülmeyen hallerde ise başvurucunun kararın içeriğini kesin olarak öğrenebildiği tarihin esas alınması gerekir (B. No: 2013/1582, 7/11/2013, § 21).

31. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk halinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Bu amaçla yapılan bir başvuruda, itiraz kanun yolunda çekişmeli yargılama ve/veya silahların eşitliği

gibi ilkelere uygun olarak bir inceleme yapılıp yapılmadığı da dikkate alınacaktır. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hali devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

32. Kişi serbest bırakılmadan yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olmuşsa, mahkûmiyet tarihi itibarıyla tutukluluk hali sona erer. Çünkü bu durumda kişinin hukuki durumu "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu" olma kapsamından çıkmaktadır. Bireysel başvuru incelemesi açısından, tutuklamanın şartları ile mahkûmiyete hükmedilmesi arasındaki esaslı fark da bunu gerektirir. Zira mahkûmiyete karar verilmesi, şüphenin yenildiği anlamına gelmekte; isnat olunan suçun işlendiği, bundan failin sorumlu olduğunun sübuta erdiği kabul edilmekte ve bu nedenle sanık hakkında hürriyeti bağlayıcı cezaya ve/veya para cezasına hükmedilmektedir. Bir başka ifadeyle tutuklu sanığın hukuki statüsü değişmekte, tutuklanmasına neden olan (kuvvetli) şüphe yerini, her türlü şüpheden uzak bir kabulü ifade eden "kanaat"e bırakmaktadır. Bu nedenle mahkûmiyetle birlikte kişinin kuvvetli suç şüphesinin ve bir tutuklama nedenine bağlı olarak tutukluluk halinin sona erdiğinin kabulü gerekir. Bu bakımdan, mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması ayrıca gerekmez. Nitekim gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), gerekse Yargıtay, mahkûmiyet kararı sonrası tutulma halini tutukluluk olarak nitelendirmemektedir. AİHM, ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olan bir sanığın, söz konusu mahkûmiyet kararından sonraki tutulmasını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi hükmü uyarınca "mahkûmiyet sonrası tutma" olarak değerlendirmekte ve tutukluluk süresinin hesabında dikkate almamaktadır (Benzer yöndeki bir AİHM kararı için bkz. Solmaz/Türkiye, B. No: 27561/02, 16/1/2007, §§ 23, 24; Şahap Doğan/Türkiye, B. No: 29361/07, 27/5/2010, § 26). Aynı yaklaşım Yargıtay Ceza Genel Kurulu (CGK) tarafından da benimsenmektedir. CGK'nin 12/4/2011 tarih ve E.2011/1-51, K.2011/42 sayılı kararında, "hakkında mahkûmiyet hükmü kurulmakla sanığın atılı suçu işlediği yerel mahkeme tarafından sabit görülmekte ve bu aşamadan sonra tutukluluğun dayanağı mahkûmiyet hükmü olmaktadır." gerekçesiyle, temyizde geçen sürenin tutukluluk süresine dâhil edilmeyeceğine karar verilmiştir (B. No: 2013/6398, 3/4/2014, § 32).

33. Bu nedenle mahkûmiyete ilişkin nihai kararla birlikte, sanığın tutukluluğa ilişkin hukuki statüsü ve dolayısıyla tabi olduğu rejim değiştiğinden, 30 günlük başvuru süresinin, itiraz yoluna başvurulmayan durumlarda, tutukluluğun hükümle birlikte devamına dair kararın başvurucu tarafından öğrenildiği tarihten itibaren hesaplanması gerekir (B. No: 2013/6398, 3/4/2014, § 33).

34. Somut olayda başvurucu isnat edilen suç nedeniyle 10/11/2007 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucu hakkında İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi 8/1/2013 tarihinde mahkûmiyetine ve tutukluluk halinin devamına karar vermiştir (Bkz.§ 10).

35. Buna göre ilk derece mahkemesinin 8/1/2013 tarihli mahkûmiyet ve tutukluluğun devamı kararı ile başvurucunun tutukluluk hali bu anlamda sona ermiştir. Bu karar, başvurucunun yüzüne karşı tefhim edilmiştir.

36. Başvurucunun, Mahkemenin 18/12/2012 tarihli tutukluluğun devamı kararına karşı yaptığı itiraz talebi İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 11/2/2013 tarih, 2013/68 Değişik iş sayılı kararı ile reddedilmiştir. Anılan karar 20/2/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu, 17/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

37. Bu belirlemeler karşısında, uzun tutukluluk ve tutukluluğun formül gerekçelerle devamına ilişkin şikayetleri içeren bireysel başvurunun, tutukluluğun devamı kararına yapılan itirazın reddine ilişkin kararın tebliği tarihi olan 20/2/2013 tarihinden itibaren otuz gün içinde yapılması gerekirken 17/2/2014 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır.

38. Açıklanan nedenlerle, başvurunun "kişi hürriyeti ve güvenliğinin" ihlal edildiği yönündeki kısmının"süre aşımı" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmiştir.

b. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiği İddiası

39. Başvurucu, yargılama sürecince tutukluluğun sürdürülmesi ve kararla birlikte verilen kesinleşmemiş ceza miktarının gerekçe gösterilerek tutukluluk halinin devamına karar verilmesi suretiyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü ve Sözleşme'nin ise 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenmiştir.

41. Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz"

42. Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır."

43. Masumiyet (suçsuzluk) karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak, kişinin masumiyeti "asıl" olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup, kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

44. Bununla birlikte masumiyet karinesi adli makamların soruşturma ve kovuşturma işlemlerini yapmalarına, bu çerçevede şartları oluşmuşsa koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel oluşturmaz. Anayasa'nın 19. maddesindeki güvencelere uyulması şartıyla kişi hakkında tutuklama tedbirine başvurulması da masumiyet karinesinin ihlal edildiği anlamına gelmez. Nitekim AİHM de mahkûm edilen bir kişinin temyiz aşamasında tutuklu bulundurulmasının Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ihlaline yol açmadığına karar vermiştir (Bkz: Cuvillers ve Da Luz /Fransa, B. No 55052/00, 1/9/2003).

45. Somut olayda İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi yargılama sonucunda, 8/1/2013 tarih ve E.2008/230, K.2013/4 sayılı kararıyla başvurucunun suç işlemek için kurulan örgüte üye olma, hırsızlık, yağma, sahtecilik ve ruhsatsız silah bulundurma suçlarından toplam 142 yıl 9 ay 15 gün hapis ve 375,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına hükmetmiştir.

46. Mahkemenin, başvurucuyu tutuklu olarak yargılaması ve hükmettiği hapis cezalarının süresine bağlı olarak tutukluluğun devamına kararı vermesi masumiyet karinesinin ihlali olarak kabul edilemez.

47. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun "masumiyet karinesi"nin ihlal edildiği yönündeki iddiasının, bir ihlal olmadığı açık olduğundan "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle

kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

48. Başvurucunun, yargılamanın makul süreyi aştığına ilişkin şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun bu şikâyetine ilişkin kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

49. Başvurucu, yargılamasının makul olmayan bir süredir devam ettiğinden şikâyetçi olmuştur.

50. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

51. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

52. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddeleri uyarınca kişilere, medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların yanı sıra, cezai alanda yöneltilen suç isnatlarının makul sürede karara bağlanmasını talep hakkı tanınmıştır. Suç isnadı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi olup, kişiye cezai alanda yöneltilen iddianın suç isnadı niteliğinde olup olmadığının tespitinde; iddia olunan suçun pozitif düzenlemelerdeki tasnifinin, suçun gerçek niteliğinin, suç için öngörülen cezanın niteliği ile ağırlığının değerlendirilmesi gerekir. Ancak isnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise, ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın, adil yargılanma hakkının kapsamına girdiği kabul edilecektir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 31).

53. Başvuru konusu olayda, başvurucu, 6/11/2007 tarihinde gözaltına alınmış, 11/8/2008 tarihinde ise suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma, yağma, hırsızlık, sahtecilik ve ruhsatsız silah taşımak suçlarından cezalandırılması talebiyle hakkında kamu davası açılmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

54. Cezai alanda yöneltilen suç isnatları ile ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, kişiye bir suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama veya gözaltı gibi tedbirlerin uygulandığı an olup, somut başvuru açısından bu tarih, başvurucunun gözaltına ve böylece isnattan haber olduğu anlaşılan 6/11/2007 tarihidir. Sürenin bitiş tarihi ise, suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği tarihtir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih olan 11/12/2014 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

55. Başvuru konusu olayda başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma kapsamında 6/11/2007 tarihinde gözaltına alınmış, 10/11/2007 tarihli karar ile tutuklanmıştır. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 11/8/2008 tarihinde başvurucunun da aralarında bulunduğu altı şüpheli hakkında kamu davası açmıştır. Başvurucu, suç işlemek için kurulan örgüte üye olma, yağma, hırsızlık, resmi belgede sahtecilik, ruhsatsız silah bulundurma suçlarından oluşan yirmi bir suçu işlediği iddiasıyla yargılanmıştır.

56. Başvurucunun yargılandığı dava dosyası 1/12/2011 tarihinde farklı bir dava dosyası ile birleştirilmiştir.

57. Başvurucunun yargılandığı dosya kapsamında sanıkların tümünün savunması ilk duruşmada alınmıştır. Kovuşturma boyunca toplam otuz iki müşteki ve on tanığın beyanı alınmıştır. İlk Derece Mahkemesince başvurucu hakkında mahkûmiyet hükmü kurulana kadar toplam on dört duruşma yapıldığı, duruşmaların genel olarak 3-5 ay aralıklarla gerçekleştirildiği, başvurucunun yargılamanın uzamasına neden olacak eyleminin olmadığı tespit edilmiştir.

58. İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi yargılama sonucunda, 8/1/2013 tarihli kararıyla başvurucunun suç işlemek için kurulan örgüte üye olma, hırsızlık, yağma, sahtecilik ve ruhsatsız silah bulundurma suçlarından toplam 142 yıl 9 ay 15 gün hapis ve 375,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına hükmetmiştir. UYAP sisteminde yapılan araştırmada gerekçeli kararın 6/3/2013 tarihinde UYAP sisteminde onaylandığı, 28/3/2013 tarihinde dosyanın temyiz incelemesi için Yargıtay'a gönderildiği, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca 7/5/2013 tarihinde tebligat eksikliklerinin ikmali için dosyanın Mahkemesine iade edildiği, belirtilen eksiklikler ikmal edildikten sonra dosyanın 10/12/2013 tarihinde tekrar Yargıtay'a gönderildiği tespit edilmiştir.

59. Somut olayda yürütülen soruşturma kapsamında 6/11/2007 tarihinde gözaltına alınan başvurucu hakkındaki dava, Anayasa Mahkemesince yapılan bireysel başvuru incelemesi sırasında Yargıtayda temyiz aşamasındadır. Başvurucuya bir suçun isnat edildiği 6/11/2007 tarihi ile bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih arasında geçen süre 7 yıl 1 ay 5 gündür.

60. Bu belirlemelere göre somut olayda yargılamanın uzamasındaki esas etkenin duruşmaların makul olmayan aralıklarla yapılması olduğu, sanık ve müşteki sayısının yargılamanın uzamasını makul gösterecek nitelikte olmadığı, İlk Derece Mahkemesinde geçen sürenin 5 yıl 2 ay 2 gün olduğu, kararın temyiz inceleme safhasının halen devam ettiği belirlenmiştir.

61. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-44).

62. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu 7 yıl 1 ay 5 günlük yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

63. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

64. Başvurucu, 100.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

65. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

66. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yedi yıl bir ay beş günlük yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

67. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

68. Başvuruya konu yargılamanın 7 yıl 1 ay 5 gündür devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlali iddiaları yönünden"süre aşımı",

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiği yönündeki iddiası yönünden "açıkça dayanaktan yoksun olması"

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden Anayasa'nın 36. maddesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

F. Kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜREYYA İLHAN

B. No: 2014/2617 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/2617

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜREYYA İLHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/2617)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör Yrd. : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Süreyya İLHAN

Vekili : Av. Ali AYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, 6/11/2009 tarihinde Kızıltepe Asliye Hukuk Mahkemesinde sigorta şirketine karşı açmış olduğu tazminat davasının makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 28/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksiklik bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 22/5/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 11/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 14/5/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, kocasının trafik kazasında vefat etmesi üzerine sigorta şirketi aleyhine 6/11/2009 tarihinde Kızıltepe 1.Asliye Hukuk Mahkemesinde tazminat davası açmıştır.

8. Kızıltepe Asliye Hukuk Mahkemesi, 30/6/2010 tarih ve E.2009/831, K.2010/575 sayılı ilamıyla davanın kabulüne ve başvurucuya tazminat ödenmesine karar vermiştir.

9. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 1/11/2011 tarih ve E.2010/10030, K.2011/10170 sayılı ilamıyla, İlk Derece Mahkemesi kararının tebliğ edildiğine ilişkin belgeye dosyada rastlanılamadığından, temyizin süresinde yapılıp yapılmadığının anlaşılamadığını belirterek, yerel mahkeme hükmü başvurucuya tebliğ edilmiş ise tebliğ belgesinin dosyaya konulması ya da kayıtlar üzerinde inceleme yapılmak suretiyle tebliğ tarihinin saptanması, aksi halde gerekçeli kararın davalıya usulen tebliği ile temyiz süresi beklendikten sonra temyiz incelemesi yapılmak üzere dosyanın Mahkemesine geri çevrilmesine karar vermiştir.

10. Eksikliğin tamamlanmasından sonra Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 15/5/2012 tarih ve E.2012/3339, K.2012/6207 sayılı ilamıyla kararı onamıştır.

11. Onama kararına karşı davalılar tarafından karar düzeltme yoluna başvurulmuştur.

12. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 29/11/2012 tarih, E.2012/14509, K.2012/13322 sayılı ilamıyla karar düzeltme isteminin süresinde yapılıp yapılmadığı anlaşılamadığından dosyanın Mahkemesine geri çevrilmesine karar vermiştir.

13. Eksikliğin tamamlanmasından sonra Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 23/1/2014 tarih ve E.2013/17853, K.2014/798 sayılı ilamıyla karar düzeltme isteminin reddine karar vermiştir.

14. Yargıtay kararının başvurucuya tebliğ edilmediği anlaşılmıştır.

15. Başvurucu, 28/2/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 30. maddesi, 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu’nun 41. maddesi, 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 90. ve 99. maddeleri.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 28/2/2014 tarih ve 2014/2617 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, 6/11/2009 tarihinde Kızıltepe Asliye Hukuk Mahkemesinde sigorta şirketine karşı açmış olduğu tazminat davasının makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil

yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

20. Başvurucu, 6/11/2009 tarihinde Kızıltepe Asliye Hukuk Mahkemesinde sigorta şirketine karşı açmış olduğu tazminat davasının makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

22. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

23. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu tazminat davasında, 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

24. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 6/11/2009 tarihidir.

25. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin karar düzeltme

talebinin reddine karar verdiği 23/1/2014 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

26. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, yargılamanın konusunun başvurucunun eşinin trafik kazasında vefat etmesi üzerine sigorta şirketi aleyhine açtığı tazminat davasına ilişkin olduğu, 6/11/2009 tarihinde açılan davanın yargılama sürecinde karar tarihi olan 30/6/2010 tarihine kadar 7 ay 24 gün süren yargılama sürecinde toplam 6 duruşma yapıldığı, bu süre içerisinde, 22/12/2009 tarihli duruşmada destekten yoksun kalma tazminatının tespiti amacıyla bilirkişi heyetinden rapor alınmasına karar verildiği ve 26/5/2010 tarihli duruşmada bilirkişi raporunun okunduğu, 30/6/2010 tarihinde davanın kabulüne karar verildiği, bu kararın, temyiz incelemesi neticesinde Yargıtay 17. Hukuk Dairesince 15/5/2012 tarihinde onandığı, onama kararına karşı yapılan karar düzeltme talebinin aynı Daire tarafından eksiklik olduğu gerekçesiyle 29/11/2012 tarihinde geri çevrildiği, daha sonra yapılan karar düzeltme talebinin de aynı Daire tarafından 23/1/2014 tarihinde reddedilmesiyle kararın kesinleştiği anlaşılmaktadır.

27. Yargılama sürecinde başvurucu vekilinin, iki duruşmaya gelmediği ve mazeret bildirdiği, ancak anılan duruşmalarda Mahkemece yazılan talimat ve yazı cevaplarının beklenmesine karar verildiği, dolayısıyla başvurucunun davanın uzamasına sebebiyet vermediği anlaşılmıştır.

28. 6100 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 34-64).

29. Başvuruya konu davadaki taraf sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olmadığını ortaya koymaktadır. Mülga 1086 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun hükümlerine tabi bir yargılama sürecine ilişkin somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve dört yıl iki ay on yedi gün devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

30. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

31. Başvurucu, 20.000,00 TL maddi, 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

32. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

33. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin dört yıl iki ay on yedi günlük yargılama

süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 2.750,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

34. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olup, mevcut başvuruda Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiği tespit edilmiş olmakla beraber, tespit edilen ihlalle iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

35. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 2.750,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

REMZİ KOLCU VE HAYRİYE AKIN

B. No: 2014/3283 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/3283

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

REMZİ KOLCU VE HAYRİYE AKIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/3283)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucular : Remzi KOLCU

Hayriye AKIN

Vekilleri : Av. Önder KIRMIZITAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, "resmi belgede sahtecilik ve bedelsiz senedi kullanma" suçlarını işledikleri iddiasıyla yargılandıkları davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 12/3/2014 tarihinde İstanbul 16. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 11/6/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Başvurucu Remzi Kolcu tarafından yapılan 2014/3283 numaralı bireysel başvuru dosyası

ile başvurucu Hayriye Akın tarafından yapılan 2014/3284 numaralı bireysel başvuru dosyası, aralarındaki hukuki ve fiili irtibat nedeniyle birleştirilmiş, incelemeye 2014/3283 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden devam edilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından 4/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 6/8/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 16/9/2009 tarihinde başvurucuların ifadesi alınmış, Başsavcılıkça düzenlenen 19/11/2009 tarih ve E.2009/20979 sayılı iddianame ile başvuruculardan Remzi Kolcu'nun "bedelsiz senedi kullanma", Hayriye Akın'ın ise "resmi belgede sahtecilik" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

9. İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonunda, 9/3/2011 tarih ve E.2009/1008, K.2011/95 sayılı kararla başvuruculardan Remzi Kolcu'nun "bedelsiz senedi kullanma" suçundan 3.600,00 TL adli para cezası, Hayriye Akın'ın "resmi belgede sahtecilik" suçundan 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmalarına, Hayriye Akın'a verilen hapis cezasının ertelenmesine karar verilmiştir.

10. Karar başvurucular tarafından temyiz edilmiş olup, temyiz incelemesi devam etmektedir.

11. Başvurucular, 12/3/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

B. İlgili Hukuk

12. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 156. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 204. maddesinin (1) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvuruculların 12/3/2014 tarih ve 2014/3283 numaralı bireysel başvuruları incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları

14. Başvurucular, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 16/9/2009 tarihinde ifadelerinin alındığını, "resmi belgede sahtecilik ve bedelsiz senedi kullanma" suçlarını işledikleri iddiasıyla haklarında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

16. Başvurucular, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca haklarında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

17. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

18. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

19. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucular hakkında, "resmi belgede sahtecilik ve bedelsiz senedi kullanma" suçlarını işledikleri iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucular hakkında isnat olunan suçlar 5237 sayılı Kanun'un 156. maddesinin (1) numaralı ve 204. maddesinin (1) numaralı fıkralarında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucular hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

20. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anıdır. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucuların ifadesinin alındığı 16/9/2009 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar

yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

21. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 16/9/2009 tarihinde başvurucuların ifadeleri alınarak, "resmi belgede sahtecilik ve bedelsiz senedi kullanma" suçlarını işledikleri iddiasıyla 19/11/2009 tarihinde haklarında kamu davası açıldığı belirlenmiştir. İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesince 10/12/2009 tarihinde düzenlenen tensip zaptı ile savunmalarının alınması için başvuruculara çağrı kağıdı ile tebligat yapılmasına karar verildiği, başvuruculardan Remzi Kolcu'nun savunmasının üçüncü duruşmada verilen zorla getirme emri üzerine 25/10/2010 tarihli dördüncü duruşmada, Hayriye Akın'ın savunmasının ise Bozkurt Asliye Ceza Mahkemesine yazılan talimat sonucu 28/9/2010 tarihinde alınabildiği tespit edilmiştir. Mahkemece 9/3/2011 tarihli altıncı duruşmada, ekspertiz ve bilirkişi raporları, emanete kayıtlı suça konu bonolar ve tüm dosya kapsamı göz önünde bulundurularak başvuruculların mahkûmiyetlerine karar verilmiştir. Hükmün, başvurucular tarafından temyiz edildiği ve temyiz incelemesinin devam ettiği anlaşılmıştır.

22. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

23. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvuruculların tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep oldukları da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu beş yılı aşkın süredir devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan nedenlerle, başvuruculların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

25. Başvurucular, makul sürede yargılama yapılmadığı için ayrı ayrı 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmişlerdir.

26. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

27. Başvuruculların tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin beş yılı aşkın süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca

ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 3.350,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

28. Başvurucular Remzi Kolcu ve Hayriye Akın tarafından ayrı ayrı yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin ayrı ayrı başvuruculara ödenmesine ve belirtilen başvuruculara 1.500,00 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Başvuruya konu yargılamanın beş yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaların makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ayrı ayrı net 3.350,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvuruculaların tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucular Remzi Kolcu ve Hayriye Akın tarafından ayrı ayrı yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin ayrı ayrı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinin müştereken BAŞVURUCULARA ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

F. Kararın bir örneğinin ilgili Derece Mahkemelerine gönderilmesine,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

BEKİR DÜNDAR

B. No: 2014/3540 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/3540

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEKİR DÜNDAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/3540)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Bekir DÜNDAR

Vekili : Av. Ali AYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "karşılıksız yararlanma" suçunu işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 14/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 3/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 18/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 15/8/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu hakkında, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığının 23/11/2009 tarih ve E.2009/1354 sayılı iddianamesi ile "elektrik enerjisi hakkında hırsızlık" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

8. Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesi, 26/3/2013 tarih ve E.2009/570, K.2013/313 sayılı kararı ile başvurucunun “karşılıksız yararlanma” suçundan 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

9. Karar başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup, temyiz incelemesi devam etmektedir.

10. Başvurucu, 14/3/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

11. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 163. maddesinin (3) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 14/3/2014 tarih ve 2014/3540 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, "elektrik enerjisi hakkında hırsızlık" suçunu işlediği iddiasıyla 23/11/2009 tarihinde Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Başvurucu, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut

görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

17. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

18. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "elektrik enerjisi hakkında hırsızlık" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç 5237 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendinde hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

19. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca kamu davasının açıldığı 23/11/2009 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

20. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucu hakkında "elektrik enerjisi hakkında hırsızlık" suçunu işlediği iddiasıyla 23/11/2009 tarihinde açılan kamu davasında, Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesince üç yıl dört ay üç günlük yargılama süresinde, başvurucunun savunmasının alındığı ve delillerin toplandığı, suça konu sulama kuyularının mülkiyetinin tespiti için bilirkişi refakati ile keşif yapıldığı, uzun süre tanık beyanlarının alınması için farklı mahkemelere yazılan talimat cevaplarının ve beyanlarına başvurulamayan tanıklar hakkında çıkarılan zorla getirme emirlerinin yerine getirilmesinin beklendiği anlaşılmıştır. Duruşma tutanaklarının incelenmesinden, Mahkemece uzun aralıklarla duruşmalar yapıldığı ve dosyanın incelemeye alındığı bir duruşmanın bulunduğu, yargılamanın uzamasında başvurucuya atfedilebilecek bir kusurun bulunmadığı tespit edilmiştir. Mahkemece

26/3/2013 tarihinde başvurucunun “karşılıksız yararlanma” suçundan mahkûmiyetine karar verildiği, hükmün, başvurucu tarafından temyiz edildiği ve temyiz incelemesinin devam ettiği anlaşılmıştır.

21. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

22. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu beş yılı aşkın süredir devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

24. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmadığı için 40.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

25. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

26. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin beş yılı aşkın süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 3.350,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

27. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

28. Başvuruya konu yargılamanın beş yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 3.350,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

F. Kararın bir örneğinin ilgili Derece Mahkemelerine gönderilmesine,

11/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

KORKUT BAHADIR

B. No: 2014/4025 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/4025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KORKUT BAHADIR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/4025)

Karar Tarihi: 11/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör Yrd. : Gökçe GÜLTEKİN

Başvurucu : Korkut BAHADIR

Vekili : Av. Ali İhsan GÜZEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, maaş bordrosunda belirtilen özel hizmet tazminatı oranının %145'ten %75'e düşürülmesi üzerine Ankara 8. İdare Mahkemesinde açtığı iptal davasının reddedildiğini, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 24/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 22/5/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 27/6/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 17/7/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de 22/1/1990 tarih ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek (I) sayılı cetvelinde yer alan müdür yardımcılığı görevini yürütmekte iken özelleştirme nedeniyle 24/11/1994 tarih ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun'un 22. maddesi uyarınca 31/5/2002 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına (SGK) uzman olarak atanmıştır.

8. 21/7/2005 tarihli ve 25882 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5398 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi yeniden düzenlenmiş; 22. maddenin altıncı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek (I) sayılı cetvelinde gösterilen personelden, 4046 sayılı Kanun'a göre başka kurumlara atanan personel için geçerli şahsa bağlı hak uygulamasının "üç yıl süre ile" sınırlı olarak uygulanmasını öngören kanun maddesinin Anayasa Mahkemesince iptali istenmiş, Anayasa Mahkemesinin 29/12/2005 tarih ve E.2005/110, K.2005/111 sayılı kararıyla iptal istemi reddedilmiştir.

9. Başvurucunun 2006 yılının Temmuz ayında 1.421,99 TL olarak hesaplanan maaşı; maaş bordrosunda belirtilen özel hizmet tazminatı oranının %145'ten %75' düşürülmesi sonucunda 2006 yılının Ağustos ayı itibarıyla 1.128,09 TL olarak hesaplanmıştır.

10. Başvurucu, özel hizmet tazminatı oranının %145'ten %75'e düşürülmesine ilişkin idari işlemin iptali ve yürütmesinin durdurulması ile uğradığı parasal kayıpların ödenmesi istemiyle 16/10/2006 tarihinde Ankara 8. İdare Mahkemesinde dava açmıştır.

11. Mahkemece, 27/12/2006 tarihli kararla; 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27/2. maddesinde öngörülen yürütmenin durdurulması şartlarının gerçekleşmediği gerekçesiyle yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verilmiştir.

12. Ankara 8. İdare Mahkemesinin 13/11/2007 tarih ve E.2006/2369, K.2007/2412 sayılı kararıyla; başvurucunun davası reddedilmiştir. Mahkeme kararının ilgili kısımları şöyledir:

"15/8/2003 tarihli ve 25200 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4971 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi yeniden düzenlenerek şahsa bağlı hak uygulamasına sınır getirilmiş, 4971 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci cümlesinde ise 4971 sayılı Kanun'un yayımı tarihinden önce 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi gereğince şahsa bağlı hakları saklı tutulan ve halen bu haktan yararlanan personelin şahsa bağlı haklarının 4971 sayılı Kanun'un yayımı tarihinden itibaren üç yıl sonra sona ereceği kurala bağlanmıştır.

Bunun yanı sıra, 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi 5398 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle yeniden düzenlenmiş, aynı Kanun'un 29. maddesiyle 4046 sayılı Kanun'a eklenen geçici 22. maddenin birinci fıkrasının 2. cümlesinde de 4971 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi

uyarınca şahsa bağlı hakları 15/8/2003 tarihinden itibaren üç yıl süreyle saklı tutulan personelin şahsa bağlı haklarının 14/8/2006 tarihinde sona ereceği belirtilmiştir.

Öte yandan, 21/7/2005 tarihli ve 25882 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5398 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle yeniden düzenlenen 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesinin altıncı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararname eki (1) sayılı cetvelde yer alan, görevdeyken 4046 sayılı Kanun gereği başka kurumlara atananlar için öngörülen şahsa bağlı hak uygulamasının "üç yıl süreyle sınırlı olarak uygulanmasını öngören" kuralın iptali istemiyle açılan dava, Anayasa Mahkemesinin 29/12/2005 tarih ve E.2005/110, K.2005/111 sayılı kararıyla reddedilmiştir.

Dava dosyasının incelenmesinden, T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğünde çalışmakta iken 4046 ve 4603 sayılı Kanun hükümleri uyarınca Emekli Sandığına uzman olarak atanan davacıya eski görev yerindeyken aylık net 1.294,30 TL ödendiği, bu görevi sırasında davacıya ödenen özel hizmet tazminatı oranının %145 olduğu, davacının yeni görev yerinde uzman görevi için öngörülen özel hizmet tazminatı %75 olduğundan eski görev yerindeki özel hizmet tazminatı oranının davacıya ödenmesine devam edildiği, ancak yukarıda anılan Kanun hükümleri uyarınca şahsa bağlı hak uygulamasının davacı için 14/08/2006 tarihinde sona ermesi üzerine davacıya da diğer uzmanlar gibi %75 oranında özel hizmet tazminatı ödenmeye başlanması üzerine bakılan davanın açıldığı, öte yandan, davacıya atandığı tarihte ödenen maaş miktarı ile Sosyal Güvenlik Kurumundaki yeni kadrosu için ödenen maaş arasındaki fark kapandığından fark tazminatı ödenmesi uygulamasına da son verildiği anlaşılmaktadır.

Yukarıda yapılan düzenleme ile özelleştirme kapsamına alınan kurumlarda görev yapmakta iken 4046 sayılı Kanun uyarınca başka kurumlara 15/08/2003 tarihinden önce atananların 14/08/2006 tarihinden itibaren şahsa bağlı hak uygulamasından yararlanmalarına hukuki olanak bulunmamaktadır.

Uyuşmazlık konusu olayda, davacının şahsa bağlı haklar uygulamasından yararlanma süresi sona erdiğinden dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir."

13. Temyiz üzerine, Danıştay Beşinci Dairesinin 22/10/2010 tarih ve E.2008/3813, K.2010/6100 sayılı ilâmıyla hüküm onanmıştır.

14. Karar düzeltme istemi, aynı Dairenin 27/12/2013 tarih ve 2011/2346, K.2013/11019 sayılı kararıyla reddedilmiştir.

15. Karar, başvurucuya 21/2/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu, 24/3/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

17. 2577 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 14. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları, 20. maddesinin (5) numaralı fıkrası, 27. maddesi, 49. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile 60. maddesi,

18. 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesinin 6. fıkrası şöyledir:

"399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ekli (1) sayılı cetvelde belirtilen kadrolarda görev yapmakta iken nakle tâbi tutulan personelin (bu Kanuna göre anonim şirket halinde birleştirilen kuruluşlardaki personel dâhil), Devlet Personel Başkanlığına bildirildikleri tarihteki kadrolarına ilişkin olarak bildirim tarihi itibarıyla almakta oldukları aylık, ek

gösterge, zam, özel hizmet tazminatı, makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı bir bütün olarak, göreve başladıkları tarihi izleyen aybaşından geçerli olmak üzere üç yıl süre ile saklı tutulur ve şahsa bağlı haktan yararlanılan süreler 5434 sayılı Kanun'un ek 68 inci ve ek 73 üncü maddelerinde belirtilen sürelerin hesabında (daha önce nakledilenler dâhil) dikkate alınır. İlgililerin yeni kadrolarına atandıkları tarihten önce, eski kadroları için mevcut olan ve saklı haklar kapsamında bulunan gösterge, puan, oran ve katsayı artışları şahsa bağlı haklarda artış sayılır. Ancak eski kadro için bu tarihten sonra ihdas edilmiş hiçbir malî ve sosyal hak ve yardım ile sair ödemeler şahsa bağlı hak kapsamında değerlendirilmez. Atanılan kadrodaki derece yükselmeleri veya kademe ilerlemeleri, aylık gösterge ve ek gösterge dışındaki ödemelerde, şahsa bağlı olarak saklı tutulan hakların ödendiği eski kadronun derecelerinin yükseltilmesi veya kademelerinin ilerletilmesi sonucunu doğurmaz. Bu personelin (bu Kanuna göre anonim şirket halinde birleştirilen kuruluşlardaki personel dâhil), Devlet Personel Başkanlığına bildirildikleri tarihteki kadrolarına ilişkin olarak bildirim tarihi itibarıyla almakta oldukları aylık, ek gösterge, ikramiye, her türlü zam ve tazminatları (ek tazminat ve bankacılık tazminatı dâhil), makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı, ücret (fazla mesai ücreti hariç), ek ücret, ek ödeme ve benzeri adlarla yapılan ödemelerin toplam net tutarının (bu tutar sabit bir değer olarak esas alınır); nakledildiği kurum ve kuruluş tarafından şahsa bağlı hak olarak ödenen aylık, ek gösterge, zam, özel hizmet tazminatı, makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı ödemeleri ile şahsa bağlı hak dışında yapılan ikramiye, ücret, ek ücret, ek ödeme, ek tazminat, teşvik ödemesi, döner sermaye payı ve benzeri adlarla yapılan her türlü ödemelerin (fazla mesai ücreti, fiilen yapılan ders karşılığı ödenen ek ders ücreti hariç) toplam net tutarından fazla olması hâlinde aradaki fark tutarı, herhangi bir vergi ve kesintiye tâbi tutulmaksızın fark kapanıncaya kadar ayrıca tazminat olarak ödenir. Atandıkları kurumdaki kadro unvanı veya pozisyonlarında isteğe bağlı olarak herhangi bir değişiklik olanlarla, başka kurumlara geçenlere şahsa bağlı hak uygulaması ile fark tazminatı ödenmesine son verilir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 24/3/2014 tarih ve 2014/4025 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek (I) sayılı cetvelinde yer alan müdür yardımcılığı görevini yürütmekte iken özelleştirme uygulaması sonucunda 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi uyarınca 31/5/2002 tarihinde SGK'ya uzman olarak atandığını, atamasının yapıldığı tarihten üç yıl sonra maaş bordrosunda belirtilen özel hizmet tazminatı oranının %145'ten %75 düşürülmesi üzerine, söz konusu idari işlemin iptali ve uğradığı parasal kayıpların ödenmesi istemiyle 16/10/2006 tarihinde Ankara 8. İdare Mahkemesinde açtığı davanın reddedildiğini, girdiği yarışma sınavında başarı göstererek kazandığı unvanının ve özlük haklarının elinden alındığını iddia etmiş, 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek (I) sayılı cetvelinde yer alan personelin diğer devlet kurumlarında yeterince kadro olmaması nedeniyle araştırmacı unvanıyla ataması yapılırken kendisinin uzman unvanıyla atandığını, araştırmacı unvanıyla ataması yapılan personelin 27/2/2014 tarih ve 6525 sayılı Kanun'un 41. maddesi ile özlük haklarında iyileştirme yapıldığını, kendisinin söz konusu düzenlemeden faydalanamadığını, çalıştığı kurumda daire başkanına bağlı olarak görev yapması nedeniyle, özel hizmet tazminatı oranının şef statüsünde çalışan personelin özel hizmet tazminatı oranına

indirgenemeyeceğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiği İddiası

21. Başvurucu, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de müdür yardımcısı olarak görev yapmakta iken özelleştirme nedeniyle SGK'ya uzman olarak atandığını, 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesinin altıncı fıkrasında yer alan düzenleme çerçevesinde atamasının yapıldığı tarihten üç yıl sonra maaş bordrosunda belirtilen özel hizmet tazminatı oranının %145'ten %75'e düşürülmesi nedeniyle maaşında azalma meydana geldiğini belirterek, Anayasa'da güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası hükümlerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun esasının incelenmesi mümkün değildir (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

23. Başvurucunun ihlal iddiasına konu olan mülkiyet hakkı, Anayasa'nın 35. ve Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün (1 No'lu Protokol) 1. maddesinde düzenlenmiştir.

24. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

25. Sözleşmeye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

26. Anayasa'nın 35. maddesi kapsamındaki mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri süren başvurucu, böyle bir hakkın varlığını kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle, öncelikle başvurucunun, Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (B. No. 2013/382, 16/4/2013, § 26).

27. Mülkiyet hakkı kişinin şahsında mündemiç olmayıp, Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında hukuki korumadan istifade edilebilmesi açısından, öncelikle mülkiyet hakkının var olması aranır. Anayasa'nın 35. maddesi ile 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi mülk edinme

talebini değil, kişinin var olan mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu durum hakkın kazanılmış olması veya mevcut olması şeklinde de ifade edilebilir (B. No. 2012/931, 26/6/2014, § 33).

28. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında, nelerin mülkiyet hakkına konu olabileceği hususunda, mevzuat hükümlerinden ve derece mahkemelerinin bunlara ilişkin yorumundan bağımsız olarak "özerk bir yorum" esas alınmaktadır (bkz. Depalle/Fransa [BD], B. No: 34044/02, 29/3/2010 § 62; Anheuser-Busch Inc./Portekiz [BD], B. No: 73049/01, 11/1/2007, § 63; Öneryıldız/Türkiye [BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 124; Broniowski/Polonya [BD], B. No: 31443/96, 22/6/2004, § 129; Beyeler/İtalya [BD], B. No: 33202/96, 5/1/2000, § 100; Iatridis/Yunanistan [BD], B. No: 31107/96, 25/3/1999, §54).

29. Anayasa'nın 35. maddesi ile 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin koruma alanı içinde yer alan menfaatlerin kapsamına, mevcut bir mülk ("existing possessions") girebileceği gibi alacak hakları (AYM, E.2000/42, K.2001/361, K.T. 10/12/2001; AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 24/9/2008) veya kesin bir şekilde tanımlanmış talep hakları ("claims") da girebilir. Bu kapsamda bir alacak hakkı ya da talebin, mülkiyet hakkı kapsamında korunması için mahkeme hükmü, hakem kararı veya idari karar gibi yeterli derecede icra edilebilir kılınması halinde bir "mülk" teşkil edebilir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Krstıć/Sırbistan, B. No: 45394/06, 10/12/2013, § 76) (B. No. 2012/931, 26/6/2014, § 35).

30. Başvurunun konusu, kamu görevlisi olan başvurucunun maaş bordrosunda belirtilen özel hizmet tazminatı oranının %145'ten %75'e düşürülmesine ilişkin idari işlemin iptali isteminin reddedilmesi nedeniyle maaşında meydana gelen azalmanın karşılanmamasıdır. Kamu görevlilerine yapılan parasal hak ödemelerinin kesilmesi veya ödeme oranlarının düşürülmesi sonucunda bireyin maaşında meydana gelen azalma mülkiyet hakkı çerçevesinde incelenebilmektedir. Ancak mülkiyet hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 35. maddesinin, belirli bir miktar maaş almaya ilişkin olarak bireylere talep hakkı sağlamadığı da açıktır. AHİM'de kamu görevlilerinin maaşlarının düşürülmesine ilişkin başvuruları mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirmektedir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Cichopek ve Diğerleri/Polonya, B. No: 15189/10, 14/5/2013, § 130; Koufaki ve Adedy/Yunanistan, B. No: 57665/12, 57657/12, 7/5/2013 § 32; Sutummer/Avusturya [BD], B. No: 34452/02, 7/7/2011, § 82). Başvurucunun ihlal iddiasına konu maaşında meydana gelen azalmanın, Anayasa'nın 35. maddesi ile 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin güvence kapsamında yer aldığı anlaşılmaktadır.

31. Açıklanan nedenlerle, Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisi kapsamında yer alan, açıkça dayanaktan yoksun olmayan ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmayan başvurunun, bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir. Üye Erdal TERCAN bu görüşe katılmamıştır.

b. Yargılamanın Süresinin Makul Olmadığı İddiası

32. Başvurucunun 16/10/2006 tarihinde Ankara 8. İdare Mahkemesinde açtığı iptal ve tam yargı davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi bu şikâyet için diğer kabul edilemezlik nedenlerinden herhangi biri de bulunmamaktadır. Bu nedenle, başvurunun bu bölümüne ilişkin olarak kabul edilebilirlik kararı verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiği İddiası

33. Başvurucu, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de müdür yardımcısı olarak görev yapmakta iken özelleştirme nedeniyle SGK'ya uzman olarak atandığını, 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesinin altıncı fıkrasında yer alan düzenleme çerçevesinde atamasının yapıldığı tarihten üç yıl sonra maaş bordrosunda belirtilen özel hizmet tazminatı oranının %145'ten %75'e düşürülmesi nedeniyle maaşında azalma meydana geldiğini belirterek, Anayasa'da güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür (§ 20).

34. Mülkiyet hakkının sınırlamaları ve güvenceleri açısından Anayasa'nın mülkiyeti bir hak olarak tanımlayan 35. maddesinin 13. maddesiyle birlikte değerlendirilmesi gerekir. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında genel olarak hak tanınmakta; ikinci ve üçüncü fıkralarda ise sınırlama ve güvence ölçütleri gösterilmektedir. Bu sınırlama ve güvence ölçütlerinin Anayasa'nın 13. maddesi ışığında yorumlanması gerekir. Bu kapsamda mülkiyet hakkı, özüne dokunulmaksızın, kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. Ayrıca yapılan sınırlamalar Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzenine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

35. Kanunla sınırlama ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında vazgeçilmez bir unsur olup, bu koşulun sağlanmaması durumunda diğer güvence ölçütlerinin değerlendirilmesinin bir anlamı yoktur.

36. Toplum yararı, ortak çıkar, genel yarar gibi birbirinin yerine kullanılan kavramlarla ifade edilen ve bireysel çıkardan farklı, onun üstünde ortak bir yarar olan kamu yararı amacı 35. maddenin mülkiyet hakkı açısından öngördüğü özel sınırlandırma sebebi olup, genel yarar ve toplumsal yarar gibi ifadeleri de kapsayacak şekilde geniş yorumlanmaktadır (AYM, E.1999/46, K.2000/25, K.T. 20/9/2000). Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir unsur olup, objektif bir tanımlamaya elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi asıldır (B. No. 2012/931, 26/6/2014, § 54).

37. Mülkiyet hakkının Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun biçimde sınırlandırılması, bu kapsamda, Anayasa'nın bütünü dikkate alınmak suretiyle bu hak için öngörülen ek güvencelere riayet edilmesi ve kamu yararı dışında amaçlarla sınırlandırılmaması, ayrıca hakkın özüne dokunulmadan ve ölçülülük ilkesine riayet edilerek sınırlandırılması gerekmektedir. Mülkiyet hakkına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararlarında söz konusu ölçütler çoğunlukla birlikte uygulanmakta ve bireyin hakkıyla kamu yararı arasında kurulması gereken adil dengeye vurgu yapılmaktadır (AYM, E.1999/33, K.1999/51, K.T. 29/12/1999). Bu noktada, ihlal teşkil ettiği iddia edilen önlemin temelini oluşturan kamu yararı karşısında, bireye düşen fedakârlığın ağırlığı göz önünde bulundurulmalıdır.

38. Başvurucu, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de müdür yardımcısı olarak görev yapmakta iken özelleştirme nedeniyle 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi uyarınca SGK'ya uzman olarak atanmış, 2006 yılının Ağustos ayı itibarıyla maaş bordrosunda belirtilen özel hizmet tazminatı oranının %145'ten %75'e düşürülmesi üzerine 16/10/2006 tarihinde Ankara 8. İdare Mahkemesinde SGK aleyhine dava açmıştır.

39. Mahkemece yapılan yargılama sonucunda, 4046 sayılı Kanun'a göre özelleştirme uygulamasına tabi kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek (I) sayılı cetvelinde belirtilen kadrolarda görev yapmakta iken nakle tabi tutulan personelin Devlet Personel Başkanlığına bildirildikleri tarihteki kadrolarına ilişkin, bildirim tarihi itibarıyla almakta oldukları aylık, ek gösterge, zam, özel hizmet tazminatı, makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı kalemlerinin saklı tutulması ile

gerçekleştirilen şahsa bağlı hak uygulamasına 15/8/2003 tarihinde yürürlüğe giren 4971 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci cümlesi ile sınırlama getirildiği, buna göre; 4971 sayılı Kanun'un yayım tarihinden önce 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi gereğince şahsa bağlı hakları saklı tutulan ve halen bu haktan yararlanan personelin şahsa bağlı haklarının 4971 sayılı Kanun'un yayımı tarihinden itibaren üç yıl sonra sona ereceğinin kurala bağlandığı, 5398 sayılı Kanun'un 29. maddesiyle 4046 sayılı Kanun'a eklenen geçici 22. maddenin birinci fıkrasının 2. cümlesinde de; 4971 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi uyarınca şahsa bağlı hakları 15/8/2003 tarihinden itibaren üç yıl süreyle saklı tutulan personelin şahsa bağlı haklarının 14/8/2006 tarihinde sona ereceğinin düzenlendiği belirtilmiştir. Mahkemece, 5398 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle yeniden düzenlenen 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesinin altıncı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek (I) sayılı cetvelinde gösterilen personelden, 4046 sayılı Kanun gereği başka kurumlara atananlar için geçerli şahsa bağlı hak uygulamasının "üç yıl süre ile" sınırlı olarak uygulanmasını öngören kanun maddesinin iptali isteminin Anayasa Mahkemesinin 29/12/2005 tarihli kararıyla reddedildiği, öte yandan, başvurucuya atandığı tarihte ödenen maaş miktarı ile SGK'daki yeni kadrosu için ödenen maaş miktarı arasındaki fark kapandığından fark tazminatı ödenmesi uygulamasına da son verildiği, böylece başvurucu bakımından şahsa bağlı hak uygulamasının 14/8/2006 tarihinde sona erdiği, yapılan işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle dava reddedilmiştir.

40. "Şahsa bağlı hak" uygulamasının, 4046 sayılı Kanun'a göre özelleştirmeye tabi kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin yalnızca ek (I) sayılı cetvelinde belirtilen unvanlı kadrolarda görev yapmakta iken nakle tabi tutulan personel hakkında kabul edildiği; ilgili personelin Devlet Personel Başkanlığına bildirildikleri tarihteki kadrolarına ilişkin, bildirim tarihi itibarıyla almakta oldukları aylık, ek gösterge, zam, özel hizmet tazminatı, makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı kalemlerinin saklı tutulması ile gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

41. 4971 sayılı Kanun'un yayımı tarihinden önce 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi gereğince şahsa bağlı hakları saklı tutulan ve halen bu haktan yararlanan personelin şahsa bağlı haklarının 4971 sayılı Kanun'un yayımı tarihinden itibaren üç yıl sonra sona ereceğinin kurala bağlandığı, 5398 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesinin yeniden düzenlendiği, ilgili kanuni düzenlemede şahsa bağlı hakları, 15/8/2003 tarihinden itibaren üç yıl süreyle saklı tutulan personelin bu haklarının 14/8/2006 tarihinde sona ereceğinin yasama organı tarafından açıkça belirtildiği, şahsa bağlı hak uygulamasının üç yıllık süreyle sınırlı tutulmasını ön gören düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin denetiminden geçtiği ve Anayasa'ya aykırı bulunmadığı görülmektedir.

42. Anayasa'ya uygun olmak kaydıyla yasa koyucunun, kamu hizmetinin yürütülmesine ilişkin koşulları belirleme ve kamu görevlilerinin statülerine ilişkin yeni kurallar koyma ya da var olan kuralları değiştirme yetkisinin olduğu kabul edilmelidir (AYM, E.2005/110, K.2005/111, K.T. 29/12/2005). Özelleştirme uygulamalarından kaynaklanan ve sosyal devlet ilkesiyle yakından ilgisi olan ekonomik ve mali politikalarda devlet tarafından üstlenilen sorumluluğun gereklerinin sağlıklı bir şekilde yerine getirilebilmesi için bir takım düzenlemeler yapılması kaçınılmazdır. Dolayısıyla devletin sosyal ve ekonomik politikalara ilişkin takdir yetkisi geniştir. AİHM de sosyal, ekonomik ve politik konulara ilişkin düzenlemelerde ulusal makamların daha iyi bir konumda olduğunu, bu kapsamda bir düzenlemenin açıkça keyfi olmadıkça kanunilik şartını sağlayacağını kabul etmektedir (Bkz. Koufaki ve Adedy/Yunanistan, B. No: 57665/12, 57657/12, 7/5/2013 § 31;

Wieczorek/Polonya, B. No: 18176/2005 8/12/2009, § 59; Terazzi S.r.I/İtalya B. No: 27265/95, 17/10/2002, § 85). Belirtilen tespitler, başvuruya konu müdahalenin dayanağı olan kanuni düzenleme bakımından da geçerli olup, bu kapsamda, somut olay açısından müdahalenin hukukiliği şartının sağlanmış olduğu sonucuna varılmaktadır.

43. Mülkiyet hakkına yönelik müdahale oluşturan düzenlemenin, meşru kabul edilebilmesi bakımından, kamu yararını gerçekleştirme amacını taşıması ve müdahale sonucunda ortaya çıkan yeni durumun ve bozulan yararlar dengesinin, bireye kişisel ve aşırı bir yük yüklememesi gerekir.

44. 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesinde değişiklik yapan 4971 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde özelleştirme kapsamında bulunan kuruluşların özelleştirilmesi, kapatılması ve tasfiye edilmesi sonucunda bu kuruluşlarda 14/7/1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olarak çalışan personel, sözleşmeli personel ve kapsam dışı personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakline ilişkin uygulamada ortaya çıkan sorunların giderilmesinin ve personelin mağduriyetinin önlenmesinin amaçlandığından bahsedilmek suretiyle somut başvuruya konu düzenlemenin amacına işaret edilmektedir.

45. Bu gerekçeye göre, özelleştirme kapsamındaki kurumların sadece 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek (I) sayılı cetvelinde belirtilen kadrolarında görev yapan personele yapılacak ödemeler bakımından esas alınan ve yürütülmeyen bir göreve ilişkin olan şahsa bağlı hak uygulamasının süresiz olmasının eşit işe eşit ücret ödenmesi ilkesinin ve kamu personeli arasındaki iş barışının zedelenmesi gibi sakıncalara yol açabileceği, getirilen sınırlama ile özelleştirme kapsamındaki kuruluşlarda görev yapan personelin özelleştirme sonrası başka kuruluşlara nakledilmesi sonucunda ortaya çıkan sorunların giderilmesi ve uygulamada birliğin sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmakta olup, bu bakımdan zorlayıcı nitelikte kamu yararının olduğu açıktır. Öte yandan, özlük hakları yönünden ilgililer lehine 4046 sayılı Kanun'da fark tazminatı uygulaması gibi bir başka düzenlemeye yer verildiği görülmektedir.

46. Somut başvuru açısından, Ziraat Bankası A.Ş.'de müdür yardımcısı olarak görev yapmakta iken özelleştirme uygulaması sonucu 4046 sayılı Kanun'a göre SGK'ya uzman olarak ataması yapılan başvurucunun şahsa bağlı hak uygulaması neticesinde maaş bordrosunda belirtilen özel hizmet tazminatı oranının %145'ten hesaplanmasına devam edildiği, şahsa bağlı hak uygulamasını üç yıllık süreyle sınırlayan kanuni düzenleme neticesinde başvurucunun, büsbütün özel hizmet tazminatından veya maaş miktarının belirli bir asgari standardın altına düşmemesine ilişkin güvenceden mahrum bırakılmış olmadığı, yalnızca kanunda öngörülen ve özelleştirme uygulamasının yapıldığı tarihte aldığı maaş ile atamasının yapıldığı kadroda görevli diğer personelin aldığı maaşa ilişkin farkın kapandığı, bu durumun da mülkiyet hakkına konu olan maaşına ilişkin eksilmenin (§ 9) başvurucuya ödenmemesi ile sınırlı bir sonuç doğurduğu, bu çerçevede, yukarıda ifade edilen zorlayıcı nitelikte kamu yararı amacına dayanan düzenlemenin, başvurucuyu kişisel ve aşırı bir yük altına sokmadığı, müdahalenin amacı ile başvurucuya yüklenen külfetin orantılı olduğu sonucuna varılmıştır.

47. Yukarıda açıklanan nedenlerle, belirtilen sınırlama ve güvence ölçütlerine aykırı olmadığı anlaşılan başvuruya konu müdahale sonucunda, Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

b. Yargılamanın Süresinin Makul Olmadığı İddiası

48. Başvurucu, 16/10/2006 tarihinde Ankara 8. İdare Mahkemesinde açtığı iptal ve tam yargı davasının makul sürede tamamlanmayarak Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

49. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

50. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

51. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekir. Hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince "kamu hukuku" alanına dâhil olan, ancak sonucu itibarıyla özel nitelikteki haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davalar da, Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması kapsamına girmektedir. Bu anlamda, belirtilen düzenlemelerde yer verilen güvenceler, başvurucunun haklarına zarar verdiği iddia edilen idari bir kararın iptali talebiyle açılan davalara da uygulanacaktır. Başvuruya konu davanın, başvurucunun maaş bordrosunda belirtilen özel hizmet tazminatı oranının düşürülmesine yönelik idari işlemin iptali ve uğranılan parasal kayıpların giderilmesi istemini konu alan bir uyuşmazlık olduğu görülmekle, somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 44).

52. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, bu tarih somut başvuru açısından 16/10/2006 tarihidir.

53. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihi, başvurucunun karar düzeltme talebinin Danıştay Beşinci Dairesince reddedildiği 27/12/2013 tarihidir.

54. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde 16/10/2006 tarihinde Ankara 8. İdare Mahkemesinde açılan ve maaş bordrosundan belirtilen özel hizmet tazminatı oranının düşürülmesine yönelik idari işlemin iptali ve uğranılan parasal kayıpların giderilmesi

istemini konu alan davada, Mahkemece, tarafların dilekçeleri ve delillerin toplanması sonucu 13/11/2007 tarihinde davanın reddine karar verilmiş, hükmün temyizi üzerine Danıştay Beşinci Dairesinin 22/10/2010 tarihli ilamıyla bu karar onanmış, karar düzeltme istemi aynı Dairenin 27/12/2013 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

55. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin idari yargı makamları nezdinde sürdüğü görülmekle, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve idari yargı alanına dâhil uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 2577 sayılı Kanun'un muhtelif maddelerinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (§ 17).

56. Hukuk sistemimizde idari yargı alanında yer alan uyuşmazlıklara ilişkin dava sürelerinin makul yargılama süresini aştığı yönündeki tespitlere AİHM ihlal kararlarında yer verilmiş olup, özellikle idari yargı alanındaki yapısal sorunlar ve Danıştay nezdinde temyiz ve karar düzeltme incelemelerinde geçirilen uzun yargılama sürelerinin ihlal kararlarına temel oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda idari yargı makamları nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümleri de göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 54-60).

57. Başvuruya konu davaya bir bütün olarak bakıldığında, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama sürecine ilişkin somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yedi yıl iki ay on bir gün süren yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

58. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

59. Başvurucu, 100.000,00 TL maddi, 30.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

60. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

61. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yedi yıl iki ay on bir günlük yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

62. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

63. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının, KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA, üye Erdal TERCAN'ın karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının, KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA, OYBİRLİĞİYLE,

3. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE, OYBİRLİĞİYLE,

4. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE, OYBİRLİĞİYLE,

B. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE, OYBİRLİĞİYLE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına, OYBİRLİĞİYLE,

11/12/2014 tarihinde karar verildi.

KARŞI GÖRÜŞ

Başvurucu, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de müdür yardımcılığı görevini yürütmekte iken özelleştirme nedeniyle 24/11/1994 tarih ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun'un 22. maddesi uyarınca 31/5/2002 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına uzman olarak atanmıştır.

Başvurucunun 2006 yılının Temmuz ayında 1.421,99 TL olarak hesaplanan maaşı; maaş bordrosunda belirtilen özel hizmet tazminatı oranının %145'ten %75'e düşürülmesi sonucunda 2006 yılının Ağustos ayı itibarıyla 1.128,09 TL olarak hesaplanmıştır.

Başvurucu, özel hizmet tazminatı oranının %145'ten %75'e düşürülmesine ilişkin idari işlemin iptali ve yürütmesinin durdurulması ile uğradığı parasal kayıpların ödenmesi istemiyle 16/10/2006 tarihinde Ankara 8. İdare Mahkemesinde dava açmıştır.

Ankara 8. İdare Mahkemesinin 13/11/2007 tarih ve E.2006/2369, K.2007/2412 sayılı kararıyla; başvurucunun davası:

"T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğünde çalışmakta iken 4046 ve 4603 sayılı Kanun hükümleri uyarınca Emekli Sandığına uzman olarak atanan davacıya eski görev yerindeyken aylık net 1.294,30 TL ödendiği, bu görevi sırasında davacıya ödenen özel hizmet tazminatı oranının %145 olduğu, davacının yeni görev yerinde uzman görevi için öngörülen özel

hizmet tazminatı %75 olduğundan eski görev yerindeki özel hizmet tazminatı oranının davacıya ödenmesine devam edildiği, ancak yukarıda anılan Kanun hükümleri uyarınca şahsa bağlı hak uygulamasının davacı için 14/08/2006 tarihinde sona ermesi üzerine davacıya da diğer uzmanlar gibi %75 oranında özel hizmet tazminatı ödenmeye başlanması üzerine bakılan davanın açıldığı, öte yandan, davacıya atandığı tarihte ödenen maaş miktarı ile Sosyal Güvenlik Kurumundaki yeni kadrosu için ödenen maaş arasındaki fark kapandığından fark tazminatı ödenmesi uygulamasına da son verildiği anlaşılmaktadır.”

gerekçesiyle reddedilmiştir. Karar temyiz sonucu kesinleşmiştir.

Başvurucu, özel hizmet tazminat oranının %145’ten % 75’e düşmesi nedeniyle uğradığı parasal kayıpları mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirmiş ve mülkiyet hakkının ihlâl edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkememiz çoğunluğu, burada, başvurucunun Anayasa m. 35 ve 1 Numaralı Protokolün 1. maddesi anlamında bir mülkiyet hakkının olduğunu kabul etmiş ve başvuruyu o kapsamda incelemiştir.

Bir hakkın, mülkiyet hakkı kapsamında kabul edilebilmesi için, gerek AİHM gerekse AYM iddia edilen hakkın, mevcut olması veya kesin bir şekilde talep edilebilir olması gerektiğini, bunun için de ya bir kanun hükmüne ya bir mahkeme veya hakem kararı gibi yargısal bir karara veya idari karara dayanması gerektiğini; en azından haklı beklenti sayılmasını gerektirecek hukuki bir temelinin olması gerektiğini kabul etmektedir. Nitekim, bu konunun değerlendirildiği bir kararımızda şu görüşlere yer verilmiştir (B. No: 2012/931, 26.06.2014):

“34. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında, nelerin mülkiyet hakkına konu olabileceği hususunda, mevzuat hükümlerinden ve derece mahkemelerinin bunlara ilişkin yorumundan bağımsız olarak "özerk bir yorum" esas alınmaktadır (bkz. Depalle/Fransa [BD], B. No: 34044/02, 29/3/2010 § 62; Anheuser-Busch Inc./Portekiz [BD], B. No: 73049/01, 11/1/2007, § 63; Öneryıldız/Türkiye [BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 124; Broniowski/Polonya [BD], B. No: 31443/96, 22/6/2004, § 129; Beyeler/İtalya [BD], B. No: 33202/96, 5/1/2000, § 100; Iatridis/Yunanistan [BD], B. No: 31107/96, 25/3/1999, §54).

35. Anayasa'nın 35. maddesi ile 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin koruma alanı içinde yer alan menfaatlerin kapsamına, mevcut bir mülk ("existing possessions") girebileceği gibi alacak hakları (AYM, E.2000/42, K.2001/361, K.T. 10/12/2001; AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 24/9/2008) veya kesin bir şekilde tanımlanmış talep hakları ("claims") da girebilir. Bu kapsamda bir alacak hakkı ya da talebin, mülkiyet hakkı kapsamında korunması için mahkeme hükmü, hakem kararı veya idari karar gibi yeterli derecede icra edilebilir kılınması halinde bir "mülk" teşkil edebilir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Krstıć/Sırbistan, B. No: 45394/06, 10/12/2013, § 76). Ancak, hakkın tam olarak kazanılmamış olduğu bazı hallerde, özellikle ekonomik hayatın gerekleri ve hukuki güvenlik anlayışı, hakkın ileride mevcut olacağına dair hukuki umudu ifade eden bir kısım meşru beklenti hallerinin de mülkiyet hakkının güvence kapsamına dâhil edilmesi gereğini ortaya koymaktadır. Ancak bu hallerde, hakkın kazanılacağı yönünde salt bir umudun ötesinde kişinin, hakkın mevcudiyeti yönünde meşru bir beklentisi olması gerekir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Maltzan ve Diğerleri/Almanya (k.k.) [BD], B. No: 71916/01, 71917/01, 10260/02, 2/3/2005, § 74).

36. Bu şekildeki bir beklentiye vücut verebilecek ve talep halindeki bir malvarlığı yararının Anayasa'nın 35. maddesi anlamında kıymet oluşturmasını sağlayabilecek unsurlardan biri,

bu talebi destekleyen yerleşik içtihat gibi bir hukuksal temelin bulunmasıdır. Ancak sırf bir yargı yerine başvurularak dile getirilen talepler yeterli temel sağlamaktan uzaktır. Önemli olan, bahsedilen hukuki dayanağın Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında sağlanan güvenceyi aktif hale getirebilecek yeterlilikte olmasıdır (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Kopecky/Slovakya, B. No: 44912/98, 28/9/2004, § 52; Draon/Fransa [BD], B. No: 1513/03, 6/10/2005, § 68; Maurice/Fransa [BD], B. No: 11810/03, 6/10/2005, § 66; Özden/Türkiye, B. No: 11841/02, 3/5/2007, § 27).

37. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca, başvurucu tarafından hakkın mevcudiyeti veya bu yönde meşru bir beklentinin bulunduğu ortaya konulmalıdır.

38. Başvurunun konusu, başvurucunun daha önce tahakkuk etmiş olan emekli aylığı veya bu aylığın miktarından öte, bu aylığa daha önce yapılması gerekirken yapılmadığını iddia ettiği artış oranından kaynaklanan fark nedeniyle oluşan alacak hakkına ilişkin beklentilerinin karşılanmamasıdır. Mülkiyet hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 35. maddesinin, belirli bir miktar emekli aylığı almaya ilişkin olarak bireylere talep hakkı sağlamadığı açıktır. Ancak bu yöndeki bir talebin, kanuni düzenleme ve içtihatlarda yeterli dayanağa sahip olması halinde, Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülk oluşturduğu kabul edilebilir. Bir başka ifadeyle mülk edinme yönündeki bir beklenti, ancak hukuken belli bir dayanağa sahip olduğu takdirde, belli koşullar altında mülk olarak nitelendirilebilir. Aynı doğrultuda, hukuk sistemi bireylere sosyal güvenlik hakkı ve buna ilişkin menfaatleri sağlamaya yönelik düzenlemeler içerdiği takdirde bu konuda bir mülkiyet hakkı oluşmakta, yargısal içtihatlara paralel olarak, ilgili mevzuatın aradığı şartları yerine getiren bireyin, Anayasa'nın 35. maddesi kapsamına giren mülkiyetle ilgili bir menfaatinin doğduğunun kabulü gerekmektedir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Arras ve Diğerleri/İtalya, B. No: 17972/07, 14/2/2012, § 76; Klein/Avusturya, B. No. 57028/00, 3/3/2011, § 41-47). Bu noktada değerlendirilmesi gereken husus, başvurucunun aylığına yapılması gerektiğini iddia ettiği artış oranına ilişkin hukuki beklentisinin, Anayasa'nın 35. maddesi kapsamındaki güvence hükmüne uygulama alanı sağlayacak yeterlilikte olup olmadığıdır.” Karara konu olayda, başvurucunun talebini haklı kılacak istikrar bulmuş Yargıtay kararları olduğundan, talep mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilebilmiştir.

Somut, başvuruya konu talebin de yukarıda kararda belirtilen kriterler açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Başvurucunun Anayasa m. 35 ve 1. Numaralı Protokolün 1. maddesi anlamında mülkiyet hakkının bulunup bulunmadığı incelendiğinde, başvurucunun iddia ettiği hakkın halen mevcut bir hak olduğu söylenemez; keza iddia edilen özel hizmet tazminatının % 145 oranında ödenmeye devam etmesi gerektiği yönünde bir kanun hükmü de mevcut değildir. Yukarıda belirtildiği üzere, 4046 sayılı Kanunun 22. maddesi söz konusu tazminatın üç yıl süre ile ödenmesini kabul etmiş, somut olayda da üç yıllık süre dolmuştur. O nedenle tazminatın aynı şekilde ödenmeye devam edeceği konusunda bir kanun hükmünün mevcudiyetinden söz edilemez. Başvurucunun iddia ettiği hakka temel teşkil eden ve o nedenle mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmesini sağlayacak yargısal bir karar olmadığı gibi, idari bir karar da mevcut değildir. Ayrıca, başvurucuya % 145 oranında özel hizmet tazminatı ödenmesine devam edilmesini haklı kılacak ve bu konuda haklı bir beklenti oluşturacak içtihattan da bahsetmek mümkün değildir.

Görüldüğü gibi başvurucunun iddia ettiği hakkın, mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmesini mümkün kılacak herhangi bir hukuki dayanak mevcut olmayıp, sadece başvurucu tarafından idari yargıda açılan ve reddedilen bir dava bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen nedenlerle, başvurucunun Anayasa m. 35 ve 1 Numaralı Protokolün 1. maddesi anlamında mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilebilecek bir hakkı mevcut olmamasına rağmen, başvurucu tarafından iddia edilen özel hizmet tazminatının %145'ten % 75'e indirilmesi nedeniyle uğradığı maddi kaybın mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilemeyeceği kanaatinde olduğumdan çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Erdal TERCAN

TANJU TAŞ

B. No: 2014/9052 | Karar tarihi: 11.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/9052

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TANJU TAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/9052)

Karar Tarihi: 11/12/2014

R.G. Tarih-Sayı: 12/5/2015-29353

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör Yrd. : Hikmet Murat AKKAYA

Başvurucu : Tanju TAŞ

Vekili : Av. Recep SELÇUK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, askerlik hizmetini yaparken yaralanması nedeniyle, ilgili idare hakkında açtığı tam yargı davasında reddedilen maddi ve manevi tazminat miktarları üzerinden vekâlet ücreti belirlenmesi sebebiyle hak arama hürriyetinin engellendiğini ileri sürmüş ve karar düzeltme talebinin reddedilmesi sonucunda para cezasına hükmedilmesinin Anayasa'ya aykırı olduğunu iddia ederek hükmedilen miktarların yasal faiziyle birlikte geri ödenmesini talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 10/6/2014 tarihinde Edirne İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca 30/9/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik

incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 14/11/2014 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 18/11/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Bitlis'in Güroymak ilçesinde Jandarma Asayiş Komd.Bl.K.lığı emrinde görevli olarak vatani hizmetini yaparken, 23/8/2009 tarihinde PKK terör örgütüne karşı gerçekleştirilen bir operasyonda mevziinden izinsiz ayrılması üzerine aynı bölgede görevli asker ve korucular tarafından, terörist sanılarak açılan dost ateşi sonucu yaralanmıştır.

8. Başvurucunun yaralanması olayı ile ilgili olarak yapılan adli tahkikat sonrası, olayın bilinçli taksirle gerçekleşmemiş olduğu kanaatine varılmış ve başvurucu ile olay sırasında yaralanan diğer mağdurun şikayet etmemesi sebebiyle Güroymak Cumhuriyet Başsavcılığının 11/1/2010 tarih ve 2010/6 sayılı karar numarasıyla şüpheliler hakkında “Kovuşturma Yapılmasına Yer Olmadığına” dair karar verilmiştir.

9. Yaklaşık 10,5 ay hava değişimini müteakip, Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA) Sağlık Kurulunun 13/8/2010 tarih ve 3200 sayılı raporuyla başvurucu hakkında askerliğe elverişli olmadığına dair rapor düzenlenmiştir.

10. Başvurucu, 1/6/2011 tarihinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) açtığı davada, meydana gelen olay sebebiyle zararlarının tazmini için kendisine 3/11/1980 tarih ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında herhangi bir "nakdi tazminatın" ödenmediğini belirtmiş ve 190.000 TL. maddi, 60.000 TL. manevi olmak üzere toplam 250.000 TL. tazminatın olay tarihinden itibaren oluşan yasal faiziyle birlikte davalı idareye ödettirilmesine duruşma yapılmaksızın karar verilmesini talep etmiştir.

11. Başvurucu, aynı dilekçesinde adli yardım talebinde bulunmuştur. AYİM İkinci Dairesinin 22/6/2011 tarih ve E.2011/857 sayılı kararı ile başvurucunun adli yardım talebi kabul edilmiştir.

12. Başvuru dosyası kapsamından ve UYAP kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla; Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı (SGK) Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Primsiz Aylıklar Daire Başkanlığı’nın Jandarma Genel Komutanlığı'na 9/3/2012 tarihinde yazdığı bilgilendirme yazısında, başvurucuya SGK tarafından 1/11/2010 tarihinden itibaren 985,59 TL bağlanan 6. derece TSK vazife malulü aylığının 1/1/2012 tarihinden itibaren 1.100,00 TL'ye yükseltilmiş olduğu bilgisi yer almakta; bununla beraber başvurucu, bireysel başvuru dilekçesinde açılan dava devam ederken 9/3/2012 tarihinde vazife malullüğü maaşı bağlandığını iddia etmektedir.

13. Davacının yaralanmasına ilişkin olayın 2330 sayılı Kanun kapsamında bulunması nedeniyle, Jandarma Genel Komutanlığı Nakdi Tazminat Komisyonunun 7/9/2012 tarih ve 2012/208 numaralı kararıyla başvurucuya 17.002,39 TL tutarında "nakdi tazminat" ödenmiştir

14. Başvurucunun maddi zararlarının tespiti için resen seçilen bilirkişilerce tanzim edilen 7/3/2013 tarihli raporda, 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un 6. maddesi göz önünde tutularak başvurucunun aldığı nakdi tazminatın mahsubundan sonra 5.246,00 TL. maddi tazminat hak edişinin mevcut olduğu belirtilmiştir. Derece Mahkemesi kararından taraflara tebliğ edilen bu bilirkişi raporuna karşı herhangi bir itiraz ileri sürülmediği anlaşılmaktadır.

15. Yapılan yargılama sonucunda, AYİM İkinci Dairesinin 6/11/2013 tarih ve E.2011/857, K.2013/1277 sayılı kararı ile dava kısmen kabul edilmiş ve başvurucuya yasal faizi ile 5.246,00 TL maddi ve takdiren 6.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir.

16. Aynı kararda yargılama giderleri bakımından ise, 2/11/2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 14. maddesi uyarınca, reddedilen maddi ve manevi tazminat miktarları üzerinden hüküm tarihinde yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 10. ve 12. maddeleri uyarınca 16.735,00 TL vekalet ücretinin başvurucudan alınarak davalı idareye verilmesine hükmedilmiştir.

17. Başvurucunun AYİM'e yapmış olduğu karar düzeltme istemi aynı Dairenin 7/5/2014 tarih ve E.2014/792, K.2014/666 sayılı ilamı reddedilerek karar aynı tarihte kesinleşmiş ve bu karar başvurucuya 3/6/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu, 10/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

19. 659 sayılı KHK'nin "Davalardaki temsilin niteliği ve vekâlet ücretine hükmedilmesi ve dağıtımı" kenar başlıklı 14. maddesi şöyledir:

"(1) Tahkim usulüne tabi olanlar dahil adli ve idari davalar ile icra dairelerinde idarelerin vekili sıfatıyla hukuk birimi amirleri, muhakemat müdürleri, hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından yapılan takip ve duruşmalar için, bu davaların idareler lehine neticelenmesi halinde, bunlar tarafından temsil ve takip edilen dava ve işlerde ilgili mevzuata göre hükmedilmesi gereken tutar üzerinden idareler lehine vekalet ücreti takdir edilir.

…"

20. 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un 6. maddesi şöyledir:

"Bu Kanun hükümlerine göre ödenecek nakdi tazminat ile bağlanacak emekli aylığı uğranılan maddi ve manevi zararların karşılığıdır.

Yargı mercilerinde maddi ve manevi zararlar karşılığı olarak kurumların ödemekle yükümlü tutulacakları tazminatın hesabında bu kanun hükümlerine göre ödenen nakdi tazminat ile bağlanmış bulunan aylıklar gözönünde tutulur."

21. 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı

Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesi ile 4/7/1972 tarihli ve 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 46. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen cümle şöyledir:

"Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."

22. 18/6/1937 tarihli ve 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 442. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Tashihi karar talebi esbabı mezkureye mutabık görülmezse arzuhalin reddine ve mustedii tashihten yüz liraya kadar cezayı nakdi alınmasına ve muvafık ise kabulüne karar verilir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 11/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 10/6/2014 tarih ve 2014/9052 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu, dava açıldıktan sonra yürürlüğe giren 659 sayılı KHK'nin uygulanması nedeniyle vekâlet ücreti ödemek zorunda bırakıldığını, dava sonucu hiç tazminat alamadığını, dava açıldıktan sonra vazife malullüğü maaşı bağlandığında ret olunan maddi tazminat tutarları yönünden davalı idare lehine vekâlet ücreti hükmedilmediğine dair birçok AYİM kararı bulunduğunu, ancak AYİM'in kendi içtihatlarına aykırı karar verdiğini, Anayasa Mahkemesince bu konuyla ilgili olarak 23/1/2014 tarihinde 2013/841 numaralı dosya hakkında verilen kararın karar düzeltme dilekçesinde belirtildiğini, buna rağmen karar düzeltme talebinin de oyçokluğuyla reddedildiğini, mevcut kararla Anayasa'da tanımlanan "hak arama hürriyeti"nin engellediğini ileri sürmüştür.

25. Başvurucu ayrıca, eğer davalı idare lehine vekâlet ücreti çıkarılacaksa bile, dava açıldıktan sonra idarece ödenen nakdi tazminatın ret olunan tazminat miktarından mahsup edilerek kalan tutar üzerinden davalı idare lehine vekâlet ücreti çıkarılması gerektiğini belirttiğini, karar düzeltme sonucunda ise para cezası ile cezalandırıldığını, bunun dayanağı olan kanun maddelerinin iptalinin gerektiği, ayrıca subay üyelerin mahkeme heyetinde yer almasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüş, sonuç olarak 16.735 TL vekalet ücreti ile karar düzeltme sonucu talebinin reddedilmesi nedeniyle ödemek zorunda bırakıldığı 226 TL para cezasının hukuka aykırı olduğunu ve AYİM'deki heyette yer alan üyelerden ikisinin subay üye olması dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini belirterek hak ettiği maddi ve manevi tazminatların yasal faiziyle birlikte ödettirilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Bağımsız Olmadığı İddiası

26. Başvurucu, subay sınıfından olan üyelerin görev süresinin hâkimlik teminatı ve yargı bağımsızlığına aykırılık teşkil ettiğini, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini belirtmiştir.

27. Anayasa Mahkemesi tarafından bu konu daha önce incelenirken belirtildiği üzere,

AYİM'in oluşumu, statüsü ve görevleri Anayasa ve ilgili Kanun'da hüküm altına alınmıştır. AYİM'e atanan askeri hâkimlerin bağımsızlığının Anayasa ve ilgili Kanun hükümleri ile garanti altına alındığı, atanma ve çalışma usulleri yönünden, askeri hâkimlerin bağımsızlıklarını zedeleyecek bir hususun olmadığı, kararlarından dolayı idareye hesap verme durumunda bulunmadıkları, disipline ilişkin konuların AYİM Yüksek Disiplin Kurulunca incelenip karara bağlandığı görülmektedir (B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 29). Diğer yandan, sınıf subayı üyelerin en fazla dört yıllık bir süre ile görev yapmaları, disiplin konularında Disiplin Kuruluna tabi kılınmaları, görev süreleri zarfında idari veya askeri yetkililerce herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmamaları, bu subayların idareye karşı bağımsızlıklarını güçlendirmiştir (B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 30; benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Mustafa Yavuz ve Diğerleri/Türkiye, B. No: 29870/96, 25/5/2000; Bek/Türkiye, B. No: 23522/05, 20/4/2010).

28. Bu karardan ayrılmayı gerektirecek herhangi bir yönü bulunmayan başvurucunun bu bölümdeki iddialarının, açıklanan nedenlerle, "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Vekalet Ücretine İlişkin Olarak Hak Arama Özgürlüğünün İhlal Edildiği İddiası

29. Başvurucu, haksız çıkan tarafın nispi vekâlet ücreti ödemek zorunda olmadığı bir dönemde dava açtığını, dava devam ederken yürürlüğe giren 659 sayılı KHK'daki düzenleme nedeniyle öngörmediği bir şekilde vekâlet ücreti ödemeye mahkûm edildiğini, hak arama özgürlüğünün engellendiğini iddia etmiştir.

30. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü ve 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası hükümlerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun esasının incelenmesi mümkün değildir (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa'da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin, Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekir (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22).

32. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

33. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"1. Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. …"

34. Asker kişilerin, askeri idarenin eylem ve işlemlerinden doğan kişisel zararlarının

tazmini, Sözleşme'nin 6. maddesinde ifade edilen "medeni hak ve yükümlülükler" kavramı içerisinde yer almakta olup bu tür uyuşmazlıkların Anayasa ve Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkının koruma alanı kapsamında yer aldığı konusunda tereddüt yoktur.

35. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde, mahkemeye erişim hakkına açıkça yer verilmemişse de maddenin (1) numaralı fıkrasındaki "herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, ... bir mahkeme tarafından davasının... görülmesini istemek hakkı..." ifadeleri çerçevesinde ve hakkın doğası gereği mahkemeye erişim hakkını da kapsadığının kabulü gerekir.

36. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hale getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

37. Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak mutlak bir hak olmayıp, sınırlandırılabilen bir haktır. Bununla birlikte getirilecek sınırlandırmaların, hakkın özünü zedeleyecek şekilde kısıtlamaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması ve başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerekir (B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38).

38. Kamu otoriteleri yargının idaresini sağlamak ve iş yükünü azaltmak amacıyla, hakkın kötüye kullanılmasını engellemeyi hedefleyen bazı yaptırımlar öngörebilirler. Bu tür düzenlemeler, bireylerin mahkemeye erişimini engelleyecek ölçüde ağır yaptırımlar içermediği sürece mahkemeye erişim hakkının ihlali olarak değerlendirilemez (benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Maillard/Frasa, B. No: 35009 /02, 6/12/2005, §§ 35-37).

39. Bu kapsamda hukuka aykırı olarak vekâlet ücreti ödediği yönündeki iddia açıkça dayanaktan yoksun değildir. Kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden görülmeyen başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Karar Düzeltme Talebinin Reddedilmesi Sonucunda Para Cezasına Hükmedilmesi Nedeniyle Hak Arama Özgürlüğünün İhlal Edildiği İddiası

40. Başvurucu ayrıca karar düzeltme sonucunda para cezası ile cezalandırıldığını, bunun dayanağı olan kanun maddelerinin iptalinin gerektiğini de ileri sürmüştür.

41. Somut olayda, başvurucunun savunmaları ile iddiaları, karar düzeltme safhasından önce adil yargılanma hakkının bir gereği olarak incelenmiş ve başvurucu karar düzeltme isteminde bulunmuş, AYİM tarafından karar düzeltme istemleri reddedilerek başvurucu aleyhine 226,00 TL para cezası hükmedilmiştir.

42. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla karar düzeltme istemlerinin reddi halinde uygulanan ve yüksek miktarlı olmayan cezalar başvurucular üzerinde aşırı bir yük oluşturmadığı gibi, bu yola başvurulmasını imkânsız hale getirmediği veya aşırı derecede zorlaştırmadığından mahkemeye erişim hakkının ihlali iddiası kabul edilemez. (B. No: 2012/603, 20/2/2014, § 36).

43. Açıklanan nedenlerle karar düzeltme isteminin reddine karar verilmesi üzerine, başvurucu aleyhine para cezasına hükmedilmesinin açık bir ihlal niteliğinde olmadığı

anlaşıldığından, başvurucunun bu yöndeki iddiası “açıkça dayanaktan yoksun” bulunmuştur. Başvurucunun iddialarına yönelik bu kısmının kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

44. Başvurucu ilgili kanunların yanlış uygulanması sonucu kendilerine hükmedilen tazminattan daha yüksek miktarda avukatlık ücretine hükmedildiğini belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

45. Bakanlık başvurucunun bu kısımda yer alan iddialarına ilişkin verdiği görüşünde 7/11/2013 tarih ve 2012/660 numaralı dosya ile ilgili verilen karara atıf yaparak Anayasa Mahkemesinin bu tür şikâyetlerin incelenmesinde göz önüne alınacak kriterleri belirlediğini söylemiştir.

46. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Dava sonucundaki başarıya dayalı olarak taraflara vekâlet ücreti ödeme yükümlülüğü öngörülmesi bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik bir sınırlama oluşturur. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hale getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez. Dolayısıyla davayı kaybetmesi halinde başvurucuya yüklenecek olan vekâlet ücreti bu çerçevede değerlendirilmelidir (B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38 - 39).

47. Buna karşılık bir hukuki uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyan başvuruculara, reddedilen dava konusu miktar üzerinden hesaplanan vekâlet ücretini karşı tarafa ödemeye mahkûm edilmeleri ihtimali veya olgusu, belirli dava koşulları çerçevesinde mahkemeye başvurmalarını engelleme ya da mahkemeye başvurmalarını anlamsız kılma riski taşımaktadır. Bu çerçevede, davanın özel koşulları çerçevesinde masrafların makullüğü ve orantılılığı, mahkemeye erişim hakkının asgari sınırını teşkil etmektedir (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 54).

48. Başvurucu lehine hükmedilen tazminat tutarından daha fazla nispi vekâlet ücretinin başvurucudan tahsiline karar verilmesi ve bu şekilde başvurucunun mahkemeye başvurmasının ve dava sonucunda lehine tazminata hükmedilmesinin önemli ölçüde anlamını yitirmiş olması, ihlal iddiasının özünü oluşturmaktadır.

49. Başvurucunun tam yargı (tazminat) davasını açtığı 1/6/2011 tarihi itibarıyla yürürlükteki usul hükümlerinde, dava dilekçesinde belirtilen talep konusu miktarın sonradan ıslah yoluyla değiştirilmesine veya dava sonucunda haksız çıkan davacının, her halükarda davalı idare lehine, reddedilen miktar üzerinden nispi vekâlet ücreti ödemesini öngören bir düzenleme bulunmamaktadır.

50. Dava sonucundaki başarıya dayalı olarak taraflara vekâlet ücreti ödeme yükümlülüğü öngörülmesi de bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik bir sınırlama oluşturur. Böyle bir sınırlamanın meşru görülebilmesi için kamu yararı ile birey hakkı arasında makul bir dengenin gözetilmiş olması gerekir. Başvuru konusu olayda dava açıldıktan sonra 2/11/2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 659 sayılı KHK ile idarenin taraf olduğu davaların, idarenin bünyesinde görev yapan kadrolu hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından takibi öngörülmüş olup, davanın reddi halinde idare lehine vekalet ücretine hükmedilmesi düzenleme altına alınmıştır.

51. Tazminat alacağının miktarı, ancak bilirkişi incelemesi ve benzeri araştırmalardan sonra mahkemenin takdir yetkisi çerçevesinde belirlenebilen bir olgudur. Tazminat müessesesinin bu özelliği gereği, hak kazanılan tazminat miktarının dava açılmadan önce tam olarak bilinmesi veya öngörülmesi mümkün değildir. Dava açılması aşamasında karşı karşıya kalınan bu belirsizliğin, talep miktarının sonradan düzeltilmesi (ıslah) yoluyla aşılması da 1602 sayılı Kanun gereği 11/4/2013 tarihi öncesinde mümkün olmadığından, hak kaybına uğramak istemeyen davacılar için, tazminat taleplerine ilişkin miktarları yüksek tutmaktan başka seçenek bulunmamaktadır.

52. Başvurucu da bu şartlar altında düzenlediği 1/6/2011 tarihli dilekçe ile idare aleyhine tam yargı davası açarak 190.000,00 TL maddi, 60.000,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. AYİM önündeki davalarda haksız çıkan davacı aleyhine ve davalı idare lehine vekalet ücreti ödenmesine ilişkin 659 sayılı KHK'nin 14. maddesindeki düzenleme, 2/11/2011 tarihinde yürürlüğe girmiş ve bu düzenlemeyi dikkate alan AYİM de başvurucu lehine 5.246,00 TL. maddi ve 6.000,00 TL. manevi tazminata hükmettikten sonra başvurucunun, reddedilen fazlaya ilişkin tazminat talepleri üzerinden davalı idareye 16.735,00 TL. vekalet ücreti ödemesine karar vermiştir.

53. Görüldüğü üzere meydana gelen olay sebebiyle, kazanılan 5.246,00 TL maddi tazminat ile nakdi tazminat miktarları (17.002,39 TL) birlikte düşünüldüğünde, sonuç olarak başvurucu maddi zarar açısından ancak 5.513,39 TL'lik kısma kavuşabilmiştir. Bu nedenle AYİM'in tazminata ilişkin bu kararının etkili bir sonuç doğurmadığı, başvurucunun tazminat alacağının önemli bir kısmından mahrum kaldığı ve bu durumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğunda kuşku yoktur.

54. Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte, bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da, Anayasanın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılması da mümkün olabilir. Dava açma hakkının kapsamına ve kullanım koşullarına ilişkin bir kısım düzenlemelerin hak arama özgürlüğünün doğasından kaynaklanan sınırları ortaya koyan ve hakkın norm alanını belirleyen kurallar olduğu açıktır. Ancak bu sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz (AYM, E.2010/83, K.2012/169, K.T. 1/11/2012). AİHM de mahkemeye erişim hakkının dayanağı olan Sözleşme'nin 6. maddesinde adil yargılanma hakkın sınırlandırılması rejimi düzenlenmemiş olmasına rağmen, bunun hiçbir surette mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılamayacağı anlamını taşımadığını, hakkın niteliği gereği, mahkemeye erişim konusunda devletin bir takım sınırlama ve düzenlemeler yapmasının kaçınılmaz olduğunu kabul etmektedir. Ancak, bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklenmemiş olması gerekir (bkz. Ashingdane/Birleşik Krallık, B. No: 8225/78, 28/5/1985, § 57).

55. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili

maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

56. 659 sayılı KHK’nin 14. maddesi ile tahkim usulüne tabi olanlar dâhil adli ve idari davalar ile icra dairelerinde idarelerin vekili sıfatıyla hukuk birimi amirleri, muhakemat müdürleri, hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından yapılan takip ve duruşmalar için, bu davaların idareler lehine neticelenmesi halinde, bunlar tarafından temsil ve takip edilen dava ve işlerde, ilgili mevzuata göre hükmedilmesi gereken tutar üzerinden idareler lehine vekâlet ücretinin takdir edileceği düzenlenmiştir. Bu süreçte, düzenleme öncesi hukuki duruma göre dava açan kişiler, reddedilen dava konusu miktar üzerinden nispi vekâlet ücreti ödeme zorunluluğu ile karşı karşıya kalmışlardır. Söz konusu düzenleme öncesinde AYİM’de açılan tam yargı davalarında belli koşullarda reddedilen kısım üzerinden nispi vekalet ücretine hükmedilmesi mümkün ise de sözü edilen düzenleme ile kaybedilen her dava açısından idare lehine vekalet ücretine hükmedilmesi kural haline getirilmiştir. (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 60).

57. Taraflardan birinin yargılamadaki başarı oranına göre kazanılan veya kaybedilen değer oranında lehine veya aleyhine mahkeme masraflarının hükmedilmesine yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 61).

58. Ancak, yukarıda da ifade edildiği üzere, bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklenmemiş olması gereklidir. (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 62).

59. 659 sayılı KHK’nin genel gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

“…

İdarelerin taraf oldukları uyuşmazlıkların; tarafların hak ve menfaatlerinin eşit ve dengeli olarak değerlendirilerek, adil ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesi, idarelerin taraf oldukları davaların; usul ekonomisine uygun olarak, imkânlar ölçüsünde idarelerin bünyesinde görev yapan kadrolu hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından takibi, davaların takibinde, mahkeme kararlarının hukuka uygun olarak, adil, süratli ve en az masrafla verilebilmesine yardımcı olunması ilkeleri getirilmektedir.

…

Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin taraf olduğu adli davaların başka bir idarenin bünyesinde takibinden kaynaklanan zaman ve kırtasiye israfının önüne geçilmesi, davaların kural olarak her idarenin bünyesindeki görevliler tarafından takibi sayesinde gerekli koordinasyon ve işbirliğinin daha iyi sağlanması, davaların takibinde konusuna göre uzmanlaşma sağlanarak verimin artırılması öngörülmektedir.

… Bu kapsamda; genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri ile özel bütçeli idarelerin tamamına kendi dava ve icra işlerini, kendi bünyelerinde istihdam edecekleri hukuk müşavirleri ve avukatları aracılığıyla takip etme imkanı getirilmektedir. Belli idarelerin birbirlerinden avukatlık hizmeti alabilmelerine imkan sağlanmakta ayrıca idarelere, dava ve

icra işlemlerinde serbest avukatlardan ve avukatlık ortaklıklarından, hizmet satın alma imkanı getirilmektedir.

...”

60. 659 sayılı KHK’nin 14. maddesinin gerekçesi şu şekildedir:

“Madde ile, idarelerin taraf olduğu her türlü dava ve icra takibi sonrasında takibin idare lehine sonuçlanması halinde idare lehine vekalet ücreti takdir edilmesi yönünde düzenleme yapılmaktadır. Yapılan düzenlemeyle; artık idarelerin davaları ve icra işlemlerini avukatla takip edip etmediğine bakılmaksızın, davaların idarelerin lehine sonuçlanması halinde vekalet ücretine hükmedilmesi öngörülmekte böylece bu konuda davalarını avukatla takip etmeyen idareler aleyhine oluşan aleyhe ve tarafların eşitliğine uygun düşmeyen durum ortadan kaldırılmaktadır. Ayrıca madde ile, tahsil edilen vekalet ücretlerinin dağıtımına dair usul de yeniden düzenlenerek netleştirilmektedir.”

61. Belirtilen düzenlemenin, yukarıda nakledilen gerekçelerde de ifade edilen hukuk hizmetlerinde etkililik ve uzmanlaşma ile kamu yararının sağlanmasına yönelen amacı dikkate alındığında müdahalenin meşru bir amacının olmadığı söylenemez. Bu çerçevede, talep konusunun reddedilen kısmının belirli bir oranının karşı tarafa vekâlet ücreti olarak ödenmesi yükümlülüğü öngörülmesi tek başına mahkemeye erişim hakkını ihlal eden bir müdahale olarak nitelendirilemez.

62. Ancak somut olayın koşulları bir bütün halinde değerlendirildiğinde, başvurucunun maddi durumunun elverişsiz olması nedeniyle lehine adli yardım kararı verildiği, ayrıca dava açıldığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak amacıyla talebini yüksek tuttuğu, bilirkişi raporunun nakdi tazminat tutarını göz önüne alarak hesapladığı, tespit edilen maddi tazminat tutarı ile beraber başvurucu hak kazandığı tazminatın yaklaşık 3/4’ünü vekâlet ücreti adı altında davalı idareye geri ödemek zorunda bırakıldığı ve açılan tazminat davasının bu şekilde başvurucu açısından anlamsız hale geldiği dikkate alındığında yapılan müdahalenin ölçülü olduğu söylenemez.

63. Belirtilen nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

64. 6216 sayılı Kanun’un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

65. Başvuru konusu olayda, tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığından salt ihlalin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 8.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine, karar verilmesi gerekir.

66. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL

harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurucunun,

1. Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin bağımsız olmadığına ilişkin şikâyetinin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün ihlal edildiğine dair şikâyetinin vekâlet ücretine ilişkin bölümünün KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Karar düzeltme talebinin reddedilmesinden sonra para cezası ödemesinin Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünü ihlal ettiğine dair şikâyetinin, "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 8.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

11/12/2014 tarihinde OYBİRLİĞİYLE ile karar verildi.

FATİH UYALIM

B. No: 2012/1025 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2012/1025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATİH UYALIM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2012/1025)

Karar Tarihi: 30/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Elif KARAKAŞ

Başvurucu : Fatih UYALIM

Vekili : Av. Recep SELÇUK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, askerlik görevi sırasında yaralanması nedeniyle ilgili idare hakkında açtığı tam yargı davası sonucunda, reddedilen maddi ve manevi tazminat miktarı üzerinden vekâlet ücreti belirlenmesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmekte ve tazminat talep etmektedir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 6/12/2012 tarihinde Edirne İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, başvurunun kabul edilebilir olduğuna ve esasının incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından, 24/10/2014 tarihinde, başvurunun bir örneğinin görüş için

Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir

5. Bakanlığın 6/11/2014 tarihli yazısı ile benzer nitelikteki başvuruya ilişkin Anayasa Mahkemesi kararına atıfta bulunularak ayrıca görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru dilekçesinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Kırklareli 55. Mekanize Piyade Tugay Komutanlığı emrinde askerlik görevini ifa etmekte iken, 25/9/2010 tarihinde alkol alarak birlikte taşkınlık yapıp suç işleyen iki askere nöbetçi personel tarafından müdahale edilip olayın araştırıldığı sırada bu askerlerin saldırısı sonucu kesici aletle yüzünden yaralanmıştır.

8. Başvurucu, meydana gelen olay nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararların tazmini için Milli Savunma Bakanlığı aleyhine Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) 14/4/2011 tarihinde tam yargı davası açmış, 150.000,00 TL maddi, 100.000,00 TL manevi tazminat ve adli yardım taleplerinde bulunmuştur.

9. AYİM İkinci Dairesinin 4/5/2011 tarih ve E.2011/663 sayılı kararı ile başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

10. Davaya bakan AYİM İkinci Dairesi, başvurucunun maddi zararının tespit edilebilmesi için bilirkişi incelemesi yapılmasına karar vermiş, bilirkişinin 12/4/2012 tarihli raporunda, başvurucunun maddi zararının 8.847,00 TL olduğu belirtilmiştir.

11. AYİM İkinci Dairesi, 16/5/2012 tarih ve E.2011/663, K.2012/535 sayılı kararı ile “tıbbi rapor ve bilirkişi raporu doğrultusunda 8.847,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminatın yasal faizi ile birlikte başvurucuya ödenmesine ve fazlaya ilişkin tazminat taleplerinin reddine, hükmedilen maddi ve manevi tazminat miktarları üzerinden nispi olarak hesap edilen 3.461,64 TL avukatlık ücretinin davalı idareden alınarak başvurucuya verilmesine, 2/11/2011 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 26/9/2011 tarih ve 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname’nin (659 sayılı KHK) 6. ve 14. maddeleri gereğince reddedilen tazminat talepleri üzerinden hesaplanan 12.119,18 TL avukatlık ücretinin başvurucudan alınarak davalı idareye ödenmesine” oyçokluğuyla karar vermiştir. Karşı oy yazısında ise “somut olayda davalı idare tarafından savunmaya ilişkin olarak yapılan işlemlerin tümünün 659 sayılı KHK’nın yürürlüğe girdiği 2/11/2011 tarihinden önceye ait olduğu, bu tarihler itibarıyla savunmayı yapan davalı idare personelinin vekil sıfatının bulunmadığı, 2/11/2011 tarihinden sonra yani davalı idare temsilcilerinin vekil sıfatını haiz oldukları tarihten sonra savunmaya ilişkin olarak yapılan bir faaliyetin bulunmadığı” düşüncesiyle davalı idare lehine vekalet ücreti takdir edilmesi yönünden çoğunluk kararına karşı olunduğu belirtilmiştir.

12. Başvurucu bu karar aleyhine karar düzeltme yoluna başvurmuş ve AYİM İkinci Dairesinin 7/11/2012 tarih ve E.2012/1021, K.2012/991 sayılı kararı ile başvurucunun talebi reddedilmiştir. Bu şekilde başvuru yolları tüketilmiş, anılan ret kararı başvurucuya 22/11/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 6/12/2012 tarihinde, Anayasa Mahkemesine süresi içerisinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. Anayasa'nın 125. maddesinin son fıkrası şöyledir:

"İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür."

15. 659 sayılı KHK'nin "Davalardaki temsilin niteliği ve vekalet ücretine hükmedilmesi ve dağıtımı" kenar başlıklı 14. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

" Tahkim usulüne tabi olanlar dahil adli ve idari davalar ile icra dairelerinde idarelerin vekili sıfatıyla hukuk birimi amirleri, muhakemat müdürleri, hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından yapılan takip ve duruşmalar için, bu davaların idareler lehine neticelenmesi halinde, bunlar tarafından temsil ve takip edilen dava ve işlerde ilgili mevzuata göre hükmedilmesi gereken tutar üzerinden idareler lehine vekalet ücreti takdir edilir."

16. 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesi ile 1602 sayılı Kanun'un 46. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen ve 30/4/2013 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren cümle şöyledir:

"Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 6/12/2012 tarih ve 2012/1025 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, hukuk muhakemesi sisteminde yer alan ıslah müessesesinin, askeri idari yargılama usulü için öngörülmediğini belirterek davanın açıldığı tarihte zarar miktarını tespit etmenin olanaksız olması karşısında herhangi bir hak kaybına uğramamak için tazminat taleplerini zorunlu olarak yüksek tuttuğunu, AYİM tarafından dava açıldığı zaman yürürlükte olmayan bir düzenlemeye dayanılarak, reddedilen miktar üzerinden nispi olarak hesaplanan 12.119,18 TL vekâlet ücreti ödemeye mahkûm edildiğini, böylece lehine hükmedilen maddi ve manevi tazminatın önemli bir bölümünün vekâlet ücreti olarak idareye geri verildiğini, bunun dayanağı olan 659 sayılı KHK'nin 14. maddesinin (1) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğunu belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Başvurucunun, aleyhine hükmedilen vekâlet ücretinin çok yüksek olduğu, dolayısıyla mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmayıp, başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından, bu şikâyet yönünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

20. Başvurucu, ıslah imkânının ve haksız çıkan tarafa nispi vekâlet ücretine hükmedilmesine yönelik bir düzenlemenin olmadığı dönemde dava açtığını ve dava açarken o dönemin

şartlarına göre dava konusu miktarı belirlediğini, dava devam ederken yürürlüğe giren 659 sayılı KHK'deki düzenleme ile öngörmediği bir şekilde vekâlet ücreti ödemeye mahkûm edildiğini, dolayısıyla Mahkemece lehine tazminata hükmedilmesinin önemli ölçüde anlamını yitirdiğini, bu durumun adil yargılanma hakkını kısıtladığını iddia etmiştir.

21. Bakanlık görüşünde, benzer konunun daha önce Anayasa Mahkemesi önüne getirildiği, Mahkemece açıkça dayanaktan yoksun görülerek kabul edilemezlik kararı verildiği, somut başvuru açısından bu kriterlerden ayrılarak farklı bir neticeye ulaşmayı gerektirecek herhangi bir neden bulunmadığından ayrıca görüş sunulmasına gerek görülmediği bildirilmiştir.

22. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hale getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

23. Taraflardan birinin yargılamadaki başarı oranına göre kazanılan veya kaybedilen değer oranında lehine veya aleyhine mahkeme masraflarının hükmedilmesine yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. Ancak, bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklememiş olması gerekir (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 61-62).

24. Dava sonucundaki başarıya dayalı olarak taraflara vekâlet ücreti ödeme yükümlülüğü öngörülmesi de bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik bir sınırlama oluşturur. Böyle bir sınırlamanın meşru görülebilmesi için kamu yararı ile birey hakkı arasında makul bir dengenin gözetilmiş olması gerekir. Başvuru konusu olayda dava açıldıktan sonra 2/11/2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 659 sayılı KHK ile idarenin taraf olduğu davaların, idarenin bünyesinde görev yapan kadrolu hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından takibi öngörülmüş olup, davanın reddi halinde idare lehine vekalet ücretine hükmedilmesi düzenleme altına alınmıştır. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hale getirmedikçe ya da aşırı derecede zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez. Dolayısıyla davayı kaybetmesi halinde başvurucuya yüklenecek olan vekâlet ücreti bu çerçevede değerlendirilmelidir (B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38 - 39).

25. Buna karşılık bir hukuki uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyan başvuruculaların, reddedilen dava konusu miktar üzerinden hesaplanan vekâlet ücretini karşı tarafa ödemeye mahkûm edilmeleri ihtimali veya olgusu, belirli dava koşulları çerçevesinde mahkemeye başvurmalarını engelleme ya da mahkemeye başvurmalarını anlamsız kılma riski taşımaktadır. Bu kapsamda, davanın özel koşulları çerçevesinde masrafların makullüğü ve orantılılığı, mahkemeye erişim hakkının asgari sınırını teşkil etmektedir (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 54).

26. Başvurucunun tam yargı (tazminat) davasını açtığı 14/4/2011 tarihi itibarıyla 1602 sayılı Kanun'da, dava dilekçesinde belirtilen talep konusu miktarın sonradan ıslah yoluyla değiştirilmesine veya dava sonucunda haksız çıkan davacının, her halükarda davalı idare lehine reddedilen miktar üzerinden nispi vekâlet ücreti ödenmesini öngören bir düzenlemenin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

27. Tazminat alacağının miktarı, ancak bilirkişi incelemesi ve benzeri araştırmalardan sonra mahkemenin takdir yetkisi çerçevesinde belirlenebilen bir olgudur. Tazminat müessesesinin bu özelliği gereği, hak kazanılan tazminat miktarının dava açılmadan önce tam olarak bilinmesi veya öngörülmesi mümkün değildir. Dava açılması aşamasında karşı karşıya kalınan bu belirsizliğin, talep miktarının sonradan düzeltilmesi (ıslah) yoluyla aşılması da 1602 sayılı Kanun gereği (§16) 30/4/2013 tarihi öncesinde mümkün olmadığından, hak kaybına uğramak istemeyen davacılar için, tazminat taleplerine ilişkin miktarları yüksek tutmaktan başka seçenek bulunmamaktadır.

28. Başvurucu da bu şartlar altında düzenlediği dilekçe ile idare aleyhine tam yargı davası açarak 150.000,00 TL maddi, 100.000,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. AYİM önündeki davalarda haksız çıkan davacı aleyhine ve davalı idare lehine vekalet ücreti ödenmesine ilişkin 659 sayılı KHK'nin 14. maddesindeki düzenleme, 2/11/2011 tarihinde yürürlüğe girmiş ve bu düzenlemeyi dikkate alan AYİM de başvurucu lehine toplam 28.847,00 TL tazminata hükmettikten sonra başvurucunun, reddedilen fazlaya ilişkin tazminat talepleri üzerinden davalı idareye 12.119,18 TL vekalet ücreti ödemesine karar vermiştir.

29. Buna göre, başvurucunun dava açtığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak amacıyla talebini yüksek tuttuğu, hak kazandığı toplam 32.308,00 TL tazminat ve vekâlet ücreti karşısında 12.119,18 TL de bir vekâlet ücreti ödeme yükümlülüğü altına girdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, başvurucunun dava açtığı tarihten sonra, 659 sayılı KHK'nin 14. maddesi ile yapılan düzenleme uyarınca, reddedilen dava konusu miktar üzerinden nispi vekâlet ücreti ödeme zorunluluğu ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir.

30. Dava devam ederken başvuruculara aleyhine yapılan bu değişikliğin, başvurucular tarafından önceden öngörülmesi beklenilemez. Bununla birlikte, anılan bu düzenlemenin tek başına mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği de söylenemez. Bu durumda, düzenleme sonucu gerçekleşen müdahalenin ölçülü olup olmadığının da incelenmesi gerekir.

31. Somut olayın koşulları bir bütün halinde değerlendirildiğinde, başvurucunun maddi durumunun elverişsiz olması nedeniyle lehine adli yardım kararı verildiği, ayrıca dava açıldığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak amacıyla talebini yüksek tuttuğu ve hak kazandığı tazminatın 1/3'ünden fazlasını vekâlet ücreti adı altında davalı idareye geri ödemek zorunda bırakıldığı ve açılan tazminat davasının bu şekilde başvurucu açısından büyük ölçüde anlamsız hale geldiği dikkate alındığında yapılan müdahalenin ölçülü olduğu söylenemez.

32. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

33. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

34. Başvuru konusu olayda, tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığından başvurucuya net 8.500,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

35. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 172,50 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.672,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

Başvurucunun,

A. Aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmiş olmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine ilişkin iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahale nedeniyle başvurucuya net 8.500,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 172,50 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.672,50 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

M.I.

B. No: 2012/1268 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2012/1268

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.I. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2012/1268)

Karar Tarihi: 30/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Elif KARAKAŞ

Başvurucu : M. I.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, bir internet sitesinde hakkında çıkan birtakım iddialar üzerine başka bir birime atanması nedeniyle subaylık onur ve şerefinin zedelendiğini, peşinen suçlu kabul edildiğini, hakkında haber çıkan diğer subayların atama işlemine tabi tutulmadığını, ileri sürdüğü hususların Mahkemece göz önüne alınmadığını belirterek Anayasa'nın 10., 17., 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan eşitlik ilkesinin, özel hayata saygı ve adil yargılanma hakları ile masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlallerin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/12/2012 tarihinde İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 27/12/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar

verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu hakkında, İstanbul Atatürk Havalimanı Jandarma Koruma Bölük Komutanlığı görevini yürüttüğü sırada "müteaddit memuriyet görevini sair suretle kötüye kullanmak" ve "müteaddit ast'a müessir fiil" suçlarından dolayı 15/12/2009 tarihinde kamu davası açılmıştır.

6. Söz konusu davanın açılmasından yaklaşık bir yıl sonra ulusal bir gazetede başvurucunun emri altındaki erlere çıplak hijyen kontrolü yapmak suretiyle "müteaddit memuriyet görevini sair suretle kötüye kullanmak" suçundan yargılandığı davaya ilişkin savcılık iddianamesindeki bazı ayrıntılara yer veren bir haber yayınlanmıştır. Bu haberden yaklaşık altı ay sonra başvurucu 2011 yılı genel atamalarıyla İstanbul İl Jandarma Komutanlığı KOM Şube Müdürlüğü Mali Suçlar Kısım Amirliğine atanmıştır.

7. Anılan birimdeki görevini sürdürmekte iken 29/9/2011 tarihinde, mahkeme kararıyla erişimi engellenmiş olan bir internet sitesinde hakkında devam eden yargılamaya ilişkin ve başvurucuya yönelik ağır isnatlar içeren ifadelere yer verilmesi üzerine başvurucu 30/9/2011 tarihli işlemle İstanbul İl Jandarma Komutanlığı Hrk.Eğt.Şb.Md.lüğü Bilgi Destek Kısım Amirliği görevine atanmıştır.

8. Başvurucunun, söz konusu atama işleminin iptali istemiyle açtığı dava, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Birinci Dairesinin 15/5/2012 tarih ve E.2011/1617, K.2012/628 sayılı kararıyla reddedilmiştir. Kararın gerekçe kısmı şöyledir:

“… İdare, atama işlemini tesis ederken ‘hizmetin aksatılmadan yürütülmesi’ ilkesini gözetmek durumundadır. Dolayısıyla hizmetin gerektirdiği yani idari asayiş ve zaruri nedenlerin mevcut olması durumunda garnizon hizmet süresine ve genel atama dönemine bağlı kalınmaksızın kişinin görevinden alınıp başka bir garnizona ya da göreve atanması mümkündür.

Yasal ve idari düzenlemelerde hizmetin zorunlu kıldığı durumların (idari, asayiş ve zaruri sebeplerin) neler olduğu belirtilmediğinden bunların hukuki ve maddi olay olarak ne zaman gerçekleşmiş sayılacağı ve böylece atama işlemi tesis etmenin gerekip gerekmediği konusunda idareye takdir yetkisi tanındığı açıktır. Kuşku yok ki, diğer bütün kamusal yetkilerde olduğu gibi idarenin takdir yetkisi de kamu yararı amacı ve hizmet gerekleriyle sınırlı bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen açıklamalar ışığında dava konusu işlem değerlendirildiğinde, davacı hakkında İstanbul Atatürk Hava Limanı J. Koruma Bl. K.lığı görevini yürüttüğü esnada İstanbul 3. Kor. K.lığı As. Savcılığının 15/12/2009 tarih ve 2009/745 -1121 E-K sayılı iddianamesiyle ‘2008 yılı ve 2009 yılı Temmuz ayına kadar’ suç tarihlerinde ‘müteaddit memuriyet görevini sair suretle kötüye kullanmak’ ve ‘müteaddit ast’a müessir fiil’ suçlarından dolayı kamu davası açıldığı ve yargılamasının devam etmekte olduğu; davacının ‘müteaddit memuriyet görevini sair suretle kötüye kullanmak’ suçuna konu eylemlerinin niteliği ve niceliği ile bahse konu eylemlerine ilişkin olarak davalı idare savunması ekinde yer alan ve bazı internet sitelerinde çıktığı anlaşılan haber ve isnatlar nazara alındığında, vatandaşlarla sürekli muhatap olmayı gerektiren ve aktif bir görev yeri olan bulunduğu

KOM Şb Müdürlüğü Mali Suçlar Kısım Amirliği görevine devam etmesi hizmet açısından önemli sakıncalar doğuracağı değerlendirilen davacının, 'hizmetin aksatılmadan yürütülmesi' çerçeve normu dikkate alınmak suretiyle atama işlemine tabi tutularak aynı garnizon ve İl J. K.lığı bünyesinde sınıfına ve rütbesine uygun bir kadro ve görev yeri olan Hrk. Eğt. Şb. Md.lüğü Bilgi Destek Ks. Amirliği görevine atanmasında idarece takdir yetkisinin, takip edilen kamu yararı amacına ve hizmet gereklerine uygun, objektif kıstaslara bağlı kalınarak ve kamu yararı ile kişi yararı arasında bir denge gözetilerek kullanıldığı kanaatine varıldığından tesis edilen atama işleminin hukuka ve mevzuata uyarlı olduğu sonucuna varılmıştır."

9. Başvurucunun karar düzeltme talebi de aynı Dairenin 1/11/2012 tarih ve E.2012/1384, K.2012/1153 sayılı kararıyla reddedilmiştir. Bu karar 22/11/2012 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

10. Öte yandan, başvurucunun, "müteaddit memuriyet görevini sair suretle kötüye kullanmak" suçunu işlediği iddiasıyla hakkında açılan kamu davasında ilk derece Askeri Mahkemesince 26/9/2012 tarihli kararla suçun unsurları itibarıyla oluşmadığı gerekçesiyle beraatına; "müteaddit ast'a müessir fiil" suçundan ise mahkumiyetine karar verilmiştir.

11. Başvurucu tarafından, 11/12/2012 tarihinde süresi içinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. 17/12/1983 tarih ve 18254 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'nin "Atama ve Yer Değiştirmede Uygulanacak Esaslar" başlıklı 183. maddesi şöyledir:

"Jandarma Subay, Astsubay ve Uzman jandarmaların atanma ve yer değiştirmeleri; hizmetin aksatılmadan yürütülmesine bağlı olarak memleketin ekonomik, sosyal, iklim, ulaştırma, kültür ve sağlık durumları ile bunlara benzer yer ve bölge şartları gözönüne alınarak belirlenen bölge ve garnizonlara;

…

Türk Silahlı Kuvvetlerine Mensup Subay ve Astsubayların Atanma ve Yer Değiştirmeleri Hakkındaki Yönetmelik ile buna dayalı olarak çıkartılacak yönerge esaslarına göre yapılır."

13. 18/12/2005 tarih ve 26027 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Subay ve Astsubay Atama Yönetmeliğinin "Atamalarda dikkate alınacak esaslar" başlıklı 14. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Subay ve astsubayların atamaları, hizmetin aksatılmadan yürütülmesi esasına ve hizmet ihtiyacı prensibine uygun olarak aşağıdaki kriterler dikkate alınarak Kuvvet Komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından atama yönergelerinde belirtilen garnizonlar arasında sıra ile yapılır.

…"

14. Anılan Yönetmeliğin "Garnizon hizmet süresinin tamamlanması ilkesi" başlıklı 11. maddesi şöyledir:

"Subay ve astsubayların atandığı garnizonda hizmet süresini tamamlamaları esastır. Subay ve astsubaylar bu Yönetmeliğin 23 ve 24 üncü maddelerde belirtilen sebepler hariç olmak

üzere garnizon değiştirmek suretiyle atamaya tabi tutulmazlar.”

15. Aynı Yönetmeliğin “Garnizon hizmet süresine ve genel atama dönemine bağlı kalınmaksızın atama yapılabilecek haller” başlıklı 23. maddesi şöyledir:

“Aşağıdaki hallerde, genel atama dönemine bakılmaksızın her zaman atama yapılabilir.

…

h) Görev ihtiyaçları,

…

k) Diğer idari, asayiş ve zaruri sebepler.

…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 11/12/2012 tarih ve 2012/1268 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, mahkeme kararıyla kapatılmış bir internet sitesinde şahsına ilişkin hakaretler ve uydurma bilgiler içeren bir haber çıkması üzerine görev yerinden alınarak pasif bir göreve atandığını, peşinen suçlu kabul edildiğini, oysa atanmasına gerekçe gösterilen suçtan beraat ettiğini, söz konusu atama nedeniyle subaylık onur ve şerefinin zedelendiğini, aynı internet sitesinde daha kritik görevlerde bulunan başka subaylar hakkında da iddialar yer almasına rağmen yalnızca kendisinin görev yerinin değiştirilmesinin eşitlik ilkesine aykırı olduğunu, açtığı iptal davası duruşmasında söylediklerinin Mahkemece ciddiye alınmadığını, idarenin ileri sürdüğü hususlar ile Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin kararında dayandığı gerekçeleri maddi delillerle çürüttüğü halde davanın aleyhine sonuçlandığını belirterek Anayasa’nın 10., 17., 36. ve 38. maddelerinde düzenlenen haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

18. Başvurucu, mahkeme kararıyla erişimi engellenmiş olan bir internet sitesinde hakkında yer alan uydurma isnatların akabinde pasif bir göreve atandığını, dolayısıyla bu isnatların doğru olma ihtimaline binaen başka bir göreve atandığı izleniminin oluşmasına neden olunduğunu, söz konusu atama nedeniyle subaylık onur ve şerefinin zedelendiğini belirterek Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

20. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.”

21. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi şöyledir:

"1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

22. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü ve 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkraları uyarınca, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiğini iddia eden kişilere Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı tanınmıştır.

23. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre Mahkemece açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemez olduğuna karar verilebilir. Başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, iddialarının salt kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 20).

24. Başvurucu tarafından, hakkındaki uydurma isnatlara dayanılarak daha pasif bir göreve atanması nedeniyle onur ve şerefinin zedelendiği ileri sürülmüştür. Kişisel kimliğin ve manevi bütünlüğün bir parçasını oluşturan şeref ve itibarın korunması hakkı, Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “manevi varlık” ve AİHS'in 8. maddesinde yer alan özel yaşama saygı hakkı kapsamındadır (bkz. Axel Springer AG/Almanya [BD], B. No. 39954/08, 7/2/2012 §83; Haralambie/Romanya, B. No. 21737/03, 27/10/2009 §79; Özpınar/Türkiye, B. No. 20999/04, 19/10/2010 §47).

25. Bu durumda incelenmesi gereken husus kişinin manevi varlığının korunması hakkı kapsamında yer alan şeref ve itibarın korunması hakkına kamu gücünün işlem, eylem veya ihmali nedeniyle doğrudan bir müdahalenin söz konusu olup olmadığıdır. Eğer doğrudan bir müdahalenin varlığı tespit edilirse bu müdahalenin Anayasa'nın 13. ve 17. maddelerinde öngörülen şartlara uygun olup olmadığının değerlendirilmesi; bu çerçevede müdahalenin hukuki dayanağının ve meşru bir amacının olup olmadığı ile ölçülü ve demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı hususları tartışılarak ihlal iddiası hakkında bir sonuca varılması gerekmektedir.

26. Kişinin kamu görevlisi olması, kendisine sağladığı bir takım ayrıcalıklar ve avantajların yanında, bir takım külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı bir takım sınırlamalara tabi olmayı gerektirmektedir. Kişi, kamu görevine kendi isteği ile girmekle, bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılmakta olup, kamu hizmetinin kendine has özellikleri, bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (B.No: 2012/606, 20/2/2014, § 38).

27. Başvuru konusu olayda, göreviyle ilgili iki ayrı suçtan başvurucu hakkında kamu davası görülmekte iken bu suçlamalardan biriyle ilgili olarak ulusal bir gazetede yayınlanan bir haberde iddianamedeki bazı ifadelere yer verilmiş ve başvurucunun halen aynı yerdeki görevini sürdürdüğü belirtilmiştir. Başvurucu anılan haberden yaklaşık altı ay sonra genel atama döneminde tedbiren başka bir göreve atanmıştır. Bu atamadan yaklaşık dört ay sonra

bu kez mahkeme kararıyla erişimi engellenmiş olan bir internet sitesinde yargılamaya konu eylemler üzerinden başvurucuya yönelik ağır ithamlar içeren ifadelere ve başvurucunun fotoğrafına yer verilmesi üzerine başvuruya konu atama işlemi tesis edilmiştir.

28. Başvuruya konu atama işleminin, başvurucunun özel ve mesleki yaşamına yönelik ağır ithamlara yer veren internet sitesindeki iddialar üzerine gerçekleştirildiği ve dolayısıyla başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkına yapılmış bir müdahalenin var olduğu kabul edilebilir ise de, anılan atama işleminin yasal düzenlemelere dayandığı (§§12-15) ve idareye belirli bir takdir yetkisi tanıyan bu düzenlemelerin, takdir yetkisinin yargı denetimine tabi olması nedeniyle öngörülebilir nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan, başvuruya konu atama işleminin iptali istemiyle açılan davada, davalı idarece, mezkur iddia ve ithamlar nedeniyle başvurucu hakkında karalama kampanyası yürütüleceği öngörülerek başvurucuyu koruma amacıyla vatandaşlarla muhatap olmasını gerektirmeyen bir göreve atandığı savunulmuştur. Buna göre, başvurucuyu ve aynı zamanda kamu düzenini de koruma amacıyla yapılan atama işleminin meşru bir temelinin olduğu görülmektedir.

29. Somut olayda, mahkeme kararıyla erişimi engelli bir internet sitesinde yer alan iddia ve ithamlar üzerine idare tarafından başvurucu hakkında herhangi bir soruşturmanın açılmadığı, bu durumun idarenin söz konusu iddiaları ciddi bulmadığını gösterdiği, bununla birlikte, aynı olay nedeniyle ikinci kez ve dozajı artan şekilde ileri sürülen iddiaların muhtemel etki ve sonuçları düşünülerek birtakım tedbirler öngörülmesinin de idarenin takdirinde olduğu muhakkaktır. Bu bakımdan, başvurucu hakkındaki görevini de kapsayan ağır ithamlar karşısında, başvurucunun yalnızca il içinde görev yerinin değiştirilmesi şeklinde ve mesleki kariyerine uygun olarak gerçekleştirilen atama işleminin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı ile kamu düzeninin korunması meşru menfaati arasındaki denge bakımından ölçüsüz olduğu söylenemez.

30. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlali iddialarına ilişkin olarak açık ve görünür bir ihlal saptanmadığından, başvurunun bu bölümünün diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

a. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

31. Başvurucu, atama işleminin iptali istemiyle açtığı davanın reddedildiğini, yargılama aşamasında ileri sürdüğü iddia ve olguların dikkate alınmadan karar verildiğini belirterek, bu durumun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

32. Başvurucu aynı zamanda, kendisinin bir internet sitesinde hakkında yer alan iddialar nedeniyle başka göreve atanırken aynı internet sitesinde hakkında yayın yapılan başka subayların atama işlemine tabi tutulmadığını belirterek eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de iddianın özü söz konusu kararın adil olmadığına ilişkindir. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı değildir. Bu sebeple başvurucunun bu iddiası adil yargılanma hakkı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

33. Anayasa'nın 36. maddesi şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

34. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir."

35. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Maddede geçen "adil yargılanma hakkı"nın kapsamı Anayasa'da açık bir şekilde düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin, AİHS'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekir (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22).

36. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ilke olarak kamu görevlileri ile ilgili uyuşmazlıkların AİHS'nin "adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde adil yargılanma hakkı kapsamında ele alınabileceğini kabul etmektedir. Ancak devlet ile ona özel bir güven ve sadakat bağı ile bağlı olan kamu görevlileri (asker, polis vb.) açısından konuyu ayrı değerlendirmekte olup, bu kişiler ile idare arasında olan uyuşmazlıkların adil yargılanma hakkının kapsamı dışında tutulabilmesi için söz konusu uyuşmazlığa ilişkin iç hukukunda mahkemeye başvuru hakkını tanımamış olmalı ve bu yoksun bırakma devletin menfaatiyle ilgili objektif sebeplerle haklı kılınmalıdır. Başka bir ifadeyle, devlet uyuşmazlık konusunun kamu gücünün icrası ve devlete özel bir sadakat ve güven bağı ile alakalı olduğunu açıkça ortaya koymalıdır (B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 28).

37. Dolayısıyla, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı içinde yer alan başvuru konusu uyuşmazlık adil yargılanma hakkı kapsamında yer almaktadır.

38. Bireysel başvuruya konu davadaki olayların kanıtlanması, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması, yargılama sırasında delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi ile kişisel bir uyuşmazlığa derece mahkemeleri tarafından getirilen çözümün esas yönünden adil olup olmaması, bireysel başvuru incelemesinde değerlendirmeye tabi tutulamaz. Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece ve açıkça keyfilik içermedikçe derece mahkemelerinin kararlarındaki maddi ve hukuki hatalar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz. Bu çerçevede, derece mahkemelerinin delilleri takdirinde bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesi söz konusu olamaz (B.No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

39. Başvurucu, hakkında tesis edilen atama işleminin mahkeme kararıyla erişimi engellenmiş olan bir internet sitesindeki uydurma bir habere dayandığını, atanmasını gerektirir somut nedenlerin bulunmadığını, söz konusu atamanın hukuksuz ve keyfi olduğunu, bir önceki görev yeriyle ilgili devam eden kamu davasının yaklaşık üç yıl sonra atamaya gerekçe gösterildiğini, yargılama aşamasında ileri sürdüğü iddia ve olguların

Mahkemece dikkate alınmadığını ileri sürmektedir.

40. Yapılan atama işleminin iptali istemiyle açılan davada AYİM, dosyada yer alan bilgi, belge ve deliller çerçevesinde değerlendirmesini yapmış, netice itibarıyla "başvurucunun 'müteaddit memuriyet görevini sair suretle kötüye kullanmak' suçuna konu eylemlerinin niteliği ve niceliği ile bahse konu eylemlerine ilişkin olarak davalı idare savunması ekinde yer alan ve bazı internet sitelerinde çıktığı anlaşılan haber ve isnatlar nazara alındığında, vatandaşlarla sürekli muhatap olmayı gerektiren ve aktif bir görev yeri olan bulunduğu görevine devam etmesi hizmet açısından önemli sakıncalar doğuracağı değerlendirilen davacının, 'hizmetin aksatılmadan yürütülmesi' çerçeve normu dikkate alınmak suretiyle atama işlemine tabi tutularak aynı garnizon ve İl J. K.lığı bünyesinde sınıfına ve rütbesine uygun bir kadro ve görev yerine atanmasında idarece takdir yetkisinin, takip edilen kamu yararı amacına ve hizmet gereklerine uygun, objektif kıstaslara bağlı kalınarak ve kamu yararı ile kişi yararı arasında bir denge gözetilerek kullanıldığı kanaatine varıldığından tesis edilen atama işleminin hukuka ve mevzuata uyarlı olduğu sonucuna varıldığı" gerekçesine yer vermek suretiyle davanın reddine karar vermiştir.

41. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir. Somut olayda başvurucunun yargılama sürecinin hakkaniyete aykırı olduğuna dair bir bilgi ya da belge sunmadığı, aksine delillerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında isabet olmadığı ve yargılama sonucunda verilen kararın içeriğinin adil olmadığı şikâyetini dile getirdiği anlaşılmaktadır.

42. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik de bulunmadığı anlaşıldığından, başvurunun bu bölümünün diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiği İddiası

43. Başvurucu, hakkındaki kamu davası devam etmekte iken peşinen suçlu sayılarak pasif bir göreve atandığını belirterek masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

44. Bireysel başvuru incelemesinde, bir ihlal iddiasının Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetki alanına girip girmediğinin tespitinde Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı esas alınmaktadır (B. No: 2012/1049, § 18, 26/3/2013).

45. Başvurucunun ihlal iddiasına konu olan masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü, Sözleşme'nin ise 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenmektedir.

46. Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz”

47. Sözleşme’nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Kendisine bir suç isnat edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.”

48. Masumiyet (suçsuzluk) karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak, kişinin masumiyeti “asıl” olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup, kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

49. Bu çerçevede, masumiyet karinesi kural olarak, hakkında bir suç isnadı bulunan ve henüz mahkûmiyet kararı hükmen sabit olmayan kişileri kapsayan bir ilkedir. Suç isnadı kesinleşmiş mahkûmiyete dönüşen kişiler açısından ise, artık “hakkında suç isnadı olan kişi” statüsünde olmadıkları için masumiyet karinesi iddiasının geçerli bir dayanağı kalmamaktadır (B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 27).

50. Bu kapsamda, ceza davasını takip eden “ceza yargılaması niteliğinde olmayan herhangi bir yargılamada” da (hukuk, disiplin gibi), masumiyet karinesine özen gösterilmelidir. Bununla birlikte ceza yargılamasında mahkûmiyetle sonuçlanmamış aynı olaylara dayanılarak bir kişinin disiplin cezası alması veya hakkında tazminata karar verilmesi masumiyet karinesini otomatik olarak ihlal etmez. Bu kapsamda “karar vericilerin kullandıkları dil” kritik önem taşır (B. No: 2013/3175, 20/2/2014, § 36). Bunun için kararın gerekçesinin bütün halinde dikkate alınarak mahkemece kişinin suçlu olduğuna dair bir yargıda ya da imada bulunulup bulunulmadığının incelenmesi gerekir.

51. Öte yandan, ceza muhakemesi hukuku ve idare hukuku farklı kural ve ilkelere tabi disiplinlerdir. Kamu görevlisinin davranışı, suç tanımına uymasının yanı sıra disiplin sorumluluğunu gerektirebileceği gibi sicil, terfi, atama gibi işlemlerin tesisinde de idarece takdir yetkisi çerçevesinde göz önünde bulundurulabilir. Böyle durumlarda ceza muhakemesi ile idarece yürütülen işlemler farklı süreçlere tabidir. Ceza muhakemesi sonucunda kişinin isnat edilen eylemi işlemediğine dair hükümler dışında, ceza mahkemesi hükmü idare makamları açısından doğrudan bağlayıcı değildir (Bkz. B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 30).

52. Bireysel başvuruya konu olan AYİM kararının gerekçesi şöyledir:

“…davacı hakkında İstanbul Atatürk Hava Limanı J. Koruma Bl. K.lığı görevini yürüttüğü esnada İstanbul 3. Kor. K.lığı As. Savcılığının 15/12/2009 tarih ve 2009/745 -1121 E-K sayılı iddianamesiyle ‘2008 yılı ve 2009 yılı Temmuz ayına kadar’ suç tarihlerinde ‘müteaddit memuriyet görevini sair suretle kötüye kullanmak’ ve ‘müteaddit ast’a müessir fiil’ suçlarından dolayı kamu davası açıldığı ve yargılamasının devam etmekte olduğu; davacının ‘müteaddit memuriyet görevini sair suretle kötüye kullanmak’ suçuna konu eylemlerinin niteliği ve niceliği ile bahse konu eylemlerine ilişkin olarak davalı idare savunması ekinde yer alan ve bazı internet sitelerinde çıktığı anlaşılan haber ve isnatlar nazara alındığında, vatandaşlarla sürekli muhatap olmayı gerektiren ve aktif bir görev yeri olan bulunduğu KOM Şb Müdürlüğü Mali Suçlar Kısım Amirliği görevine devam etmesi hizmet açısından önemli sakıncalar doğuracağı değerlendirilen davacının,’hizmetin aksatılmadan yürütülmesi’ çerçeve normu dikkate alınmak suretiyle atama işlemine tabi tutularak aynı

garnizon ve İl J. K.lığı bünyesinde sınıfına ve rütbesine uygun bir kadro ve görev yeri olan Hrk. Eğt. Şb. Md.lüğü Bilgi Destek Ks. Amirliği görevine atanmasında idarece takdir yetkisinin, takip edilen kamu yararı amacına ve hizmet gereklerine uygun, objektif kıstaslara bağlı kalınarak ve kamu yararı ile kişi yararı arasında bir denge gözetilerek kullanıldığı kanaatine varıldığından tesis edilen atama işleminin hukuka ve mevzuata uyarlı olduğu sonucuna varılmıştır."

53. Buna göre AYİM kararında, dava konusu atama işleminin hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşılırken, devam eden ceza yargılamasından ve suça konu eylemlerin niteliği ve niceliğinin nazara alındığından söz edilmekle birlikte anılan ifadeler ile ceza yargılamasına ilişkin bir yorumda bulunulmadığı ve başvurucunun suçlu olduğu yönünde bir inancın yansıtılmadığı, yalnızca başvurucu hakkındaki kamu davası ile ilgili sürece ve başvurucunun yargılanmasına neden olan suçun vasıf ve mahiyetine atıfta bulunulduğu; diğer başka nedenlerle birlikte idare hukuku alanına ait "kamu yararı ve hizmet gerekleri" çerçevesinde yapılan değerlendirme neticesinde varılan kanaate göre hüküm kurulduğu görülmektedir.

54. Sonuç olarak, başvuruya konu davada, idare hukuku ilkeleri çerçevesinde karara varıldığı, başvurucunun cezai sorumluluğu ile ilgili bir yargıda bulunulmadığı ve dolayısıyla başvurucunun suçlu olduğuna dair bir ima ya da inancın yansıtılmadığı, Mahkemenin ulaştığı sonuç bakımından masumiyet karinesine yönelik bir müdahale olmadığı açıktır.

55. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun iddiaları çerçevesinde masumiyet karinesinin ihlal edilmediğinin açık olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

2. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

3. Masumiyet karinesinin ihlal edildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH AYDAR

B. No: 2013/64 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/64

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULLAH AYDAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/64)

Karar Tarihi: 30/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Recep BENLİ

Başvurucu : Abdullah AYDAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, 12 Eylül askeri darbesi sonrasında birçok kez haksız yere gözaltına alındığını, gözaltında işkenceye maruz bırakıldığını, bir gözünün görme yeteneğini kaybettiğini, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin yürürlükten kalkması üzerine ilgili kamu görevlileri hakkında suç duyurusunda bulunduğunu, Siirt Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan soruşturma sonunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle özgürlük ve güvenlik hakkı ve işkence yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 26/12/2012 tarihinde İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca 30/5/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 4/7/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının 2/9/2014 tarihli görüşü başvurucuya tebliğ edilmiş olup, başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, 30/4/2012 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına verdiği şikayet dilekçesinde, 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında 21/11/1980 tarihinde Siirt İli Pervari ilçesi Erkent köyünde askerler tarafından gözaltına alındığını, 45 gün boyunca işkence gördüğünü, bu tarihten sonra 2/6/1981 tarihinde jandarmalar tarafından gözaltına alınarak 22 gün işkence gördüğünü ve 28/7/1981 tarihinde Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesince serbest bırakıldığını, yapılan işkenceler nedeniyle sağ gözünün zamanla görme yetisini kaybettiğini, 1981 yılı Eylül ayında köye gelen komando askerlerinin kendilerinden silahlarını teslim etmelerini istediğini, silahı olmadığını söyleyince bir üsteğmen tarafından kaburgaları kırılıncaya kadar dövüldüğünü, 28/2/1985 tarihinde görev yaptığı köyde gözaltına alınarak Niğde iline götürüldüğünü, burada 12 gün bekletildikten sonra Siirt iline götürüldüğünü, burada da 7 gün gözaltında tutulduğunu ve işkenceye maruz kaldığını beyan ederek dönemin Milli Güvenlik Konseyi üyeleri ile dönemin Siirt ve Pervari askeri yetkilileri hakkında şikayetçi olmuştur.

8. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK 250. Madde ile Yetkili ve Görevli) hayatta olan dönemin Milli Güvenlik Konseyi üyeleri hakkında Anayasa'yı ihlal suçundan (askeri darbe) yürütülen soruşturma sonucunda ilgililer hakkında Ankara 12. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmış, işkence yaptığı ileri sürülen kamu görevlileri hakkındaki evrak tefrik edilerek 2012/781 sayı ile yürütülen soruşturma sonunda, bu kişilerle ilgili mahallinde soruşturma yapılmasının usul ekonomisi açısından da uygun olacağı, işkence ve kötü muamele eylemleri ile yaşam hakkının ihlaline yönelik suçların 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 250. maddesi kapsamında sayılan suçlardan olmadığı gerekçe gösterilerek soruşturma evrakı 7/6/2012 tarih ve K.2012/261 sayılı görevsizlik kararıyla Siirt Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir.

9. Siirt Cumhuriyet Başsavcılığı, kimlik bilgileri tespit edilemeyen Siirt İl Jandarma Komutanlığı görevlileri hakkında "efrada suimuamele" suçundan dolayı yürüttüğü soruşturma sonucunda, 16/8/2012 tarih ve K.2012/1779 sayılı kararında "Şüpheliler üzerine atılı suçun 13/3/1926 tarih ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 243. maddesinde düzenlenen efrada suimuamele suçunu oluşturduğu, aynı suçun 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 94. maddesinde düzenlendiği, 765 sayılı Kanun'un 102/3. maddesine göre işkence suçunun 10 yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu, 5237 sayılı Kanun'un 66/1-d maddesi gereğince de 15 yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu, 765 sayılı Kanun'un 2. ve 5237 sayılı Kanun'un 7/2. Maddeleri gereğince lehe yasanın uygulanması gerektiği, 765 sayılı Kanun'un şüpheliler lehine olduğu, somut olayda 765 sayılı Kanun'un 104 ve devamı maddelerinde düzenlenen zamanaşımını durduran ve kesen sebeplerin de bulunmadığı, Anayasa'nın geçici 15. maddesine göre, Milli Güvenlik Konseyi ve bu Konsey'in yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin ve Danışma Meclisi'nin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai takibatın yapılamayacağının belirtildiği, şüphelilerin Anayasa'nın geçici 15. maddesi kapsamında dokunulmazlığa sahip olan

kişilerden olmadığı, bu nedenle haklarında zamanaşımı sürelerinin işlediği, şüpheliler hakkında 1990 yılında zamanaşımı süresinin dolduğu…" gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

10. Anılan karara karşı başvurucunun yapmış olduğu itiraz, Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 1/11/2012 tarih ve 2012/189 Değişik İş sayılı kararı ile müştekinin iddia ettiği suçlamalar bakımından dava zaman aşımı sürelerinin dolduğu ve bu nedenle anılan savcılık kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. İtirazın reddi kararı, başvurucuya 1/12/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu, 26/12/2012 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. Anayasa'nın mülga Geçici 15. maddesi şöyledir:

"12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Millî Güvenlik Konseyinin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezaî, malî veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır."

13. 13/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun zamanaşımı sürelerini düzenleyen 102. maddesinin 1. fıkrasının ilk cümlesi ve 3. bendi şöyledir:

"Kanunda başka türlü yazılmış olan ahvalin maadasında hukuku amme davası:

Beş seneden ziyade ve yirmi seneden az ağır hapis veya beş seneden ziyade hapis yahud hidematı ammeden müebbeden mahrumiyet cezalarından birini müstelzim cürümlerde on sene,

…geçmesile ortadan kalkar."

14. 765 sayılı Kanun'un zamanaşımını kesen sebepleri düzenleyen 104. maddesinin 1. fıkrası şöyledir:

"Hukuku amme davasının müruru zamanı, mahkumiyet hükmü yakalama, tevkif, celb veya ihzar müzekkereleri, adli makamlar huzurunda maznunun sorguya çekilmesi, maznun hakkında son tahkikatın açılmasına dair olan karar veya C. müddeiumumisi tarafından mahkemeye yazılan iddianame ile kesilir"

15. Aynı Kanun'un 243. maddesinin 1. fıkrası şöyledir:

"Bir kimseye cürümlerini söyletmek, mağdurun, şahsi davacının, davaya katılan kimsenin veya bir tanığın olayları bildirmesini engellemek, şikayet veya ihbarda bulunmasını önlemek için yahut şikayet veya ihbarda bulunması veya tanıklık etmesi sebebiyle veya diğer herhangi bir sebeple işkence eden veya zalimane veya gayriinsani veya haysiyet kırıcı muamelelere başvuran memur veya diğer kamu görevlilerine sekiz yıla kadar ağır hapis ve sürekli veya geçici olarak kamu hizmetlerinden mahrumiyet cezası verilir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 26/12/2012 tarih ve 2013/64 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, 12 Eylül askeri darbesi sonrasında haksız olarak gözaltına alındığını, gözaltı sürelerinin haftalarca hatta aylarca sürdüğünü, gözaltında falakaya yatırıldığını, askıya alındığını, aç susuz bırakıldığını ve vücuduna elektrik verildiğini, yapılan işkenceler sonucunda bir gözünün görme yeteneğini kaybettiğini, 1981 yılı Eylül ayında köye gelen jandarmalar tarafından sopayla darp edilerek kaburga kemiklerinin kırıldığını, 28/2/1985 tarihinde görev yaptığı köyde gözaltına alınarak Niğde iline götürüldüğünü, burada 12 gün bekletildikten sonra Siirt iline götürüldüğünü, burada da 7 gün gözaltında tutulduğunu ve işkenceye maruz kaldığını, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin yürürlükten kalkması nedeniyle zamanaşımı süresinin 12/9/2010 tarihinde başladığını belirterek işkence suçu nedeniyle şikâyetçi olduğu soruşturma dosyasında, Siirt Cumhuriyet Başsavcılığınca etkili bir soruşturma yapılmadığını, soruşturma sonunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen işkence ve eziyet yasağı ile 19. maddesinde düzenlenen özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, kovuşturmaya yer olmadığı kararının kaldırılması talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

18. Kabul edilebilirliğe ilişkin Bakanlık görüşünde, başvurucunun işkence gördüğünü iddia ettiği tarihlerin 1980, 1981 yılları ile 28/2/1985 tarihleri olması sebebiyle söz konusu tarih aralıklarının Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru imkânının başladığı 23/9/2012 tarihinden önce olduğu, bu hususların Anayasa Mahkemesinin dikkatine sunulduğu belirtilmiştir.

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler.”

20. Bu hüküm gereğince Anayasa Mahkemesi, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler. Dolayısıyla Mahkeme’nin zaman bakımından yetkisi ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurularla sınırlıdır. Kamu düzenine ilişkin bu düzenleme karşısında, anılan tarihten önce kesinleşmiş nihaî işlem ve kararları da içerecek şekilde yetki kapsamının genişletilmesi mümkün değildir (B. No: 2012/832, 12/2/2013, § 14).

21. Nihai işlem veya kararların anılan tarihten önce kesinleştikleri tespit edildiği takdirde ilgili şikâyetler bakımından başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir. Mahkemenin yargı yetkisine ilişkin bu tespitin bireysel başvuru incelemesinin her aşamasında yapılabilmesi mümkündür (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 32).

22. Somut olayda başvurucu 21/11/1980 tarihinde haksız yere gözaltına alınarak 45 gün işkence gördüğünü, 2/6/1981 tarihinde haksız yere gözaltına alınarak 22 gün işkence gördüğünü, 1981 yılı Eylül ayında köye gelen komando askerleri tarafından kaburgaları kırılıncaya kadar dövüldüğünü, 28/2/1985 tarihinde haksız yere yakalanarak 19 gün gözaltında kaldığını ve işkence gördüğünü ileri sürmektedir. Başvurucuya yapıldığı iddia

edilen hak ihlali oluşturabilecek tüm eylemlerin ve bu eylemler aleyhine yapılan başvurulara ilişkin kararların kesinleşme tarih aralıklarının Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurulara ilişkin zaman bakımından yetkisinin başladığı 23/9/2012 tarihinden önce olduğu anlaşılmaktadır.

23. Açıklanan nedenlerle, gözaltı işlemlerinin ve başvurucuya yapıldığı iddia edilen kötü muamelelerin Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı 23/9/2012 tarihinden önce meydana geldiği anlaşıldığından başvurunun, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle, başvurucunun haksız yere gözaltına alınması ve işkenceye maruz kalması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile işkence yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının, "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SALMAN ACELECİ

B. No: 2013/73 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/73

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SALMAN ACELECİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/73)

Karar Tarihi: 30/12/2014

R.G. Tarih-Sayı: 28/3/2015-29309

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Hüseyin TURAN

Başvurucu : Salman ACELECİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, Suriye'de yakalanarak Türkiye'ye iade edilmesi sonrasında hakkında Türkiye'de verilen cezadan Suriye'de gözaltında kaldığı sürenin mahsup edilmediğini ileri sürerek Anayasa'nın 2. ve 19. maddelerinde belirtilen kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 20/12/2012 tarihinde Gaziantep 6. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtası ile yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 29/3/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 20/5/2013 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 22/5/2013 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, görüşünü 19/7/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 26/7/2013 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanlarını 30/7/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1974 doğumlu olup Adana/Ceyhan Yarı Açık Cezaevinde hükümlüdür.

9. PKK-KONGRAGEL terör örgütü üyesi olma şüphesiyle aranan başvurucu Suriye'de yakalanarak 31/7/2008 tarihinde Türkiye'ye teslim edilmiş ve Hatay 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 1/8/2008 tarihli kararı ile cezaevine konulmuştur.

10. Başvurucu hakkında, Adana Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma sonrasında, 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası ve 12/4/1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5. maddesi gereğince cezalandırılması istemiyle iddianame düzenlenmiştir.

11. Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 26/1/2009 tarih ve E.2008/230, K.2009/11 sayılı kararıyla başvurucunun 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

12. Başvurucu, Suriye güvenlik güçleri tarafından Türkiye'ye iade edilmeden önce 11/2/2008-31/7/2008 tarihleri arasında Suriye'de cezaevinde tutulduğunu belirterek bu sürenin kendisine verilen cezadan mahsup edilmesini, Mahkemeden talep etmiştir. Mahkeme, bu hususun infaz safhasında Cumhuriyet Savcılığınca dikkate alınması gerektiği şeklinde karar vermiştir.

13. Başvurucu, 9/8/2012 tarihli dilekçe ile Suriye'de cezaevinde tutulduğu sürenin kendisine verilen cezadan mahsup edilmesini Adana Cumhuriyet Başsavcılığından talep etmiş ve talep dilekçesi Savcılıkça Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

14. Başvurucunun talebi, Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/8/2012 tarih ve 2012/740 Değişik İş sayılı kararında; "Adana İlamat ve infaz bürosunun 9/8/2012 tarih ve 2009/1-4241 sayılı yazısı ekleri ve dilekçenin tetkikinden sanığın yurt dışında kaldığına dair herhangi bir bilgi ve belgenin bulunmadığı" gerekçesiyle reddedilmiştir.

15. Başvurucu karara 16/11/1012 tarihinde itiraz etmiş, itiraz "hükümlünün Suriye'de gözaltında ve tutuklu bulunduğuna dair herhangi bir belgeye rastlanmadığı" gerekçesiyle Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesinin 21/11/2012 tarih ve 2012/1005 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir.

16. Mahkemenin ret kararı başvurucuya 5/12/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu, 20/12/2012 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Başvurucunun, Ceyhan İnfaz Hâkimliği'nin 31/1/2013 tarihli kararıyla tahliyesine karar verilmiştir.

B. İlgili Hukuk

19. 5237 sayılı Kanun'un 63. maddesi şöyledir:

“Hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 20/12/2012 tarih ve 2013/73 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, Suriye’de yakalanarak Türkiye’ye iade edilmesi sonrasında hakkında Türkiye’de verilen cezadan Suriye’de gözaltında kaldığı sürenin mahsup edilmediğini, Adana Cumhuriyet Başsavcılığının Suriye’de tutuklu kalıp kalmadığı konusunda herhangi bir araştırma yapmaksızın talebini reddetmesinin Türk Ceza Hukuku’nun temel ilkelerinden olan “re’sen araştırma” ilkesini zedelediğini ileri sürerek Anayasa’nın 2. ve 19. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, hükümlülerin, ceza infaz kurumlarında kalacağı süreyi doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen durumların Anayasa’nın 19. maddesinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (Bkz. B.No: 2013/4682, 17/9/2014; B.No: 2014/1711, 23/7/2014; B.No: 2013/8114, 17/9/2014). Başvurucunun şikâyet biçimi dikkate alındığında, iddialarının özü, yabancı ülkede gözaltında kaldığı sürenin Türkiye’de verilen cezadan mahsup edilmemesi nedeniyle haksız olarak cezaevinde tutulmasına ilişkin olduğundan başvurucunun bütün iddiaları kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

23. Adalet Bakanlığı görüşünde, başvurucunun mahsup talebi yerine getirilmediği için yasaların öngördüğü sürelerin dışında hürriyetinden mahrum bırakıldığına ilişkin şikâyetiyle ilgili somut bilgi ve belge ibraz edememesi nedeniyle yetkili makamlar tarafından talebinin incelenip reddine karar verildiği, somut başvurunun incelenmesinde bu hususların göz önünde tutulması gerektiği ve takdirin Anayasa Mahkemesine ait olduğu ifade edilmiştir.

24. Başvurucu, Adalet Bakanlığının bu görüşlerine katılmadığını belirtmiştir.

25. Anayasa’nın 19. maddesi şöyledir:

“Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; … halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.”

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 5. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

(a) Kişinin, yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması;

…”

27. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabilir (B.No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

28. Anayasa’nın 19. maddesinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ilk istisnası “Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi” olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yargı organlarınca verilecek mahkûmiyet kararlarının sonucu olarak hapis cezası veya güvenlik tedbirlerinin uygulanması halinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlali kabul edilmeyecektir. Diğer taraftan “suç şüphesine bağlı tutma” kapsamında olan durumdan farklı olarak anılan istisna “bir mahkûmiyet kararına bağlı olarak tutmayı” ifade etmektedir. (Benzer kararlar için bkz. B.No: 2012/338, 2/7/2013, § 41, B.No: 2014/912, 6/3/2014, § 70). Sözleşme’ye göre, özgürlüğe getirilen sınırlamanın meşru kabul edilebilmesi için mahkûmiyet kararı sonrası “tutma” hali veya hapsedilmenin, “yetkili mahkeme” kararına dayalı ve hukuka (kanuna) uygun olması şartları aranmaktadır. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı yönünden “tutma” hali, geniş anlamda kullanılmakta olup gözaltı, tutuklama, mahkûmiyet sonrası tutukluluk ve hükümlülük hallerini içine almaktadır. Sözleşme maddesindeki “yetkili mahkeme” vurgusu, kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılması sonucunu doğuran ceza veya güvenlik tedbiri uygulama konusunda kanun gereği yetkilendirilmiş, yürütme organı ve taraflardan bağımsız ve yeterli güvencelere sahip yargısal organı ifade etmektedir (B.No: 2013/8114, 17/9/2014, § 18; benzer AİHM kararları için bkz. De Wilde, Ooms And Versyp/Belçika, B. No: 2832/66, 2835/66, 2899/66, 18/6/1971, § 78; Engel ve Diğerleri/Hollanda, B. No: 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 8/6/1976, § 68). Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrası ve Sözleşme’nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamına, mahkemelerce verilmiş mahkûmiyet hükmünün yerine getirilmesi hallerinde ortaya çıkan özgürlükten yoksun bırakma halleri dâhil ise de anılan kurallar, mahkûmiyet kararının değil, tutmanın hukuka uygun olmasını güvence altına almaktadır. Dolayısıyla bu güvence kapsamında, kişi hakkında hükmedilen hapis cezasının yerindeliği veya orantılılığı incelemeye tabi tutulamaz (B.No: 2013/8114, 17/9/2014, § 18).

29. Bir mahkûmiyet kararının infazına ilişkin olarak Anayasa’nın 19. maddesi ve Sözleşme’nin 5. maddesi açık bir hüküm içermemektedir. Bununla birlikte herkesin, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olması ve bu hakka getirilebilecek sınırlamaların ayrıntılı olarak madde metinlerinde belirtilmesi, “keyfi bir biçimde” bu haktan kimsenin mahrum bırakılmamasını amaçlamaktadır. Yetkili bir mahkeme tarafından verilen bir mahkûmiyet kararının infazının sağlanması ve ceza infaz kurumunda tutma süresi de bu hak kapsamında değerlendirilmelidir. Ceza mahkemelerinin kararına uygun hareket edilmesi de hakkın korunması açısından bir zorunluluktur. Dolayısıyla hükümlülerin ceza infaz kurumunda kalacakları sürenin mahkûmiyet kararına ve ilgili yasal mevzuata uygun olması Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi ve Sözleşme’nin 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında güvence altına alınmıştır (B.No: 2014/1711, 23/7/2014, § 32).

30. Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrası gereğince, kural olarak tutma hali, mahkûmiyet kararına bağlı olmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Sözleşme’nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde geçen “mahkûmiyet kararı

sonrasında” ibaresi ile kastedilen, sadece “tutma”nın zaman bakımından mahkûmiyet kararından sonra olması değil, aynı zamanda mahkûmiyet nedeniyle olmasıdır (Bkz. B.No: 2013/8114, 17/9/2014, § 19; Van Droogenbroeck/Belçika, B. No: 7906/77, 24/6/1982; Weeks/Birleşik Krallık, B. No: 9787/82, 2/3/1987, § 42; Stafford/Birleşik Krallığı, [BD], B. No: 46295/99, § 64; M./Almanya, B. No: 19359/04, 17/12/2009, § 88).

31. Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde başvurucu, Suriye’de yakalanarak Türkiye’ye iade edilmesi sonrasında hakkında Türkiye’de terör örgütüne üye olmak suçundan verilen cezadan Suriye’de gözaltında kaldığı sürenin mahsup edilmesi talebinin Adana Cumhuriyet Başsavcılığınca reddedilmesi kararının yanlış olduğunu belirterek mahsup işleminin yapılması gerektiğini ileri sürmüş, tedbiren infazın durdurularak cezaevinden salıverilmesini talep etmiştir.

32. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 'Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi' kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

33. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

34. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda başvuruculların başvurularını titizlikle hazırlama ve takip etme yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülüğün bir gereği olarak başvurucu, Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle iddialarını kanıtlamak zorundadır. Başvurucu tarafından soyut şekilde anayasal haklarının ihlal edildiğinin ileri sürülmesi iddiaların ispatlandığı anlamına gelmez. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu, Anayasa’ya aykırılığın soyut biçimde ileri sürülmesini sağlayan bir yol olarak düzenlenmemiştir (B. No: 2014/1397, 30/6/2014, § 27).

35. Somut olayda başvurucu Suriye güvenlik güçleri tarafından Türkiye’ye iade edilmeden önce 11/2/2008 ila 31/7/2008 tarihlerinde Suriye’de cezaevinde tutulduğunu belirterek bu sürenin kendisine verilen cezadan mahsup edilmesini talep etmiştir. Başvurucu, Suriye’de özgürlüğünden yoksun bırakılmasının Türkiye’de yargılandığı ve ceza aldığı suç nedeniyle olup olmadığını ve bu yoksun bırakılmanın hangi ceza evinde gerçekleştiğini ilk derece mahkemesi önünde de, infaz aşamasında ve bireysel başvurunun yapıldığı Anayasa Mahkemesi önünde de kanıtlayamamıştır.

36. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen ihlal iddialarının başvurucu tarafından kanıtlanamamış olması nedeniyle, başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle başvurunun, “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SUAT TURAN

B. No: 2013/387 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/387

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SUAT TURAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/387)

Karar Tarihi: 30/12/2014

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Muharrem İlhan KOÇ

Başvurucu : Suat TURAN

Vekili : Av. Hakan TOKBAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, hakkında yürütülen ceza davasının makul sürede sonuçlandırılmaması, çelişkiler giderilmeden ve gerekçesiz olarak mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/1/2013 tarihinde Üsküdar 3. Ağır Ceza Mahkemesi aracılığıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonu 14/11/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar vermiştir.

4. Bölüm tarafından 4/12/2013 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 5/12/2013 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı 3/1/2014 tarihinde başvuruya ilişkin görüşünü bildirmiştir.

6. Adalet Bakanlığı görüşü 13/1/2014 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir. Adalet Bakanlığı görüşüne karşı beyanda bulunulmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu ve diğer iki sanık 30/12/2001 tarihinde işledikleri iddia edilen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve nitelikli yağma suçları nedeniyle aynı gün yakalanarak gözaltına alınmıştır.

9. Başvurucu 31/12/2001 tarihinde Kartal 1. Sulh Ceza Mahkemesince tutuklanmış ve isnat edilen suçlara ilişkin olarak 3/1/2002 tarihli iddianameyle hakkında kamu davası açılmıştır.

10. Bakırköy 6. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2002/73 sayılı dosyasında yürütülen yargılamada 27/5/2002 tarihinde tüm sanıkların tutukluluk hali sona erdirilmiştir.

11. Bakırköy 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 14/5/2007 tarih ve E.2002/73, K.2007/360 sayılı kararıyla başvurucu, yağma ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından toplam 14 yıl 2 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir.

12. İlk derece mahkemesinin gerekçeli kararında;

“Müşteki A.S. ile tanıklar A. Ş., C. Y., N. K. ve K. Ö. huzurda dinlenmiştir.

İlk aşamada alınmış beyanlar dosyada yer almaktadır. 31.12.2001 tarihli raporda A.S’nin 5 gün iş güçten kalacak şekilde yaralandığı belirtilmiştir.

Olay yeri tespit tutanağı 40 sıra numarası ile dosyada yer almaktadır. Yine ele geçen tabanca ile ilgili ekspertiz raporu dosyada bulunmaktadır.

Dosyadaki deliller genel olarak bunlardan ibaret olup işin nitelendirilmesi ve sonuçlandırılması aşamasına geçilmiştir.

Tüm dosya kapsamından olay öncesinde müşteki A. S. ile N. K. adlı kişi arasında bir araba işi nedeni ile sürtüşme bulunduğu, N. K.'nın bu sorunun çözümünü polis memuru olan A. T. ve diğer iki sanığa havale ettiği, olay günü müştekinin evinden çıkarak arabasını çalıştıracağı sırada sanıkların silahlı biçimde önüne çıkıp onu tehdît ettikleri, başına tabanca kabzası ile vurup zorla arabaya bindirip uzaklaştırdıkları, yolda kendisini döverek üzerinde bulunan 116 YTL parasını aldıkları, daha sonra müştekinin ailesi tarafından olayın haber verilmesi üzerine olayın soruşturulmaya başlandığı, sanıkların yakalanarak haklarında kamu davası açıldığı anlaşılmıştır.

Mahkememizce olayın genel hatları ile bu şekilde oluştuğu sonucuna varılmıştır. Dosyada çözülmesi gereken sorun, sanıkların suç işlediğine dair yeterli delil olup olmadığı, varsa eylemlerin nasıl nitelendirileceğidir.

Ruhsatsız silah suçundan açılan kamu davası yönünden zamanaşımı süresinin dolduğu görülmüş ve ortadan kaldırma kararı verilmiştir.

Mahkememizce sanıkların birlikte nitelikli yağma ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçları ayrı ayrı sabit görülerek cezalandırılmaları yoluna gidilmiştir.

Dosyada 28 sıra numarası ile sanık Nusret Kaya'nın ilk ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeye göre polis memuru olan A. T.'nin araba ihtilafını çözmek için tahsilatçı edası ile olaya bilerek katıldığı saptanmıştır.

29 sıra numaralı ifadesi bulunan H. G.'nin ifadesinde mağdurun silahla kaçırıldığı şeklinde anlatım bulunmaktadır. 30 sıra numaralı rapor mağdurun dövüldüğünü şiddete maruz kaldığını ortaya koymaktadır.

Mağdurun 32 sıra numaralı ifadesi, 34 sıra numaralı ihbar tutanağı, 36 sıra numaralı olay yeri inceleme raporu, 40 sıra numaralı olay yeri tesbit tutanağı bu oluş ve kabulü desteklemektedir.

Müşteki A. S.'nin duruşma ifadesi ilk ifadesi ile uyumludur. Tanık K. Ö.'nün mahkeme önündeki ifadesi bunu desteklemektedir.

Sanıkların ilk ifadeleri tevil yollu anlatım içerdiği, itibara değer olmadığı, mağdurun tabancasını düşürüp onların almaları ve ona karşı kullanmalarının hayatın olağan akışına aykırı olduğu saptanmıştır.

Jandarma görevlisi M. Ç.'nin 68 sıra numaralı ifadesi yine Jandarma görevlisi T. K.'nin 70 sıra numaralı ifadesi bu oluşu ve kabulü desteklemektedir.

Tüm bu hususlar karşısında mağdur A.S.'nin N. K. ile olan ihtilafı yüzünden sanıkların tahsilatçı şeklinde olaya dahil oldukları, olay günü sabah saatlerinde aracına binmek isteyen mağdura silah çekip kafasına vurduktan sonra zorla arabaya bindirdikleri, Samandıra'dan Halkalı'ya kadar son derece uzak bir yere götürüp uzun süre alıkoymaları, dövmeye ve tehdit etmeleri üzerinde bulunan 116 YTL parası ve cüzdanını yağmaladıkları anlaşılmıştır." denilmektedir.

13. Bu karar Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarih ve E.2008/15417, K.2012/16241 sayılı ilamıyla onanmıştır. Onama kararı 17/12/2012 tarihinde öğrenilmiştir.

14. Başvurucu 7/1/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 149. maddesi şöyledir:

"Yağma suçunun;

a) Silahla,

..

c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

..

İşlenmesi halinde, fail hakkında on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

16. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 109. maddesi şöyledir:

"(1) Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kişi, fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanırsa, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Bu suçun;

a) Silahla,

b) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

…

İşlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza bir kat artırılır.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvurucunun 7/1/2013 tarih ve 2013/387 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını, yaklaşık 11 yıl sürdüğünü, ifadelerdeki çelişkiler giderilmeden, savunma tanıklarının beyanlarına neden itibar edilmediği açıklanmadan mahkûmiyete karar verildiğini, ilk derece mahkemesi ve temyiz mercii kararlarının gerekçesiz olduğunu belirterek adil yargılanma hakkını düzenleyen Anayasa’nın 36. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, yeniden yargılama yapılmasına ve tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i. Gerekçeli Karar Hakkının İhlali İddiası

19. Adalet Bakanlığı görüşünde, adil yargılanma hakkının bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verdiğini, bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerektiği belirtilmiştir.

20. Adalet Bakanlığı, ilk derece mahkemesinin gerekçeli kararında iddia ve savunmalara yer verdiğini, delilleri tartıştığını, mahkumiyet kararını mağdur ve tanık beyanları ile sağlık ve ekspertiz raporlarına, olay yeri inceleme raporuna, ihbar ve tespit tutanağına dayandırdığını, temyiz merciinin de kararında ilk derece mahkemesinin gerekçesine atıf yaptığını belirtmektedir.

21. Anayasa’nın 141. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.”

22. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili

güvencelerden birisidir. Bu bağlamda Anayasa'nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de, hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (B. No: 2013/307, § 30, 16/5/2013).

23. Başvurucu, İlk Derece Mahkemesi ve Yargıtay kararlarının gerekçesiz olduğunu ileri sürerek Anayasa'nın 141. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde davanın sonucuna etkili olması halinde, mahkeme bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir. Ancak, davanın sonucunu temelden etkileyecek bir itiraz varsa kararda özellikle bu husus incelenmelidir (B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

25. Öte yandan temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması halinde, bunu aynı gerekçeyi kullanarak ya da basit bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus, temyiz merciinin bir şekilde temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57).

26. Somut olayda, çelişkiler giderilmeden, önemli tanıklar dinlenmeden, savunma tanıklarına neden itibar edilmediği açıklanmadan sadece müşteki beyanına itibar edilerek mahkûmiyete karar verildiği belirtilmektedir. İlk derece mahkemesinin kararına esas gerekçe (§ 12) dikkate alındığında, ulaşılan sonuç bakımından kararın gerekçesiz olduğunun ve değerlendirmelerin keyfilik taşıdığının kabulü mümkün değildir.

27. Açıklanan nedenlerle, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

28. Başvurucunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının dayanaktan yoksun olmadığı, ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı görüldüğünden bu şikâyet bakımından başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

29. Başvurucu, hakkında yürütülen yargılamanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

30. Adalet Bakanlığı, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen başvurunun bu kısmı hakkında görüş sunmamıştır.

31. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasına ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir. (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), AİHS ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının görünümleri olan ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı, AİHS'nin 6. maddesinde yer alması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındadır. Ayrıca, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten

Anayasa'nın 141. maddesi de, Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38, 39).

32. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 41-45).

33. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddeleri uyarınca kişilere, medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların yanı sıra, cezai alanda yöneltilen suç isnatlarının makul sürede karara bağlanmasını talep hakkı tanınmıştır. Suç isnadı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi olup, kişiye cezai alanda yöneltilen iddianın suç isnadı niteliğinde olup olmadığının tespitinde, iddia olunan suçun pozitif düzenlemelerdeki yerinin, suçun gerçek niteliğinin, suç için öngörülen cezanın niteliği ile ağırlığının değerlendirilmesi gerekir. Ancak isnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılamada ceza hukuku kuralları uygulanmış ise, ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın, adil yargılanma hakkının kapsamına girdiği kabul edilecektir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 31).

34. Başvuru konusu olayda, başvurucu 30/12/2001 tarihinde gözaltına alınmış ve yargılama sürecinde 27/5/2002 tarihinde serbest bırakılmıştır Bakırköy 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 14/5/2007 tarihli kararıyla başvurucu, yağma ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından toplam 14 yıl 2 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Bu karar Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ilamıyla onanmıştır. Kesinleşen mahkûmiyetle başvurucu hakkında hapis cezası verilmiştir. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

35. Cezai alanda yöneltilen suç isnatları ile ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, kişiye bir suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama veya gözaltı gibi tedbirlerin uygulandığı an olup, olayın gerçekleştiği 30/12/2001 tarihi itibarıyla başvurucu isnat edilen suçlarla ilgili olarak gözaltına alınmıştır. Sürenin bitiş tarihi ise, suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği tarihtir. (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 34; B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32). Bu kapsamda, somut yargılama süreci açısından sürenin bitiş tarihi, mahkumiyet kararının kesinleştiği 1/10/2012'dir.

36. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemelerdeki yargılamaların makul sürede sonuçlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 22-45).

37. Başvuruya konu davada yer alan sanık/müşteki sayısı, suçlamaların niteliği ile yargılama kapsamında icrası gereken usul işlemleri dikkate alındığında yargılamanın karmaşık olmadığı açıktır. Dava sürecinin bütününe bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve olay tarihi itibarıyla yapılan suç isnadından itibaren kesin hükmün verildiği tarihe kadar geçen yaklaşık 11 yıllık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

38. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan

makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

39. Başvurucu 100.000,00 TL manevi tazminat talep etmiştir.

40. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

41. Başvuruda, Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmış olup, başvurucunun yalnızca ihlal tespitiyle telafi edilemeyecek ölçüdeki manevi zararının varlığı nedeniyle başvurucuya takdiren net 10.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

42. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 10.000,00 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer talebin reddine,

C. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin kararın tebliğini takiben Maliye Bakanlığına yapılacak başvurudan itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması halinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHAMMED FURKAN DURAN

B. No: 2013/687 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/687

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMED FURKAN DURAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/687)

Karar Tarihi: 30/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Recep BENLİ

Başvurucu : Muhammed Furkan DURAN

Temsilcileri : Zeliha DURAN ve Ramazan DURAN

Vekili : Av. Özgür SOLAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, devlet hastanesinde doğumu sırasında yaşanan kusurlu hizmet sebebi ile sakat kaldığını, uğradığı zararın tazmini istemiyle açtığı davada ikinci bilirkişi raporuyla ortaya konulan maddi zararın idari yargıda ıslah müessesesi olmadığı için dikkate alınmadığını belirterek Anayasa'nın 17. ve 36. maddesi ile tanınan maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı ile hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürerek maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvurucu vekili tarafından 16/1/2013 tarihinde Konya Bölge İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 22/4/2013 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik

incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Birinci Bölüm tarafından 19/12/2013 tarihinde yapılan toplantıda, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 23/12/2013 tarihinde Bakanlığa bildirilmiştir. Bakanlık, yazılı görüşünü 20/1/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Bakanlık görüş yazısı, başvurucuya 27/1/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne cevaplarını içeren dilekçesini 7/2/2014 tarihinde sunmuştur.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, 25/6/2000 tarihinde Sağlık Bakanlığına bağlı Adıyaman Doğum ve Çocuk Bakımevi Hastanesinde doğumu sırasında beyninin oksijensiz kalması nedeniyle “hipoksik iskemik ensefalopati” olarak adlandırılan beyin rahatsızlığına yakalanmıştır.

9. Başvurucunun doğum esnasında ve sonrasında uğramış olduğu zararlarının karşılanması talebiyle 2001 yılında Sağlık Bakanlığı’na başvuruda bulunulmuştur.

10. Başvurunun süresinde cevaplanmaması üzerine Gaziantep 1. İdare Mahkemesine 18/5/2001 tarihinde 11.000 TL maddi, 3.000 TL manevi tazminat istemli tam yargı davası açılmıştır.

11. Mahkemece, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Çocuk Ünitesinden aldırılan 12/10/2001 tarihli raporda özetle, çocuğun arız olan hastalığa doğum öncesinde mi, doğum sırasında mı, yoksa doğum sonrasında mı maruz kaldığı hakkında ve hastalığın nedeni konusunda yorum yapılamayacağı sonucuna varıldığı belirtilmiştir. Mahkemenin iş güç kaybına yönelik avukat bilirkişiden aldırdığı 24/5/2004 tarihli bilirkişi raporunda ise, özetle, mahkemece davalı Bakanlığa bağlı hastane personelinin ağır hizmet kusurunun bulunduğu, başvurucunun ömür boyu %100 oranında malul kaldığı kabul edildiği takdirde iş gücü kaybından (maluliyetten) kaynaklanan maddi tazminatın 138.246,96 TL olduğu bildirilmiştir.

12. Başvurucu, avukat bilirkişinin iş güç kaybına ilişkin raporunu öğrendikten sonra 20/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 13. maddesi kapsamında 8/12/2004 tarihli dilekçesi ile Sağlık Bakanlığına başvurarak bilirkişi raporu ile ortaya çıkan toplam zarardan kalan 127.246,00 TL maddi zararın tazminini istemiştir. İdare, 27/12/2004 tarihli cevabında konuyla ilgili olarak Gaziantep 1. İdare Mahkemesinde görülmekte olan dava olması sebebiyle başvurucunun talebini reddetmiştir.

13. Bunun üzerine başvurucu 28/2/2005 tarihli dilekçesi ile Gaziantep 2. İdare Mahkemesinde 127.246,00 TL maddi tazminatın ödenmesi talebiyle ikinci bir dava açmıştır.

14. Gaziantep 1. İdare Mahkemesinde görülen davada, mahkeme 7/3/2005 tarih ve E.2001/995, K.2005/386 sayılı kararında, doğumun icap nöbetçisi ve kadın doğum uzmanına haber verilmeksizin hastanede görevli ebeler tarafından gerçekleştirildiğini, doğum

esnasında başvurucu çocuğun fazla zorlandığını, tüm bunların sonucunda başvurucunun beyninin hasar gördüğünü bu nedenle kamu hizmetinin kötü işlediğinin kabul edilmesi gerektiğini belirtmiş, tazmin istemi hakkında 10.000 TL maddi ve 3.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir.

15. Gaziantep 2. İdare Mahkemesi ise 27/3/2006 tarih ve E.2005/385, K.2006/711 sayılı kararında "aynı uyuşmazlığın yeniden dava konusu edilerek mahkemece reddedilen 127.246 YTL tutarındaki maddi zararın tazmini istemiyle açılan bu davanın kesin hüküm nedeniyle esasını inceleme olanağı bulunmamaktadır" gerekçesiyle davanın kesin hüküm nedeniyle reddine karar vermiştir.

16. Gaziantep 1. İdare Mahkemesinin kararı başvurucu tarafından temyiz edilmemiştir. Davalı idare tarafından temyiz edilen karar Danıştay Onuncu Dairesinin 15/2/2008 tarih ve E. 2005/8148 K. 2008/676 sayılı kararında "…dava konusu uyuşmazlığın çözümü için davalı idarenin tazmin yükümlülüğü açısından olayda hizmet kusuru bulunup bulunmadığının tespiti amacıyla, bilirkişi incelemesi yaptırılarak sonucunda hazırlanacak raporun değerlendirilmesi gerekir. …esas itibariyle adalet işlerinde bilirkişilik görevi yapmak üzere kurulan Adli Tıp Kurumuna, niteliği belirtilen şekilde inceleme yaptırıldıktan sonra karar verilmesi gerekirken bilirkişi incelemesi yaptırılmadan verilen İdare Mahkemesi kararında hukuka uygunluk bulunmamaktadır" gerekçesine dayanılarak bozulmuştur.

17. Başvurucu tarafından temyiz edilen Gaziantep 2. İdare Mahkemesinin kararı, Danıştay 10. Dairesinin 17/12/2010 tarih, E.2007/707, K.2010/10822 sayılı kararıyla onanmıştır. Onama kararında, davanın, idari eylemin ve oluşan zararın öğrenildiği tarihten itibaren bir yıl içinde idareye başvurulduktan sonra açılması gerekirken, bu sürenin dolmasından sonra açılmasından dolayı, süre aşımı nedeniyle reddi gerektiği şeklinde farklı bir gerekçeye yer verilmiştir. Onama kararı üzerine karar düzeltme isteminde bulunan başvurucunun bu istemi Danıştay 10. Dairesinin 2/11/2012 tarih ve E.2011/8131, K.2012/5365 sayılı kararıyla reddedilmiştir.

18. Bu karar başvurucuya 17/12/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

19. Bozma kararından sonra Gaziantep 1. İdare Mahkemesi dosyayı yargı yetkisi bakımından yetkili Şanlıurfa İdare Mahkemesine göndermiştir. Şanlıurfa İdare Mahkemesi E.2009/502 sayılı dosya kapsamında yaptığı yargılamada, bozma kararı doğrultusunda Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulundan rapor almıştır. 25/9/2009 tarihli raporda özetle, mevcut tablonun yeni doğan sepsisine bağlı olduğu, doğumda davalı idareye atf-ı kabil kusur bulunmadığı belirtilmiştir. Mahkeme bilirkişi raporu doğrultusunda 19/3/2010 tarih ve K.2010/445 sayılı kararıyla davalı idareye atf-ı kabil kusur bulunmadığından davanın reddine karar vermiştir.

20. Kararın başvurucu tarafından temyiz edilmesi üzerine, Danıştay 10. Dairesi 17/2/2010 tarih ve E.2010/12346, K.2010/10823 sayılı kararıyla maddi tazminat isteminin reddine yönelik kısmın onanmasına, sunulan sağlık hizmetinin yetersizliği nedeniyle duyulan acı, elem ve üzüntünün kısmen de olsa hafifletilebilmesi amacıyla manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğinden manevi tazminat isteminin reddine yönelik kısmın bozulmasına karar vermiştir.

21. Davalı idarenin karar düzeltme istemi, Danıştay 10. Dairesinin 27/4/2012 tarih ve E.2011/8741, K.2012/1890 sayılı kararıyla reddedilmiştir.

22. Şanlıurfa İdare Mahkemesi manevi tazminat yönünden bozulan karar nedeniyle yaptığı

E.2012/3108 sayılı yargılama sonunda verdiği 20/12/2012 tarih ve K. 2012/3059 sayılı kararla manevi tazminat yönünden bozulan kararında ısrar ederek davanın reddine hükmetmiştir.

23. Bu karar başvurucu tarafından 25/4/2013 tarihinde temyiz edilmiş ve dosya 12/6/2013 tarihinde Danıştay ilgili daire başkanlığına gönderilmiştir.

24. UYAP kayıtlarından yapılan sorgulamada dosyanın halen Danıştay aşamasında olduğu anlaşılmıştır.

25. Başvurucu, 16/1/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

26. 26/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

27. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun haksız fiillerden doğan borç ilişkilerinin Ceza Hukuku ile ilişkisini düzenleyen 74. maddesi ise şöyledir:

"Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir.

Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz."

28. Yargıtayın konu ile ilgili bazı içtihatları şöyledir:

"…Bir davada dayanılan maddi olguları hukuksal açıdan nitelendirmek ve uygulanacak yasa hükümlerini bulmak ve uygulamak HUMK.76.maddesi gereği doğrudan hakimin görevidir. Davacı, davalı doktor tarafından yapılan ameliyat nedeniyle ameliyat edilen bölgede yabancı cisim bırakıldığından yeniden ameliyat olmak zorunda kaldığını ileri sürerek maddi ve manevi tazminat istemiştir. Davanın temeli vekillik sözleşmesi olup, özen borcuna aykırılığa dayandırılmıştır. (BK. 386-390) Vekil vekalet görevine konu işi görürken yöneldiği sonucun elde edilmemesinden sorumlu değil ise de, bu sonuca ulaşmak için gösterdiği çabanın, yaptığı işlemlerin, eylemlerin ve davranışların özenli olmayışından doğan zararlardan dolayı sorumludur. Vekilin sorumluluğu, genel olarak işçinin sorumluluğuna ilişkin kurallara bağlıdır. Vekil işçi gibi özenle davranmak zorunda olup, en hafif kusurundan bile sorumludur (BK.321/1.md.) O nedenle doktorun meslek alanı içinde olan bütün kusurları, hafif de olsa, sorumluluğun unsuru olarak kabul edilmelidir. Doktor, hastasının zarar görmemesi için, mesleki tüm şartları yerine getirmek, hastanın durumunu tıbbi açıdan zamanında ve gecikmeksizin saptayıp, somut durumun gerektirdiği önlemleri eksiksiz biçimde almak, uygun tedaviyi de yine gecikmeden belirleyip uygulamak zorundadır. Asgari düzeyde dahi olsa, bir tereddüt doğuran durumlarda, bu tereddüdünü ortadan kaldıracak

araştırmalar yapmak ve bu arada da, koruyucu tedbirleri almakla yükümlüdür. Çeşitli tedavi yöntemleri arasında bir seçim yapılırken, hastanın ve hastalığın özellikleri göz önünde tutularak, onu risk altına sokacak tutum ve davranışlardan kaçınılmalı ve en emin yol seçilmelidir. Gerçekten de müvekkil (hasta), mesleki bir iş gören doktor olan vekilden, tedavinin bütün aşamalarında titiz bir ihtimam ve dikkat göstermesini beklemek hakkına sahiptir. Gereken özeni göstermeyen vekil, BK.nun 394/1.maddesi hükmü uyarınca, vekaleti gereği gibi ifa etmemiş sayılmalıdır. Tıbbın gerek ve kurallarına uygun davranılmakla birlikte sonuç değişmemiş ise doktor sorumlu tutulmamalıdır…(Hukuk Genel Kurulunun 13/4/2011 tarih ve E.2010/13-717, K.2011/129 sayılı kararı).”

“Dava, desteğin yanlış tedavi sonucu öldüğü iddiasına dayalı tazminat istemine ilişkindir. Uyuşmazlık; kamu görevlisi doktorun eylemi nedeniyle açılan eldeki tazminat davasında husumetin adı geçen doktora yöneltilip yöneltilemeyeceği noktasında toplanmaktadır.

Davacı taraf, davalı doktorun görevi sırasında kanamalı ve acil durumda olduğu halde destekleri olan hastaya müdahalede bulunmayıp, dış gebelik olan başka bir hastayla ilgilendiği; böylece, dikkatsizlik ve tedbirsizliği nedeni ile desteğin ölümüne neden olduğu iddiasıyla ve doktoru hasım göstererek eldeki tazminat davasını açmıştır.

Davalının görevi dışında kalan kişisel kusuruna dayanılmadığına, dikkatsizlik ve tedbirsizliğe dayalı da olsa eylemin görev sırasında ve görevle ilgili olmasına ve hizmet kusuru niteliğinde bulunmasına göre, eldeki davada husumet kamu görevlisine değil, idareye düşmektedir. Öyle ise dava idare aleyhine açılıp, husumetin de idareye yöneltilmesi gerekir. Mahkemece, davalı doktor hasım gösterilerek açılan davanın husumet yokluğu nedeni ile reddedilmesi hukuka uygundur…(Hukuk Genel Kurulunun 1/2/2012 tarih ve E. 2011/4-592, K.2012/25 sayılı kararı).”

“…Davadaki ileri sürülüşe ve kabule göre dava temelini vekillik sözleşmesi oluşturmakta olup, özen borcuna aykırılığa dayandırılmıştır (BK. 386-390). Vekil, vekalet görevine konu işi görürken yöneldiği sonucun elde edilmemesinden sorumlu değil ise de; bu sonuca ulaşmak için gösterdiği çabanın yaptığı işlemlerin eylemlerin ve davranışlarının özenli olmayışından doğan zararlardan sorumludur. Vekilin sorumluluğu genel olarak işçinin sorumluluğuna ilişkin kurallara bağlıdır (BK. 290/2 md.). Vekil, işçi gibi özenle davranmak zorunda olup, hafif kusurundan dahi sorumludur (BK. 321/1 md.). O nedenle vekil konumunda olan doktorun meslek alanı içinde olan bütün kusurları, hafif dahi olsa sorumluluğunun unsuru olarak kabul edilmelidir. Doktor, hastasının zarar görmemesi için mesleki tüm şartları yerine getirmek, hastanın durumunu, tıbbi açıdan zamanında gecikmeksizin saptayıp, somut durumun gerektirdiği önlemleri eksiksiz biçimde almak, uygun tedavi yöntemini de gecikmeden belirleyip uygulamak zorundadır. Asgari düzeyde dahi olsa, tereddüt doğuran durumlarda, bu tereddüdü ortadan kaldıracak araştırmalar yapmak ve bu arada da koruyucu tedbirleri almakla yükümlüdür. Çeşitli tedavi yöntemleri arasında bir tercih yaparken de hastasının ve hastalığının özelliklerini göz önünde tutmalı, onu risk altına sokacak tutum ve davranışlardan kaçınmalı, en emin yol seçilmelidir. Gerçekten de hasta, tedavisini üstlenen meslek mensubu doktorundan tedavisinin bütün aşamalarında mesleğin gerektirdiği titiz bir ihtimam ve dikkati göstermesini, beden ve ruh sağlığı ile ilgili tehlikelerden kendisini bilgilendirmesini güven içinde beklemek hakkına sahiptir. Gereken özeni göstermeyen vekil, B.K.'nun 394/1. maddesi hükmü uyarınca, vekaleti gereği gibi ifa etmemiş sayılmalıdır. Tıbbın gerek ve kurallarına uygun davranılmakla birlikte sonuç değişmemiş ise doktor sorumlu tutulmamalıdır…(13. Hukuk Dairesinin 16/2/2012 tarih ve E.2011/19947, K.2012/3097 sayılı kararı).”

29. 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 4. maddesi ile değişik 6/1/1982 tarih ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 16. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Taraflar, sürenin geçmesinden sonra verecekleri savunmalara veya ikinci dilekçelere dayanarak hak iddia edemezler. Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 16/1/2013 tarih ve 2013/687 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu ilk olarak, doğumu sırasında yaşanan hizmet kusuru sebebi ile uğradığı zararların bilirkişi raporuyla sonradan tespit edilen kısmını, zararın tam olarak davanın açıldığı sırada belli olmaması ve idari yargıda ıslah kurumunun olmaması nedeniyle isteyemediklerini, maddi zararın kalan kısmının tazmini isteminin Gaziantep 2. İdare Mahkemesi tarafından kesin hüküm gerekçe gösterilerek reddedildiğini belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini; ikinci olarak da doğum esnasında ve sonrasında sağlık personelinin gereken önlemleri almadıklarını, doğumda kadın doğum uzmanının bulunmadığını, doğum kararını dahi ebelerin aldığını ve doğum sonrasında gerekli müdahalelerde bulunmadıklarını, bu kamu görevlilerinin kendi kurumları tarafından kusurlu bulunarak cezalandırıldıklarını belirterek sağlık hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve 127.426,00 TL maddi, 500.000,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

32. Adalet Bakanlığı görüşünde şikâyetlerin kabul edilebilirliği açısından yaşam hakkının ihlali iddiasına ilişkin değerlendirme yapılırken, öncelikle başvurucunun mağdur sıfatını taşıması gerektiği, söz konusu başvuruda başvuranın tazminat yoluyla talebi karşılandığı gözetilerek başvurucunun mağdur sıfatı bulunup bulunmadığı konusunda takdirin Anayasa Mahkemesine ait olduğu bildirilmiştir.

33. Başvurucu, başvurunun kabul edilebilirliği hakkındaki Bakanlık görüşüne karşı, idarenin vermiş olduğu zararı uygun bir şekilde tazmin etmesi mağdur sıfatını ortadan kaldırsa da kendi durumunda zararın tazmininin söz konusu olmadığını, mahkeme tarafından uzman bilirkişilerden alınan raporlara göre ilk dava ile karşılanmayan maddi zararın 127.426 TL olması ve bu tazminatın başvuruda kabul edilmemesi karşısında mağduriyetinin devam ettiğini beyan etmiştir.

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu nedenle başvurucunun adil yargılanma ve sağlık hakkına bağlı olarak Anayasa'nın 36. ve 56. maddelerinin ihlal edildiği şeklindeki iddiaları Anayasa'nın 17. maddesi ile ilişkili görülerek, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

35. Başvurucu, doğum esnasında ve sonrasında sağlık personelinin gereken önlemleri

almadıklarını, doğumda kadın doğum uzmanının bulunmadığını, doğum kararını dahi ebelerin aldığını ve doğum sonrasında gerekli müdahalelerde bulunmadıklarını, bu kamu görevlilerinin kendi kurumları tarafından kusurlu bulunarak cezalandırıldıklarını ileri sürmektedir.

36. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ...açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

37. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kimsenin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz."

38. Anılan Anayasa hükmü ile kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğü, gerek kamusal yetkilerle donatılmış kişilerin gerekse özel kişilerin müdahalelerine karşı güvence altına alınmıştır. Bu çerçevede devletin, egemenlik alanında yaşayan ve kontrolü altında bulunan kişilerin maddi ve manevi varlıklarına yönelen müdahaleleri önleme, önlenememiş olan müdahalelere yönelik olarak da gerekli soruşturma, kovuşturma, failleri tespit edip cezalandırma ve gerektiğinde bundan doğan zararları etkili bir şekilde bizzat karşılama veya sorumlularına karşılatma yükümlülüğü bulunmaktadır. Kişilerin vücut bütünlüğüne yapılan bir müdahaleden doğan zararlara yönelik etkili bir tazminin sağlanamadığı ve bu çerçevede devletin, Anayasa'nın 17. maddesinden doğan koruma yükümlülüğünü yerine getirmediği durumlarda, kişinin vücut bütünlüğünün korunduğundan söz edilemez. (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 40).

39. Bu çerçevede, devlet hastanesinde doğumu esnasında verilen kusurlu hizmet sebebiyle sakat kaldığını iddia eden başvurucunun, bu olay nedeniyle kendisine yeterli ve adil bir tazmin sağlanmadığı iddiası, Anayasa'nın 17. maddesinin koruma alanı kapsamında yer almaktadır.

40. Başvurucunun devlet hastanesinde doğumu sırasında yaşanan kusurlu hizmet sebebi ile sakat kalması suretiyle devletin maddi ve manevi varlığını koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği iddiaları açısından bir ihlal söz konusu ise bu ihlalin giderilmesi öncelikle idari makamların ve derece mahkemelerinin yükümlülüğü altındadır (B.No: 2013/2075, 4/12/2013, § 75). Yargıtayın yukarıda (§ 28) yer verilen konu hakkındaki içtihatları (B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 24-27) dikkate alındığında, ceza kanunları uyarınca suç oluşturmayan eylem ve ihmallere karşı da, husumetin yöneltileceği kişiye bağlı olarak, 2577 sayılı Kanun ile 6098 sayılı Kanun'un yukarıda belirtilen (§ 26-27) hükümleri uyarınca kusura ve hatta kusursuz sorumluluğa dayalı olarak idareye veya kişilere yönelik idare ve hukuk mahkemeleri önünde uğranılan zararları tazmin yolları düzenlenmiştir (B. No: 2013/2075, 4/12/2013, § 74). Başvurucu da somut olayda doğum esnasında yapılan yanlış müdahale nedeniyle sakat kaldığını ileri sürerek ilgili idare aleyhine tazminat davası açmıştır.(§10)

41. Başvurucu, doğumu sırasında yaşanan hizmet kusuru sebebi ile uğradığı zararların tazmini amacıyla açtığı davada bilirkişi raporuyla hesaplanan ve karşılanmayan maddi zararının 127.426 TL olduğunu, idari yargıda ıslah kurumunun olmaması nedeniyle bu

maddi zararını talep edemediğini, bunun üzerine maddi zararın kalan kısmının tazmini amacıyla Gaziantep 2. İdare Mahkemesine dava açtığını, davanın kesin hüküm gerekçe gösterilerek reddedildiğini belirterek, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

42. Başvurucunun iddialarına konu edilen yargı süreci incelendiğinde, başvurucu tarafından Gaziantep 1. İdare Mahkemesine açılan 11.000 TL maddi, 3.000 TL manevi tazminat istemli tam yargı davasında, mahkeme tarafından avukat bilirkişiden alınan iş güç kaybına ilişkin raporda başvurucunun kazanç kaybının 138.246,96 TL olduğunun bildirildiği, yargılama sonunda kamu hizmetinin kötü işlediğinin kabul edilmesi gerektiği belirtilerek tazmin istemi hakkında talebe bağlı kalınarak 10.000 TL maddi ve 3.000 TL manevi tazminata hükmedildiği, kararın davalı idare tarafından temyiz edilmesi sonucu Danıştay 10. Dairesi tarafından hizmet kusuru bulunup bulunmadığı hususunda Adli Tıp Kurumundan rapor alınmadığı gerekçesiyle kararın bozulduğu, bozmadan sonra Gaziantep 1. İdare Mahkemesinin dosyayı yargı yetkisi bakımından yetkili Şanlıurfa İdare Mahkemesine gönderdiği, Şanlıurfa İdare Mahkemesince yapılan yargılamada, Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulundan rapor alındığı, raporda doğumda davalı idareye atf-ı kabil kusur bulunmadığının belirtildiği, mahkemenin bilirkişi raporu doğrultusunda davalı idareye atf-ı kabil kusur bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verdiği, kararın başvurucu tarafından temyiz edilmesi üzerine, Danıştay 10. Dairesince maddi tazminat isteminin reddine yönelik kısmın onanarak kesinleştiği anlaşılmıştır.

43. Başvuru dilekçesinde başvurucu, her ne kadar bireysel başvuru talebinin sadece Gaziantep 2. İdare Mahkemesinin E.2005/385, K. 2006/711 sayılı kararına ilişkin olduğunu belirtse de, başvurucu bu davayı Gaziantep 1. İdare Mahkemesinde görülen davada avukat bilirkişinin sadece iş güç kaybını hesaplayarak verdiği raporundaki tazminat miktarını esas alarak açmıştır. Yukarıda anlatılan Gaziantep 1. İdare Mahkemesindeki yargı süreci dikkate alındığında, avukat bilirkişinin sadece iş güç kaybını hesaplayarak verdiği rapora istinaden verilen kararın olayda hizmet kusuru bulunup bulunmadığının saptanması için Adli Tıptan rapor alınması gerektiği gerekçesiyle Danıştayca bozulduğu, bozma üzerine Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulundan rapor alındığı, raporda mevcut tablonun yeni doğan sepsisine bağlı olduğu, doğumda davalı idareye atf-ı kabil kusur bulunmadığının belirtildiği, bunun üzerine mahkemenin davanın reddine karar verdiği, başvurucunun kararı temyiz ettiği, temyiz incelemesi sonucu kusur durumuna ilişkin Adli Tıp raporu yeterli görülerek maddi tazminatın reddine ilişkin kısmın onanarak kesinleştiği, dolayısıyla başvurucunun ikinci davasına dayanak yaptığı ilk davadaki bilirkişi raporunun hükümsüz hale geldiği, sonuç olarak mahkeme kararında herhangi bir keyfilik tespit edilemediği gibi olayda hizmet kusuru bulunmadığı da kesinleştiğinden başvurucunun maddi tazminata ilişkin iddialarının dayanaktan yoksun olduğu görülmektedir.

44. Açıklanan nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan anayasal hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşıldığından, olayda hizmet kusuru bulunduğu ve ıslah kurumunun olmaması nedeniyle maddi zararını karşılamadığına dair başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle başvurunun "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

HİKMET YAYĞIN

B. No: 2013/1279 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1279

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HİKMET YAYĞIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1279)

Karar Tarihi: 30/12/2014

R.G. Tarih-Sayı: 28/3/2015-29309

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Muharrem İlhan KOÇ

Başvurucu : Hikmet YAYĞIN

Vekili : Av. İnan AKMEŞE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, tutukluluğun devamına itirazla ilgili incelemenin duruşmasız yapılması, Cumhuriyet savcısının görüşünün bildirilmemesi ve gerekçesiz olarak itirazın reddine karar verilmesi nedenleriyle kişi özgürlüğü ve güvenliğinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 24/1/2013 tarihinde İstanbul 3. Asliye Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölümün Birinci Komisyonunca, 21/3/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm, 26/3/2013 tarihinde yapılan toplantıda kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin

birlikte yapılmasına karar vermiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 26/3/2013 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, görüşünü 31/5/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 11/6/2013 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu karşı beyanını 26/6/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve ekleri ile Adalet Bakanlığının görüşünde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu silahlı terör örgütü üyeliği isnadıyla 20/5/2010 tarihinde yakalanmış, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi Hâkimince 24/5/2010 tarihinde yapılan sorgunun ardından tutuklanmıştır.

9. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 1/9/2010 tarih ve 2010/686 sayılı iddianameyle, başvurucu ve diğer 21 kişi hakkında silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan kamu davası açmıştır.

10. Başvuru tarihi itibarıyla yargılama İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2010/293 sayılı dosyasında görülmektedir.

11. Başvuruya konu tutuklulukla ilgili olarak başvurucu 13/7/2012 tarihinde ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvurmuştur.

12. 3/10/2012 tarihli duruşmada başvurucu müdafii "önceki savunmalarımızı tekrar ederiz, müvekkil hakkında düzenlenen iddianame emniyetin düzenlediği varsayıma dayalı fezlekeye dayandırılmıştır. Yapılan fiziki takiplerin futbol, piknik vb gibi öğrenci ortamında yapılan faaliyetlere ilişkin olduğu yapılan Nevruz ve 8 Mart etkinliklerinde söylenen marşlar dolayısıyla dava açılmıştır. Bu eylemlerin hiç birisi örgüt suçu olarak değerlendirilmez, bunun mahkemenizce tespit edilmesini talep ediyoruz, müvekkilim 2,5 yıldır tutuklu yargılanmaktadır, öğrenci olup tahliye olmaması halinde okuluna devam imkanı kalmayabileceği ve 6352 sayılı Yasa'nın getirdiği lehe düzenlemeler göz önüne alınarak öncelikle bihakkın tahliye olmadığı takdirde adli kontrol tedbirleri uygulanarak tahliyesine karar verilmesini talep ederiz." şeklinde beyanda bulunmuştur.

13. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi 3/10/2012 tarihli duruşmada "Sanıklara isnat olunan suçun mahiyetine, Yasada gösterilen olası cezaların sınırlarına sanıklara isnat edilen suçların 5271 sayılı CMK.'nun 100/3. maddesinde gösterilen katalog suçlardan olmasına, soruşturma aşamasında ele geçirilen ve düzenlenen iddianamede gösterilen; iletişimin dinlenmesi, tespiti, kayda alınması ve değerlendirilmesi ile ilgili tapeler ve ses kayıtları, GSM tespit tutanakları E-mail tespit tutanakları, fiziki takiple ilgili görüntüler, fotoğraflar ve bu görüntülere ilişkin tutanaklar, gizli tanığa ait bilgi alma tutanağı, müştekilere ait tutanaklar, şüphelilerin ikametlerinde yapılan arama sonucu ele geçirilen toplattırılmasına karar verilen yayınlar, örgütsel dokümanlar-el yazısı notlar, bunlara ait inceleme ve tespit tutanakları, örgütsel içerik arz eden CD'ler, flaş bellek ve bunların yapılan incelemesi sonucu tanzim olunan tespit ve ön inceleme tutanakları, ikametlerde yapılan arama sonucu el konulan bilgisayar ait hard diskler içerisindeki örgütsel içerikli doküman ve materyaller,

şüpheli ifadeleri ve diğer tutanaklar, inceleme tutanakları, bilirkişi raporları, ekspertiz raporu, açık kaynaklar (internet tespitleri) ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, mevcut olan bu delillerin sanıklar hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren bu olgu olarak kabul edilerek, bu durumun kuvvetli suç süphesinin varlığının bu açıdan halen devam ediyor olmasına, gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına ve gerekse 6352 sayılı Yasanın 96 ve devamı maddeleri ile değişik 5271 sayılı CMK.'nun 100 ve devamı maddeleri hükümlerine göre tutuklulukta geçen makul süreyi aşan bir durumun bulunmamasına, sanıkların serbest kalması halinde kaçma şüphelerinin sanıkların üzerine atılı suçların ağırlığına göre karine olarak kabul edilmesinde zorunluluk bulunmasına, tutuklamaya alternatif koruma tedbirlerinin bu aşamada sanık açısından yetersiz kalacağı ve T.C. Anayasasının 13. maddesinde ifade olunan 'ölçülülük' ilkesi uyarınca sanıklar hakkında daha hafif koruma önlemi olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının dava konusu açısından yetersiz kalacağı" gerekçesiyle başvurucunun ve diğer iki sanığın tutukluluk hallerinin devamına karar vermiştir. Mahkeme tutuklu sanıkların tutukluluk durumunun birer ay ara ile resen incelenmesine ve sonraki duruşmanın 27/12/2012 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

14. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin 3/10/2012 tarihli duruşmada verdiği tutukluluğun devamına ilişkin kararına yapılan itiraz, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/11/2012 tarih ve 2012/789 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir. Bu karar başvurucuya 24/12/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 24/1/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin 16/4/2013 tarihli duruşmada verdiği kararla başvurucu serbest bırakılmıştır.

B. İlgili Hukuk

17. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu"nun 100. maddesi şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (Madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

…”

18. 5271 sayılı Kanun’un 101. maddesi şöyledir:

“(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re’sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) (Değişik fıkra: 02/07/2012-6352 S.K./97.md.) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.

…

(5) Bu Madde ile 100 üncü Madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.”

19. 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.”

20. 5271 sayılı Kanun’un 104. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“(1) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.”

21. 5271 sayılı Kanun’un 105. maddesi şöyledir:

“103 ve 104 üncü maddeler uyarınca yapılan istem üzerine, merciince Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafiin görüşü alındıktan sonra, üç gün içinde istemin kabulüne, reddine veya adlî kontrol uygulanmasına karar verilir.(Ek cümle: 11/4/2013-6459/15 md.) Duruşma dışında bu karar verilirken Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafiinin görüşü alınmaz. Bu kararlara itiraz edilebilir.”

22. 11/4/2013 tarih ve 6459 sayılı Kanun’un 20. maddesiyle 5271 sayılı Kanun’un 269. maddesine eklenen fıkra şöyledir:

“101 ve 105 inci maddeler uyarınca yapılan itiraz üzerine Cumhuriyet savcısından görüş alınması durumunda, bu görüş şüpheli, sanık veya müdafiine bildirilir. Şüpheli, sanık veya müdafii üç gün içinde görüşünü bildirebilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 24/1/2013 tarih ve 2013/1279 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu, tutukluluğun devamına itirazla ilgili incelemenin duruşmasız yapıldığını, Cumhuriyet savcısının görüşünün bildirilmediğini ve gerekçesiz olarak itirazın reddine karar verildiğini belirterek Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi özgürlüğü ve güvenliğinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, tahliyesine ve tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Başvurucunun, tutukluluğun devamı kararına itiraz sürecine ilişkin şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve bu şikâyetler açısından başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

26. Adalet Bakanlığı görüşünde, AİHM'in tutukluluğa itiraz incelemelerinde tutuklunun veya müdafiinin mahkeme huzuruna çıkarılmasının gerekli olduğu, ancak her itirazda duruşma açılmasının ceza yargılamasını tıkayacağını kabul ettiği, kısa süre önce hâkim önüne çıkmış tutuklu hakkındaki itiraz incelemesinin dosya üzerinden yapılmasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini ihlal etmediği sonucuna vardığı ve AİHM içtihadına göre, tutukluluğun yasallığının incelenmesinin çelişmeli olarak ve silahların eşitliği ilkesine uygun yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

27. Başvurucu Adalet Bakanlığı görüşüne karşı başvuruda belirttiği hususları tekrarlamıştır.

a. Tutukluluğa İtiraz İncelemesinin Duruşmasız Yapıldığı ve Kararın Gerekçesiz Olduğu İddiası

28. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

29. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası, yakalama veya tutuklama yoluyla özgürlüğünden yoksun bırakılan kişiye özgürlüğünden yoksun bırakılmanın yasaya uygunluğuyla ilgili olarak yetkili bir yargı merciine başvurma hakkı tanımaktadır. Hürriyeti kısıtlanan kişinin başvurusuyla ilgili değerlendirmenin yargısal nitelik taşıması ve itirazları bakımından uygun güvenceleri sağlaması gerekir. Bu kapsamda ilk temel teminat, esas ve usul yönünden tutukluluğun yasaya aykırı olup olmadığının hâkim önünde gerçekleşen duruşmalarda etkili olarak incelenmesini talep etme hakkıdır. Bu hüküm aynı şekilde tutukluluk halinin gerekli olup olmadığının hızlı bir şekilde tespit edilmesini gerektirir (Çatal/Türkiye, B. No. 26808/08, 17/4/2012, § 32,33; A. ve Diğerleri/Birleşik Krallık [BD], B. No. 3455/05, 18/2/2009, § 203).

30. Tutukluluk halinin devamının veya serbest bırakılma taleplerinin incelenmesinde"çelişmeli yargı" ve "silahların eşitliği" ilkelerine riayet edilmesi gerekir (Altınok/Türkiye, B. No: 31610/08, 29/11/2011, § 45).

31. Bu kapsamda, tutukluluğun devamına ilişkin olarak mahkemelerce verilen kararlara yapılan her itirazda başvurucunun dinlenilmesi gerekli olmamakla beraber tutuklu kişinin makul aralıklarla dinlenilmeyi talep etme hakkı vardır (Altınok/Türkiye, B. No: 31610/08, 29/11/2011, § 54; Knebl/Çek Cumhuriyeti, B. No: 20157/05, 28/10/2010, § 85).

32. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi, düzenli aralıklarla yapılan ve başvurucunun da savunma yapma fırsatı bulduğu duruşmalarda tutukluluk halini incelemiştir. 3/10/2012 tarihli duruşmada başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir. Başvurucu, İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin tutukluluk halinin devamına ilişkin kararına, Anayasa'nın 19. maddesine aykırı olduğu iddiasıyla 9/10/2012 tarihinde itiraz etmiştir. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince Cumhuriyet savcısının görüşü alınarak 5/11/2012 tarihli kararla duruşma yapılmaksızın itiraz reddedilmiştir.

33. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında öngörülen kural dikkate alındığında hürriyeti kısıtlanan kişinin durumu hakkında kısa sürede karar verilmesi esası dâhil olmak üzere, tutukluluk kararına karşı yapılan her itirazda duruşma yapılması ceza yargılaması sistemini işlemez hale getirebilecektir. Bu nedenle, Anayasa'da öngörülen inceleme usulüne ilişkin güvenceler, duruşma yapmayı gerektirecek özel bir durum olmadığı sürece, tutukluluğa karşı yapılacak itirazlar için her durumda duruşma yapılmasını gerektirmez (Çatal/Türkiye, § 40; Altınok/Türkiye, § 54).

34. AİHM içtihatlarına göre bir ayın altındaki süre (28 gün) aralığında tutukluluğun devamına ilişkin incelemenin ilgili dinlenilmeden yapılması Sözleşmenin 5. maddesinin (4) numaralı paragrafının ihlali olarak değerlendirilmemektedir (Çatal/Türkiye, § 41,42). 2 ay 13 günlük sürede şüphelinin dinlenilmeden itirazının reddedilmesi ise anılan hükmün ihlali olarak görülmüştür (Erişen ve Diğerleri/Türkiye, B.No. 7067/06, 3/4/2012, § 51-54).

35. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesince 3/10/2012 tarihli duruşmada başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar verilmesi sonrasında, bu karara yapılan itiraz 5/11/2012 tarihinde duruşmasız yapılan incelemeyle sonuçlandırılmıştır. 3/10/2012 tarihli duruşma ile itiraz mercii karar tarihi arasında 1 ay 2 gün vardır. Bu süre dikkate alındığında, başvurucunun tutuklulukla ilgili itirazının incelenmesinin, tutuklunun makul aralıklarla dinlenilmesi yönündeki kuralı ihlal etmediği sonucuna varılmıştır.

36. Ayrıca derece mahkemelerinin kanun yolu incelemesinde itirazın/başvurunun reddine karar vermeleri hâlinde alt derece mahkemesinin kararlarında gösterdikleri gerekçeler kabul edilmiş olacağından, anılan kararlarda ayrıca gerekçe gösterilmesine gerek bulunmamaktadır (B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 25).

37. Somut olayda, tutukluluğun devamına karar veren yargılama mercii, gerekçesini duruşma tutanağında belirtmiştir. İtiraz mercii tarafından tutukluluğun devamına ilişkin karar hukuka uygun bulunarak başvurucunun itirazı reddedilmiştir. Dolayısıyla itiraz mercii kararının tek başına ele alınarak gerekçesiz olduğunu veya yeterli gerekçe içermediğini söylemek mümkün değildir.

38. Açıklanan nedenlerle, bu iddialarla ilgili olarak Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

b. Cumhuriyet Savcısı Görüşünün Bildirilmediği İddiası

39. Tutukluluk haline itiraz incelemesinde Cumhuriyet savcısı ve tutuklu arasında silahların eşitliği ilkesinin gözetilmesi gerekir (B. No: 2012/849, 4/12/2013, § 124).

40. Silahların eşitliği, suçlamayla ilgili bilgi, belge ve tarafların görüşlerine ulaşabilme imkânı verilmesini gerektiren bir ilkedir. Cumhuriyet Savcısının görüşlerine etkili bir şekilde cevap verebilme imkânı, kural olarak bundan haberdar olunması halinde mümkün olabilir. Bu gerekliliğin hangi şekilde yerine getirileceğini belirlemek kanun koyucuya ait olmakla beraber, tarafların beyanlarının birbirlerine bildirilmesi ve bu beyanlara cevap verebilme imkânına sahip olmaları gerekir.

41. Somut olayda başvurucu, tutukluluk halinin devamı yönündeki karara 9/10/2012 tarihinde itiraz etmiştir. İtiraz mercii, Cumhuriyet savcısının yazılı görüşünü almış ancak bu görüş başvurucuya bildirilmemiştir. Başvurucunun, Cumhuriyet savcısının görüşüne cevap verme imkânı olmamıştır. Tutuklulukla ilgili itiraz, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince 5/11/2012 tarihinde reddedilmiştir. Başvurudan sonra 11/4/2013 tarih ve 6459 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeyle "…itiraz üzerine Cumhuriyet savcısından görüş alınması durumunda, bu görüş şüpheli, sanık veya müdafiine bildirilir." hükmü 5271 sayılı Kanuna eklenmiştir.

42. Tutukluluğa itiraz incelemesinde Cumhuriyet savcısının görüşünün başvurucuya bildirilmemesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

43. Başvurucu 10.000,00 TL maddi ve 30.000,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

44. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

45. Başvurucu uğradığını iddia ettiği maddi zararla ilgili olarak somut bir bilgi ve belge sunmamıştır. Başvurucunun maddi tazminat talebi bu nedenle reddedilmelidir.

46. Başvurucunun kişi özgürlüğü ve güvenliğine yönelik ihlalin tespitiyle telafi edilemeyecek ölçüdeki manevi zararı nedeniyle, başvurucuya takdiren net 3.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

47. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurunun KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Tutukluluğa itiraz incelemesinin duruşmasız yapıldığı ve kararın gerekçesiz olduğu şikâyetiyle ilgili olarak Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Tutukluluğa itiraz incelemesinde Cumhuriyet savcısının görüşünün bildirilmemesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 3.000,00 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine,

E. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben Maliye Bakanlığına yapılacak başvurudan itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması halinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

NECMİYE ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2013/1301 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1301

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NECMİYE ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1301)

Karar Tarihi: 30/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Selami ER

Başvurucular : Necmiye ÇİFTÇİ

Haluk ÇİFTÇİ

Faruk ÇİFTÇİ

Hasan Tarık ÇİFTÇİ

Vekilleri : Av. Nadir KURTDERE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, kendilerine ait taşınmazda kum-çakıl ocağı işletmek üzere yaptıkları başvurunun idarece reddedilmesi sonrasında idari işlemin iptali için açtıkları davada mahkemenin usulen inceleme yapması gerekirken işin esasını incelediğini ve davayı reddettiğini, bu nedenle kendi mülklerinden yararlanma haklarının ve adil yargılanma haklarının ihlal ettiğini ileri sürerek ihlalin tespitiyle yargılamanın yenilenmesini veya kendilerine uygun tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmişlerdir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 7/2/2013 tarihinde Sakarya 2. İdare Mahkemesi aracılığıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir

eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 17/7/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 24/7/2014 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının 21/8/2014 tarihli görüş yazısı 1/9/2014 tarihinde başvuruculara tebliğ edilmiştir. Başvurucular Adalet Bakanlığı cevabına karşı beyanlarını yasal süresi içinde 15/9/2014 tarihinde ibraz etmişlerdir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile ilgili dava dosyasında yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruculaların murisi Orhan ÇİFTÇİ, kendisine ait Sakarya ili Merkez Adliye köyü G24C13A1A paftada yer alan 40.890 m2'lik alanda kum-çakıl ocağı işletmek üzere 19/12/2005 tarihinde Sakarya İl Özel İdaresine (idare) başvurmuştur.

8. İl Özel İdaresi, 12/2/2006 tarihli yazısıyla ilgili kurumlardan mevzuatı gereği ruhsat başvurusuna görüş vermesini talep etmiş, 23/6/2006 tarihinde kurum görevlileri araziyi incelemiş ve müteakiben görüşlerini sunmuşlardır. Diğer kurumlar olumlu görüş verirken Tarım İl Müdürlüğü 7/8/2006 tarihli yazıyla Toprak Koruma Kurulu'nun 2/2 nolu kararı gereği olumsuz görüş bildirmiş ve İl Özel İdaresi de başvurucunun talebini reddetmiştir.

9. Başvuruculaların murisi 4/10/2006 tarihinde Sakarya 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) yönetmelik gereği kurum görüşlerinin 30 gün içinde bildirilmesi gerektiği, görüş bildirilmemesi halinde olumlu görüş olarak değerlendirileceği, Tarım İl Müdürlüğünün üç ay sonra olumsuz görüş bildirmesinin mevzuata aykırı olduğu, uyuşmazlık konusu alanda komşu parsellerde kum-çakıl ocağı işletildiği ve idarenin işleminin hukuka aykırı olduğu iddiasıyla idari işlemin iptali için dava açmıştır.

10. Mahkeme, 14/12/2007 tarihinde bilirkişi eşliğinde dava konusu taşınmazda keşif yapmıştır. Bilirkişilerce hazırlanan 2/1/2008 ve 4/4/2008 tarihli raporlarla arazinin Sakarya Nehri kıyısındaki alanın alüvyonlu toprak bölümünün tarım açısından elverişli toprak olduğu, bu toprağın alınması halinde kum-çakıl açısından potansiyel rezerv oluşturduğu, aynı ada içinde kum-çakıl ocağı bulunduğu, dava konusu taşınmazlardan 28, 29, 31, 32 numaralı parsellerin koruma bandı dışında kalan kısımları, haritada ocak alanı olarak gösterilen 25, 26, 38, 40, 42, 44, 45 numaralı parseller ile park ve depolama alanı olarak gösterilen 37 numaralı parselin tarım arazisi niteliğinde olduğu, toplam 40.890 m2 genişliğindeki taşınmazın 5.000 m2'lik alan dışında kalan büyük kısmının tarım arazisi niteliğinde olduğu, kum-çakıl ocağı işletilmesi halinde tarım arazisi niteliğinin ortadan kalkacağı ve çevresindeki parselleri olumsuz etkileyeceği DSİ koruma bandında yer alan kısımdan kontrollü biçimde malzeme alınması durumunda çevre arazilerin tehdit edilmeyeceği şeklinde görüş verilmiştir.

11. Mahkeme, 5/6/2008 tarih ve E.2006/244, K.2008/476 sayılı kararıyla bilirkişi raporuna

atıf yaparak ve arazinin büyük kısmının tarım arazisi niteliğinde olduğu ve ruhsat istenen alan bütün olarak değerlendirildiğinde bu haliyle ruhsat verilmesi durumunda tarım arazilerinin zarar göreceği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

12. Başvuruculaların murisi Orhan ÇİFTÇİ 26/3/2009 tarihinde vefat etmiştir.

13. Temyiz edilen kararı inceleyen Danıştay 8. Dairesi 22/3/2012 tarih E.2008/8775, K.2012/1227 sayılı kararıyla ilk derece mahkemesi kararını usul ve yasaya uygun olduğu ve bozulmasını gerektirir bir neden olmadığı gerekçesiyle onamıştır.

14. Karar düzeltme istemi aynı Dairenin 16/11/2012 tarih ve E.2012/5153, K.2012/9524 sayılı kararıyla reddedilmiş ve karar aynı tarihte kesinleşmiştir. Kesinleşen karar başvuruculara 22/1/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucular 7/2/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

B. İlgili Hukuk

16. 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesinin 1. fıkrası şöyledir:

"Madencilik faaliyetlerinin yapılması ve ruhsatlandırma işlemlerinin yürütülmesi ile ilgili olarak yeni verilecek ruhsat alanlarına maden işletme yöntemi, faaliyetin yapıldığı bölge, madenin cinsi, yapılacak yatırımın çevresel etkileri, şehirleşme ve benzeri hususlar dikkate alınarak, temdit talepleri dahil ruhsat verilen alanlarda kazanılmış haklar korunmak kaydıyla, ilgili kurumların görüşleri alınarak Bakanlık tarafından kısıtlama getirilebilir."

17. 3213 sayılı Kanun'un 16. maddesinin 2. fıkrası şöyledir:

"I. Grup (a) bendi madenler için alanlar il özel idarelerince ihale edilerek işletme ruhsatı verilir. İhale edilecek alanlar Genel Müdürlüğün uygun görüşü alınarak belirlenir…"

18. 3/2/2005 tarih ve 25716 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Maden Kanunu'nun I (A) Grubu Madenleri İle İlgili Uygulama Yönetmeliği'nin ruhsat başvurusunun yapıldığı dönemde yürürlükte bulunan 8. maddesinin 1. fıkrası şu şekildedir:

"Kendi mülkü içinde I (a) Grubu maden ruhsatı almak isteyen gerçek veya tüzel kişiler,İl Özel İdaresine ilk müracaat harcı ile müracaat ederek ruhsat talebinde bulunur. İl özel idaresince Genel Müdürlüğün uygun görüşü alınarak bu alanların yerinde tetkiki için ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yetkililerinden oluşan bir heyet oluşturulur. Bu heyet tetkik sonucu yazılı görüşlerini otuz gün içinde il özel idaresine bildirir. Bu süre içinde görüş bildirilmemesi olumlu görüş olarak değerlendirilir. Yapılan incelemelerde uygun görülen alanlara ihale edilmeden ruhsat verilir…"

19. 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nun 13. maddesinin 1.fıkrası şöyledir:

"Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri tarımsal üretim amacı dışında kullanılamaz…"

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 7/2/2013 tarih ve 2013/1301 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

21. Başvurucular, kendilerine ait taşınmazda kum-çakıl ocağı işletmek üzere yaptıkları

ruhsat başvurusunda görüş vermesi gereken diğer kurumlar olumlu görüş verirken ilgili kanun ve yönetmelik gereği 30 gün içinde cevap vermesi gereken Tarım İl Müdürlüğü'nün bundan üç ay sonra 7/8/2006 tarihli yazıyla olumsuz görüş verdiğini ve sürenin geçmesine rağmen bu görüş dikkate alınarak taleplerinin İdare tarafından reddedildiğini, açtıkları idari işlemin iptali davasında bu durumun Mahkemece gözetilmediğini, yine Mahkemece bilirkişi raporunun kısmen kum-çakıl ocağı işletilebilir görüşüne de itibar edilmediğini, aynı yer ve mevkide benzer nitelikli komşu taşınmaz sahiplerine işletme ruhsatı verildiğini, mahkemenin başvuru süresi ve cevap süresi ile ilgili koşulların yerine getirilip getirilmediğini incelemek yerine kendini ruhsat veren idare yerine koyarak ve keşif yaparak işin esasını incelediğini belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal ettiğini ileri sürmüş ve ihlalin tespitiyle yargılamanın yenilenmesini veya kendilerine uygun tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmişlerdir.

B. Değerlendirme

22. Başvurucular, somut başvuruya konu ruhsat vermeme işleminin iptali konulu davada Mahkemenin koşulların yerine getirilip getirilmediğiyle sınırlı bir inceleme yapması gerekirken işin esasını inceleyerek ve davayı reddederek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Anayasa Mahkemesi, başvuruculara ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, somut dava ve buna bağlı olayların özelliklerine göre olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

23. Başvuruculara Mahkemenin koşulların yerine getirilip getirilmediğiyle sınırlı bir inceleme yapması gerekirken işin esasını inceleme yapmasına ilişkin şikâyetleri Mahkeme kararının keyfilik taşıdığı iddiası kapsamında adil yargılanma hakkı yönünden; ruhsat alamamaları nedeniyle mülkiyet haklarının ihlal edildiği şikâyetleri ise mülkiyetin kullanımının kontrolü kapsamında incelenecektir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Adil Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

24. Başvurucular, kendilerine ait taşınmazda kum-çakıl ocağı işletmek üzere yaptıkları ruhsat başvurusunda görüş vermesi gereken diğer kurumlar olumlu görüş verirken ilgili kanun ve yönetmelik gereği 30 gün içinde cevap verilmesi gerekirken Tarım İl Müdürlüğü'nün bundan üç ay sonra 7/8/2006 tarihli yazıyla olumsuz görüş verdiğini ve sürenin geçmesine rağmen bu görüş dikkate alınarak taleplerinin idare tarafından reddedildiğini, açtıkları idari işlemin iptali davasında bu durumun mahkemece gözetilmediğini, yine mahkemece bilirkişi raporunun kısmen kum-çakıl ocağı işletilebilir görüşüne de itibar edilmediğini, aynı yer ve mevkide benzer nitelikli komşu taşınmaz sahiplerine işletme ruhsatı verildiğini, mahkemenin başvuru süresi ve cevap süresi ile ilgili koşulların yerine getirilip getirilmediğini incelemek yerine kendini ruhsat veren idare yerine koyarak ve keşif yaparak işin esasını incelediğini belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.

25. Adalet Bakanlığı, ilgili uygulama yönetmeliğinin 8. maddesinin 1. fıkrasında yer alan 30 günlük sürede görüş vermeye dair düzenlemenin usuli bir düzenle olduğu, bahsedilen görüşlerle beraber tüm bilgi ve belgeler toplandıktan sonra idarece ruhsat verme talebine cevap verildiği, somut davada idarenin ruhsat talebini reddettiği ve Mahkemenin de kum-çakıl ocağı için gerekli şartların bulunup bulunmadığını tespit için bilirkişiler eşliğinde keşif yaptığı ve bu işlemin hukuka uygunluğunu usulüne uygun bir şekilde değerlendirerek

keyfilikten uzak, adalet ve hakkaniyete uygun bir karar verdiğini, başvurucuların şikâyetinin kanun yolu niteliğinde olduğunu, Anayasa Mahkemesinin ilave bir temyiz mercii olmadığını belirtir görüş bildirmişlerdir.

26. Başvurucular ise Adalet Bakanlığı görüşüne karşı Tarım İl Müdürlüğünün 30 gün sonrasında görüş bildirmesi nedeniyle olumlu görüş bildirdiğinin kabul edilmesi gerektiği, Mahkemenin bunun yerine yerindelik denetimi yaptığını, Mahkemenin ilk bilirkişi raporuna göre hüküm vermesi gerekirken ek rapor aldırdığını, yerindelik denetimi yapılması nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini beyan etmişlerdir.

27. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

28. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

29. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

30. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açıkça keyfilik veya bariz takdir hatası içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, açık keyfilik veya bariz takdir hatası bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

31. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun yukarıdaki iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün Derece Mahkemesi tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının yorumlanmasında isabet olmadığına, derece mahkemelerinin uyuşmazlığa getirdiği çözümünün âdil olmamasına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

32. Maden Kanunu'nun I (A) Grubu Madenleri İle İlgili Uygulama Yönetmeliği 8. maddesinin 1. fıkrasında; " … Bu heyet… yazılı görüşlerini otuz gün içinde bildirir. Bu süre içinde görüş bildirilmemesi olumlu görüş olarak değerlendirilir. Yapılan incelemelerde uygun görülen alanlara ihale edilmeden ruhsat verilir…" hükmü yer almaktadır. Öngörülen 30 günlük süre, idarelere yönelik bir süre olduğundan düzenleyici nitelikte olup, hak düşürücü nitelikte değildir. Ruhsat işlemlerinin tamamlanmasından önce fakat 30 günden sonra idarelerce bildirilen görüşlerin değerlendirilmeye alınmayacağına ilişkin herhangi bir düzenlemeye rastlanmamaktadır. Kanuna göre ruhsat verme işlemine yetkili organ diğer kurumların görüşünü aldıktan sonra il özel idareleridir. Bu nedenle 30 günlük sürede cevap verilmemiş olmasının doğrudan ruhsat hakkı kazandırdığına dair bir yasal dayanak bulunmamaktadır.

33. Somut başvuruya konu davada Mahkeme, başvuruculara haklarını savunabilmek için

kendi görüşlerini sunma imkânı tanımış, başvurucular konuya ilişkin iddialarını Mahkemeye sunuşlar ve Mahkeme bu iddiaları incelemiştir. Mahkemece, kum-çakıl ocağı ruhsatı için yasal şartların bulunup bulunmadığı ve arazinin tarım dışı amaç için kullanılmaya uygun olup olmadığının tespiti için keşif kararı verilmiştir. Başvuruculaların avukatı da keşfe iştirak etmiştir. Keşif sonrası hazırlanan bilirkişi raporu taraflara tebliğ edilmiştir. Mahkemece bilirkişi heyetinden ek rapor alınması cihetine gidilmiş ve netice olarak maden ruhsatı istenilen arazinin büyük kısmının tarım arazisi niteliğinde olduğu sonucuna varılarak hüküm tesis edilmiştir.

34. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun belirtilen iddialarının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, derece mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Mülkiyet Hakkının İhlali İddiası

35. Başvurucular kendilerine ait taşınmazı kum-çakıl ocağı olarak kullanmalarının engellenmesi nedeniyle mülkiyet haklarının ihlal edildiği şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi bu şikâyet için diğer kabul edilemezlik nedenlerinden herhangi biri de bulunmamaktadır. Bu nedenle, başvuruya ilişkin olarak kabul edilebilirlik kararı verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

36. Başvurucular, kendilerine ait taşınmazda kum-çakıl ocağı işletme taleplerinin reddedilmesi nedeniyle kendilerine ait mülklerini istedikleri şekilde kullanamadıklarından ve mülklerinden gelir elde edemediklerinden şikâyet etmektedirler.

37. Adalet Bakanlığı, başvuruculara ait taşınmazda kum-çakıl ocağı işletme taleplerinin reddedilmesine dair şikâyetlerinin mülkiyet hakkının üçüncü kuralı kapsamında incelenmesi gerektiği, buna göre, devletlerin, uygun gördükleri yasalarla mülkiyetin kullanılmasını kamu yararı amacıyla sınırlandırabilecekleri, tarım arazilerinin tarımsal üretim amacı dışında kullanılamayacağına ilişkin sınırlandırmanın kamu yararı amacıyla getirilmiş bir düzenleme olduğu, hukuken öngörülmüş olma koşulunun da gerçekleşmiş olduğu, başvuruculara ait mülkiyetindeki arazinin tarım arazisi vasfında olması nedeniyle söz konusu araziden tarımsal amaçla yararlanılmasının asıl olduğu, sonuç olarak mülkiyet hakkına getirilen sınırlandırmanın “adil dengeyi” bozmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

38. Başvurucular ise Adalet Bakanlığı görüşüne karşı bilirkişi raporuyla taşınmazlarının tamamının tarım arazisi olarak nitelendirildiğini, davanın kısmen kabul edilebilmesi mümkün olduğu halde reddedildiğini bu nedenle mülkiyet haklarının ihlal edildiğini beyan etmişlerdir.

39. Anayasa’nın “Mülkiyet Hakkı” kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

40. Anayasa'nın “Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması” kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

41. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (Sözleşme) Ek (1) No.lu Protokol’ün “Mülkiyetin korunması” kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

“Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez.”

42. Anayasa'nın “Toprak mülkiyeti” kenar başlıklı 44. maddesinin 1. fıkrası şöyledir:

“Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tesbit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.”

43. Anayasa'nın “Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması” kenar başlıklı 45. maddesinin 1. fıkrası şöyledir:

“Devlet, tarım arazileri ile çayır ve mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır.”

44. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla, sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, ürünlerinden yararlanma ve tasarruf etme olanağı veren bir haktır. Anayasa’ya göre bu hakka ancak kamu yararı nedeniyle ve kanunla sınırlama getirilebilir. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkının mutlak bir hak olmadığı ve kamu yararı amacıyla sınırlandırılabileceği belirtilmiştir (B. No: 2013/817, 19/12/2013, §§ 28, 32).

45. Anayasa’nın 35. maddesi ve (1) No.lu Protokol’ün 1. maddesi benzer düzenlemelerle mülkiyet hakkına yer vermiştir. Her iki düzenleme de üç kural ihtiva etmektedir. Sözleşmenin ilk cümlesi herkese mülkünden barışçıl yararlanma hakkı verirken Anayasa daha geniş manada mülkiyet hakkını tanımaktadır. Düzenlemelerin ikinci cümleleri ise kişilerin hangi koşullarda mülkünden yoksun bırakılabileceğini ya da kişilere ait mülkiyetin hangi koşullarla sınırlandırılabileceğini hüküm altına almaktadır.

46. Her iki düzenlemenin üçüncü cümlelerinde ise mülkiyetin kullanımının kontrolü ya da düzenlenmesine ilişkindir. Anayasa’nın 35. maddesinin son fıkrası mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı şeklinde hakkın kullanımına ilişkin genel bir ilkeye yer verirken, Sözleşmeye Ek (1) numaralı protokolün birinci maddesinin ikinci

fıkrası devletlere mülkiyeti kamu yararına düzenleme ile vergiler ve diğer katkılar ile cezaların tahsili konusunda gerekli gördükleri yasaları uygulama konusundaki haklarını saklı tutarak taraf devletlerin genel yarara uygun olarak "mülkiyetin kullanımını kontrol" yetkisine sahip olduklarını kabul etmektedir. Bununla beraber Anayasa'nın birçok maddesi ilgili olduğu hususta devlete mülkiyetin kullanımının kontrolü ya da mülkiyeti düzenleme yetkisi vermektedir.

47. AİHM'ne göre ikinci ve üçüncü kurallar, mülkiyetten barışçıl yararlanma ilkesi şeklinde ifade edilen birinci kuralın özel görünüm şekilleridir ve bu nedenle genel nitelikli birinci kuralın ışığı altında anlaşılmaları gerekmektedir (James ve Diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 8793/79, 21/2/1986, § 37).

48. Anayasa'da ve Sözleşme'de yer alan ve yukarıda yer verilen üçüncü kurallar devlete mülkiyetin kullanımı veya mülkiyetten yararlanma hakkını kontrol etme ve bu konuda düzenleme yetkisi vermektedir. Mülkiyeti sınırlamaya göre daha geniş takdir yetkisi veren düzenleme yetkisinin kullanımında da yasallık, meşruluk ve ölçülülük ilkelerinin gereklerinin karşılanması kural olarak aranmaktadır (Benzer yönde AİHM kararı için bkz. Depalle/Fransa [BD], B. No: 34044/02, 29/3/2010, § 83, 84). Buna göre mülkiyet hakkının düzenlenmesi yetkisi de kamu yararı amacıyla ve kanunla kullanılmalıdır. Bunun yanında ölçülülük ilkesi gereği mülkiyetten yoksun bırakmada aranan tazminat ödeme yükümlülüğü, davanın koşullarına göre düzenleme yetkisinin kullanıldığı her durumda gerekmeyebilmektedir (Bkz. AİHM, Depalle/Fransa [BD], B. No: 34044/02, 29/3/2010, § 91).

49. Devlet, düzenlemeyi bireylerin veya tüzelkişilerin olumlu eylemlerde bulunmalarını zorunlu tutarak veya faaliyetlerine kısıtlamalar getirerek gerçekleştirebilir. Bu tür düzenlemeler, mevzuatı kabul edilemez duruma getirecek kadar alışılmışın dışında sonuçlar doğurmadığı sürece devletin takdir yetkisi içinde kabul edilmektedir (Denev/İsveç, B. No: 12570/86, 18/1/1989; J.A. Pye (Oxford) Ltd And J.A. Pye (Oxford) Land Ltd./Birleşik Krallık, 44302/02, 30/7/2007, § 83).

50. Nitekim Anayasa Mahkemesi, 6570 sayılı Kanuna 4531 sayılı Kanunla ilave edilen geçici 7. maddeyle kira artışlarını ilk yıl %25 takip eden yıl %10'la sınırlayan hükmü, "Taşınmaz mal darlığının, Devletçe önlem alınmaması durumunda kiraların normalin üstünde artacağı açıktır. Kira olgusunun bu bakımdan toplumsal bir sorun olduğu kabul edildiğinde Devletin kira konusunda kamu yararı amacıyla kimi hak ve özgürlükleri sınırlandırmasında Anayasa'nın 2., 13., 35. ve 48. maddelerine aykırılık yoktur." gerekçesiyle Anayasa'nın diğer hükümleri yanında mülkiyet hakkına da aykırı bulmayarak iptal istemini reddetmiştir (AYM, E.2000/26, K.2000/48, K.T. 16/11/2000).

51. Başvurucular, kendilerine ait taşınmazda kum-çakıl ocağı işletme taleplerinin reddedilmesi nedeniyle kendilerine ait mülklerini istedikleri şekilde kullanamadıklarından ve mülklerinden gelir elde edemediklerinden şikâyet etmektedirler.

52. Başvuruculara maliki oldukları taşınmazı diledikleri şekilde kullanma hakları Anayasa'nın 35. maddesinde yer alan mülkiyet hakkının kapsamına dâhil olmakla beraber, devletin bu kullanımı kontrol/düzenleme yetkisi vardır. Somut başvuru konusu olayda başvurucuların kendilerine ait taşınmazları kum-çakıl ocağı işleterek kullanma ve bu yolla gelir elde etmeleri idarenin taleplerini reddetmesi ve başvurucuların idari işlemin iptali amacıyla açtıkları davanın da Mahkemece reddedilmesi nedeniyle mümkün olamamıştır. Somut başvuruda başvurucuların kendilerine ait taşınmazlarının kullanımını kontrol eden/düzenleyen müdahalenin başvurucuların mülkiyet hakkını ihlal edip etmediğinin tespit

edilmesi için müdahalede kanuniliğin, kamu yararının ve adil dengenin korunup korunmadığının incelenmesi gerekmektedir.

53. Anayasa'nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla, sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, ürünlerinden yararlanma ve tasarruf etme (başkasına devretme, biçimini değiştirme, harcama ve tüketme hatta yok etme) olanağı veren bir haktır (E.1988/34, K.1989/26, K.T. 21/6/1989; E.2011/58, K.2012/70, K.T. 17/5/2012).

54. Anayasa'nın 35. ve 13. maddeleri mülkiyet hakkına getirilecek sınırlamaların kamu yararı amacıyla ve kanunla yapılması gerektiğini hüküm altına almaktadır. AİHM, yasada öngörülen koşulları, bir diğer ifadeyle hukukiliği geniş yorumlayarak istikrar kazanmış yargı kararlarına dayanan içtihat yoluyla geliştirilmiş ilkelerin de hukukilik şartını karşılayabildiğini kabul ederken (bkz. Malonei/İngiltere, B. No: 8691/79, 2/8/1984, §§ 66-68) Anayasa, tüm sınırlandırmaların mutlak manada kanunla yapılacağını öngörerek Sözleşme'den daha geniş bir koruma sağlamaktadır (B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31).

55. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu önceden öngörebilecekleri kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir.

56. Hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin önkoşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir. Bu bakımdan, kanunun metni, bireylerin, gerektiğinde hukuki yardım almak suretiyle, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını belli bir açıklık ve kesinlikte öngörebilmelerine imkân verecek düzeyde kaleme alınmış olmalıdır. Dolayısıyla, uygulanması öncesinde kanunun, muhtemel etki ve sonuçlarının yeterli derecede öngörülebilir olması gereklidir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, K.T. 22/5/2013).

57. "Belirlilik" ilkesi yalnızca yasal belirliliği değil, daha geniş anlamda hukuki belirliliği ifade etmektedir. Erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir gibi niteliksel gereklilikleri karşılaması koşuluyla yasalar, mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. Aslolan muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığıdır (AYM, E.2009/9, K.2011/103, K.T. 16/6/2011).

58. Somut olay bakımından mülkiyetin kullanımını kontrol/düzenleme şeklindeki müdahalenin 3213 sayılı Kanunu'nun 7. maddesinin 1. fıkrası ve 16. maddesinin 2. fıkrası ile ilgili uygulama yönetmeliğinin 8. maddesinin 1. fıkrası ve 5403 sayılı Kanunun 13. maddesinin 1. fıkrası hükümlerine dayanılarak gerçekleştirildiği, ilgili düzenlemelerin yeterince açık olduğu, tarım arazilerinin tarım dışı faaliyetler için kullanılamayacağı, kum-çakıl ocağı işletme taleplerinin il özel idarelerince ilgili kurumların görüşü alındıktan sonra karara bağlandığı konusunda yeterli açıklıkta hüküm bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu

durumda müdahalenin hukuki dayanağının yeterli açıklıkta bulunduğuna şüphe yoktur. Ayrıca mevcut düzenlemeler başvurucuların mevcut koşullarda makul kabul edilebilecek bir ölçüde davranışlarının sonuçlarını önceden öngörmelerini sağlamaya yetecek hukuki belirlilik taşımaktadır.

59. Bu durumda kanuni dayanağı bulunan müdahalenin kamu yararı meşru amacının bulunup bulunmadığının tespiti gerekmektedir.

60. Kamu yararı kavramı, genel bir ifadeyle özel veya bireysel çıkarlardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yararı ifade etmektedir. Bütün kamusal işlemler, nihai olarak kamu yararını gerçekleştirmek hedefine yönelmek durumundadır. Kamu yararı doğası gereği geniş bir kavramdır. Yasama ve yürütme organları toplumun ihtiyaçlarını dikkate alarak neyin kamu yararına olduğunu belirlemede geniş bir takdir yetkisine sahiptirler. Kamu yararı konusunda bir uyuşmazlığın çıkması halinde ise uzmanlaşmış ilk derece ve temyiz yargılaması yapan mahkemelerin uyuşmazlığı çözmek konusunda daha iyi konumda oldukları açıktır. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesinde açıkça temelden yoksun veya keyfi olduğu anlaşılmadıkça yetkili kamu organlarının kamu yararı tespiti konusundaki takdirine müdahalesi söz konusu olamaz (B. No: 2013/817, 19/12/2013, §§ 34, 35, 36).

61. Anayasa'nın 44. maddesinin 1. fıkrası devlete toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek şeklinde, 45. maddesinin 1. fıkrası ise tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek şeklinde ödev yüklemektedir. 5403 sayılı Kanun'un 13. maddesinin 1.fıkrası: "Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri tarımsal üretim amacı dışında kullanılamaz..." hükmünü barındırmaktadır. Toprağın korunması, geliştirilmesi, tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazilerin çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak planlı kullanımını sağlayacak tedbirlerin alınması toplumun genel yararınadır.

62. Kanun koyucu, tarım arazilerini korumak amacıyla bu nitelikteki arazilerin başka amaçla kullanılmasını yasaklayan ve bireylerin sahibi olduğu taşınmazlarında kum-çakıl ocağı işletme taleplerini yine belirli nitelikteki arazileri korumak ve bu tür işletmelerin çevreye olan olumsuz etkilerini azaltmak ve/veya tümüyle gidermek amacıyla mevzuatta gösterilen belirli izin sistemlerine ve konuyla ilgili kurumların iznine bağlayan düzenlemeler yapmasının açıkça temelden yoksun veya keyfi olmadıkça mülkiyet hakkını ihlal ettiği söylenemez.

63. Ancak mülkiyetin kullanımını düzenleyen kanun ve uygulamaların da elde edilmek istenen kamu yararıyla bireysel menfaatler arsında adil bir denge kurması, yani ölçülü olması gerekir. Ne var ki mülkiyetin zararlı kullanımını önlemeyi hedefleyen bu tür müdahalelerde bireyin kişisel hakları ile toplumun genel menfaati arasında dengeyi sağlamak için her zaman tazminat ödenmesi zorunlu görülemez.

64. Başvuruculların mülkiyetindeki arazinin tarım arazisi vasfında olması nedeniyle söz konusu araziden tarımsal amaçla yararlanılması asıldır. Başvurucular bu amaçla araziden yararlanmadıklarına dair bir şikâyeti dile getirmemekte ve bu konuda bilgi ve belge sunmamaktadırlar. Başvurucular, somut başvuruya konu davada bu taleplerini reddeden idari işlemin iptal edilmemesinden şikâyet etmektedirler. Başvuruculların başvuru dilekçesine ekledikleri evraklarda somut davaya konu arazilerde kum-çakıl işletilebileceğine ilişkin daha önce aldıkları bir izin veya ruhsat sunmamışlardır. Dolayısıyla başvuruculların sahibi oldukları bir ruhsat veya izne bağlı olarak dava konusu taşınmazlar üzerinde

kum-çakıl ocağı işletmek konusunda kazanılmış bir haklarının veya meşru bir beklentilerinin de olmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucular izin taleplerinin reddedilmesinin taşınmazın mevcut kullanım şeklini etkileyeceği ya da taşınmazın değerini düşüreceği şeklinde bir iddia da ileri sürmemektedirler.

65. Bu durumda başvuruculaın sahibi oldukları tarımsal nitelikli taşınmazlarını kullanıma yönelik kısıtlamanın ilgili Anayasa ve kanun hükümlerine göre tarım arazilerinin korunması amacıyla kum-çakıl işletme taleplerinin reddedilmesiyle sınırlı olduğu, başvuruculaın talep ettikleri kullanım şekline daha önce hak kazanmadıkları, başvuruculaın diledikleri takdirde sahibi oldukları taşınmazı tarım amaçlı kullanabilecekleri ya da kiraya vermek suretiyle gelir elde edebilecekleri, tarım arazilerinin tarım amacı dışında kullanılamayacağına ilişkin düzenlemedeki korunan hukuki yarar dikkate alındığında başvuruculaın mülkiyet hakkını kullanmalarına getirilen sınırlandırmanın, mevcut yararlanma şekillerini engelleyen, mevcut gelir elde etme imkânlarını kısıtlayan ya da taşınmazın değerini düşüren bir sınırlandırma olmadığı ve başvurucular üzerine ulaşılmak istenen kamu yararı ile kıyaslandığında aşırı bir yük getirmediği, dolayısıyla “adil dengeyi” bozmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

66. Başvuruculaın taşınmazları üzerinde kanunlar çerçevesinde mülkiyet haklarını kullanabilecekleri ve izin talebinin reddinin mevcut kullanım şeklini değiştirerek başvuruculaın zararına yol açmadığı dikkate alındığında somut başvuruya konu müdahalenin başvuruculaın önemli ölçüde zararına sebebiyet vereceği söylenemez.

67. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruculaın sahibi oldukları tarımsal nitelikte arazilerinde kum-çakıl ocağı işletme taleplerinin reddedilmesinin hukuki dayanağı olduğu ve meşru bir kamu yararına dayandığı, başvuruculaın kişisel yararı ile toplumun genel yararı arasında başvurucular aleyhine ölçüsüz ve ağır bir yüke sebep olan bir uygulamanın da olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

68. Belirtilen nedenlerle, başvuruculaın Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet haklarının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurunun,

1. Yargılamanın sonucunun adil olmadığı iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması”, nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkına ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvuruculaın Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet haklarının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Başvuruculaın tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

D. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde bırakılmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA DEMİRTAŞ

B. No: 2013/2002 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/2002

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA DEMİRTAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/2002)

Karar Tarihi: 30/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Selami ER

Başvurucu : Mustafa DEMİRTAŞ

Vekili : Av. Hamza YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, maliki olduğu taşınmaza 2005 yılında Akdeniz Belediyesi tarafından kamulaştırmaksızın fiilen el atılarak yol ve kaldırım yapılması ve açtığı tazminat davasında lehine hükmedilen tazminatın büyük kısmının kendisine ödenmemesi nedenleriyle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 14/03/2013 tarihinde Mersin 4. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 18/7/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanının 4/7/2014 tarihli ara kararı gereğince başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına, bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının 1/8/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı, ancak başvurucunun mağdur sıfatının bulunup bulunmadığının tespiti bakımından başvuruya konu tazminatın ödenip ödenmediği hususunun Akdeniz Belediyesi'nden sorulması gerektiği bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri, ilgili dava dosyasında yer alan olaylar ile kamu kurumlarından elde edilen bilgiler ışığında özetle şöyledir:

7. Başvurucuya ait Mersin ili Nusratiye Mahallesi 3643 ada, 1 parselde kayıtlı taşınmazın toplam 56,36 m²'sine 2005 yılında Akdeniz Belediyesince kamulaştırmasız el atılarak yol ve kaldırım yapılmıştır.

8. Başvurucu, 30/4/2010 tarihinde Mersin 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) söz konusu kamulaştırmasız el atma nedeni ile tazminat davası açmıştır.

9. Mahkeme, mahallinde bilirkişi refakatinde keşif yapılmasına karar vermiş ve yapılan keşif sonrası fen bilirkişisinin vermiş olduğu 4/4/2011 tarihli kroki ve raporda dava konusu 116,00 m² miktarındaki taşınmazın A harfi ile gösterilen 29,72 m²'lik bölümünün fiilen yol olarak, B harfi ile gösterilen 26,64 m²'lik bölümünün kaldırım olarak kullanıldığı, bu bölümler dışında kalan C harfi ile gösterilen bölümün miktarının 59,63 m² olduğu ve el atılan yerin değeri ile arta kalan alanda değer düşüklüğünün %100 olduğu belirtilerek, istenebilecek tazminat bedelinin 18.466,04 TL olduğu tespit edilmiştir.

10. Mahkeme, 30/4/2010 tarih ve E.2010/272, K.2010/619 sayılı kararıyla davayı kabul ederek el atılan taşınmaz kısmının davalı idare adına tesciline ve bilirkişi raporu doğrultusunda belirlenen 18.466,04 TL bedelin başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

11. Karar temyiz edilmiş ve temyiz incelemesini yapan Yargıtay 5. Hukuk Dairesi, 5/3/2012 tarih ve E.2011/19145, K.2012/3917 sayılı kararıyla el atılan taşınmaz bölümünün yol olarak terkinine yönelik düzeltmeyle İlk Derece Mahkemesi kararını düzelterek onamıştır.

12. Başvurucunun karar düzeltme talebini inceleyen Yargıtay aynı Dairesi, 9/10/2012 tarih ve E.2012/12668, K.2012/18844 sayılı kararıyla bu talebi reddetmiş ve dava aynı tarihte kesinleşmiştir.

13. Başvurucu alacağının tahsili için Mersin 4. İcra Müdürlüğünün E.2012/3916 sayılı dosyası ile başlattığı takip kesinleşmiştir. İcra Müdürlüğünün 14/5/2012 tarihinde yaptığı hesaplama ile alacak miktarının toplam 30.779,84 TL olduğu belirlenmiştir.

14. Davalı idare kesinleşen borcunu muhasebe kayıtlarına alarak icra dosyasına 13/9/2012 tarihinde 5.000,00 TL, 23/10/20012 tarihinde 3.000,00 TL ve 18/6/2013 tarihinde 1.500,00 TL olmak üzere toplam 9.500,00 TL ödeme yapmıştır.

15. Başvurucu kesinleşen yargı kararına rağmen bakiye kalan alacağını tahsil edemediğinden 14/3/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur..

B. İlgili Hukuk

16. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na 18/6/2010 tarihli ve 5999 sayılı Kanunla ilave edilen geçici 6. maddenin 24/5/2013 tarihli ve 6487 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle yapılan değişiklikten önceki birinci ve altıncı fıkraları şöyledir:

"Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 9/10/1956 tarihi ile 4/11/1983 tarihi arasında fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazlara veya kaynaklara kısmen veya tamamen veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle malikin rızası olmaksızın fiili olarak el konulması sebebiyle, malik tarafından ilgili idareden tazminat talebinde bulunulması halinde, öncelikle uzlaşma yoluna gidilmesi esastır.

…

İdare ve malik arasında uzlaşma sağlanamadığı takdirde, uzlaşmazlık tutanağının tanzim edildiği veya ikinci fıkradaki sürenin uzlaşmaya davet olmaksızın sona erdiği tarihten itibaren üç ay içerisinde malik tarafından sadece tazminat davası açılabilir. Dava açılması halinde, fiilen el konulan taşınmazın veya üzerinde tesis edilen irtifak hakkının müracaat tarihindeki değeri, ikinci fıkranın birinci cümlesindeki esaslara göre mahkemece tespit ve taşınmazın veya hakkın idare adına tesciline veya terkinine ve malike tazminat ödenmesine hükmedilir. Tescile veya terkine ilişkin hüküm kesin olup tarafların hükmedilen tazminata ilişkin temyiz hakkı saklıdır."

17. 13/2/2011 tarihli ve 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un iptal edilen geçici 2. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren onbeş yıl süreyle geçerli olmak üzere; 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun geçici 6 ncı maddesi hükmü, 4/11/1983 tarihinden sonraki kamulaştırmasız el koyma işlemlerine de uygulanır. Ancak, bu tarihten sonraki kamulaştırmasız el koyma işlemleri sebebiyle açılan tazminat davalarında verilen ve kesinleşen mahkeme kararlarına istinaden 2942 sayılı Kanunun geçici 6 ncı maddesinin yedinci fıkrası uyarınca ödemelerde kullanılmak üzere, ihtiyaç olması halinde, idarelerin yılı bütçelerinde sermaye giderleri için öngörülen ödeneklerden ayrıca yüzde beş pay ayrılır."

18. 2942 sayılı Kanun'un Anayasa Mahkemesinin 1/11/2012 tarih ve E.2010/83, K.2012/169 sayılı Kararı ile iptalinden sonra 24/05/2013 tarihli ve 6487 sayılı Kanunla değişik geçici 6. maddesinin 1., 8. ve 13. fıkraları şöyledir:

"Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 9/10/1956 tarihi ile 4/11/1983 tarihi arasında fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazlara veya kaynaklara kısmen veya tamamen veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle malikin rızası olmaksızın fiili olarak el konulması sebebiyle, mülkiyet hakkından doğan talepler, bedel talep edilmesi hâlinde bedel tespiti ve diğer işlemler bu madde hükümlerine göre yapılır. Bu maddeye göre yapılacak işlemlerde öncelikle uzlaşma usulünün uygulanması dava şartıdır.

…

Kesinleşen mahkeme kararlarına istinaden bu madde uyarınca ödemelerde kullanılmak üzere, ihtiyaç olması hâlinde, merkezi yönetim bütçesine dâhil idarelerin yılı bütçelerinde

sermaye giderleri için öngörülen ödeneklerinin (Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı bütçelerinin güvenlik ve savunmaya yönelik mal ve hizmet alımları ile yapım giderleri için ayrılan ödeneklerin) yüzde ikisi, belediye ve il özel idareleri ile bağlı idareleri için en son kesinleşmiş bütçe gelirleri toplamının, diğer idareler için en son kesinleşmiş bütçe giderleri toplamının en az yüzde ikisi oranında yılı bütçelerinde pay ayrılır. Kesinleşen alacakların toplam tutarının ayrılan ödeneğin toplam tutarını aşması hâlinde, ödemeler, sonraki yıllara sâri olacak şekilde, garameten ve taksitlerle gerçekleştirilir. Taksitlendirmede, bütçe imkanları ile alacakların tutarları dikkate alınır. Taksitli ödeme süresince, 3095 sayılı Kanuna göre ayrıca kanuni faiz ödenir. İdare tarafından, mahkeme kararı gereğince nakdi ödeme yerine, üçüncü fıkrada belirtilen diğer uzlaşma yolları da teklif edilebilir ve bu maddenin uzlaşmaya ilişkin hükümlerine göre işlem yapılabilir.

…

4/11/1983 tarihinden bu fıkranın yürürlüğe girdiği tarihe kadar kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazların idare tarafından kamulaştırılması hâlinde kamulaştırma bedeli ve mahkemelerce malikleri lehine hükmedilen tazminat ile bu davalara ilişkin mahkeme ve icra vekalet ücretleri de, idarelerce bu maddenin sekizinci fıkrasına göre bütçelerden ayrılacak paydan ve aynı fıkrada belirtilen usule göre ödenir ve işlem yapılır. Bu alacaklar için de bu maddenin on birinci fıkrası, bu fıkra kapsamında kalan taşınmazlar hakkında açılan her türlü davalarda ise yedinci fıkra hükümleri uygulanır. Bu fıkra hükmü, bu fıkra kapsamında kalan taşınmazlar hakkında açılan ve kesinleşmeyen davalarda da uygulanır…”

19. 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun “Ödenemeyen giderler ve bütçeleştirilmiş borçlar” kenar başlıklı 34. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

“Ödeme emri belgesine bağlandığı halde ödenemeyen tutarlar, bütçeye gider yazılarak emanet hesaplarına alınır ve buradan ödenir. Ancak, malın alındığı veya hizmetin yapıldığı malî yılı izleyen beşinci yılın sonuna kadar talep edilmeyen emanet hesaplarındaki tutarlar bütçeye gelir kaydedilir. Gelir kaydedilen tutarlar, mahkeme kararı üzerine ödenir.

Kamu idarelerinin nakit mevcudunun tüm ödemeleri karşılayamaması halinde giderler, muhasebe kayıtlarına alınma sırasına göre ödenir. Ancak, sırasıyla kanunları gereğince diğer kamu idarelerine ödenmesi gereken vergi, resim, harç, prim, fon kesintisi, pay ve benzeri tutarlara, tarifeye bağlı ödemelere, ilama bağlı borçlara, ödenmemesi halinde gecikme cezası veya faiz gibi ek yük getirecek borçlara ve ödenmesi talep edilen emanet hesaplarındaki tutarlara öncelik verilir.”

20. 16/5/1956 tarihli ve 1956/1-6 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu Kararı şöyledir:

“Taşınmazına kamulaştırmasız el konulan malik, el atmanın önlenmesi davası açabileceği gibi, bu eylemli duruma razı olduğu takdirde taşınmaz bedelini isteme hakkı da bulunmaktadır. Taşınmaz sahibinin el konulan taşınmazın bedelini talep ederek dava açması halinde, taşınmazın el koyma tarihindeki bedeli değil, mülkiyet hakkının devrine razı olduğu tarih olan dava tarihindeki değerinin belirlenerek tahsiline karar verilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 14/03/2013 tarih ve 2013/2002 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

22. Başvurucu, maliki olduğu taşınmaza 2005 yılında Akdeniz Belediyesi tarafından kamulaştırmaksızın fiilen el atılarak yol ve kaldırım yapıldığını, açtığı tazminat davasında lehine hükmedilen ve kesinleşen tazminatın büyük kısmının icra takibine rağmen kendisine ödenmediğini ve mahkeme kararının icra edilmediğini, bu nedenlerle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve 25.000,00 TL maddi, 25.000,00 TL manevi tazminatın kendisine ödenmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkiyet Hakkının İhlali İddiası

24. Başvurucu, maliki olduğu taşınmaza 2005 yılında Akdeniz Belediyesi tarafından kamulaştırmaksızın fiilen el atılarak yol ve kaldırım yapıldığını, açtığı tazminat davasında lehine hükmedilen ve kesinleşen tazminatın büyük kısmının icra takibine rağmen kendisine ödenmediğini belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

25. Adalet Bakanlığı görüş yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı, ancak başvurucunun mağdur sıfatının bulunup bulunmadığının tespiti bakımından başvuruya konu tazminatın ödenip ödenmediği hususunun Akdeniz Belediyesinden sorulması gerektiği bildirilmiştir.

26. Anayasa’nın “Mülkiyet hakkı” kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

27. Anayasa'nın “Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması” kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

28. Anayasa'nın “Kamulaştırma” kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

“Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar

kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. … Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

…

29. Sözleşmeye Ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

30. Anayasanın 35. maddesi ve (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi benzer düzenlemelerle mülkiyet hakkına yer vermiştir. Her iki düzenleme de üç kural ihtiva etmektedir. İki düzenlemenin ilk cümleleri herkese mülkiyet hakkını tanımakta, ikinci cümleleri ise kişilere ait mülkiyet hakkının hangi koşullarla sınırlandırılabileceğini ya da kişilerin mülkünden yoksun bırakılabileceğini hüküm altına almaktadır(B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 29).

31. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkının mutlak bir hak olmadığı ve kamu yararı amacıyla sınırlandırılabileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 13. maddesi temel hak ve hürriyetleri sınırlandırmada genel ilkeleri tespit ederken Devlet ve kamu tüzel kişilerine özel mülkiyette bulunan taşınmazları kamulaştırma yetkisi veren ve kamulaştırma ilkelerini belirleyen Anayasa'nın 46. maddesi mülkiyet hakkının sınırlandırılmasına ilişkin özel hükümler içermektedir. Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, başvuruculaların bahsedilen talebinin değerlendirilmesinde Anayasa'nın 35. maddesiyle birlikte 13. ve 46. maddelerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 28).

32. Çağdaş demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlükleri büyük ölçüde kısıtlayan ve kullanılamaz hale getiren sınırlamalar hakkın özüne dokunur. Temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların yalnız ölçüsü değil, koşulları, nedeni, yöntemi, kısıtlamaya karşı öngörülen kanun yolları gibi güvencelerin tamamı demokratik toplum düzeni kavramı içinde değerlendirilmelidir. Bu nedenle, temel hak ve özgürlükler, istisnai olarak ve ancak özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin gerekleri için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak kanunla sınırlandırılabilirler. Demokratik bir toplumda temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın, bu sınırlamayla güdülen amacın gerektirdiğinden fazla olması düşünülemez. Demokratik hukuk devletinde güdülen amaç ne olursa olsun, kısıtlamaların, bu rejimlere özgü olmayan yöntemlerle yapılmaması ve belli bir özgürlüğün kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştıracak ya da ortadan kaldıracak düzeye vardırılmaması gerekir (AYM, E.2012/108, K.2013/64, K.T.22/5/2013).

33. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkına getirilecek sınırlamaların kamu yararı amacıyla ve kanunla yapılması gerektiği hüküm altına alınırken (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi mülkiyetten yoksun bırakmanın kamu yararıyla, yasada öngörülen koşullarla ve

uluslararası sözleşmelere uygun olarak yapılabileceğini öngörmektedir. AİHM, yasada öngörülen koşulları, bir diğer ifadeyle hukukiliği geniş yorumlayarak istikrar kazanmış yargı kararlarına dayanan içtihat yoluyla geliştirilmiş ilkelerin de hukukilik şartını karşılayabildiğini kabul ederken (bkz. Malone/Birleşik Krallık, B. No: 8691/79, 2/8/1984, §§ 66-68) Anayasa, tüm sınırlandırmaların mutlak manada kanunla yapılacağını öngörerek Sözleşme'den daha geniş bir koruma sağlamaktadır (B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31).

34. Hak ve özgürlüklerin ve bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfi müdahaleyi engelleyen ve hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir. Bununla beraber kanunla düzenleme zorunluluğu, hakka yapılacak müdahalenin uygulanmasının kanun çerçevesini aşmayacak şekilde tüzük, yönetmelik, tebliğ ve genelge gibi yürütme organının çıkardığı ikincil düzenlemelerle yapılmasına mani değildir (B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

35. Hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin önkoşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir. (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

36. Kamulaştırma yapmaya yetkili olan Devlet, kamu tüzel kişileri, kamu kurumları veya kamu yararı bulunması halinde yararlarına kamulaştırma yapılabilecek gerçek ve özel hukuk kişileri tarafından, Anayasa'nın 46. maddesi ve 2942 sayılı Kanuna aykırı şekilde, özel mülkiyete konu taşınmazlara kısmen veya tamamen, fiilen veya hukuken bedelsiz olarak yapılan el koyma işlemi "kamulaştırmasız el atma" olarak tanımlanmaktadır (B. No: 2012/1436, 6/3/2014, § 55).

37. Kamulaştırmasız el atma, kamulaştırma ile kıyaslandığında daha az güvence sunan ve hukuki olmayan bir yöntemdir. Şöyle ki, 2942 sayılı Kanun'a göre, kamulaştırma kararı verilebilmesi için öncelikle taşınmazın değerinin idare tarafından tespit ettirilmesi, uyuşmazlık halinde idarenin mahkemeye başvurarak bedel tespitini istemesi gerekmektedir. Tespit edilen bedelin peşin olarak bankaya yatırılmasıyla kamulaştırma kararı kesinleşmektedir. Bu nedenle bir kamu idaresi kamulaştırma bedelini ödeyecek yeterli ödeneği olmadıkça kamulaştırma kararı alamayacaktır. Diğer taraftan, kamulaştırmasız el atılan taşınmazlarla ilgili olarak uzlaşma ve dava yoluna başvurma külfeti maliklere yüklenmiştir. Bu nedenle dava harçlarını ödeme yükümlülüğü de maliklerin üzerindedir (Bkz. AYM, E.2010/83, K.2012/169, 1/11/2012).

38. Kamulaştırmasız el atma, idareye, taşınmazı kullanma ve kamulaştırma işlemi yapmadan taşınmazı elde etme imkânı sağlamaktadır. Böyle bir kamulaştırma işlemi olmadığından, kullanılan taşınmazın devrini meşrulaştırma ve belli bir hukuki güvence sağlama imkânı sunan tek unsur, idare tarafından kullanımın yasal olmadığını tespit eden ve bireylere "kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat" ödenmesine hükmeden mahkeme kararıdır. Kamulaştırmasız el atma uygulaması, hukuki planda taşınmazların maliki olarak kalan başvuranları, herhangi bir kamu yararı gerekçesi ile eylemini haklı kılmayan idareye karşı dava açmak zorunda bırakmaktadır. Böyle bir kamu yararı gerekçesinin gerçekliği ancak

daha sonra mahkemeler tarafından değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle, kamulaştırmasız el atma, her ne olursa olsun, idare tarafından isteyerek oluşturulmuş kanuna aykırı bir durumu hukuki olarak kabul etmeye ve idareye, kanuna aykırı davranışından fayda sağlama imkânı sunmaya yol açmaktadır. İdareye resmi kamulaştırma kurallarının ötesine geçme imkânı sağlayan böyle bir uygulama, kişilere öngörülemez ve keyfi durumlarla karşılaşma tehlikesi taşımaktadır. Söz konusu uygulama, yeterli derecede hukuki güvence temin edecek ve gerektiği şekilde gerçekleştirilen bir kamulaştırmanın alternatifini oluşturacak nitelikte değildir (Aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. Sarıca ve Dilaver/Türkiye, 11765/05, 27/5/2010, §§ 40, 43, 45).

39. Anayasa'nın 35. ve 46. maddeleri, taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkına son veren müdahalelerin yasal olmasını zorunlu tutmaktadır. Bu zorunluluk hukuk devletinin gereğidir. Anayasa'nın 46. maddesi hükmü ve 2942 sayılı Kanun gereği asıl olan kamulaştırma işlemi yapmak suretiyle idarenin taşınmazı iktisap etmesidir. Yöntem olarak Anayasa ve yasalara uygun bir kamulaştırma işlemi yapılması söz konusu iken, dayanağını Anayasa ve yasalardan almayan, bireylerin mülkiyet hakkına son veren bir uygulama olan kamulaştırmasız el atma yasalara uygun bir kamulaştırma ile aynı hukuki çerçeve içinde değerlendirilemez. İdarelere resmi kamulaştırma kurallarının ötesine geçme imkânı sağlayan böyle bir uygulama, taşınmaz sahipleri için öngörülemeyen ve hukuki olmayan müdahale riskini taşımaktadır (B. No: 2012/1436, 6/3/2014, § 58).

40. Başvuru konusu olayda idare yol ve kaldırım yapmak amacıyla, yani meşru kamu yararı amacıyla başvurucuya ait taşınmaza el atarak 29,72 m²'lik bölümünü yol olarak, 26,64 m²'lik bölümünü ise kaldırım olarak kullandığı, taşınmazın kalan 59,63 m²'lik kısmında el atma sonrası %100 değer düşüklüğü meydana geldiği, bu şekilde Anayasa ve kanunlarla belirlenmiş süreçler takip edilmeden başvurucunun mülkiyetinde bulunan taşınmaza kamulaştırmasız olarak el atıldığı mahkeme kararıyla sabittir. Bu durumda başvurucuya ait taşınmaza yol ve kaldırım yapılmak amacıyla kamulaştırmasız el atılmasının, Anayasa'nın 35. ve 46. maddeleriyle 2942 sayılı Kanun'da belirtilen usule uymayan ve kanuni olmayan bir müdahale olduğu açık olmakla birlikte müdahale sonrasında açtığı tazminat davasında lehine hükmedilen bedelin kendisine halen ödenmemesinden şikâyetçi olan başvurucunun taşınmaz mülkiyetine yönelik müdahalenin sonuçlarının devlet tarafından ortadan kaldırılıp kaldırılmadığının ve bu bağlamda bireysel mülkiyet hakkı ile kamu yararının gerekleri arasında adil dengenin sağlanıp sağlanmadığının incelenmesi gerekmektedir.

41. Anayasa'nın 35. maddesine göre kişilerin mülkiyetleri ancak kanunla öngörülmüş usullerle ve kamu yararı gereği karşılığı ödenmek suretiyle ellerinden alınabilir. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülklerinden mahrum bırakılmaları halinde elde edilmek istenen kamu yararı ile mülkünden mahrum bırakılan bireyin hakları arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir.

42. AİHM de mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin Sözleşme'ye uygunluğunu denetlerken yapılan müdahalenin kamu yararı ya da genel yararı amaçlamasının yanı sıra toplumun genel yararı ile birey haklarının korunması arasında adil bir dengenin de gözetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede bireylerin, mülklerinin değeriyle orantılı makul bir bedel ödenmeden mülklerinden mahrum edilmeleri halinde yapılan müdahalenin ölçülü olmadığına hükmetmektedir (Sporrong ve Lönnroth/İsveç, B. No: 7151/75 ve 7152/75, 23/9/1982, § 69; James ve Diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 8793/79, 21/2/1986, § 54; Papachelas/Yunanistan, B. No: 31423/96, 25/3/1999, § 48; Lithgow ve Diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 9006/80, 9262/81, 9263/81, 9265/81, 9266/81; 9313/81,

9405/81, 8/7/1986, § 120-121).

43. Yasa koyucu 2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesiyle Anayasa'nın 46. maddesine uygun olarak kamulaştırılmaksızın ve malikin rızası olmaksızın fiili olarak el konulması nedeniyle meydana gelen hak kayıplarını telafi ederek mülk sahiplerine bedelin ödenmesi ve idare adına tescil edilmesiyle taşınmazın hukuki durumunun belirgin hale getirilmesi amacıyla düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemeye göre, kamulaştırmaksızın el atılan taşınmazların bedelinin ödenerek idare adına tescilinin sağlanması için öncelikle 2942 sayılı Kanun'da belirtilen usulde uzlaşma yolu denenmelidir. Uzlaşma sağlanamaması halinde idare veya malik üç ay içinde dava açarak bedelin tespiti ve taşınmazın idare adına tescilini isteyebilmektedirler. Aynı maddeye göre bedel tespiti de 2942 sayılı Kanun hükümleri uyarınca dava tarihine göre yapılmakta ve dava tarihi ile ödeme tarihi arasındaki dönem için kanuni faiz uygulanmaktadır.

44. Yine aynı maddeye göre idarelerin kesinleşen yargı kararları gereği ödemek zorunda oldukları bedellere ilişkin olarak belediye ve il özel idareleri ile bağlı idareleri için en son kesinleşmiş bütçe gelirleri toplamının en az yüzde ikisi oranında yılı bütçelerinde pay ayırmaları ve kesinleşen alacakların toplam tutarının ayrılan ödeneğin toplam tutarını aşması hâlinde, ödemelerin sonraki yıllara sâri olacak şekilde garameten ve taksitlerle gerçekleştirileceği, taksitlendirmede, bütçe imkânları ile alacakların tutarlarının dikkate alınacağı ve taksitli ödeme süresince kanuni faiz uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

45. Başvuru konusu olayda, kamulaştırmasız el atma müdahalesiyle yol ve kaldırım yapılarak ulaşılmak istenen kamu yararıyla başvurucunun mülkiyet hakkı arasında adil bir dengenin de kurulması gerekmektedir. Bu denge başvurucuya el atılan taşınmaz bölümünün mahkemece tespit edilen gerçek karşılığı ödenerek sağlanmalıdır. Mahkemelerin kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat ödenmesine karar vermeleri kamu yararıyla kişi yararı arasında adil dengeyi sağladığı gibi, idare tarafından kullanımın yasal olmadığını tespit ederek belli bir hukuki güvence de sağlamaktadır.

46. Başvuru konusu olayda başvurucu, İlk Derece Mahkemesinin kararı kesinleşmeden hükmedilen tazminatın ödenmesi için icra takibi başlatmış ve İcra Müdürlüğünün 14/5/2012 tarihinde yaptığı hesaplama ile alacak miktarının toplam 30.779,84 TL'ye ulaştığı tespit edilmiştir. Davalı idare Yargıtayın 9/10/2012 tarihli kararıyla kesinleşen borcunu muhasebe kayıtlarına almış ve tazminata ilişlin kararın kesinleşmesinin üzerinden karar tarihi itibarıyla 26 aylık bir süre geçmiş olmasına rağmen bu güne kadar idarece icra dosyasına 2012 yılında 8.000,00 TL ve 2013 yılında 1.500,00 TL olmak üzere toplam 9.500,00 TL ödeme yapılmıştır. Karar tarihi itibariyle idarece 2014 yılında ödeme yapılmamıştır. Dolayısıyla karar tarihi itibariyle kesinleşen yargı kararının üzerinden 26 ay geçmesine rağmen tazminat miktarının büyük kısmı halen ödenmemiştir.

47. İdare, başvurucuya bir ödeme takvimi sunmadığı gibi, ödemelerin düzensiz olduğu, geçen yıllar itibarıyla azaldığı, 2014 yılı içinde karar tarihi itibariyle ödeme yapılmadığı ve başvurucunun alacağının ne zaman ödeneceği konusunun belirgin olmadığı görülmektedir. Somut başvuruya konu olayda 2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesiyle amaçlanan bedelin peşin veya taksitlendirilerek bir plan çerçevesinde ödenmesi ve bu şekilde taşınmazın hukuki durumunun ve taşınmazın karşılığı ödenecek bedelin ödenme şeklinin belirsizlikten kurtarılması amacına ulaşılmadığı anlaşılmaktadır.

48. Bu durumda başvurucuya el atılan taşınmazına karşılık Mahkemece belirlenen tazminat bedelinin büyük kısmının halen ödenmediği, ödemelerin yerine getirilmesinde idarenin

gereken özeni göstermediği ve öngörülebilirliğin sağlanamadığı, dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin sonuçlarının telafisi ve yararlar dengesinin korunması için başvurulan ödeme yöntemi ve uygulamasının ulaşılmak istenen kamu yararıyla başvurucunun müdahale edilen mülkiyet hakkı arasında olması gereken orantılılığı sağlayamadığı ve başvurucuyu ağır ve tahammül edilemez bir yük altına sokan başvuruya konu müdahalenin orantılı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

49. Belirtilen nedenlerle, başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

b. Yargı Kararının Yerine Getirilmemesi

50. Başvurucu, Akdeniz Belediyesinin maliki olduğu taşınmaza 2005 yılında kamulaştırmaksızın fiilen el atarak yol ve kaldırım yapması ve aştığı tazminat davasında lehine hükmedilen ve kesinleşen tazminatın büyük kısmının icra takibine rağmen kendisine ödenmediğini ve mahkeme kararının icra edilmediğini, bu nedenlerle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve 25.000,00 TL maddi, 25.000,00 TL manevi tazminatın kendisine ödenmesini talep etmiştir.

51. Adalet Bakanlığı görüş yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı, ancak başvurucunun mağdur sıfatının bulunup bulunmadığının tespiti bakımından başvuruya konu tazminatın ödenip ödenmediği hususunun Akdeniz Belediyesi'nden sorulması gerektiği bildirilmiştir.

52. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

53. Anayasa'nın 138. maddesinin 4. fıkrası şöyledir:

"Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

54. Anayasa'nın 125. maddesinin son fıkrası şöyledir:

"İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür."

55. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

56. Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

57. Anayasa'nın 36. maddesinde ifade edilen hak arama özgürlüğü, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biri olmakla birlikte aynı zamanda toplumsal barışı güçlendiren, bireyin adaleti bulma, hakkı olanı elde etme, haksızlığı önleme uğraşının da aracıdır. Hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, sadece yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunmada bulunma hakkını değil, yargılama sonunda hakkı olanı elde etmeyi de kapsayan bir haktır (AYM, E.2009/27, K.2010/9, K.T. 14/1/2010).

58. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın, yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uyma zorunluluğunu ve mahkeme kararlarının değiştirilemeyeceği ile uygulanmasının geciktirilemeyeceğini ifade eden 138. maddesinin de, adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır.

59. Nihai mahkeme kararlarını, taraflardan biri aleyhine sonuç doğuracak şekilde uygulanamaz hale getiren düzenlemeler ve uygulamalar, mahkemeye erişim hakkının anlamını yitirmesine sebep olmaktadır (B. No: 2012/144, 2/10/2013, § 28). Yargı kararının geciktirilmeksizin uygulanması, Anayasa'nın 138. maddesinin dördüncü fıkrasında mahkemelerin bağımsızlığının bir parçası olarak görülmekte ve devlete yargı kararlarını değiştirmeden ve geciktirmeden uygulama yükümlülüğü getirilmektedir.

60. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde açıkça kararların icrasından bahsedilmediği için AİHM, mahkemeye erişim hakkından yola çıkarak yargı kararlarının yerine getirilmesi hakkını adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak kabul etmektedir. AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne götürme ve aynı zamanda mahkemece verilen kararın uygulanmasını isteme haklarını da kapsar. Mahkeme kararlarının uygulanması, yargılama sürecini tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur. Karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır (bkz. Hornsby/Yunanistan, B. No: 18357/91, 19/3/1997, § 40). Bu çerçevede AİHM, kesinleşmiş ve bağlayıcı bir yargı kararının, lehine karar verilen tarafın zarar görmesine rağmen infaz edilmemesi durumunda, mahkemeye erişim hakkının bir anlam ifade etmeyeceğini, yargı kararının veya hükmünün infaz edilmesinin, 6. madde anlamında "dava"nın tamamlayıcı unsuru olduğunu vurgulamaktadır (bkz. Burdov/Rusya, B. No: 59498/00, 7/5/2002, § 34).

61. Zira davaya taraf olan kişinin etkin korunması ve hukuka uygunluğun sağlanması, idarenin kendisi hakkında verilebilecek nihai yargı kararlarına uymasını gerektirmektedir. İdareler yargı kararını uygulamayı reddediyor veya ihmal ediyor ya da onu uygulamayı geciktiriyorsa, bu durumda davada taraf olan kişinin davanın safahatı süresince yararlandığı Sözleşme'nin 6. maddesinde öngörülen teminatlar, her türlü varlık nedenini kaybedecektir. (bkz. Süzer ve Eksen Holding A.Ş./Türkiye, B. No: 6334/05, 23/10/2012, § 115). AİHM, bu yorumuyla bir yargı yerine ulaşma hakkının, sadece teorik olarak bu hakkın tanınmasını değil, aynı zamanda o yargı yerinden alınan nihai kararın icrasına yönelik meşru bir beklentiyi de koruduğunu kabul etmektedir (bkz. Apostol/Gürcistan, B. No: 40765/02, 28/2/2007, § 54).

62. Anayasanın 138. maddesi metninde mahkeme kararlarına uyma, bu kararları değiştirmeksizin yerine getirme hususunda yasama ve yürütme organları ile idare makamları lehine herhangi bir istisna kuralına yer verilmemiştir. Yargı kararlarının ilgili kamu otoritelerince zamanında yerine getirilmediği bir devlette, bireylerin yargı kararıyla kendilerine sağlanan hak ve özgürlükleri tam anlamıyla kullanabilmeleri mümkün olmaz. Dolayısıyla devlet, yargı kararlarının zamanında yerine getirilmesini sağlayarak bireyler aleyhine oluşabilecek hak kayıplarını engellemekle ve bu yolla bireylerin kamu otoritelerine ve hukuk sistemine olan güven ve saygılarını korumakla yükümlüdür. Bu sebeple hukukun üstünlüğünün geçerli olduğu bir devlette, bireylerin kamu otoritesi ve hukuk sistemine olan güven ve saygılarını koruma adına vazgeçilemez bir görev ifa eden yargı kararlarının zamanında yerine getirilmeyerek sonuçsuz bırakılması kabul edilemez (B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 61).

63. Hukuki güvenlik ilkesi “öngörülebilirliği” sağlayan işleviyle hukuk devletinin ayrılmaz bir parçası olarak, bireylere hem devlet hem de toplumun diğer üyeleri karşısında “ilkesel”, “kurumsal” ve “işlevsel” güvenceleri birlikte sağlar. Bu ilke çerçevesinde; bir hukuk devletinde devletin tüm işlem ve eylemlerinin hukuka uygun olmasının mevcut normlarla kural altına alınması “ilkesel” korumayı oluştururken, söz konusu bu normların mahkemelerce uygulanarak hukuksal uyuşmazlıkların çözülmesi ise “kurumsal” güvence olarak kabul edilir. Diğer taraftan hukuksal uyuşmazlıkları kesin olarak çözen mahkeme kararlarının kamu otoritelerince yerine getirilmesi “işlevsel” güvenceyi oluşturur (B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 63).

64. Yargı kararlarının uygulanmaması ve/veya geç uygulanması sebebiyle bireyler lehine zamanında kullanılamayan “işlevsel” güvencenin söz konusu olduğu bir durumda, “ilkesel” ve “kurumsal” güvencelerin bireyler adına etkin kılınabilmesi, kendilerinden beklenilen hukuksal korumayı sağlamaları beklenilemez. Dolayısıyla yargı kararlarının bireyler hakkında uygulanmasını içeren işlevsel güvence; ilkesel ve kurumsal güvenceleri tamamlayan, bu güvencelerin istenilen sonuçları vermesini mümkün hale getirerek bireysel hak ve özgürlüklere yargısal koruma sağlanabilmesini olanaklı kılan vazgeçilmez bir hukuki teminattır (B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 64).

65. Kesin hükme saygı uluslar arası hukuk düzenine özgü hukukun genel ilkelerinden biri olarak kabul görmektedir. Anayasa’nın 138. maddesinin son fıkrasında düzenlenen yargı kararlarının geciktirilmeksizin yerine getirilmesi yükümlülüğü, hukukun genel ilkelerinden biri olarak kabul edilen kesin hükme saygı ilkesinin de bir gereğidir. Çünkü bir hukuk sisteminde yargının verdiği ve bağlayıcı olan kesin hüküm zarar gören taraflardan biri açısından işlevsiz duruma getirilmişse, adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin bir anlamı kalmayacaktır (B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 65).

66. Yargı kararlarının yerine getirilmesinde gecikmenin başvuruculların adil yargılanma haklarına bir müdahale olduğu kabul edilmekle beraber, kararların icrasında ne kadar süreli bir gecikmenin hak ihlali sayılacağının, davanın konusu, davanın konusu bir alacağın veya tazminatın ödenmesiyse alacak veya tazminatın mahiyeti, başvurucunun kararın icrasındaki menfaati, yargı kararının icrasının başvurucu için önemi, ödeme ile sorumlu idarenin bütçe imkânları ve ödeme konusundaki tutumu, alacak veya tazminatın ödemenin gecikmesi nedeniyle değer kaybedip kaybetmediği, davanın kararın icra safhasıyla beraber toplam süresi ile kararın icrasında geçen süre gibi somut davanın koşullarına göre incelenmesi gerekir (B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 66).

67. Nitekim AİHM, mahkeme tarafından verilen hükmün yerine getirilmesini, AİHS'nin 6. maddesi bakımından yargılamanın bütünleyici bir parçası olarak görmekte ve yargılamanın uzunluğuyla ilgili davalarda da incelemektedir (Bkz. Di Pede/İtalya, B. No: 15797/89, 26/9/1996, §§ 20-24). Bununla birlikte AİHM, yaptığı incelemelerde belli süreyle gecikmeleri makul kabul etmekte ve ödemelerin gecikmesi halinde gecikme faizi gibi telafi edici yöntemler bulunup bulunmadığına bakacağına vurgu yapmaktadır (Bkz. Fidanten ve Diğerleri/Türkiye, B. No: 27501/06, 28/6/2011, § 28)

68. 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 6. maddenin onbirinci fıkrası, 9/10/1956 ile 4/11/1983 tarihleri arasındaki kamulaştırmasız el atmalar nedeniyle mahkemelerce hükmedilen tazminatların tahsili amacıyla idarelerin mal, hak ve alacaklarının haczedilemeyeceği hükmünü içermektedir. Kanun'da bu amaçla idarelerin bütçelerinden belli bir pay ayrılması ve ödemelerin bu paylar üzerinden yapılması, ayrılan payın hükmedilen tazminat miktarını karşılamaması halinde ödemelerin gelecek yıllara aktarılarak taksitle ve garameten yapılması öngörülmüştür. Taksitlendirme halinde kanuni faiz ödenmesi de kurala bağlanmıştır (AYM, E.2010/83, K.2012/169, K.T. 1/11/2012). Ancak bireyin mülkiyet hakkına hukuka aykırı olarak müdahale eden idarenin, kesinleşen mahkeme kararlarıyla hükmedilen alacakları veya tazminatları ödememekte ısrar etmesi halinde, adil yargılanma hakkı kapsamında yargı kararlarının yerine getirilmesi hakkı ihlal edilmiş olur. Anılan düzenleme, kesinleşen mahkeme kararlarıyla hükmedilen alacak veya tazminatları ödememe sebebi olamaz (B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 68).

69. 2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesiyle de kamu kurumlarının geçmişten gelen kamulaştırmasız el atmaları nedeniyle açılan davalarda ödemek zorunda kaldıkları tazminatların mevcut kamu hizmetlerini aksatmayacak şekilde ödenebilmesi için bütçelerinden pay ayırmaları ve ödemeleri peşin yapamamaları halinde sonraki yıllara sâri olacak şekilde borçların taksitlendirilmesi ve taksitlendirilmiş borçlara kanuni faiz ödenmesi imkânı tanımıştır.

70. Bir kamu kurumu aleyhinde verilen nihai ve bağlayıcı mahkeme kararıyla ortaya konulan borcu ifa etmemek için ekonomik kaynak yokluğunun mazeret olarak ileri sürülemeyeceği (bkz. Burdov/Rusya, B. No:59498/00, 7/5/2002, § 35) belirtilmekle beraber, bu husus 5018 sayılı Kanun'un 34. maddesinde ifade edilen kamu idarelerinin yargı kararı gereği ödemek zorunda oldukları öngörülemeyen giderlerini, kamu hizmetlerini aksatmayacak şekilde kurumların gelir ve nakit durumlarına göre belli bir takvime bağlayarak ve gecikmeden kaynaklanan değer kayıplarını faizle telafi ederek makul bir süre içerisinde ödemelerini bir hak ihlaline dönüştürmez.

71. Yargı kararlarının icrasında meydana gelen gecikmelerin ihlal boyutuna ulaşıp ulaşmadığının tespitinde gecikmenin süresi, idarenin borcunu muhasebe kayıtlarına alarak bir plana bağlanması ve bu plan çerçevesinde ödeme yapması, yani idarenin tutumu, borç miktarının öngörülüp öngörülemeyeceği, öngörülemez ise idarenin bütçe imkânlarıyla kıyaslanması, tazminatın konusunun ödenmesini ivedi hale getirecek özellikli bir konu olup olmaması, alacağın tamamının faiz ve yargılama giderleriyle beraber ödenmesi, alacaklı ile yapılan bir uzlaşmanın olup olmaması, alacaklının ödemenin yapılmasındaki menfaatinin önemi göz önünde bulundurulmalıdır.

72. Başvuru konusu olayda idare yol ve kaldırım yapmak üzere başvurucuya ait taşınmaza kamulaştırmasız el atmış olduğundan tazminat ödemek durumunda kalacağını bilebilecek durumdadır. İdare kesinleşmiş mahkeme kararıyla ödemek zorunda olduğu borcunu

muhasebe kayıtlarına almış ve bir kısım ödemeleri de yapmış olmakla birlikte ödemeleri bir plana bağlamadığı ve ödemelerin düzensiz olduğu görülmektedir. Ödemeler konusunda başvurucuya bir ödeme planı ve takvim de verilmediği anlaşılmaktadır. Ödenmesi gereken borç, ödenmesini aşırı derecede zorlaştıracak bir miktara da baliğ değildir. Sayılan hususların yanında idarece icra dosyasına 2012 yılında 8.000,00 TL ve 2013 yılında 1.500,00 TL ödeme yapılmış, karar tarihi itibariyle 2014 yılında ödeme yapılmamıştır. Sonuç olarak karar tarihi itibariyle kesinleşen yargı kararı üzerinden 26 aylık bir zamanın geçmesine rağmen idarece borcun büyük kısmı halen ödenmemiş durumdadır.

73. Sonuç olarak yukarıda sayılan hususlar göz önünde bulundurulduğunda; somut başvuruya konu davada kamulaştırmasız olarak el atılan taşınmaz nedeniyle tazminat ödenmesi yönünde kesinleşmiş yargı kararının üzerinden 26 ay geçmiş olmasına rağmen halen ödenmesi gereken tazminat bedelinin büyük kısmının ödenmemiş olmasının başvurucunun yargı kararlarının yerine getirilmesi hakkını ihlal ettiği kanaatine ulaşılmıştır.

74. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

75. Başvurucu, maliki olduğu taşınmaza 2005 yılında Akdeniz Belediyesi tarafından kamulaştırmaksızın fiilen el atılarak yol ve kaldırım yapıldığını ve aştığı tazminat davasında lehine hükmedilen ve kesinleşen tazminatın büyük kısmının icra takibine rağmen kendisine ödenmediğini ve bu nedenlerle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve 25.000,00 TL maddi, 25.000,00 TL manevi tazminatın kendisine ödenmesini talep etmiştir.

76. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

77. Başvurucuya ait taşınmaza Anayasa ve 2942 sayılı Kanun'da öngörülmeyen kamulaştırmasız el atma şeklindeki müdahale sonrasında açtığı tazminat davasının lehine kesinleşmesine rağmen alacağının karar tarihi itibariyle büyük kısmının ödenmemesinin mülkiyet hakkını, Mahkemece hükmedilen tazminat bedelinin kesinleşen yargı kararının üzerinden karar tarihi itibariyle 26 ay geçmesine rağmen büyük ölçüde yerine getirilmemesinin ise başvurucunun adil yargılanma hakkını ihlal ettiği yönünde karar verilmiştir.

78. Başvuru konusu olayda tespit edilen ihlal Akdeniz Belediyesince el atılan taşınmazı nedeniyle kesinleşen Mahkeme kararına rağmen başvurucuya alacağının büyük kısmının karar tarihi itibariyle ödenmemesinden kaynaklandığından ve kesinleşen yargı kararının bir an önce yerine getirilmesinde başvurucunun hukuki yararı bulunduğundan, 6216 sayılı Kanun'un (1) ve (2) numaralı fıkraları gereğince ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için el atılan taşınmaz nedeniyle kesinleşen Mahkeme kararını bir an önce yerine getirmesini temin etmek amacıyla kararın bir örneğinin Akdeniz Belediyesine

gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

79. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, kanuni olmayan el atma ve kesinleşen yargı kararının yerine getirilmemesi nedenleriyle başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ve yargı kararının bir an önce yerine getirilmesi için ilgili idareye kararın gönderilmesine karar verilmiştir. Tazminat bedelinin faiziyle birlikte ödenmesi halinde başvurucunun maddi zararının karşılanacağı göz önünde bulundurulduğunda bu aşamada ayrıca maddi tazminata karar verilmesine gerek bulunmamaktadır.

80. Başvurucuya 9/10/2012 tarihinde kesinleşen yargı kararına rağmen karar tarihi itibariyle alacağının büyük kısmı halen ödenmemiş durumdadır. Bu nedenle başvurucunun yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

81. Başvurucular tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle,

A. Başvurunun mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiaları yönünden KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvurucunun Anayasa’nın 35. ve 36. maddelerinde güvence altına alınan mülkiyet ve adil yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Başvurucunun diğer taleplerinin REDDİNE,

E. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

G. Kararın bir örneğinin gereği yerine getirilmek üzere Akdeniz Belediye Başkanlığına gönderilmesine,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MUAMMER YEŞİLTEPE

B. No: 2013/2508 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/2508

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUAMMER YEŞİLTEPE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/2508)

Karar Tarihi: 30/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Selami ER

Başvurucu : Muammer YEŞİLTEPE

Vekili : Av. Yasemin KUTLUĞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, üyesi olduğu kooperatifin daire teslim ve tahsisi yapmaması üzerine açtığı tazminat davasının kısmen kabul edilmesi ve davanın 11 yılda sonuçlanması nedenleriyle Anayasa'nın 2., 10., 35., 36., 90. ve 148. maddelerinde yer alan haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek ihlalin giderilmesi için yeniden yargılama yapılması yönünde karar verilmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 3/4/2013 tarihinde Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 8/1/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 30/9/2014 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin

birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının 27/10/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 16/4/1997 tarihinde 1.350,00 YTL peşin bedelle bir konut yapı kooperatifinden daire satın almış, uzun zaman geçmesine rağmen kendisine tahsis, tescil ve teslim yapılmadığından kooperatif tüzel kişiliğine ihtarname göndererek kooperatifte ferdileştirme işlemlerinin yapılmasını talep etmiş, cevabi yazıda yükümlülüklerini yerine getirmediği için üyelikten çıkarıldığı kendisine bildirilmiştir.

8. Başvurucu, İstanbul 8. Asliye Ticaret Mahkemesine başvurmuş ve Mahkemenin E.2003/966 sayılı kararı ile ihraç kararının iptalini sağlayarak tekrar kooperatife üye olmuştur.

9. Başvurucu, kooperatifte boşta daire kalmaması, üye fazlası olması ve dairelerin kura çekilmeksizin üyelere tahsis edilmesi üzerine İstanbul 4. Asliye Ticaret Mahkemesinde 28/7/2003 tarihinde peşin aldığı daire bedeli ve mahrum kaldığı kira bedeli talepli tazminat davası açmıştır.

10. Mahkemece bilirkişi tayin edilmiş, 28/6/2004 tarihinde keşif yapılmış ve tahsis tarihini tespit için tanık ifadesine başvurulmuş, başvurucu bilirkişi raporu sonrasında talebini 19.000 TL daire bedeli ve 4.900 TL kira bedeli olarak ıslah etmiştir.

11. Mahkeme 24/6/2005 tarihli, E.2003/956, K.2005/416 sayılı kararıyla davayı kısmen kabul ederek, 15.000 TL daire bedeli ve 2.350 TL kira bedelinin başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

12. Yapılan temyiz başvurusunu inceleyen Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 15/3/2007 tarih ve E.2006/699, K.2007/4455 sayılı kararıyla ve Dairece benimsenen yöntemle tazminat miktarının belirlenmesi gerekirken farklı bir yöntemin kullanıldığı gerekçesiyle İlk Derece Mahkemesi kararını bozmuştur.

13. Bozma kararı sonrasında Mahkeme, E.2007/58, K.2007/750 sayılı kararıyla yetkisizlik kararı vererek dosyayı İstanbul 2. Asliye Ticaret Mahkemesine göndermiştir.

14. İstanbul 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, davayı tekrar ele almış, bozma kararı doğrultusunda ödemelerini yapan üyelerin örnek ödemeleri güncellenerek ve ödenmeyen aidatlar mahsup edilerek bilirkişi marifetiyle tekrar tazminat hesabı yaptırmış ve 26/2/2010 tarih ve E.2008/655, K.2010/106 sayılı kararıyla 4.835 TL daire bedeli ile 2.080 TL kira bedelinin başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

15. Yapılan temyiz başvurusunu inceleyen Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, 15/12/2011 tarih ve E.2011/2303, K.2011/2636 sayılı kararıyla ve Mahkemece ilk hükümde karar altına alınan kira bedelinin başvurucu lehine usulü kazanılmış hak olduğu gerekçesiyle İlk Derece

Mahkemesi kararını yine bozmuştur.

16. Davayı bir defa daha ele alan Mahkeme, bozma kararına uyarak 17/7/2012 tarihli ve E.2012/334, K.2012/519 sayılı kararıyla 4.835 TL daire bedeli ile 2.350 TL kira bedelinin başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

17. Bu karara yapılan temyiz başvurusunu inceleyen Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, 16/1/2013 tarih, E.2012/6603, K.2013/128 sayılı kararıyla İlk Derece Mahkemesi kararını karar düzeltme yolu kapalı olmak üzere onamıştır. Karar aynı tarihte kesinleşmiş ve başvurucuya 5/3/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 3/4/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

19. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesi şöyledir:

"Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır.

Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz."

20. 24/04/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 06/10/1988 tarihli ve 3476 sayılı Kanunla değişik 16. maddesi şöyledir:

"Kooperatif ortaklığından çıkarılmayı gerektiren sebepler anasözleşmede açıkça gösterilir. Ortaklar anasözleşmede açıkça gösterilmeyen sebeplerle ortaklıktan çıkarılamazlar.

Ortaklıktan çıkarılmaya yönetim kurulunun teklifi ile genel kurulca karar verilir. Anasözleşme, çıkarılanın genel kurula başvurma hakkı saklı kalmak üzere, bu hususta yönetim kurulunu da yetkili kılabilir.

Çıkarılma kararı gerekçeli olarak tutanağa geçirileceği gibi, ortaklar defterine de yazılır. Kararın onaylı örneği, çıkarılan ortağa tebliğ edilmek üzere, on gün içinde notere tevdi edilir. Bu ortak tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde itiraz davası açabilir. Tebliğ edilen karar, yönetim kurulunca verilmiş ise ortak, üç aylık süre içinde genel kurula da itiraz edebilir. Bu itiraz, ilk toplanacak genel kurula sunulmak üzere, yönetim kuruluna noter aracılığı ile tebliğ ettirilecek bir yazı ile yapılır. Genel kurula itiraz edildiği takdirde, yönetim kurulunun çıkarma kararı aleyhine itiraz davası açılamaz. İtiraz üzerine genel kurulca verilecek karara karşı itiraz davası hakkı saklıdır.

Üç aylık süre içinde, genel kurula veya mahkemeye başvurmak suretiyle itiraz edilmiyen çıkarılma kararları kesinleşir.

Haklarındaki çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yeni ortak alınamaz. Bu kişilerin ortaklık hak ve yükümlülükleri, çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar devam eder."

21. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Usul ekonomisi ilkesi" kenar başlıklı 30. maddesi şöyledir:

"Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 3/4/2013 tarih ve 2013/2508 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, üyesi olduğu kooperatifin daire teslim ve tahsisi yapmaması üzerine açtığı tazminat davasında gereksiz keşif yapılması, kesinleşmiş hükme aykırı karar oluşturulması, hakkaniyet dışı karar verilmesi, davanın kısmen kabul edilmesi ve davanın 11 yılda sonuçlanması nedenleriyle Anayasa'nın 2., 10., 35., 36. ve 90. maddelerinde yer alan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve 150.000,00 TL maddi ve 25.000,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

24. Başvurucu, somut başvuruya konu tazminat davasında gereksiz keşif yapılması, kesinleşmiş hükme aykırı karar oluşturulması, hakkaniyet dışı karar verilmesi, davanın kısmen kabul edilmesi nedeniyle sayılan anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, somut dava ve buna bağlı olayların özelliklerine göre olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

25. Başvurucunun şikâyetlerinin özü, nihai Mahkeme kararının sonucunun hakkaniyete uygun olmadığı ve yargılamanın makul sürede tamamlanmadığına ilişkin olup bu şikâyetler yargılamanın sonucunun adil olmadığı iddiası ve makul sürede yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilecektir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Yargılamanın Sonucunun Adil Olmadığı İddiası

26. Başvurucu, gereksiz keşif yapılması, kesinleşmiş hükme aykırı karar oluşturulması, hakkaniyet dışı karar verilmesi, davanın kısmen kabul edilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

28. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

29. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

30. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açıkça keyfilik veya bariz takdir hatası içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, açıkça keyfilik veya bariz takdir hatası

bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

31. Öte yandan benzer konularda aynı derecedeki yargı mercileri arasındaki içtihat farklılıkları tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemeyeceği gibi, derece mahkemeleri veya temyiz mercilerinin, uyuşmazlıklara ilişkin olarak, tarafların talepleri ve delilleri arasındaki yorum farklılıkları da tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemez (B. No: 2012/1056, 16/4/2013, § 36).

32. Başvuru konusu olayda başvurucu, usulsüz olarak kooperatif üyeliğinden çıkarılması üzerine tazminat davası açmış, Mahkeme davayı kabul ederek lehine karar vermiş, temyiz edilen karar önce Yargıtay Dairesinin yerleşik içtihatlarına aykırı hesaplama yöntemi, sonra ise başvurucu lehine kazanılmış hak nedeniyle bozulmuş ve bozma kararları doğrultusunda nihai olarak İstanbul 2. Asliye Ticaret Mahkemesi başvurucunun davasını kısmen kabul ederek kendisine 4.835 TL daire bedeli ile 2.350 TL kira bedelinin ödenmesine karar vermiştir.

33. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün Derece Mahkemesi tarafından verilen kararın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

34. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece Mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Mahkemenin kararında bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilememiştir.

35. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu ve Derece Mahkemelerinin kararlarının bariz bir takdir hatası veya açıkça keyfilik içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Yargılamanın Makul Sürede Tamamlanmadığı İddiası

36. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, başvurucunun makul süre şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun bu şikâyetinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

37. Başvurucu, 2003 yılında açtığı tazminat davasının yaklaşık 9 yılı aşkın bir süre sonunda neticelenmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

38. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası hükümlerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye’nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18)

39. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

40. Anayasa'nın "Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması" kenar başlıklı 141. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir."

41. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

42. Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

43. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 39).

44. Makul sürede yargılanma hakkının amacı, tarafların uzun süren yargılama faaliyeti nedeniyle maruz kalacakları maddi ve manevi baskı ile sıkıntılardan korunması ile adaletin gerektiği şekilde temini ve hukuka olan inancın muhafazası olup, hukuki uyuşmazlığın çözümünde gerekli özenin gösterilmesi gereği de yargılama faaliyetinde göz ardı edilemeyeceğinden, yargılama süresinin makul olup olmadığının her bir başvuru açısından münferiden değerlendirilmesi gerekir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 40).

45. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

46. Ancak, belirtilen kriterlerden hiçbiri makul süre değerlendirmesinde tek başına belirleyici değildir. Yargılama sürecindeki tüm gecikme periyotlarının ayrı ayrı tespiti ile bu kriterlerin toplam etkisi değerlendirilmek suretiyle, hangi unsurun yargılamanın gecikmesi açısından daha etkili olduğu saptanmalıdır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 46).

47. Yargılama faaliyetinin makul sürede gerçekleşip gerçekleşmediğinin saptanması için, öncelikle uyuşmazlığın türüne göre değişebilen, başlangıç ve bitiş tarihlerinin belirlenmesi gereklidir.

48. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve

yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, asliye ticaret mahkemesi nezdinde açılan tazminat davasının söz konusu olduğu görülmekle, 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

49. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 28/7/2003 tarihidir.

50. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, yapılan temyiz başvurusunu inceleyen Yargıtay 23. Hukuk Dairesinin karar düzeltme yolu kapalı olarak verdiği E.2012/6603, K.2013/128 sayılı onama karar tarihi olan 16/1/2013 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

51. Davanın ikame edildiği tarih ile Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruların incelenmesi hususundaki zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihin farklı olması halinde, dikkate alınacak süre, 23/9/2012 tarihinden sonra geçen süre değil, uyuşmazlığın başlangıç tarihinden itibaren geçen süredir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 51).

52. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, yargılamanın konusunun usulsüz olarak kooperatif üyeliğinden çıkarılma nedeniyle tazminat talebi olduğu, 28/7/2003 tarihinde açılan davanın yargılama sürecinde ilk derece mahkemelerince verilen iki ayrı kararın temyiz incelemesi neticesinde bozulduğu, ilk bozma kararı sonrasında İstanbul 4. Asliye Ticaret Mahkemesinin E.2007/58, K.2007/750 sayılı kararıyla yetkisizlik kararı vererek dosyayı İstanbul 2. Asliye Ticaret Mahkemesi'ne gönderdiği, davanın Yargıtay 23. Hukuk Dairesinin karar düzeltme yolu kapalı olarak verdiği 16/1/2013 tarih, E.2012/6603, K.2013/128 sayılı onama kararı ile kesinleştiği ve toplamda yaklaşık 9 yılın üzerinde sonuçlandığı anlaşılmaktadır.

53. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin asliye hukuk mahkemesi önünde sürdüğü görülmekle, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (§ 9-19).

54. 6100 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiş olup (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 54-64), başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut

başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık 9 yılı aşan yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

55. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

56. Başvurucu, hakkaniyete uygun yargılama yapılmaması ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 150.000,00 TL maddi, 25.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

57. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

58. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık 9 yılı aşan yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 6.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

59. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

60. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Yargılamanın sonucunun adil olmadığı iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvurucunun, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 6.650,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

F. Kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ RIZA TELEK

B. No: 2013/2630 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/2630

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ RIZA TELEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/2630)

Karar Tarihi: 30/12/2014

R.G. Tarih-Sayı: 28/3/2015-29309

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Yunus HEPER

Başvurucu : Ali Rıza TELEK

Vekili : Av. Şemse KUTSAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, “silahlı terör örgütü üyesi olmak” suçu nedeniyle hakkında yürütülen yargılamada, başka suçlardan başka dosyalarda yargılanan kişilerin kolluk beyanlarına dayanarak hakkında mahkûmiyet hükmü kurulduğunu, bu kişilerle yüzleştirilmediğini, bu kişilere soru soramadığını, bu kişilerin beyanlarının yasak sorgu yöntemleriyle alınıp alınmadığının araştırılmadığını belirterek Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınmış olan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, yargılanmanın yenilenmesini talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 4/4/2013 tarihinde İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca 30/5/2013 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. İkinci Bölüm tarafından 23/1/2014 tarihinde yapılan toplantıda, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 24/1/2014 tarihinde Bakanlığa bildirilmiştir. Bakanlığın yazılı görüşü 17/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunulmuştur.

6. Bakanlık görüş yazısı, başvurucuya 31/3/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyan sunmamıştır.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru dilekçesi ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 21/9/2006 tarihli iddianamesiyle başvurucunun 1995-2006 yılları arasında silahlı MLKP terör örgütüne üye olduğu iddiasıyla cezalandırılması için ceza davası açılmıştır.

9. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin 9/3/2009 tarihli kararı ile başvurucunun 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. İlk Derece Mahkemesinin gerekçesi şöyledir:

“SAVUNMA/

Sanık mahkememizdeki savunmasında üzerine atılı suçlamayı kabul etmediğini, hiç bir örgütün üyesi olmadığını, okunan şahıslardan bazılarını tanıdığını, ancak aralarında örgütsel bir bağın bulunmadığını suçsuz olduğunu beyan etmiştir.

Sanığın poliste ve C.Savcılığında alınan ifadesinin mahkemedeki ifadesini doğrular mahiyette olduğu anlaşılmıştır.

DELİLLER/

Sanığın poliste alınan Dizi-102-108'deki ifadesi, C.Savcılığında alınan dizi 119-122'deki ifadesi, İstanbul 9. Ağır ceza mahkemesinin 1995/170 esas sayılı dava dosyasında yargılanan E. D.'nin, 1995/150 esas sayılı dava dosyasında yargılanan S.T., C.K., E.S., H.T., E.T.'ın ifadeleri, İstanbul 3 nolu DGM'ının 1997/57 esas sayılı dosyasında yargılanan A.G.'in, 1996/348 esas sayılı dosyasında yargılanan N.T.'nun beyanları, İstanbul 5 nolu DGM'nin 1999/328 esas sayılı dosyasında yargılanan H.A., B.A. ve Ş.K.'nun beyanları, istanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 1997/40 esas sayılı dosyasında yargılanan Y.K.'ın beyanları ve tüm dosya kapsamı,

GEREKÇE/

Güvenlik kuvvetlerinin silahlı MLKP terör örgütüne yönelik yaptığı operasyon sırasında sanık Aliriza TELEK'in yakalandığı, İstanbul 9. Ağır ceza mahkemesinin 1995/170 esas sayılı dava dosyasında yargılanan E.D.'nin, 19995/150 esas sayılı dava dosyasında yargılanan S.T., C.K., E.S., H.T., E.T.'ın ifadeleri, İstanbul 3 Nolu DGM'nın 1997/57 esas sayılı dosyasında yargılanan A.G.'in, 1996/348 esas sayılı dosyasında yargılanan N.T.'nun beyanları, İstanbul 5 nolu DGM'nin 1999/328 esas sayılı dosyasında yargılanan H.A., B.A. ve Ş.K.'nun beyanları,

İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 1997/40 esas sayılı dosyasında yargılanan Y.K.'ın beyanlarından anlaşılacağı üzere sanığın 1995 yılından beri MLKP örgütü içerisinde faaliyet gösterdiği ve bu örgütün Gazi mah. yapılanmasında görev alıp Alibeyköy'deki semt yapılanması sorumluluğunu üstlendiği, burada örgüte eleman kazandırdığı gibi örgüte ait olan silah ve bildiriler alıp diğer örgüt mensuplarına verdiği, H.T.'e ait bir adet kaleşnikof silahı alıp saklaması için bir başka örgüt üyesine verdiği, yazılama ,bildiri ve dergi dağıtımı yaptığı ve gösteri yürüyüşlerini orgazine ettiği, sanığın bu eylemlerini bir bütün olarak değerlendirildiğinde örgüt üyesi olarak değerlendirilmesinin gerektiği anlaşılmakla sanık hakkında aşağıdaki gibi hüküm kurulmuştur.”

10. Temyiz üzerine ilk derece mahkemesinin kararı Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 26/12/2012 tarihli ilamı ile onanmıştır.

11. Başvurucu, onama kararını 8/3/2013 tarihinde İlk Derece Mahkemesi kaleminden tebellüğ etmiştir.

12. Bireysel başvuru 4/4/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

13. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 314. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“ (1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silâhlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

…”

14. 4/12/2014 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun “Delilleri takdir yetkisi” kenar başlıklı 217. maddesi şöyledir:

“(1) Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir.

(2) Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.”

15. 5271 sayılı Kanun’un “Sanığın savunma delillerinin toplanması istemi” kenar başlıklı 177. maddesi şöyledir:

“(1) Sanık, tanık veya bilirkişinin davetini veya savunma delillerinin toplanmasını istediğinde, bunların ilişkin olduğu olayları göstermek suretiyle bu hususta dilekçesini duruşma gününden en az beş gün önce mahkeme başkanına veya hâkime verir.

(2) Bu dilekçe üzerine verilecek karar, kendisine derhâl bildirilir.

(3) Sanığın kabul edilen istemleri, Cumhuriyet savcısına da bildirilir.”

16. 5271 sayılı Kanun’un “Çağrılması reddedilen tanığın ve uzman kişinin doğrudan mahkemeye getirilmesi” kenar başlıklı 178. maddesi şöyledir:

“(1) Mahkeme başkanı veya hâkim, sanığın veya katılanın gösterdiği tanık veya uzman kişinin çağrılması hakkındaki dilekçeyi reddettiğinde, sanık veya katılan o kişileri mahkemeye getirebilir. Bu kişiler duruşmada dinlenir.”

17. 5271 sayılı Kanun'un "Tanık ve bilirkişinin naiple veya istinabe yoluyla dinlenmeleri" kenar başlıklı 180. maddesi şöyledir:

"(1) Hastalık veya malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle bir tanık veya bilirkişinin uzun ve önceden bilinmeyen bir zaman için duruşmada hazır bulunmasının olanaklı bulunmayacağı anlaşılırsa, mahkeme onun bir naiple veya istinabe yoluyla dinlenmesine karar verebilir.

(2) Bu hüküm, konutlarının yetkili mahkemenin yargı çevresi dışında bulunmasından dolayı getirilmesi zor olan tanık ve bilirkişinin dinlenmesinde de uygulanır.

(3) Davayı görmekte olan mahkeme, zorunluluk olmadıkça, büyükşehir belediye sınırları içerisinde bulunan şikâyetçi, katılan, sanık, müdafi veya vekil, tanık ve bilirkişilerin istinabe yoluyla dinlenmesine karar veremez.

(4) İstinabe olunan mahkeme, büyükşehir belediye sınırları içerisinde ise, ilgililer kendi yargı çevresinde bulunmasa da büyükşehir belediye sınırları içerisinde yerine getirilmesi gereken istinabe evrakını geri çevirmeksizin gereğini yapar.

(5) Yukarıdaki fıkralar içeriğine göre tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır. Buna olanak verecek teknik donanımın kurulmasına ve kullanılmasına ilişkin esas ve usuller yönetmelikte gösterilir."

18. 5271 sayılı Kanun'un "Doğrudan soru yöneltme " kenar başlıklı 201. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, müdafi veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine, mahkeme başkanı karar verir. Gerektiğinde ilgililer yeniden soru sorabilir."

19. 5271 sayılı Kanun'un "Delillerin ortaya konulması ve reddi" kenar başlıklı 206. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı ile sanık veya müdafii birlikte rıza gösterirlerse, tanığın dinlenmesinden veya başka herhangi bir delilin ortaya konulmasından vazgeçilebilir."

20. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşmada okunması zorunlu belge ve tutanaklar" kenar başlıklı 209. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Naip veya istinabe yoluyla sorgusu yapılan sanığa ait sorgu tutanakları, naip veya istinabe yoluyla dinlenen tanığın ifade tutanakları ile muayene ve keşif tutanakları gibi delil olarak kullanılacak belgeler ve diğer yazılar, adlî sicil özetleri ve sanığın kişisel ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı belgeler, duruşmada okunur."

21. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşmada okunmayacak belgeler" kenar başlıklı 210. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise, bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez."

22. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşmada okunmasıyla yetinilebilecek belgeler" kenar başlıklı 211. maddesi şöyledir:

"(1) a) Tanık veya sanığın suç ortağı ölmüş veya akıl hastalığına tutulmuş olur veya bulunduğu yer öğrenilemezse,

b) Tanık veya sanığın suç ortağının duruşmada hazır bulunması, hastalık, malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle belli olmayan bir süre için olanaklı değilse,

c) İfadesinin önem derecesi itibarıyla tanığın duruşmada hazır bulunması gerekli sayılmıyorsa,

Bu kişilerin dinlenmesi yerine, daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanaklar ile kendilerinin yazmış olduğu belgeler okunabilir.

(2) Cumhuriyet savcısı, katılan veya vekili, sanık veya müdafii birinci fıkrada belirtilenlerin dışında kalan tutanakların okunmasına birlikte rıza gösterebilirler."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 4/4/2013 tarih ve 2013/2630 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu, yargılandığı ceza davasında mahkûmiyetine dayanak yapılan delillerin başka ceza davalarında yargılanan sanıkların aşamalarda alınan beyanları olduğunu, aleyhine beyanda bulunan bu kişilerle yüzleştirilmediğini, bu kişilere soru soramadığını, bu kişilerin beyanlarının yasak sorgu yöntemleriyle alınıp alınmadığının araştırılmadığını, bu kişilerin mahkemece beyanlarının yeniden alınmadığını, bu sebeple savunma hakkının kısıtlandığını iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca hakkında isnat edilen suçun dava zamanaşımının dolduğu halde mahkûmiyet hükmü kurulmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, yargılanmanın yenilenmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Başvurucu, hakkında kamu davası açılmasına ve cezalandırılmasına gerekçe olarak gösterilen ve katıldığı kabul edilen Gazi Mahallesi olaylarının 1995 yılında gerçekleştiğini, bu sebeple isnat edilen suçun dava zamanaşımının dolduğu halde mahkûmiyet hükmü kurulmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

26. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

27. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

28. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin

şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

29. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

30. Başvuru konusu olayda başvurucu hakkında silahlı MLKP terör örgütü üyesi olmak suçundan cezalandırılması için kamu davası açılmıştır. İddianamede başvurucunun 1995 tarihinden itibaren örgüt içerisinde yer aldığı, eylemleri nedeniyle hakkında yakalama emri bulunduğu ve başvurucunun yakalandığı 25/8/2006 tarihine kadar örgüt üyeliğinin devam ettiği iddia edilmiştir. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi de 9/3/2009 tarihli kararında başvurucunun üzerine atılı örgüt üyesi olmak suçunun temadi eden suçlardan olması nedeniyle işlendiği zaman aralığının 1995 yılından yakalandığı tarih olan 25/8/2006 tarihine kadar geçen süre olduğunu kabul etmiştir. Başvurucu İlk Derece Mahkemesince kabul edilen temadinin sona erdiği 25/8/2006 tarihinden İlk Derece Mahkemesi kararının Yargıtay tarafından onandığı 26/12/2012 tarihine kadar geçen sürede dava zamanaşımı dolduğu ve bunun da anayasal haklarını ihlal ettiği yönünde bir iddiada bulunmamıştır.

31. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen zamanaşımı iddiasının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, İlk Derece Mahkemesi kararının bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvurunun bu kısmının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

32. Başvurucu duruşmada dinlenmeyen tanık beyanlarına dayanarak mahkûmiyet hükmü kurulması nedeniyle savunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun, kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

33. Başvurucu, başka suçlardan başka dosyalarda yargılanan kişilerin kolluk beyanlarına dayanarak hakkında mahkûmiyet hükmü kurulduğunu, bu kişilerle yüzleştirilmediğini, bu kişilere soru soramadığını, bu kişilerin beyanlarının yasak sorgu yöntemleriyle alınıp alınmadığının araştırılmadığını, bu kişilerin mahkemece beyanlarının yeniden alınmadığını, bu sebeplerle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmektedir.

34. Bakanlık görüşünde, delillerin kabul edilmesi ve tartışılmasına ilişkin takdirin derece mahkemelerine ait olduğu ve bu mahkemelerce olguların ve hukukun değerlendirilmesinde yapılan yanlışlıkların Anayasa’da güvence altına alınan haklar ve özgürlükler ihlal edilmediği müddetçe bireysel başvuruya konu edilemeyeceği ifade edilmiştir. Bakanlık ayrıca, AİHM kararları hatırlatılarak mahkeme önünde tanıklık yapmayan kişilerin beyanları dosyaya girdiği taktirde bu kişilerin tanık olarak kabul edileceklerini, başvurucunun bu tanıklara soru soramamasının silahların eşitliği ilkesini ihlal edebileceğini belirtmiştir.

35. Yargılama makamları yargılamanın taraflarınca ileri sürülen iddiaları ve gösterdikleri

delilleri gereği gibi incelemek zorundadır. Bununla birlikte, belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen derece mahkemelerine aittir. Mevcut yargılamada geçerli olan delil sunma ve inceleme yöntemlerinin adil yargılanma hakkına uygun olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamında olmayıp, Mahkemenin görevi başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığının değerlendirilmesidir. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkeleri ışığında, taraflara iddialarını sunmak hususunda uygun olanakların sağlanması şarttır. Taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkânların tanınması gerekir. Bu anlamda, delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir (B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 27).

36. Silahların eşitliği ilkesi davanın taraflarının usuli haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32). Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ilkesine Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

37. Tanık, yargılamaya konu olay ile ilgili karar vermeye yetkili mahkemenin kullandığı müşahhas ispat vasıtalardandır. Tanık beyanı ise taraflardan olmayan ancak olayın tanığı olmuş bir kişinin söz konusu olay hakkında edindiği bilgileri sübut konusunda karar verecek olan mahkeme ya da bu mahkeme yerine duruşma yaparak tanık dinlemeye yetkili kılınmış bir mahkeme veya hâkim huzurunda tanıklık ederken yaptığı sözlü açıklamalardır.

38. Bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya çektirmek, lehine olan tanıkların da aleyhine olan tanıklarla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını isteme hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi kapsamında düzenlenmiştir.

39. Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi şöyledir:

"(3) Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

…

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;"

40. Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi, hakkında suç isnadı olan kişiye, aleyhine olan tanıkları çapraz sorgulama ve kendi tanıklarının da iddia tanıkları ile eşit şartlar altında davet edilmesi, dinlenmesi ve böylece silahların eşitliğinin sağlanması hakkı vermektedir. AİHM, Sözleşme'deki "tanık" kavramının iç hukuklardaki tanık kavramından özerk bir şekilde yorumlandığını ve daha geniş bir anlama sahip olduğunu kabul etmektedir (Bönisch/Avusturya, B. No: 8658/79, 6/5/1985, § 31-32). AİHM'e göre, ifadeleri ister duruşmada okunsun ister okunmasın, ifadeleri mahkemenin önünde bulunan ve mahkeme tarafından dikkate alınan kişiler Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı

fıkrasının (d) bendi bakımından tanık olarak görülmelidir (Kostovki/Hollanda, B. No: 11454/85, 20/11/1989, § 40). Dolayısıyla başka bir davada yargılanan sanık da tanık olabilir; o kişinin soruşturma aşamasında verdiği beyanlar ya da kendisinin yargılandığı davada yaptığı açıklamalar başvurucunun yargılandığı davada delil olarak kabul edilmişse Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi kapsamına girmektedir.

41. Bu nedenlerle başvurucunun, başka davalarda yargılanan ve kendisinin aleyhine beyanda bulunan sanıkların hiçbirinin İlk Derece Mahkemesi önünde dinlenmediği yönündeki iddiasının Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

42. Kovuşturma sırasında bütün kanıtların tartışılabilmesi için, kural olarak, bu kanıtların aleni bir duruşmada ve sanığın huzurunda ortaya konulmaları gerekir. Bu kuralın istisnaları olmakla birlikte, eğer bir mahkûmiyet sadece veya belirli ölçüde, sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ise, sanığın hakları Sözleşme'nin 6. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur. Olayın tek tanığı varsa ve sadece bu tanığın ifadesine dayanılarak hüküm kurulacak ise, bu tanık duruşmada dinlenmeli ve sanık tarafından sorgulanmalıdır. Bu tanığın, sanığın sorgulamadığı bir dönemde alınan önceki ifadesine dayanılarak mahkûmiyet kararı verilemez (B. No: 2013/99, 20/3/2014, § 46 aynı yöndeki bir AİHM kararı için bkz. Delta/Fransa, B. No: 11444/85, 19/12/1990, § 36-37).

43. AİHS'in 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinde ikinci olarak sanığın, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla "aynı koşullar altında" davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını isteme hakkı güvence altına alınmıştır. Sanığa tanınan bu güvence, silahların eşitliği ilkesinin bir gereğidir. Tanıkların dinlenmek üzere çağırılmasının uygun olup olmadığının değerlendirmesi, kural olarak, derece mahkemelerinin takdir yetkisi dâhilindedir. AİHS'in 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi, sanığın lehine olan bütün tanıkların çağrılmasını ve dinlenmesini gerektirmez. Bu düzenlemenin esas amacı, sanığın "aynı koşullar altında" ve "silahların eşitliği ilkesi"ne uygun olarak tanık dinletme talebinde bulunabilmesinin sağlanmasıdır. Dolayısıyla, bir sanığın bazı tanıkları dinletemediğinden şikâyet etmesi yeterli olmayıp, ayrıca bu tanıkların dinlenmesinin hangi nedenlerle önemli olduğunu ve gerçeğin ortaya çıkması için neden gerekli olduğunu açıklamak suretiyle tanık dinletme talebini desteklemesi gerekmektedir (B. No: 2013/99, 20/3/2014, § 47).

44. AİHM, yukarıda bahsi geçen ilkelere ek olarak, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası ve aynı maddenin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinin sanığa, aleyhte ifade veren tanığın beyanlarına veya tanık ifadesinin alındığı sırada ya da yargılamanın daha sonraki bir aşamasında itiraz imkânı tanınması gerektiğini kabul etmektedir (Bkz: Van Mechelen ve Diğerleri/Hollanda, B. No: 21363/93, 21364/93, 21427/93 ve 22056/93, 23/4/1997, § 51 ve Lüdi/İsviçre, B. No: 12433/86, 15/6/1992, § 49; Hümmer/Almanya, B. No: 26171/07, 19/07/2012, § 38).

45. Somut başvuruda başvurucunun cezalandırılmasına dayanak yapılan tek delil tanık delilidir. Söz konusu beyanlar, başka davalarda yargılanan bazı sanıkların soruşturma aşamasında polis nezdinde sanık sıfatı ile verdiği beyanlardır. İlk Derece Mahkemesi, bu tanıkları duruşmaya çağırarak dinlemek yerine, bu kişilerin ifadelerinin dosya içerisine getirtilmesi ile yetinmiştir. Söz konusu tanıklar yargılandıkları mahkemelerde yaptıkları savunmalarda hazırlık beyanlarının baskı ve zorlama altında alındığını ileri sürerek kabul

etmemişlerdir.

46. Başvurucu, bireysel başvuruda ileri sürdüğü şikâyetlerinden hiçbirini İlk Derece Mahkemesinde ileri sürmemiştir. Gerçekten de duruşma tutanakları incelendiğinde, başvurucu ve müdafiinin 7/2/2007 ve 25/4/2007 tarihlerinde iki celseye birlikte katıldıkları, 10/9/2007 tarihli duruşmaya yalnızca sanık müdafiinin katıldığı ve bu celselerde okunan bazı tanık beyanlarına bir diyeceklerinin olmadığını beyan ettikleri anlaşılmaktadır. 18/2/2008 tarihli celseden itibaren ise duruşmaya ne müdafii ne de başvurucu katılmış, Mahkeme başvurucu ve müdafiinin yokluğunda duruşmayı sürdürmüş ve 9/3/2009 tarihli 7. celse davayı sonuçlandırmıştır.

47. Buna karşın başvurucu temyiz dilekçesinde, mahkûmiyetine dayanak yapılan beyanların yalnızca ilgili mahkeme dosyalarından getirtilmekle yetinildiğini, bu beyanların yasak sorgu yöntemleriyle elde edildiğine dair iddialar bulunduğu halde bu yönde herhangi bir araştırma yapmadan hükme esas aldığını ileri sürmüştür. Ancak Yargıtay, başvurucunun temyiz dilekçesinde bildirdiği bu şikâyetlerle ilgili bir değerlendirme yapmaksızın yerel mahkeme kararını onamış ve başvurucu hakkındaki ceza hükmü kesinleşmiştir.

48. Yukarıda zikredildiği gibi yargılama makamları yargılamanın taraflarınca ileri sürülen iddiaları ve gösterdikleri delilleri gereği gibi incelemek zorundadır ve Anayasa Mahkemesinin görevi başvuru konusu yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığının değerlendirilmesidir (B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 27). Başvurucu, başka bir davanın hazırlık soruşturması sırasında dinlenen sanıkların İlk Derece Mahkemesi önünde dinlenmesi talebini açık olarak dile getirmemiş olsa bile Yargıtay aşamasında ileri sürmüştür. Öte yandan sanığın aleyhine olan tanıkları çapraz sorguya tabi tutabilmesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinin kilit unsurlarından biridir. Bu sebeple tanık çağırma ya da sorgulama hakkından feragat edilebilirse de feragatin geri dönülmez bir biçimde ve kesin olarak yapılması ve herhangi bir kamu yararına aykırılık taşımaması gerekir.

49. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 211. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre ancak tanık veya sanığın suç ortağı ölmüş veya akıl hastalığına tutulmuş olur veya bulunduğu yer öğrenilemezse, tanık veya sanığın suç ortağının duruşmada hazır bulunması, hastalık, malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle belli olmayan bir süre için olanaklı değilse ve ifadesinin önem derecesi itibarıyla tanığın duruşmada hazır bulunması gerekli sayılmıyorsa bu kişilerin dinlenmesi yerine, daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanaklar ile kendilerinin yazmış olduğu belgeler okunabilir. Aynı maddenin (2) numaralı fıkrasına göre ise birinci fıkrada belirtilenlerin dışında kalan tutanakların okunması ancak Cumhuriyet savcısı, katılan veya vekili, sanık veya müdafiinin birlikte rıza göstermesi ile mümkündür.

50. Başka bir deyişle ancak Kanun'da açıkça sayılan istisnai hallerde, hükme esas alınacak olan tanıkların daha önceki beyanlarının duruşmada okunması ile yetinilebilir. Kanun'da yazılı istisnai haller dışında tanıkların önceki beyanlarının duruşmada okunması ile yetinilmesi ise ancak sanığın açık muvafakati ile mümkündür.

51. Somut olayda İlk Derece Mahkemesi, hükme esas aldığı beyanların sahipleri olan tanıkların duruşmada dinlenmesi için hiçbir girişimde bulunmamıştır. Dolayısıyla bu tanıkların 5271 sayılı Kanun'un 211. maddesinin (1) numaralı fıkrasında sayılan ve duruşmada dinlenmesi yerine önceki beyanlarının okunması ile yetinilebilecek tanıklar olup olmadığı araştırılmamıştır. Bu beyanların önem dereceleri itibariyle de duruşmada

okunmakla yetinilecek beyanlardan olduğu da kabul edilmiş değildir. Dahası başvurucu veya müdafiinin hükme esas alınan tanıkların beyanlarının duruşmada okunulmakla yetinilmesine açık muvafakatleri de bulunmamaktadır. Sonuç olarak savunmanın çapraz sorguya tabi tutmadığı tanıkların yazılı ifadelerinin dosyaya girmesine itiraz etmediği ancak eğer itiraz edilmiş olsaydı çok büyük ihtimalle kabul edileceği bir davada feragatin gerçekleşmediğini kabul etmek gerekir.

52. Öte yandan başvurucu ve müdafii hükme esas alınan ifade tutanaklarını görme ve bu ifadelerin kanıt olarak kullanılmasına karşı çıkma imkanına sahip olmuş olsalar bile böyle bir imkan, başvurucunun tanıkları sorgulayabileceği ve sorgulatabileceği şekilde huzura gelmelerinin ve doğrudan dinlenmelerinin yerini alamaz (bkz. Hulki Güneş/Türkiye, B. No: 28490/95, 19/9/2003, § 95). Somut olayda başvurucunun tanıkları sorgulama imkânının hayati önemde olmasının sebebi yalnızca başvurucunun ağır bir ceza alması değildir. Somut olayda tanık sorgulama imkânı, aynı zamanda, duruşmada dinlenmeyen ve yalnızca başka davaların hazırlık soruşturmalarında verdikleri ifadelerle yetinilen tanıkların beyanlarının olayın aydınlatılması açısından ağırlığının çok ciddi olması nedeniyle hayati önemdedir.

53. İlk Derece Mahkemesi yalnızca başka davaların hazırlık soruşturması sırasında dinlenen ve başvurucu ile yüzleşmesi olanağı olup olmadığı araştırılmamış olan sanıkların beyanlarına dayanarak başvurucunun cezalandırmasına karar vermiştir. Mahkûmiyet sadece başvurucunun soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı kimseler tarafından verilen ifadelere dayandırılmış olduğundan ve savunma haklarının korunması için hiçbir tedbir alınmadığından başvurucunun hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmıştır.

54. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

55. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

56. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesine ilişkin esaslar çerçevesinde adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden yargılamanın yenilenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

57. Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmakta olup, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından hukuki yarar bulunduğundan, yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

58. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Zamanaşımına rağmen mahkûmiyet hükmü kurulmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiği yönündeki iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Savunma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Tespit edilen ihlal yönünden, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili Mahkemeye GÖNDERİLMESİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

CANER KANDIRMAZ

B. No: 2013/3672 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/3672

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CANER KANDIRMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/3672)

Karar Tarihi: 30/12/2014

R.G. Tarih-Sayı: 28/3/2015-29309

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Yunus HEPER

Başvurucu : Caner KANDIRMAZ

Vekili : Av. Onur KÜÇÜKYETİM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, ehliyetinin geri alınmasına ilişkin karara yaptığı itirazın itiraz merciince yeterli inceleme yapılmadan reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ve seyahat özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, ihlalin tespitiyle, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmasına karar verilmesini talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 20/5/2013 tarihinde Adana 4. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölümün Üçüncü Komisyonunca, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 17/2/2014 tarihinde yapılan toplantıda, başvurunun kabul edilebilirlik

ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 29/5/2014 tarihli görüş yazısı 9/6/2014 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş olup, başvurucu tarafından Adalet Bakanlığı görüşüne karşı beyanda bulunulmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru dilekçesi ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu hakkında üçüncü kez alkollü araç kullanmaktan dolayı Adana-Sarıçam İlçe Jandarma Komutanlığınca 27/5/2012 tarihinde tutanak tutulmuştur.

8. Başvurucu aleyhine ehliyetinin geri alınması için Adana 1. Sulh Ceza Mahkemesine 5/11/2012 tarihinde dava açılmıştır.

9. Adana 1. Sulh Ceza Mahkemesi 7/3/2013 tarihli kararı ile başvurucunun ehliyetinin 5 yıl süreyle geri alınmasına karar vermiştir.

10. Başvurucu hakkında ayrıca Sarıçam Kaymakamlığının 31/10/2012 tarihli kararıyla, alkol veya uyuşturucunun etkisi altındayken araç kullandığı gerekçesiyle 9.000,00 TL idari yaptırım kararı verilmiştir.

11. Başvurucu Sarıçam Kaymakamlığının idari yaptırım kararının iptali için Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesine itirazda bulunmuştur. Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesi, 21/3/2013 tarihli kararı ile Sarıçam Kaymakamlığının 31/10/2012 tarihli idari yaptırım kararının iptaline karar vermiştir. Mahkeme kararını "…olay tarihinde itiraz edenin A.D.'nin kullandığı motosiklette yolcu olarak bulunduğu, motosikleti kendisinin kullanmadığı ve dolayısıyla itirazın yerinde olduğu anlaşılmakla Adana Valiliği Sarıçam Kaymakamlığınca düzenlenen 2012/16 karar numaralı idari yaptırım kararının iptaline karar vermek gerekmiş…" biçiminde gerekçelendirmiştir. Söz konusu karar 22/4/2013 tarihinde kesinleşmiştir.

12. Sonuç olarak mevcut olayda başvurucu hakkında jandarma tarafından düzenlenen aynı tutanağa dayanarak Adana 1. Sulh Ceza Mahkemesince 5 yıl ehliyetin geri alınması kararı verilmişken Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından anılan tutanağa dayalı olan idari yaptırım kararının iptaline karar verilmiştir.

13. Başvurucu, Adana 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 7/3/2013 tarihli ehliyetinin 5 yıl süreyle geri alınması kararına karşı 4/4/2013 tarihinde itiraz etmiştir. Başvurucu, Mahkemeye, itiraz dilekçesi ile birlikte kendi kanıtlarını ve Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesinin 21/3/2013 tarihli kararını da sunmuştur.

14. Adana 10. Asliye Ceza Mahkemesi 12/4/2013 tarihinde itirazı "itiraza konu kararda gösterilen gerekçeye göre usul ve yasaya aykırı bulunmadığı…" gerekçesiyle kesin olarak reddetmiştir.

15. Karar başvurucuya 19/4/2013 tarihinde tebliğ edilmiş ve bireysel başvuru 20/5/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

16. 13/10/1983 tarih ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun "Alkol, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin etkisi altında araç sürme yasağı" kenar başlıklı 48. maddesinin 5. fıkrası

şöyledir:

“Yapılan tespit sonucunda, 0.50 promilin üzerinde alkollü olarak araç kullandığı tespit edilen sürücüler hakkında, fiili bir suç oluştursa bile, 700 Türk Lirası idari para cezası verilir ve sürücü belgesi altı ay süreyle geri alınır. Hususi otomobil dışındaki araçları alkollü olarak kullanan sürücüler bakımından promil alt sınırı 0.21 olarak uygulanır. Alkollü olarak araç kullanma nedeniyle sürücü belgesi geri alınan kişiye, son ihlalin gerçekleştiği tarihten itibaren geriye doğru beş yıl içinde; ikinci defasında 877 Türk Lirası idari para cezası verilir ve sürücü belgeleri iki yıl süreyle, üç veya üçten fazlasında ise, 1.407 Türk Lirası idari para cezası verilir ve sürücü belgeleri her seferinde beşer yıl süreyle geri alınır. Sürücü belgelerinin herhangi bir nedenle geçici olarak geri alınmış olması hâlinde belirtilen süreler, geçici alma süresinin bitiminde başlar.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 20/5/2013 tarih ve 2013/3672 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesinin 21/3/2013 tarihli kararı ile Sarıçam Kaymakamlığının 31/10/2012 tarihli idari yaptırım kararının iptaline karar verildiği halde, aynı olay nedeniyle verilen 5 yıl ehliyetinin geri alınmasına dair Adana 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 7/3/2013 tarihli kararına yaptığı itirazın Adana 10. Asliye Ceza Mahkemesince dosya yeterince incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve seyahat özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüş ve ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmasına karar verilmesini talep etmiştir.

19. Başvurucu her ne kadar ehliyetinin geri alınmasına dair mahkeme kararlarının adil yargılanma hakkı ve seyahat özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüş ise de bu iddiaların özü, adil yargılanma hakkına müdahale hususu ile ilgilidir. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı değildir. Bu sebeple başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Başvurucunun şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından, kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

21. Başvurucu, hakkında tanzim edilen idari yaptırım kararının mahkemece iptal edilmesine rağmen aynı olay nedeniyle verilen 5 yıl süreyle ehliyetin geri alınmasına dair karara yaptığı itirazın reddedilmesi suretiyle mahkemeler arasında çelişki ortaya çıktığını, itiraz mercii olan Adana 10. Asliye Ceza Mahkemesine sunmuş olduğu Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesinin 21/3/2013 tarihli kararının dikkate alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Adalet Bakanlığı görüş yazısında, Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) önceki bazı kararları hatırlatılmıştır. Bakanlık, başvurucunun dile getirmesine rağmen esaslı hususların derece mahkemelerinde tartışılmamasının gerekçeli

karar hakkı kapsamında değerlendirilebileceğini belirtmiştir.

23. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddia esasen, itiraz merciince başvurucunun iddialarının ve sunduğu delillerin dikkate alınmadığı noktasında toplanmaktadır. Bu sebeple belirtilen iddiaların gerekçeli karar hakkı kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

24. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa'nın "Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması" kenar başlıklı 141. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

27. Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Gerekçeli karar hakkı da makul sürede yargılanma hakkı gibi, adil yargılanma hakkının somut görünümlerinden biri olup, Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşmenin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen gerekçeli karar hakkı gibi ilke ve haklara, Anayasanın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (B. No. 2012/13, 2/7/2013,§ 38). Ayrıca, hakkaniyete uygun yargılamanın bir unsuru olan gerekçeli karar hakkı Anayasa'nın 141. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, mahkemelerin uyması gereken bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir.

28. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olmakla beraber, bu hak yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Bununla birlikte başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddialarının cevapsız bırakılmış olması bir hak ihlaline neden olacaktır (B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 26).

29. Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında 3. kez alkollü araç kullandığından bahisle kolluk tutanağı düzenlenmiştir. Başvurucunun eylemi nedeniyle idarece idari para cezası verilmiş, ayrıca Adana 1. Sulh Ceza Mahkemesince de 5 yıl süreyle ehliyetin geri alınmasına karar verilmiştir. Başvurucu, idari para cezasına itiraz etmiş ve yapılan yargılama sonucunda Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesi, başvurucunun söz konusu alkollü araç kullanmak eylemini işlemediği gerekçesi ile idari para cezasını iptal etmiştir. Başvurucu, Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesinin bu kararını delil göstererek Adana 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 5 yıl süreyle ehliyetin geri alınmasına dair kararına itiraz etmiştir. İtiraz mercii, başvurucunun iddiaları ve sunduğu delil hakkında hiçbir değerlendirme yapmadan itirazı reddetmiştir.

30. Somut olayda başvurucu, itiraz merciinin, sonradan ortaya çıkan ve Sarıçam Kaymakamlığı tarafından verilen idari para cezasının başvurucunun isnat edilen alkollü araç kullanma fiilini işlemediği gerekçesiyle iptaline ilişkin Sulh Ceza Mahkemesi kararını sunmasına rağmen bu delilin itiraz incelemesinde değerlendirilmemiş olmasını şikâyet etmektedir.

31. İtiraz veya temyiz merciinin, itiraz veya temyiz incelemesine konu mahkeme kararına ve bu karardaki gerekçelere katıldığı durumlarda, buna ilişkin kararını ayrıntılı olarak gerekçelendirmemesi, kural olarak, gerekçeli karar hakkına ve dolayısıyla adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil etmez (B. No: 2013/723, 21/11/2013, § 44). Öte yandan somut olayda olduğu gibi itiraz veya temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların itiraz veya temyiz mercilerince cevapsız bırakılmış olması bir hak ihlaline neden olabilir.

32. Bu kapsamda Adana 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 5 yıl süreyle ehliyetin geri alınmasına dair kararının gerekçesini benimsediği anlaşılan itiraz mercii, kararında ayrıca bir gerekçeye yer vermemiştir. Dahası itiraz mercii, kararının sonucunu etkileyecek nitelikte olan ve dosyaya sunulan, başvurucunun söz konusu alkollü araç kullanma eylemini işlemediğine dair Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesinin kararını değerlendirmemiş ve başvurucunun bu yöndeki iddiaları hakkında ayrı ve açık bir yanıt vermemiştir.

33. Belirtilen nedenlerle, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

34. Başvurucu, ihlalin tespitiyle, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmasına karar verilmesini talep etmiştir.

35. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

36. Başvurucu hakkında verilen kararın adil yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek başvurucunun ehliyetinin geri alınmasına ilişkin davada yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar görülmüştür. Adil yargılanma hakkına ilişkin ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyanın ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

37. Başvurucu tazminat talebinde bulunmamıştır.

38. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İhlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına.

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜRHAN NERSE

B. No: 2013/5957 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/5957

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜRHAN NERSE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/5957)

Karar Tarihi: 30/12/2014

R.G. Tarih-Sayı: 28/3/2015-29309

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Yunus HEPER

Başvurucu : Gürhan NERSE

Vekili : Av. Hüseyin YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, hükme esas alınan bir tanığın karakol ifadesi ile yetinildiğini, Baro tarafından atanan zorunlu müdafiden haberdar olmadığını ve bu kişinin yaptığı usul işlemlerinin geçerli olmadığını, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesinin kendisine tebliğ edilmediğini iddia etmiştir. Başvurucu Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınmış olan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebi ile yeniden yargılanma talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 30/7/2013 tarihinde İstanbul 10. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 29/1/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik

incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. İkinci Bölüm başkanı, 31/3/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmesine karar vermiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 2/4/2014 tarihinde Bakanlığa bildirilmiştir. Bakanlığın yazılı görüşü 30/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunulmuştur.

6. Bakanlık görüş yazısı, başvurucuya 17/6/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanlarını 18/6/2014 tarihinde sunmuştur.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru dilekçesi ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu hakkında, çocuğun cinsel istismarı suçundan dolayı yapılan soruşturma sonucunda Kars Cumhuriyet Başsavcılığının 24/4/2007 tarihli iddianamesiyle kamu davası açılmıştır.

9. Kars Ağır Ceza Mahkemesinin 2007/70 Esas sırasına kaydedilen davanın ilk celsesi 17/7/2007 tarihinde yapılmış ve başvurucunun avukat tutacak ekonomik gücü olmadığını beyan etmesi üzerine Baro tarafından görevlendirilen Av. M.E.K.'nın müdafi olarak kabulüne karar verilmiştir. Ancak ilk celse müdafi duruşmaya gelmemiştir.

10. 18/10/2007 tarihinde yapılan duruşmada başvurucu baro tarafından atanan müdafii ile birlikte savunmasını yapacağını beyan etmiş ve devamında başvurucunun savunması müdafisi huzurunda alınmıştır. Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine tanık S.O.'nun dinlenilmesine karar verilmiştir.

11. 29/1/2008 tarihli duruşmada başvurucu ve müdafiii hazır bulunmamışlar, sanık müdafisi mazeret dilekçesi sunmuştur. Aynı celse tanık S.O.'nun adresinin araştırılmasına karar verilmiştir.

12. 27/3/2008 tarihli duruşmada başvurucu ve müdafii duruşmada hazır bulunmamış; zorunlu müdafiin mazeretsiz olarak duruşmaya gelmemesi nedeniyle yeni bir müdafi görevlendirmek için Baroya yazı yazılmasına; adresi tespit edilemeyen tanık S.O.'nun dinlenilmesinden vazgeçilmesine karar verilmiştir.

13. 8/5/2008 tarihli duruşmada başvurucu hazır bulunmamış; Baro tarafından tayin edilen Av. M.A.'nın müdafi olarak duruşmalara kabul edilmesine karar verilmiştir.

14. 19/6/2008 tarihli duruşmada başvurucu hazır bulunmamış, Cumhuriyet Savcısı esas hakkındaki mütalaasını sunmuş; esas hakkında mütalaaya karşı başvurucunun yeni müdafii kısa bir savunma yapmış ve başvurucunun çocuğun cinsel istismarı suçunu işlediği gerekçesiyle 5 yıl 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

15. Kars Ağır Ceza Mahkemesi kararı başvurucu müdafiinin yüzüne karşı okuması nedeniyle başvurucuya tebliğ etmemiştir.

16. Başvurucu müdafiinin temyizi üzerine karar Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 5/11/2012 tarihli kararı ile onanmış ve kesinleşmiştir.

17. Başvurucu, onama kararını 22/7/2013 tarihinde söz konusu cezanın infazı için yakalandığı tarihte öğrenmiştir.

18. Bireysel başvuru 30/7/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

19. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 103. maddesinin (1), (2), (4) ve (6) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden;

a) Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.

(2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

…

(4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehdit kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

…

(6) Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması hâlinde, onbeş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur."

20. 4/12/2014 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Kararların açıklanması ve tebliği" kenar başlıklı 35. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(2) Koruma tedbirlerine ilişkin olanlar hariç, aleyhine kanun yoluna başvurulabilecek hâkim veya mahkeme kararları,(…) hazır bulunamayan ilgilisine tebliğ olunur."

21. 5271 sayılı Kanun'un "Şüphelinin veya sanığın müdafi seçimi" kenar başlıklı 149. maddesi şöyledir:

"(1) Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafiin yardımından yararlanabilir; kanunî temsilcisi varsa, o da şüpheliye veya sanığa müdafi seçebilir.

(2) Soruşturma evresinde, ifade almada en çok üç avukat hazır bulunabilir.

(3) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz."

22. 5271 sayılı Kanun'un "Müdafiin görevlendirilmesi" kenar başlıklı 150. maddesi şöyledir:

"(1) Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafi seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafi seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafi görevlendirilir.

(2) Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafi görevlendirilir.

(3) Alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada ikinci fıkra hükmü uygulanır.

(4) Zorunlu müdafilikle ilgili diğer hususlar, Türkiye Barolar Birliğinin görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."

23. 5271 sayılı Kanun'un "Müdafi görevini yerine getirmediğinde yapılacak işlem ve müdafilik görevinden yasaklanma" başlıklı 151. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) 150 nci madde hükmüne göre görevlendirilen müdafi, duruşmada hazır bulunmaz veya vakitsiz olarak duruşmadan çekilir veya görevini yerine getirmekten kaçınırsa, hâkim veya mahkeme derhâl başka bir müdafi görevlendirilmesi için gerekli işlemi yapar. Bu durumda mahkeme oturuma ara verebileceği gibi oturumun ertelenmesine de karar verebilir.

(2) Eğer yeni müdafi savunmasını hazırlamak için yeterli zaman olmadığını açıklarsa oturum ertelenir."

24. 5271 sayılı Kanun'un "Müdafi ile görüşme" başlıklı 154. maddesi şöyledir:

"(1) Şüpheli veya sanık, vekâletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları denetime tâbi tutulamaz."

25. 5271 sayılı Kanun'un "Müdafiin görevlendirilmesinde usul" başlıklı 156. maddesi şöyledir:

"(1) 150 nci maddede yazılı olan hâllerde, müdafi;

a) Soruşturma evresinde, ifadeyi alan merciin veya sorguyu yapan hâkimin istemi üzerine,

b) Kovuşturma evresinde, mahkemenin istemi üzerine,

Baro tarafından görevlendirilir.

(2) Yukarıda belirtilen hâllerde müdafi soruşturmanın veya kovuşturmanın yapıldığı yer barosunca görevlendirilir.

(3) Şüpheli veya sanığın kendisinin sonradan müdafi seçmesi halinde, baro tarafından görevlendirilen avukatın görevi sona erer".

26. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun (YCGK) 31/1/2012 tarih ve E.2011/6-249, K.2012/1 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Anayasanın 36. maddesine göre; "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir." Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, "adil yargılanma hakkını" düzenleyen 6. maddesinin 3. fıkrasının b ve c bentlerinde ise; "Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir: a)….; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir avukatın yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali olanaklardan yoksunsa ve adaletin selameti gerektiriyorsa mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilmek….."

Buradan çıkarılması gereken sonuç; savunma hakkının, temel insan hakları arasında yer alan hak arama hürriyetinin bir gereği olduğu ve avukat tutma hakkının da savunma hakkından ayrı düşünülemeyeceği gerçeğidir. Bu durumda, mevzuatımızda zorunlu müdafilik sistemini öngören yasanın amacı, kendisini savunmak için yeterli maddi olanağı bulunmayanların bu hakkı kullanamamalarından kaynaklanabilecek muhtemel hak kayıplarının önlenmesi, dolayısıyla da savunma hakkının etkin kullanılabilmesinin sağlanması suretiyle, adil yargılanmanın gerçekleştirilmesidir. Bunun doğal sonucu olarak, parası olan sanık nasıl ki vekâletname verdiği avukatı serbestçe tayin edebiliyor, parası olmayan sanığın da aynı şekilde avukatını serbestçe belirleyebilmesi, en azından kendisine tayin edilen avukatı beğenmediğinde değiştirme hakkının bulunması, daha da ötesi, görülmeye başlayacak davada kendisine bir avukat atanacağının sanığa bildirilmesi gereklidir.

Kendisine avukat atandığını dahi bilmeyen ya da kendisine avukat atanmakla birlikte beğenmediği takdirde bu avukatın değiştirilmesini isteme hakkına sahip bulunmayan bir sanığın, atandığını dahi bilmediği veya beğenmediği halde muhatap olduğu bu avukatın tüm tasarruflarından sorumlu tutulması gerektiğini veya bu avukatın yaptığı tüm işlemleri peşinen kabul etmiş sayılacağını söylemek nasıl mümkün değilse, böyle bir durumda savunma hakkının tam anlamıyla kullanılabileceğini düşünmek de olası değildir.

…

Bunun ötesinde; kendisine zorunlu müdafi atanacağının sanığa bildirilmiş ve sanığın da buna ses çıkarmamış olduğu durumlarda; zorunlu müdafie yapılan tefhim veya tebliğ işlemlerinin aynen vekâletnameli müdafiide olduğu gibi geçerli olacağı ve gerek tefhime, gerekse tebliğe bağlı olan sürelerin işlemeye başlayacağı hususunda duraksama yaşanmamaktadır. Dolayısıyla, böyle durumlarda Tebligat Yasasının 11. maddesi uyarınca işlem yapılması gerekeceğinden, tebligat asile değil vekile (müdafie) yapılmalıdır. Aksi halde, zorunlu müdafiliğe yasanın arzu etmediği anlamda simgesel bir anlam yüklenmiş olur ki, bu kabul birçok kargaşayı da birlikte getirecektir.

Konuya bu açıklamalar ışığında bakıldığında şu sonuçlara varılmaktadır:

(…)

1-Zorunlu müdafii atamasının yapıldığı tarih itibarıyla yürürlükte bulunan Usul hükümlerine göre tayin edilmiş zorunlu müdafie yapılan tefhim ve tebliğ, aynen vekaletnameli müdafie yapıldığında olduğu gibi hukuki sonuçlarını doğurur. Ancak; bunun ön şartı, kendisine bir zorunlu müdafii atandığından sanığın haberdar edilmiş olmasıdır.

2-Sanığın zorunlu müdafii azletme ve değiştirilmesini isteme hakkı bulunmaktadır.

3-Kendisine zorunlu müdafii atandığından haberdar olan sanık buna ses çıkarmazsa, zorunlu müdafiin yapmış olduğu ve kendisinin açıkça karşı çıkmadığı tüm tasarrufların sonuçlarına katlanmak zorundadır.

4-Kendisine zorunlu müdafii atandığından sanığın haberdar edilmediği durumlarda ise; zorunlu müdafie yapılmış bulunan tefhim ve tebliğ kendisine bağlanan hukuki sonuçları doğurmaz. Bu durumda, velev ki zorunlu müdafii sanığın lehine gibi görünen bazı işlemleri yapmış olsa -örneğin temyiz dilekçesi vermiş olsa- dahi, hükmün sanığın kendisine de tebliğ edilmesi ve kendisine yapılan tebliğ üzerine sanık tarafından temyiz dilekçesi verilmesi halinde, temyiz davasının kabul edilmesi gerekir.

Somut olayda; zorunlu müdafiinin yüzüne karşı yapılmış olan tefhim, kendisine zorunlu müdafi atandığından haberdar edilmeyen sanık C.A. açısından hukuki sonuç doğurmayacağından, temyiz süresini de başlatmaz. Bu nedenle, temyiz davasının sanık müdafiinin temyiz isteminin süresinden sonra olduğundan bahisle reddi yerine, gerekçeli kararın sanığın kendisine de tebliği gerekmektedir. (…) Buna karşılık, kararın kendisine tebliğ edilmesine rağmen sanık tarafından süresi içinde temyiz dilekçesi verilmemesi halinde ise sanık müdafiinin süresinden sonra vaki temyiz isteminin reddine karar verilmeli ve Genel Kurulca duraksamasız olarak kabul edildiği gibi Özel Dairenin yaptığının aksine, iadeden önceki temyiz dilekçesine dayalı olarak ta temyiz davası açılmamalıdır.”

27. 4/4/1929 tarih ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu’nun “Temyiz dilekçe ve layihasının tebliği ve cevabı” kenar başlıklı 316. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname, hükmü temyiz etmeleri veya aleyhlerine sonuç doğurabilecek görüş içermesi halinde sanık veya müdafii ile müdahil, şahsi davacı veya vekillerine dairesince tebliğ olunur. İlgili taraf tebliğden itibaren yedi gün içinde yazılı olarak cevap verebilir.”

28. YCGK’nun 2/3/2010 tarih ve E.2010/1-19, K.2010/41 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“Yargıtay Ceza Genel Kurulunca çözümü gereken uyuşmazlık; sanığın kendisine yeni bir müdafi seçmesi nedeniyle görevi sona eren zorunlu müdafie yapılan tebliğnamenin tebliği işleminin geçerli olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.

İncelenen dosya içeriğine göre;

5271 sayılı CYY’nın 150. maddesi uyarınca, istem üzerine Çanakkale Barosu tarafından 26.10.2006 tarihinde Av. Ş.Ç.’ın müdafii olarak görevlendirildiği, bu müdafiin hükmü 06.02.2008 tarihinde süre tutum dilekçesi ile temyiz ettiği, dosyanın temyiz incelemesi için Yargıtay'a gönderilmesinden sonra sanığın 21.04.2008 tarihinde Ankara 49. Noterinin 07544 yevmiye nolu vekaletnamesi ile kendisine müdafii olarak Av. M.Ö.’ü seçtiği, Av. M.Ö.'ün sanık N.T. müdafii olduğuna ilişkin dilekçesini 15.08.2008 tarihinde dosya içerisine sunduğu, 07.10.2008 havale tarihli dilekçesi ile de yeni adresini bildirdiği, Yargıtay C.Başsavcılığınca 07.11.2008 tarihinde düzenlenen tebliğnamenin 18.05.2009 tarihinde baroca görevlendirilen müdafii Av.Ş.Ç.'a tebliğ edildiği, dosya içerisinde tebliğnamenin sanık N.T.'a ya da vekaletnameli müdafii Av. M.Ö.'e tebliğ edildiğine veya tebliğnameden haberdar olup cevap verdiklerine ilişkin bilgi ya da belgenin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun yerleşmiş kararlarında da vurgulandığı üzere; hükmü temyiz etmeleri halinde veya aleyhlerine sonuç doğurabilecek görüş içermesi halinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğnamenin, sanık veya müdafii ile katılan veya vekiline tebliğ olunacağı, 5320 sayılı Yasanın 8. maddesi uyarınca halen yürürlükte olan 1412 sayılı CYUY’nın 316. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenmiş, 5271 sayılı CYY’nın 297. maddesinde de aynı hükme yer verilmiştir. Adil yargılanma hakkı ve savunma hakkı ile ilgili bulunan bu hüküm buyurucu nitelikte olup, uyulması zorunludur.

5271 sayılı CYY’nın “Müdafiin görevlendirilmesinde usul” başlıklı 156. maddesinde soruşturma ve kovuşturma evrelerinde müdafiin görevlendirme yöntemi gösterildikten sonra, maddenin 3. fıkrasında: “Şüpheli veya sanığın kendisinin sonradan müdafii seçmesi halinde, baro tarafından görevlendirilen avukatın görevi sona erer” şeklinde düzenleme ile görevlen¬dirilen müdafiin görevinin hangi halde sona ereceği hükme bağlanmıştır. Aynı Yasanın 150/4. maddesine dayanılarak çıkarılan ve 02.03.2007 gün ve 26450 sayılı Resmi

Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafii ve Vekillerin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik" in "Görevin sona ermesi" başlıklı 7/1-ç. maddesinde de; " Kişinin kendisine bir müdafii veya vekil seçmesi, hâllerinde sona erer" denilmektedir.

Bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde;

Yargılama aşamasında istem üzerine baro tarafından CYY'nın 150. maddesi uyarınca görevlendirilen müdafiin görevi, sanığın kendisine vekâletname ile bir müdafii seçmesi nedeniyle sona ermiş bulunmaktadır. Bu tarihten sonra sanığın savunmasını vekâletname ile görevlendirdiği Av. M.Ö. yapacağından Yargıtay C.Başsavcılığı Tebliğnamesinin de bu müdafie tebliği gerekir. Bu nedenle, tebliğnamenin sanığın görevlendirdiği müdafii yerine, baro tarafından atanan ve görevi sona ermiş bulunan müdafie tebliğ edilerek temyiz incelemesinin yapılması savunma hakkının kısıtlanması anlamına gelmektedir.

Bu itibarla, itirazının kabulü ile Özel Daire kararının kaldırılmasına ve Yargıtay C. Başsavcılığı tebliğnamesinin, sanığın vekâletname ile görevlendirdiği müdafii Av. M.Ö.'e tebliğ edildikten sonra, temyiz incelemesi yapılması için dosyanın Özel Daireye gönderilmesine karar verilmelidir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 30/7/2013 tarih ve 2013/5957 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

30. Başvurucu, hükme esas alınan bir tanığın karakol ifadesi ile yetinildiğini, Baro tarafından atanan zorunlu müdafiden haberdar olmadığını ve bu kişinin yaptığı usul işlemlerinin geçerli olmadığını, yokluğunda verilen İlk Derece Mahkemesi kararının kendisine tebliğ edilmediğini, dava tarihinde yaşı küçük olduğu halde velisinin dava hakkında bilgilendirilmediğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca, çocuk mahkemesinde Cumhuriyet savcısı bulunmadığı halde kendisinin davasına savcının katıldığını, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesinin kendisine tebliğ edilmediğini iddia etmiştir. Başvurucu Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınmış olan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebi ile yeniden yargılanma talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Başvurucu derece mahkemelerindeki bazı usuli eksiklikler nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş olup, başvurucunun iddialarının Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının tebliğnamesinin tebliğ edilmemesi, müdafi yardımından faydalanamaması ve tanık sorgulama hakkının ihlali kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun, kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının Görüşünün Tebliğ Edilmediği İddiası

33. Başvurucu, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Tebliğnamesinin kendisine tebliğ edilmeyerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

34. Adalet Bakanlığı görüşünde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) ve YCGK'nun kararları hatırlatılarak, başvurucunun şikâyetinin işaret edilen kararlar çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca somut olayda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğnamenin hükmü temyiz etmiş olan sanık müdafiine veya sanığa tebliğ edildiğine dair UYAP'da herhangi bir bilgi veya bulguya rastlanmadığı ve temyiz incelemesinin Başsavcılık tebliğnamesinin sanığa veya müdafiine tebliğ edilmeksizin yapıldığının anlaşıldığı belirtilmiştir.

35. Adil yargılanma hakkının unsurlarından biri de silahların eşitliği ilkesidir. Silahların eşitliği ilkesi davanın taraflarının usuli haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir. Ceza davalarının yanı sıra medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin hukuk davaları ve idari davalarda da bu ilkeye uyulması gerekir (B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

36. Çelişmeli yargılama ilkesi, silahların eşitliği ilkesi ile yakından ilişkili olup, bu iki ilke birbirini tamamlar niteliktedir. Çelişmeli yargılanma hakkı, kural olarak, bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir (B. No: 2012/603, 20/2/2014, § 47). Bu anlamda, mahkemece tarafların dinlenilmemesi, delillere karşı çıkma imkânı verilmemesi, yargılama faaliyetinin hakkaniyete aykırı hale gelmesine neden olabilecektir. Zira çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmesi durumunda, davasını savunabilmesi açısından taraflar arasındaki denge bozulacaktır (B. No: 2013/4424, 6/3/2014, § 21).

37. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının tebliğnamesi, bir ceza davasının taraflarınca yapılan temyiz başvurularına ilişkin bir mütalaadır. Söz konusu mütalaa, ilgili Yargıtay dairesinin ne şekilde karar vermesi gerektiği yönünde bir beyandır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, mütalaasında, taraflarca ileri sürülen temyiz sebeplerini nazara alabileceği gibi ileri sürülen sebeplerle bağlı olmaksızın İlk Derece Mahkemesinin kararında başka temyiz sebepleri görüp görmediğini ve bu sebeplerin neler olduğunu gerekçeli olarak ve teker teker bildirir. Somut olayda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı İlk Derece Mahkemesi tarafından hükmedilen cezanın onanmasına ilişkin mütalaada bulunmuştur. Başsavcının mütalaası bu nedenle Yargıtay kararını etkileyici niteliktedir (bkz. Göç/Türkiye, 36590/97, 9/11/2000, § 33).

38. Öte yandan 5320 sayılı Yasanın 8. maddesi uyarınca halen yürürlükte olan 1412 sayılı Kanun'un 316. maddesinin (3) numaralı fıkrası ve 5271 sayılı Kanun'un 297. maddesinin (3) numaralı fıkrasına göre Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğnamenin, hükmü temyiz etmeleri veya aleyhlerine sonuç doğurabilecek görüş içermesi hâlinde sanık veya müdafii ile katılan veya vekillerine ilgili dairesince tebliğ olunması gerekmektedir. Yargıtay ceza daireleri ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun yerleşmiş kararlarında da vurgulandığı üzere adil yargılanma hakkı ve savunma hakkı ile ilgili bulunan bu hüküm emredici nitelikte olup, uyulması zorunludur (§ 28).

39. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Türk ceza yargılaması sisteminin bağımsız bir üyesidir ve tebliğnamesi ile Yargıtayın kararını etkilediği tartışmasızdır. Başvurucu Yargıtay önündeki başarı şansını zedeleyen her türlü mütalaadan haberdar edilme hakkına sahiptir.

Başsavcının tebliğnamesinin niteliğine rağmen başvurucuya tebliğnameye karşı yazılı görüş bildirme olanağının tanınmaması göz önünde bulundurulduğunda başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama hakkının ihlal edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

40. Açıklanan nedenlerle, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının Yargıtaya sunduğu tebliğnamenin başvurucuya bildirilmemesi silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlali niteliğinde olduğundan, Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

b. Savunma Hakkının Kısıtlandığı İddiası

41. Başvurucu, Baro tarafından atanan zorunlu müdafiden haberdar olmadığını ve bu kişinin yaptığı usul işlemlerinin YCGK'nun yerleşmiş içtihatları karşısında geçerli olmadığını, haberi olmadan atanan zorunlu müdafiinin kendisini yeterince savunamamış olması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürmüştür.

42. Bakanlık görüşünde, atandığından habersiz olunan müdafiinin yaptığı işlemlerin sanık hakkında bağlayıcı olmadığının Yargıtay içtihatları ile kabul edildiği, AİHM'in de başvurucunun kendisine müdafii atandığını öğrenmekten bilinçli olarak kaçınmaması ve davasının takibinde gerekli özeni göstermesi halinde müdafiinin yaptığı usul işlemlerinin sanığı bağlamayacağına karar verdiği belirtilmiştir.

43. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa'da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriği, AİHS'in "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmelidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

44. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

45. Adil yargılamanın zımni gerekleri "hakkaniyete uygun yargılama" kavramından hareket ederek saptanmıştır. Bu gereklerden en önemlisi Anayasa'nın 36. maddesinde de açıkça ifade edilmiş olan "savunma hakkı"dır. Ceza yargılamasındaki savunma haklarının güvence altına alınması demokratik toplumun temel bir ilkesidir. Bu sebeple hakkaniyete uygun bir yargılamanın gerçekleştirilmesi için, yargılamanın yürütülmesi sırasında alınan önlemlerin, savunma hakkının yeterince ve tam olarak kullanılması ile uyumlu olması ve bu hakların teorik ve soyut değil, etkili ve pratik olacak şekilde yorumlanması gerekmektedir (Bkz. B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32).

46. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (c) bendi şöyledir:

"Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

…

c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için

gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;

…”

47. Sözleşme’nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “hakkaniyete uygun yargılama” kavramı, aynı maddenin (3) numaralı fıkrasında yer alan “suç isnat edilmiş kişi”nin asgari haklarıyla doğrudan bağlantılıdır. Hakkında bir suç isnadı olan kişiye tanınmış anılan fıkradaki haklar, (1) numaralı fıkrada yer alan hakkaniyete uygun yargılama ilkesinin somut görünümleridir. Fakat hakkaniyete uygun yargılama çerçevesindeki haklar ve ilkeler, (3) numaralı fıkradaki kapsamlı olmayan listedeki minimum haklarla sınırlı değildir. (3) numaralı fıkrada yer alan asgari şüpheli/sanık hakları, (1) numaralı fıkrada koruma altına alınmış olan daha genel nitelikteki “hakkaniyete uygun yargılanma” hakkının özel görünüm şekilleridir. Bu nedenle AİHS’in 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan özel güvencelerin, (1) numaralı fıkrada yer alan “hakkaniyete uygun yargılanma hakkı” ışığında değerlendirilmesi gerekir. Diğer taraftan 6. maddenin (3) numaralı fıkrasının (a-e) bentlerinde düzenlenen güvenceler arasında da bağ bulunmakta olup bunlardan her biri yorumlanırken diğerleri de dikkate alınmalıdır. Bu nedenle yalnızca (3) numaralı fıkrada sayılan haklara uygun olarak yapılan bir ceza yargılamasının, (1) numaralı fıkrada yer alan “hakkaniyete uygun yargılanma hakkı” ışığında değerlendirilmeden, hakkaniyete uygun ve dolayısıyla adil olduğu söylenemez (bkz. B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 34).

48. Sözleşme’nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (c) bendinde hakkında bir suç isnadında bulunulan kişinin “Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafiinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek” hakkı bulunduğu belirtilmiştir. Sanık kendisini bizzat savunma hakkına sahip olduğu gibi bir müdafi yardımıyla savunma hakkına da sahiptir. Ancak müdafi ile temsil edilme hakkı bakımından önemli olan, yargılamaya bir bütün olarak bakıldığında, başvurucunun müdafi yardımından etkili bir biçimde yararlanmış olmasıdır (bkz. B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 40).

49. Müdafi ile temsil edilme hakkının bir gereği olarak 5271 sayılı Kanun’un 150. maddesinde, hakkında suç isnadı bulunan bir kimsenin kendisi bir müdafi seçebileceği gibi müdafi seçebilecek durumda olmadığını beyan eder ve kendisine bir müdafi atanmasını talep ederse mali imkânlardan yoksun olup olmadığına bakılmaksızın bu kişiye müdafi atanacağı kuralı kabul edilmiştir. Yine aynı maddeye göre sanığa isnat edilen suçun kanunda öngörülen cezasının alt sınırının beş yıldan çok olması ve kendisine bir müdafi seçmemiş olması halinde sanığın istemi aranmaksızın resen bir müdafi tayin edilmektedir. Ayrıca 5271 sayılı Kanun’un 151. maddesine göre görevlendirilen müdafi, duruşmada hazır bulunmaz veya vakitsiz olarak duruşmadan çekilir veya görevini yerine getirmekten kaçınırsa, hâkim veya mahkeme derhâl başka bir müdafi görevlendirilmesi için gerekli işlemi yapmak zorundadır.

50. Yukarıda zikredilen hükümleri ve diğer mevzuatı yorumlayan Yargıtay, kendisine bir zorunlu müdafi atandığından sanığın haberdar edilmiş olması şartıyla tayin edilmiş zorunlu müdafie yapılan tefhim ve tebliğin, aynen vekâletnameli müdafie yapıldığında olduğu gibi hukuki sonuçlarını doğurduğuna karar vermiştir. Yargıtay’a göre sanığın zorunlu müdafii azletme ve değiştirilmesini isteme hakkı bulunmaktadır ve kendisine zorunlu müdafi atandığından haberdar olan sanık buna ses çıkarmazsa, zorunlu müdafiin yapmış olduğu ve

kendisinin açıkça karşı çıkmadığı tüm tasarrufların sonuçlarına katlanmak zorundadır. Sanığın kendisine zorunlu müdafi atandığından haberdar edilmediği durumlarda ise; zorunlu müdafie yapılmış bulunan tefhim ve tebliğ kendisine bağlanan hukuki sonuçları doğurmaz (§ 26).

51. Somut olayda, isnat edilen suçun kanunda öngörülen cezasının alt sınırının beş yıldan fazla olması ve başvurucunun kendisinin bir müdafi seçmemiş olması nedeniyle başvurucuya 17/7/2002 tarihli ilk duruşmada resen müdafi tayin edilmiştir. 18/10/2007 tarihli duruşmada başvurucu müdafii ile birlikte savunmasını yapmıştır. 29/1/2008 tarihli duruşmada ise başvurucu ve müdafii hazır bulunmamışlar, sanık müdafii mazeret dilekçesi vermiştir. 27/3/2008 tarihli duruşmada başvurucu ve müdafii duruşmada hazır bulunmamışlar; zorunlu müdafiin mazeretsiz olarak duruşmaya gelmemesi nedeniyle yeni bir müdafi görevlendirilmesi için Baroya yazı yazılmıştır. 8/5/2008 tarihli duruşmada da başvurucu hazır bulunmamış, Baro tarafından tayin edilen yeni müdafi huzurunda duruşma yapılmıştır. 19/6/2008 tarihli duruşmada başvurucu duruşmada hazır bulunmamış, iddia makamının esas hakkındaki mütalaasına ve diğer yargılama işlemlerine karşı yeni atanan müdafi beyanlarda bulunmuş ve aynı gün başvurucunun cezalandırılmasına karar verilmiştir. Mahkumiyet hükmü atanan ikinci müdafii tarafından 17/7/2008 tarihinde temyiz edilmiştir.

52. Sonuç olarak, zorunlu müdafiinin yüzüne karşı yapılmış olan tefhim, kendisine zorunlu müdafi atandığından haberdar edilmeyen başvurucu açısından hukuki sonuç doğurmayacağından, temyiz süresini de başlatmamıştır. Dolayısıyla buna bağlı olarak yapılan sonraki tüm usul işlemlerinin hukuka uygun olduğunu söylemek de olanaklı değildir.

53. Öte yandan başvurucunun kendisine müdafi atandığını öğrenmekten bilinçli olarak kaçınıp kaçınmadığının veya davasını gerekli özeni göstererek takip edip etmediğinin değerlendirilmesinde olayların geçtiği tarihte başvurucunun yaşı da göz önünde bulundurulmalıdır. Başvurucu, isnat edilen suçu işlediği iddia edilen tarihte yaklaşık 14 yaşında, İlk Derece Mahkemesinin kararını verdiği tarihte ise yaklaşık 16 yaşındadır. Sonuç olarak somut olayda olayların geçtiği tarihte yaşı küçük olan başvurucuya yeni bir müdafi atandığı bildirilmemiştir. Kendisine avukat atandığını bilmeyen, kendisine atanan avukatı beğenmediği takdirde bu avukatın değiştirilmesini isteme hakkına sahip bulunan başvurucu, atandığını bilmediği bir avukatın tasarruflarından sorumlu tutulamaz ve bu avukatın yaptığı tüm işlemleri peşinen kabul etmiş sayılacağını söylemek mümkün değildir (bkz. § 26).

54. Ayrıca, başvurucuya atanan müdafi ile başvurucu yargılama sürecinde hiçbir zaman bir araya gelmediklerine göre müdafiin dosyayı çalışmak, savunma hazırlamak ve gerektiği taktirde başvurucuya danışmak için yeterli zaman, imkan ve kolaylıklara sahip olduğu söylenemez (benzer bir değerlendirme için bkz. Goddi/İtalya, B. No: 8966/80, 9/4/1984, § 31). Böyle bir durumda da başvurucunun savunma haklarını tam anlamıyla kullanabileceği düşünülemez.

55. Belirtilen nedenlerle, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan bir müdafiin yardımından yararlanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

56. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının Yargıtaya sunduğu tebliğnamenin başvurucuya bildirilmemesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ile bir müdafiin yardımından yararlanma hakkının ihlal edildiği sonucu göz önüne alındığında, başvurucunun bir tanığı sorgulayamaması ve diğer bazı usul güvencelerinin yerine getirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetlerinin ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir. Başvurucunun diğer şikayetlerini, ihlalin ve sonuçlarının ortadan

kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapıldığı sırada İlk Derece Mahkemesinde ileri sürmesi mümkündür.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

57. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

58. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden yargılamanın yenilenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

59. Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmakta olup, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından hukuki yarar bulunduğundan, yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

60. Başvurucu, 10.000,00 TL maddi ve 40.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir. Başvurucu ayrıca, avukatlık ücreti ve ödenen harç ile yapılan diğer masrafların ödenmesini de talep etmiştir.

61. Adalet Bakanlığı, başvurucu tarafından talep edilen tazminat miktarları konusunda herhangi bir beyanda bulunmamıştır. Başvurucu maddi zararlarına ilişkin her hangi bir kanıt sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

62. İhlal tespitinin yeterli tatmin sağladığı değerlendirildiğinden manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

63. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili Mahkemeye GÖNDERİLMESİNE,

C. Başvurucunun tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET HASAN ALTAN

B. No: 2013/6947 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/6947

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET HASAN ALTAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/6947)

Karar Tarihi: 30/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Recep ÜNAL

Başvurucu : Mehmet Hasan ALTAN

Vekili : Av. İ. A. Ergin CİNMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, hakkında uygulanan telekomünikasyon yoluyla iletişimin dinlenmesi ve kayıt altına alınması tedbiri sonucunda haberleşme özgürlüğü ile özel yaşamın gizliliği ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 6/9/2013 tarihinde Bodrum 3. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 31/12/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 10/4/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas

incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 10/4/2014 tarihinde Bakanlığa bildirilmiştir. Bakanlığın yazılı görüşü 16/6/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunulmuştur.

6. Bakanlık görüş yazısı, başvuruculara 26/6/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne beyanlarını 30/6/2014 tarihinde sunmuştur.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Taraf Gazetesi, merkezi İstanbul'da olan, günlük ulusal bir gazetedir. Akademisyen olan başvurucu, olay tarihi itibariyle bu gazetenin yazarıdır.

9. Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) İstanbul Bölge Başkanlığının (Bölge Başkanlığı) talepleri ve İstanbul 9., 11. ve 14. Ağır Ceza Mahkemelerinin değişik tarihlerde verdikleri kararlar ile başvurucunun telekomünikasyon yoluyla iletişimi, bir takım kod isimler kullanılarak dinlenmiştir.

10. Başvurucu, Bodrum Cumhuriyet Başsavcılığı vasıtasıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına sunduğu 15/2/2012 tarihli dilekçe ile sözü edilen dinleme faaliyetinde görev alan MİT görevlileri hakkında, resmi belgede sahtecilik, görevi kötüye kullanma, iftira, suç uydurma, haberleşmenin gizliliğini ihlal, özel hayatın gizliliğini ihlal ve görevi kötüye kullanma suçlarını işledikleri iddiası ile şikâyetçi olmuştur. Başvurucunun bu şikâyeti İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca kabul edilmiş ve 2012/34609 soruşturma numarası verilmiş olup, bu soruşturma kapsamında 16/3/2012 tarihli kararla 2012/34609 numaralı soruşturmanın 2012/24021 numaralı soruşturma ile birleştirilmesine ve soruşturmaya 2012/24021 numaralı soruşturma dosyası üzerinden devam olunmasına karar verilmiştir.

11. Soruşturma kapsamında, ilgili Mahkemelerden, şikâyete konu telefon dinleme tedbirlerine ilişkin bilgi ve belgeler toplanmıştır. Buna göre, Bölge Başkanlığının 30/10/2008 tarih ve 2008/246 sayılı talebi üzerine İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin aynı tarih ve 2008/109 sayılı kararı ile başvurucuya ait ve "Pastör" kod adlı kişinin kullandığı bildirilen telefonların üç ay süre ile dinlenmesi, tespiti, IMEI numaraları ile birlikte sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınmasına karar verilmiştir. Aynı telefon numaraları için Bölge Başkanlığının talebi üzerine İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 9/2/2009 tarih ve 2009/53 sayılı kararı ile 30/10/2008 tarih ve 2008/109 sayılı kararın birinci kez üç ay süreyle uzatılmasına karar verilmiştir. Aynı numaralar için Bölge Başkanlığının talebi üzerine İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 8/5/2009 tarih ve 2009/648 sayılı kararı ile 30/10/2008 tarih ve 2008/109 sayılı kararın ikinci kez üç ay süreyle uzatılmasına karar verilmiştir. Bölge Başkanlığının 4/11/2009 tarih ve 2009/3480 sayılı talebi üzerine İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin aynı tarih ve 2008/1778 sayılı kararı ile başvurucuya ait ve "Quaramaddin FATIMİ" kod adlı kişinin kullandığı bildirilen telefonunun üç ay süre ile dinlenmesi, tespiti, IMEI numaraları ile birlikte sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınmasına karar verilmiştir.

12. Dosyada görevli İstanbul Cumhuriyet Savcısı tarafından, 18/10/2012 tarih ve 2012/24021 sayılı yazı ile 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun (17/2/2012 tarihli ve 6278 sayılı Kanun'un 1. maddesi

ile değişik) 26. maddesi gereğince Başbakanlıktan soruşturma izni talep edilmiştir.

13. İzin talebi üzerine, MİT Teftiş Kurulu tarafından inceleme yapılmış olup, 10/1/2013 tarih ve 32 sayılı inceleme raporu düzenlenmiş ve soruşturma izni verilmemesi yönünde görüş bildirilmiştir. Soruşturma dosyası ve belirtilen rapor içeriği çerçevesinde MİT Müsteşarlığının 7/5/2013 tarih ve 10.2.001.01.000.320.201-572 sayılı yazısı ile ilgili görevliler hakkında soruşturma izni verilmemesi yönündeki görüş Başbakanlık Makamına sunulmuş olup, Başbakan tarafından aynı tarihte soruşturma izni verilmemesine karar verilmiştir.

14. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 23/5/2013 tarih ve S.2012/24021, K.2013/30041 sayılı kararı ile Başbakan tarafından soruşturma izni verilmediği gerekçesiyle şüpheliler hakkında soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir.

15. Başvurucu, anılan karara karşı itiraz yoluna başvurmuş olup, itirazı inceleyen Bakırköy 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 1/7/2013 tarih ve 2013/546 D.İş sayılı kararı ile Cumhuriyet Başsavcılığının kararının "usul ve yasaya uygun" olduğu gerekçesiyle itirazın reddine karar verilmiştir.

16. Bu karar başvurucu vekiline, 28/8/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu, 6/9/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Öte yandan başvurucu, izin verilmemesine ilişkin işlemin iptali için Ankara 12. İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Başvurucunun davasını inceleyen Mahkemenin, 13/2/2014 tarih ve E.2013/984, K.2014/105 sayılı kararı ile anılan işlemin iptaline karar verilmiştir.

19. Bu karara karşı davalı idare, Danıştaya temyiz yoluna başvurmuş ve yürütmenin durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir. Danıştay 5. Dairesinin 26/3/2014 tarih ve E.2014/1498 sayılı kararı ile davalı idarenin yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verilmiştir.

20. Başvurucu, anılan ret kararına istinaden 23/5/2014 havale tarihli dilekçe ile İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına başvuruda bulunarak, görevliler hakkında yeniden şikâyetçi olmuştur. Başvurucunun bu şikâyetinin akıbeti hakkında Anayasa Mahkemesine bilgi sunulmamıştır.

B. İlgili Hukuk

21. 2937 sayılı Kanun'un "Milli İstihbarat Teşkilatının görevleri" kenar başlıklı 4. maddesi şöyledir:

"Milli İstihbarat Teşkilatının görevleri şunlardır;

a) Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, Anayasal düzenine ve milli gücünü meydana getiren bütün unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilen mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında milli güvenlik istihbaratını Devlet çapında oluşturmak ve bu istihbaratı Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile gerekli kuruluşlara ulaştırmak.

…

g) İstihbarata karşı koymak.

…"

22. 2937 sayılı Kanun'un "Bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yükümlülükleri" kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"Bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının Devlet istihbaratına ilişkin görevleri şunlardır:

…

MİT mensuplarına hizmetlerinin yerine getirilmesi sırasında bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruşları gereken her türlü yardım ve kolaylığı göstermekle yükümlüdürler.

…"

23. 2937 sayılı Kanun'un "Yetkiler" kenar başlıklı 6. maddesi -olay tarihi itibariyle yürürlükte bulunan haliyle- şöyledir:

"Millî İstihbarat Teşkilatı;

a) Bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kamu hizmeti veren kuruluşların yöneticileri ve istihbarat hizmetlerinden sorumlu kişileri ile istihbaratın tevcihi, istihsali ve istihbarata karşı koyma konularında doğrudan ilişki kurabilir, uygun koordinasyon yöntemlerini uygulayabilir.

b) Bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kamu hizmeti veren kuruluşlara ait arşivlerden, elektronik bilgi işlem merkezlerinden ve iletişim alt yapısından kendi görev sahasına giren konularda yararlanabilmek, bunlarla irtibat kurabilmek, bilgi ve belge almak için gerekçesini de göstermek suretiyle yazılı talepte bulunabilir.

(Ek fıkra: 3/7/2005 – 5397/3 md.) Bu Kanunun 4 üncü maddesinde sayılan görevlerin yerine getirilmesi amacıyla Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen temel niteliklere ve demokratik hukuk devletine yönelik ciddi bir tehlikenin varlığı halinde Devlet güvenliğinin sağlanması, casusluk faaliyetlerinin ortaya çıkarılması, Devlet sırrının ifşasının tespiti ve terörist faaliyetlerin önlenmesine ilişkin olarak, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde MİT Müsteşarı veya yardımcısının yazılı emriyle telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişim tespit edilebilir, dinlenebilir, sinyal bilgileri değerlendirilebilir, kayda alınabilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilen yazılı emir, yirmidört saat içinde yetkili ve görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını en geç yirmidört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir derhal kaldırılır. Bu halde dinlemenin içeriğine ilişkin kayıtlar en geç on gün içinde yok edilir; durum bir tutanakla tespit olunur ve bu tutanak denetimde ibraz edilmek üzere muhafaza edilir. Bu işlemler, 4.7.1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun ek 7 nci maddesinin onuncu fıkrası hükmüne göre kurulan merkez tarafından yürütülür. (Değişik son cümle: 4/5/2007-5651/12 md.) 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135 inci maddesinin altıncı fıkrasının (a) bendinin (14) numaralı alt bendi kapsamında yapılacak dinlemeler de bu merkez üzerinden yapılır.

(Ek fıkra: 3/7/2005 – 5397/3 md.) Yetkili ve görevli hâkim, talepte bulunan birimin bulunduğu yer itibariyle yetkili olan ve 5271 sayılı Kanunun 250 nci maddesinin birinci fıkrasına göre kurulan ağır ceza mahkemesinin üyesidir.

(Ek fıkra: 3/7/2005 – 5397/3 md.) Kararda ve yazılı emirde, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, kullandığı telefon numaraları veya iletişim bağlantısını tespite imkân veren kodundan belirlenebilenler ile tedbirin türü, kapsamı ve süresi ile

tedbire başvurulmasını gerektiren nedenler belirtilir. Kararlar, en fazla üç ay için verilebilir; bu süre aynı usûlle üçer ayı geçmeyecek şekilde en fazla üç defa uzatılabilir. Ancak, casusluk faaliyetlerinin tespiti ve terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde devam eden tehlikelere ilişkin olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim üç aydan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir.

(Ek fıkra: 3/7/2005 – 5397/3 md.) Uygulanan tedbirin sona ermesi halinde, dinlemenin içeriğine ilişkin kayıtlar en geç on gün içinde yok edilir; durum bir tutanakla tespit olunur ve bu tutanak denetimde ibraz edilmek üzere muhafaza edilir.

(Ek fıkra: 3/7/2005 – 5397/3 md.) Bu fıkra hükümlerine göre yürütülen faaliyetler çerçevesinde elde edilen kayıtlar, bu Kanunda belirtilen amaçlar dışında kullanılamaz. Elde edilen bilgi ve kayıtların saklanmasında ve korunmasında gizlilik ilkesi geçerlidir. Bu madde hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında, görev sırasında veya görevden dolayı işlenmiş olsa bile Cumhuriyet savcılarınca doğrudan soruşturma yapılır.

(Ek fıkra: 3/7/2005 – 5397/3 md.) Hâkim kararları ve yazılı emirler, MİT Müsteşarlığı görevlilerince yerine getirilir. İşlemin başladığı ve bitirildiği tarih ve saat ile işlemi yapanın kimliği bir tutanakla saptanır.

(Ek fıkra: 3/7/2005 – 5397/3 md.) Bu maddede yer alan faaliyetlerin denetimi, sıralı kurum amirleri, Başbakanlık teftiş elemanları tarafından yapılır.

(Ek fıkra: 3/7/2005 – 5397/3 md.) Bu maddede belirlenen usûl ve esaslara aykırı dinlemeler hukuken geçerli sayılmaz ve bu şekilde dinleme yapanlar hakkında 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre işlem yapılır.

(Ek fıkra: 3/7/2005 – 5397/3 md.) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin esas ve usûller Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanlıkları ile MİT Müsteşarlığının görüşü alınmak suretiyle Başbakanlık tarafından üç ay içinde çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Bu Kanunda yazılı görevlerin yerine getirilmesi sırasında genel zabıtaya tanınmış olan hak ve yetkilerin, MİT mensuplarından kimlere tanınacağı, yönetmelikte belirtilir.”

24. 2937 sayılı Kanun’un “Soruşturma izni ve yargılama” kenar başlıklı 26. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“MİT mensuplarının veya belirli bir görevi ifa etmek üzere kamu görevlileri arasından Başbakan tarafından görevlendirilenlerin; görevlerini yerine getirirken, görevin niteliğinden doğan veya görevin ifası sırasında işledikleri iddia olunan suçlardan dolayı ya da 5271 sayılı Kanunun 250 nci maddesinin birinci fıkrasına göre kurulan ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçları işledikleri iddiasıyla haklarında soruşturma yapılması Başbakanın iznine bağlıdır.”

25. 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu’nun “Haber kaynağı” kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

“Süreli yayın sahibi, sorumlu müdür ve eser sahibi, bilgi ve belge dâhil her türlü haber kaynaklarını açıklamaya ve bu konuda tanıklık yapmaya zorlanamaz.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 6/9/2013 tarih ve 2013/6947 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu, ulusal ve uluslararası çevrelerce bilinen bir akademisyen olduğunu, sahte isimler ve uydurma suçlara dayalı olarak telefonlarının bir yıl boyunca açıkça hukuka aykırı olarak dinlendiğini, dinleme yapan görevliler hakkında verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karardan, bu uygulamanın Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde ifade edilen özgürlüğün sınırlanmasına ilişkin istisnaların hangisi kapsamında olduğunun anlaşılamadığını, ilgili idarece, hukuka aykırı olduğu bilinerek istemde bulunulduğunu ve hâkimlerin aldatılarak veya görevlerini ihmal etmeleri sonucunda kararlar alındığını, resmi belgede sahtecilik, görevi kötüye kullanma, iftira, suç uydurma, haberleşmenin gizliliğini ihlal, özel hayatın gizliliğini ihlal ve görevi kötüye kullanma suçlarının işlendiğini, delillerin dava açmaya yeterli olmasına rağmen soruşturma izni verilmemesi nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini, itiraz merciinin "soyut ve anlaşılmaz" ifadeler içeren ret gerekçesinin yasal olmadığını, işlendiğini iddia ettiği suçlara istinaden hakkını arayamadığını, bu nedenlerle özel hayatın gizliliği ve adil yargılanma hakları ile haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüş, manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

28. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"… Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

29. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

30. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup, bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

31. Bu nedenle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca, başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 17).

32. Somut olay bakımından, başvurucunun anayasal hak ve özgürlüklerine müdahale ettiklerini iddia ettiği görevlilerin soruşturulması önündeki tek engel Başbakanlık Makamının soruşturma izni verilmemesine dair işlemidir. Anılan işlem aleyhine

başvurucunun İdare Mahkemesinde açmış olduğu iptal davasının kabulüne ve işlemin iptaline karar verilmiş olup, davalı idarenin başvurusu üzerine temyiz incelemesi halen Danıştayda derdesttir. Başbakanlık Makamının izin verilmemesine dair işleminin iptali, başvurucunun şikâyetleri önündeki soruşturma engelini ortadan kaldıracaktır. Bu çerçevede, belirtilen idari yargı sürecinin henüz sonuçlanmamış olması nedeniyle, başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin başvuru yollarının tamamının tüketilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle, başvurucunun ihlal iddialarına konu olan işleme ilişkin yargı süreci temyiz aşamasında derdest olduğundan ve henüz sonuçlanmadığından, “başvuru yollarının tüketilmemiş olması” nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle başvurunun, “başvuru yollarının tüketilmemiş olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 30/12/2014 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BERAT KÜRŞAT TOSUN

B. No: 2013/8437 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/8437

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BERAT KÜRŞAT TOSUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/8437)

Karar Tarihi: 30/12/2014

R.G. Tarih-Sayı: 28/3/2015-29309

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Şükrü DURMUŞ

Başvurucu : Berat Kürşat TOSUN

Vekili : Av. Ali DÜZEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, tutukluluğunun kanunda öngörülen azami sınırı aşması nedeniyle hukuka aykırı hâle geldiğini, ayrıca makul süreyi de aştığını ileri sürerek Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 7/11/2013 tarihinde İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 24/12/2013 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 6/2/2014 tarihinde yapılan toplantıda kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 6/2/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir.

6. Adalet Bakanlığı, görüşünü 7/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

7. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 14/3/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevap vermemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

8. Başvuru dilekçesi, Bakanlık görüşü ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, 1/9/2008 tarihinde gözaltına alınmış, Silivri 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 4/9/2008 tarih ve 2008/88 sorgu sayılı kararıyla tutuklanmıştır.

10. Başvurucu hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca hazırlanan 20/2/2009 tarih ve E.2009/198 sayılı iddianameyle haksız çıkar sağlamak için kurulan suç örgütüne üye olmak, yağma, hırsızlık ve 10/7/1953 tarih ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'a muhalefet suçlarını işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

11. Başvurucu, E.2009/64 sayılı dosya kapsamında İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmıştır. Mahkeme 16/10/2012, 27/12/2012, 13/3/2013, 10/5/2013, 10/7/2013, 2/10/2013 ve 17/12/2013 tarihli duruşmalarda başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Sanıklar BERAT KÜRŞAT TOSUN, Ş.T. ve S.K.'ın üzerlerine atılı suçun yasal yaptırımı olan sevk maddelerinin alt ve üst sınırlarına, suç ve tutuklama tarihine nazaran kaçma şüphesi devam ettiğinden atılı suçun CMK. 100/3 maddesinde yazılı suçlardan olması, kuvvetli suç şüphesini gösteren olgu kriterinin mevcut dosyada devam etmesi, delilleri karartma ihtimalinin bulunması bu nedenle koruma tedbirlerinin de uygulanması yeterli olmayacağından tutuklama sebepleri kalkmadığından TUTUKLULUK HALLERİNİN DEVAMINA",

12. Başvurucu, 23/9/2013 tarihinde Kanun'da öngörülen beş yıllık azami tutukluluk süresinin dolduğundan bahisle tahliye talebinde bulunmuş, bu talep İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 24/9/2013 tarih ve 2013/590 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Mahkememizin 2009/64 esas sayılı dosyasında sanık BERAT KÜRŞAT TOSUN'un üzerine atılı suçların niteliği, kovuşturmanın gelinen aşaması ve esas hakkındaki mütalaada tatbiki istenen madde ve tekabül eden cezaların miktarı nazara alınarak TAHLİYE TALEBİNİN REDDİNE,"

13. Anılan karara karşı yapılan itiraz, İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesinin 31/10/2013 tarih ve 2013/237 Değişik İş sayılı kararı ile reddedilmiştir. Ret kararı başvurucuya 5/11/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık Berat Kürşat Tosun'un üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, sanığın üzerine atılı suçun işlendiği yönünde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların bulunması nedeniyle İstanbul 14.Ağır Ceza Mahkemesinin tutukluluğun devamına

ilişkin verilen kararda usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığından;

Sanığın itirazının REDDİ ile sanık Berat Kürşat Tosun'un TUTUKLULUK HALİNİN DEVAMINA”

14. Başvurucu 7/11/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurucu, 17/12/2013 tarih ve E.2009/64 sayılı oturumda da tutukluluk süresinin beş yılı aştığı gerekçesiyle tahliye talebinde bulunmuştur. Mahkeme tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

“Sanıklar BERAT KÜRŞAT TOSUN, Ş.T. ve S.K.'nın üzerlerine atılı suçun yasal yaptırımı olan sevk maddelerinin alt ve üst sınırlarına, suç ve tutuklama tarihine nazaran kaçma şüphesi devam ettiğinden atılı suçun CMK. 100/3 maddesinde yazılı suçlardan olması, kuvvetli suç şüphesini gösteren olgu kriterinin mevcut dosyada devam etmesi, delilleri karartma ihtimalinin bulunması bu nedenle koruma tedbirlerinin de uygulanması yeterli olmayacağından tutuklama sebepleri kalkmadığından TUTUKLULUK HALLERİNİN DEVAMINA,”

16. Anılan karara karşı yapılan itiraz, İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/1/2014 tarih ve 2014/1 Değişik İş sayılı kararı ile reddedilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

“Sanıklar hakkında İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesince verilen tutukluluk halinin devamına ilişkin kararda usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığı ve itirazın yerinde olmadığı anlaşıldığından sanıkların itirazlarının REDDİ ile sanıklar BERAAT KÜRŞAT TOSUN ve S.K'nın TUTUKLULUK HALLERİNİN DEVAMINA,”

17. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi 25/2/2014 tarihli oturumda da başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

“Sanıklar BERAT KÜRŞAT TOSUN…'nın üzerlerine atılı suçun yasal yaptırımı olan sevk maddelerinin alt ve üst sınırlarına, suç ve tutuklama tarihine nazaran kaçma şüphesi devam ettiğinden atılı suçun CMK. 100/3 maddesinde yazılı suçlardan olması, kuvvetli suç şüphesini gösteren olgu kriterinin mevcut dosyada devam etmesi, delilleri karartma ihtimalinin bulunması bu nedenle koruma tedbirlerinin de uygulanması yeterli olmayacağından tutuklama sebepleri kalkmadığından TUTUKLULUK HALLERİNİN DEVAMINA,”

18. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi 6/3/2014 tarih ve E.2009/64 sayılı kararla başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

19. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi 10/3/2014 tarih ve E.2009/64, K.2014/49 sayılı kararıyla 6526 sayılı Kanun’un 1.maddesi gereğince dava dosyasının Bakırköy Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

20. Bakırköy 10. Ağır Ceza Mahkemesi 16/10/2014 tarih, E.2014/115 sayılı karar ile yetkisizlik kararı vererek dava dosyasını İstanbul Anadolu Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir.

B. İlgili Hukuk

21. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 100. maddesi şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi,

verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

7. (Ek bent: 06/12/2006 - 5560 S.K.17.md) Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),

…”

22. 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez..”

23. 5271 sayılı Kanun’un 104. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.”

24. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 142. maddenin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi şöyledir:

“(1) Hırsızlık suçunun;

b) Herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakla birlikte kilitlenmek suretiyle ya da bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında,

İşlenmesi hâlinde, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

25. 5237 sayılı Kanun’un 149. maddenin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Yağma suçunun;

a) Silâhla,

b) Kişinin kendisini tanınmayacak bir hâle koyması suretiyle,

c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

d) (Değişik bent: 18/06/2014-6545 S.K./64. md) Yol kesmek suretiyle ya da konutta, işyerinde veya bunların eklentilerinde,

....

f) Var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak,

...

h) Gece vaktinde,

İşlenmesi hâlinde, fail hakkında on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

26. 5237 sayılı Kanun’un 220. maddenin (2) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

“(2) Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Örgütün silâhlı olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza dörtte birinden yarısına kadar artırılır.”

27. 10/7/1953 tarih ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkındaki Kanun’un 13. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak ateşli silahlarla bunlara ait mermileri satın alan veya taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve otuz günden yüz güne kadar adlî para cezasına hükmolunur.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 7/11/2013 tarih ve 2013/8437 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

29. Başvurucu, azami tutukluluk süresinin aşıldığını, tutukluluk süresinin makul olmadığını, ayrıca 5271 sayılı Kanun'da belirlenen azami beş yıllık sürenin aşılmış olmasının Anayasa'da yer alan suç ve cezaların kanuniliği ilkesini ihlal ettiğini belirterek, Anayasa’nın 19. ve 38. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespit edilerek dosyanın gereği yapılmak üzere İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesi ile 10.000,00 TL. maddi ve 100.000,00 TL. manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

30. Başvurucunun kanuni tutukluluk süresinin aşıldığına ilişkin şikâyetinin Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası, tutukluluk süresinin makullüğü ile ilgili şikâyetinin ise yedinci fıkrası açısından değerlendirilmesi gerekir. Ayrıca başvurucunun Anayasa'nın 38. maddesinin ihlal edildiği yönündeki şikâyetinin de, tutuklamanın kanuniliğinin değerlendirilmesi yönünden incelenmesi gerekir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Başvurucunun iddiaları dayanaktan yoksun olmadığı, ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Kanunda Öngörülen Azami Tutukluluk Süresinin Aşıldığı İddiası

32. Başvurucu, öncelikle, Kanun’daki azami tutukluluk süresinin aşılması nedeniyle tutulmasının hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir.

33. Adalet Bakanlığı görüşünde, başvuruya konu yargılamada başvurucunun 1/9/2008 tarihinde gözaltına alındığı ve halen tutuklu olarak yargılandığı, buna göre başvurucunun yaklaşık beş yıl altı ay tutuklu kaldığını, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrası hükmüne göre bir kısım suçlar bakımından 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında belirtilen tutukluluk süresinin iki katı olarak uygulanacağının hükme bağlandığı, anılan madde hükmüne göre başvurucunun yargılandığı suç itibariyle azami tutukluluk süresinin 10 yıl olduğu, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarih ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararı ile 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasının iptal edildiğini, ancak iptal hükmünün yürürlüğünün bir yıl ertelendiğini ifade etmiştir.

34. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

35. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

36. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabilir.

37. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" başlıklı 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Anayasa'nın 19. maddesindeki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi ölçütü, Anayasa'nın 13. maddesindeki temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğine dair kural ile uyumludur (B. No: 2012/239, 2//7/2013, § 44).

38. Kişi hürriyeti ve güvenliğine ilişkin sınırlamaların, kanunda belirtilen esas ve usule uygunluğunu sağlama yükümlülüğü ilke olarak idari organlara ve derece mahkemelerine aittir. İdare organları ve mahkemeler esas ve usule ilişkin hukuk kurallarına uymakla yükümlüdürler. Anayasa'nın 19. maddesinin amacı bireyi keyfi bir şekilde özgürlüğünden alıkoymaya karşı korumak olup, maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi özgürlüğüne getirilecek sınırlamaların maddenin amacına uygun olması ve keyfi uygulamaya yol açmaması gerekir. Bu nedenle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan hürriyetten yoksun bırakmanın şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralı gereğince, başvurucunun tutukluluk durumunun "kanuni" dayanağının bulunup bulunmadığının, kanunun özgürlükten yoksun kılmaya izin verdiği hâllerde ise, kanunun hukuk devleti ilkesi gereği, keyfiliği önlemek için, uygulanmasında yeterli ölçüde erişilebilir, kesin ve öngörülebilir olup olmadığının Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir (B. No: 2012/239, 2//7/2013, § 45).

39. Tutukluluk, 5271 sayılı Kanun'un 100. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. 100. maddeye göre kişi ancak hakkında suç işlediğine dair kuvvetli şüphelerin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde tutuklanabilir. Maddede tutuklama nedenlerinin neler olduğu da belirtilmiştir. Buna göre, (a) şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa, (b) şüpheli veya sanığın davranışları; 1) delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, 2) tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa tutukluluk kararı verilebilecektir. Kuralda ayrıca işlendiği konusunda kuvvetli şüphe bulunması halinde tutuklama nedeninin varsayılabileceği suçlar bir liste halinde belirtilmiştir.

40. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu ve bu sürenin zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek uzatılabileceği, ancak uzatma süresinin toplam üç yılı geçemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceği anlaşılmaktadır.

41. Somut olayda başvurucu 1/9/2008 tarihinde gözaltına alınmış ve 4/9/2008 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucu, 5271 sayılı Kanun'un yukarıda belirtilen hükümleri uyarınca tutukluluk için öngörülen azami sürenin dolduğu iddiasıyla tahliye talebinde bulunmuştur. Davaya bakan mahkeme ile itiraz mercii, azami beş yıllık süre konusunda herhangi bir değerlendirme yapmadan diğer gerekçelerle talebi reddetmiş ve tutukluluğun devamına karar vermişlerdir (Bkz. §§ 13-17).

42. Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece derece mahkemelerinin kararlarındaki kanunun yorumuna ya da maddi veya hukuki hatalara dair hususlar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz. Tutukluluk konusundaki kanun hükümlerinin yorumu ve somut olaylara uygulanması da derece mahkemelerinin takdir yetkisi kapsamındadır. Ancak kanun veya Anayasa'ya bariz şekilde aykırı yorumlar ile delillerin takdirinde açıkça keyfilik halinde hak ve özgürlük ihlaline sebebiyet veren bu tür kararların bireysel başvuruda incelenmesi gerekir. Aksinin kabulü bireysel başvurunun getiriliş amacıyla bağdaşmaz. Dolayısıyla incelemenin bu çerçevede yapılması gerekir (B. No: 2012/239, 2//7/2013, § 49).

43. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinde soruşturma ve kovuşturma evrelerinde kişilerin tutulabileceği azami kanuni süreler düzenlenmiştir. Madde metninde, ağır ceza mahkemesinin görevine giren ve girmeyen işler bakımından bir ayrıma gidilmiştir. Bireyler hakkındaki birden fazla suça ilişkin soruşturma ve kovuşturmaların bir dosya üzerinden yürütülmesi veya bir dosyada birleştirilmiş olması halinde bu soruşturma ve kovuşturmaların belli bir bütünlük içinde yürütüleceği göz önüne alındığında, uygulanan bir tutuklama tedbirinin soruşturma ve kovuşturmaların tamamı açısından sonuç doğuracağı açıktır. Bu nedenle azami tutukluluk süresinin kişinin yargılandığı dosya kapsamındaki tüm suçlar açısından en fazla beş yıl olması gerektiği anlaşılmaktadır. Tutuklama tedbiri, bir yaptırım olmadığından aynı dosya kapsamındaki her bir suç için azami tutukluluk süresinin ayrı ayrı hesaplanması kabul edilemez. Suç ve sanık sayısı, davanın karmaşık olması gibi etkenler tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusundaki değerlendirmede ele alınabilecek faktörler olup kanuni tutukluluk süresinin belirlenmesinde esas alınmaları mümkün değildir. Normun lafzı ve amacı, tutuklama tedbirinin ceza adalet sistemi içerisindeki yeri ve 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesindeki düzenleme ile kişi özgürlüğüne yönelik sınırlamaların dar yorumlanması hususları birlikte değerlendirildiğinde aksine bir

sonuca varmak mümkün görünmemektedir (B. No: 2012/239, 2//7/2013, § 50).

44. Diğer taraftan, Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası tutuklulukta makul süreyi güvence altına almıştır. Dolayısıyla kanunla tutukluluk süresi için getirilen üst sınırlar makul sürenin aşılmadığı istisnai durumlar için geçerli olabilir ve hiçbir şekilde kişinin bu süre doluncaya kadar tutulabileceği anlamına gelmez. Aksine, üst sınırın aşılmadığı durumlarda dahi, tutukluluk makul süreyi aşmışsa, anayasal hakkın ihlal edildiği sonucuna varılacaktır (B. No: 2012/239, 2//7/2013, § 51).

45. Başvurucunun 1/9/2008 tarihinde gözaltına alındığı ve 4/9/2008 tarihinde tutuklandığı anlaşılmaktadır. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen azami tutukluluk süresi 1/9/2013 tarihinde dolmuştur. Bu durumda başvurucunun bu tarihle tahliye tarihi olan 6/3/2014 arasındaki 6 ay 5 gün süren tutukluluk halinin kanunda öngörülen şekil ve şartlara uymadığı sonucuna varılmıştır.

46. Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

b. Tutuklulukta Makul Sürenin Aşıldığı İddiası

47. Başvurucu tutukluluk süresinin uzunluğundan şikâyet etmiştir.

48. Adalet Bakanlığı görüşünde, söz konusu şikâyete benzer nitelikteki başka başvurular ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin verdiği kararlar dikkate alındığında, somut başvuru açısından bahsi geçen kararlarda varılan sonuçlardan farklı bir neticeye ulaşılmasını gerektirecek bir neden bulunmadığını ifade etmiştir.

49. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

50. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakkı güvence altına alınmıştır.

51. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (B. No: 2012/239, 2//7/2013, § 61).

52. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarında bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir (B. No: 2012/239, 2//7/2013, § 62).

53. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanısıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun

devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler "ilgili" ve "yeterli" görüldüğü takdirde, yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir (B. No: 2012/239, 2//7/2013, § 63).

54. Dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır (B. No: 2012/239, 2//7/2013, § 64).

55. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedeninin varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk halinin makul kabul edilmesi gerekir (B. No: 2012/239, 2//7/2013, § 65).

56. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı tarihtir (B. No: 2012/239, 2//7/2013, § 66).

57. Somut olayda başvurucu gözaltına alındığı 1/9/2008 tarihi ile tahliye edildiği 6/3/2014 tarihi arasında tutuklu kalmıştır. Buna göre süre 5 yıl 6 ay 5 gün olarak tespit edilmektedir.

58. Dava toplam altı sanık hakkında çok sayıda suç isnadına dayalı olarak görülmüştür. Bu itibarla davanın nispeten karmaşık olduğu söylenebilir.

59. Ancak, kuvvetli suç şüphesi ile birlikte tutukluluğun devamını haklı gösteren nedenlerin belirtilmesi şartıyla soruşturma veya kovuşturmanın tutuklu sürdürülmesi mümkün olabilir. Somut olayda, derece mahkemelerince verilen tutukluluğun devamı ve tutukluluğa itirazın reddine dair kararların gerekçeleri incelendiğinde, bu gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olmadığı ve aynı hususların tekrarı niteliğinde olduğu görülmektedir (Bkz. § 12). Dahası, kanundaki azami sürenin dolmuş olduğu iddiasıyla başvurucu tahliye talebinde bulunmuş, beş yıllık süre dolmasına rağmen, davayı gören ve itirazı inceleyen mahkemeler kararlarında tahliye talebini reddetmişler, fakat beş yıllık azami süre konusundaki iddiaya hiçbir şekilde değinmemişlerdir (Bkz. §§ 13-17). Beş yılı aşan bir tutukluluk halinin devamına ilişkin bu gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğu söylenemez.

60. Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

61. Başvurucu, 10.000,00 TL maddi ve 100.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

62. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan

kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

63. Başvuruda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve yedinci fıkralarının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvurucu hakkında tahliye kararı verilmekle tutukluluk hali sona ermiştir. Bu durumda, başvurucunun özgürlük ve güvenlik hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle telafi edilemeyecek ölçüdeki manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 9.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

64. Başvurucu, uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine herhangi bir belge sunmamıştır. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için, başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tazminat talebi arasında illiyet bağı kurulması gerekir. Anayasa Mahkemesine herhangi bir belge sunmayan başvurucunun maddi tazminat talebi reddedilmelidir.

65. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. "Kanun'da öngörülen azami tutukluluk süresinin aşılması" iddiası ile ilgili olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. "Tutukluluğun makul süreyi aşmış olması" iddiası ile ilgili olarak Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 9.000,00 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

EBRU ASLAN

B. No: 2013/8464 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/8464

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EBRU ASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/8464)

Karar Tarihi: 30/12/2014

R.G. Tarih- Sayı: 07/05/2015-29348

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Yunus HEPER

Başvurucu : Ebru ASLAN

Vekili : Av. Mustafa ERDOĞDU

Av. Havva AKDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, üyesi olduğu sendikanın tüm Türkiye'de yaptığı göreve gelmeme çağrısına katılarak görevine gelmediğini, ancak mazeretsiz olarak göreve gelmediği gerekçesiyle uyarma cezası verildiğini, sendikal faaliyetlere katılması nedeniyle ceza verilmesinin Anayasa'nın 10., 36., 40. ve 90. maddeleri ile toplantı ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin anayasal haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 19/11/2013 tarihinde Mersin 1. İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 28/2/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 13/3/2014 tarihinde yapılan toplantıda kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 13/3/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı görüşünü 7/4/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 17/4/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM SEN) üyesi bir kamu görevlisidir.

9. EĞİTİM SEN Yönetim Kurulunun 6/3/2012 tarihli kararı ile 28 ve 29 Mart 2012 tarihlerinde tüm ülke çapında “uyarı grevi” adı altında işe gelmeme eylemi yapılmasına karar verilmiştir.

10. Başvurucu bahsi geçen tarihlerde işe gelmemiştir.

11. Başvurucunun görev yaptığı Tarsus İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, eyleme katılan tüm sendika üyeleri hakkında yürüttüğü idari soruşturma sonucunda 14/5/2012 tarihli kararı ile “28-29 Mart 2012 tarihlerinde mazeretsiz olarak göreve gelmediği” gerekçesiyle başvurucuyu uyarma cezası ile cezalandırmıştır.

12. Başvurucunun söz konusu karara yapmış olduğu itiraz Mersin Valiliğinin 13/6/2012 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

13. Başvurucu, hakkında verilen disiplin cezasının iptali istemiyle 20/7/2012 tarihinde idare mahkemesine iptal davası açmış, Mersin 1. İdare Mahkemesinin 13/12/2012 tarih ve E.2012/826, K.2012/1282 sayılı kararı ile dava reddedilmiştir.

14. Başvurucu, İlk Derece Mahkemesinin kararına itiraz etmiş, Adana Bölge İdare Mahkemesinin 8/5/2013 tarihli kararı ile İlk Derece Mahkemesinin kararı onanmıştır.

15. Başvurucunun karar düzeltme istemi de Adana Bölge İdare Mahkemesinin 23/9/2013 tarihli kararı ile reddedilmiş ve Bölge İdare Mahkemesinin ilamı, başvurucuya, 25/10/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu, 18/11/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

17. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun “Toplu eylem ve hareketlerde bulunma yasağı” kenar başlıklı 26. maddesi şöyledir:

“Devlet memurlarının kamu hizmetlerini aksatacak şekilde memurluktan kasıtlı olarak birlikte çekilmeleri veya görevlerine gelmemeleri veya görevlerine gelipte Devlet

hizmetlerinin ve işlerinin yavaşlatılması veya aksatılması sonucunu doğuracak eylem ve hareketlerde bulunmaları yasaktır".

18. 657 sayılı Kanun'un "Disiplin cezalarının çeşitleri ile ceza uygulanacak fiil ve haller" kenar başlıklı 125. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

…

C - Aylıktan kesme: Memurun, brüt aylığından 1/30 - 1/8 arasında kesinti yapılmasıdır.

Aylıktan kesme cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

…

b) Özürsüz olarak bir veya iki gün göreve gelmemek,

…"

19. 657 sayılı Kanun'un 135. maddesi şöyledir:

"Disiplin amirleri tarafından verilen uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarına karşı disiplin kuruluna, kademe ilerlemesinin durdurulması cezasına karşı yüksek disiplin kuruluna itiraz edilebilir.

İtirazda süre, kararın ilgiliye tebliği tarihinden itibaren yedi gündür. Süresi içinde itiraz edilmeyen disiplin cezaları kesinleşir.

İtiraz mercileri, itiraz dilekçesi ile karar ve eklerinin kendilerine intikalinden itibaren otuz gün içinde kararlarını vermek zorundadır.

İtirazın kabulü hâlinde, disiplin amirleri kararı gözden geçirerek verilen cezayı hafifletebilir veya tamamen kaldırabilirler.

Disiplin cezalarına karşı idari yargı yoluna başvurulabilir."

20. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 22/5/2013 tarih, 2009/63 Esas ve 2013/1998 Karar sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"…

Uyuşmazlıkta, davacının, üyesi bulunduğu sendikanın yetkili kurullarınca alınan karara uyarak 11/12/2003 tarihinde 1 gün göreve gelmeme eyleminin 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125/C-b maddesi kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin tespiti önem taşımaktadır.

2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90. maddesinin son fıkrasında; "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 07/05/2004 - 5170 S.K./7.mad) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır." hükmü yer almıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "Dernek kurma ve toplantı özgürlüğü"nün düzenlendiği 11. maddesinde; herkesin asayişi bozmayan toplantılar yapmak, dernek

kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahip olduğu, bu hakların kullanılmasının, demokratik toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlandırılabileceği, bu maddenin, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel olmadığı kuralına yer verilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 15/09/2009 tarihli, Kaya ve Seyhan - Türkiye kararında (application no. 30946/04); Eğitim-Sen üyesi öğretmenlere, 11/12/2003 tarihinde KESK'in çağrısına uyarak, parlamentoda tartışılmakta olan kamu yönetimi kanun tasarısını protesto etmek üzere düzenlenen bir günlük ulusal eyleme katılmaları nedeniyle 11/12/2003 tarihinde göreve gelmedikleri için uyarma cezası verilmesinin, her ne kadar bu ceza çok küçük olsa da, sendika üyelerinin çıkarlarını korumak için meşru grev ya da eylem günlerine katılmaktan vazgeçirecek bir nitelik taşıdığı, öğretmenlere verilen disiplin cezasının "acil bir sosyal ihtiyaca" tekâbül etmediği ve bu nedenle "demokratik bir toplumda gerekli" olmadığı sonucuna varmış, bunun sonucu olarak, bu davada, başvuranların AİHS'nin 11. maddesi anlamında gösteri yapma özgürlüğünü etkili bir şekilde kullanma haklarının orantısız olarak çiğnendiği gerekçesiyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Bu durumda, davacının, sendikal faaliyet gereği, 11/12/2003 tarihinde göreve gelmeme eyleminin özürsüz olarak bir veya iki gün göreve gelmemek fiili kapsamında değerlendirilemeyeceği ve sendikal faaliyet kapsamında bir gün göreve gelmemek fiilinin mazeret olarak kabulü gerektiğinden, disiplin suçu teşkil etmeyen eylem nedeniyle davacıya 657 sayılı Kanunun 125/C-b maddesi uyarınca aylıktan kesme cezası verilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmamıştır.

…"

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 30/12/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 18/11/2013 tarih ve 2013/8464 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, üyesi olduğu sendikanın tüm Türkiye'de yaptığı göreve gelmeme çağrısına katılarak görevine gelmediğini, ancak mazeretsiz olarak göreve gelmediği gerekçesiyle hakkında uyarma cezası verildiğini, sendikal faaliyetlere katıldığı gerekçesiyle ceza verilmesi ve Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan hak arama hürriyeti, Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik hakkı, Anayasa'nın 40. maddesinde yer alan etkili başvuru hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 11. maddesi ve Avrupa Birliği Temel Hakları Şartı'nın 28. maddesine aykırı olarak cezalandırılması nedeniyle Anayasa'nın 90. maddesi ile toplantı ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Başvurucu, Anayasa'nın 10., 36., 40. ve 90. maddeleri ile toplantı ve örgütlenme

özgürlüğüne ilişkin anayasal haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

24. Bakanlık görüşünde başvurucunun dile getirdiği şikayetlerin Anayasa'nın 51., 53. ve 54. maddeleri ile Sözleşme'nin 11. maddesinde tanımlanan, toplantı ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin olduğu belirtilmiştir.

25. Başvurucunun şikâyet ettiği koşullar ve şikâyetlerini dile getirme biçimi dikkate alınarak bu şikâyetlerin Anayasa'nın 51. maddesi bağlamında incelenmesi gerekmektedir.

26. Başvurucunun, sendikal faaliyete katıldığı gerekçesiyle cezalandırılması nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

27. Başvurucu, olay tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılmakta olan İlköğretim ve Eğitim Kanunu Tasarısı görüşmelerinin sonlandırılması ve Tasarı'nın geri çekilmesini sağlamak amacıyla, üyesi olduğu EĞİTİM SEN Yönetim Kurulunun 6/3/2012 tarihinde 28/29 Mart 2012 günlerinde tüm Türkiye'de 2 günlük işe gelmeme eylemi yapılmasına karar verdiğini, söz konusu eyleme katılması nedeniyle hakkında disiplin cezası verilmesinin Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu, AİHM'in daha önce benzer başvurularda ihlal kararı verdiğini ayrıca Danıştayın da istikrar kazanmış içtihatlarında sendikal faaliyet kapsamında göreve gelinmemesi fiilinin mazeret olarak kabul edildiğini hatırlatmıştır. Bunlardan başka başvurucu, sendikal faaliyet çerçevesinde işe gelmeyen sendika üyeleri hakkında disiplin cezası verilmemesi gerektiğini belirten 1999 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile Milli Eğitim Bakanlığının 2012 tarihli yazısına da dayanmıştır.

28. Başvurucu, iç hukuk ve uluslararası hukukta tanınan haklara dayanarak, demokratik tepkisini göstermek amacıyla söz konusu etkinliğe katıldığını, kamu görevlilerinin toplu eylem hakkının insan hakları sözleşmeleri, Anayasa ve mahkeme kararları ile kesin biçimde tanındığını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca Anayasa'nın 2. maddesinde devletin sosyal bir hukuk devleti olduğunun, 51. maddesinde çalışanların ve işverenlerin, üyelerinin çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendika ve üst kuruluşlar kurma ve bu sendikalara üye olarak bu doğrultuda etkinlik yapma hakkının bulunduğunun, 55. maddesinde çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirlerin alınacağının ve 65. maddesinde de devletin sosyal ve ekonomik alanlardaki görevlerini yerine getireceğinin vurgulandığına işaret etmiştir.

29. Bakanlık görüşünde, AİHM'in içtihatları hatırlatılarak başvuruya konu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

30. Başvuruya benzer olaylarda uygulanacak ilkeler 18/9/2014 tarih ve 2013/8463 sayılı bireysel başvuru kararında ortaya konulmuştur. Mevcut başvuruda, sözü geçen kararda belirtilen ilkelerden ayrılmayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır.

31. Örgütlenme özgürlüğü, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kendilerini temsil eden kolektif bir oluşum meydana getirerek bir araya gelme özgürlüğünü ifade etmektedir. "Örgütlenme" kavramının Anayasa çerçevesinde özerk bir anlamı vardır ve bireylerin devamlı olarak ve eşgüdüm içerisinde yürüttükleri faaliyetlerin hukukumuzda örgütlenme

olarak tanınmaması Anayasa hükümleri kapsamında örgütlenme özgürlüğünün zorunlu olarak gündeme gelmeyeceği anlamına gelmez (B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 30).

32. Demokrasilerde vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Demokrasilerde böyle bir "örgüt", devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir. İstihdam alanında kendi üyelerinin menfaatlerinin korunmasını amaçlayan örgütler olan sendikalar, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğü olan örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçasıdır (B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

33. Örgütlenme özgürlüğü, bireylere topluluk hâlinde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirme imkânı sağlar. Sendika hakkı da çalışanların, bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestisini gerektirmekte ve bu niteliğiyle bağımsız bir hak değil, örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönü olarak görülmektedir (Belçika Ulusal Polis Sendikası/Belçika, B. No: 4464/70, 27/10/1975, § 38).

34. Sendika hakkı ve sendikal faaliyetler Anayasa'nın Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler bölümünde, 51 ila 54. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Sendika kurma veya sendikalara üye olma hakkı ise Anayasa'nın 51. maddesinde yer almaktadır.

35. Anayasa'nın "Sendika kurma hakkı" başlıklı 51. maddesi şöyledir:

"Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

…

İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz."

36. Anayasa'nın 51-54. maddelerinde düzenlenen sendikal hak ve özgürlükler, benzer güvenceler getiren başta Örgütlenme Özgürlüğü Sözleşmesi ile Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi olmak üzere ilgili Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri ve Avrupa Sosyal Şartı ile tamamlanmaktadır. Anayasa'nın 51-54. maddelerinde düzenlenen sendikal hak ve özgürlüklerin kapsamı yorumlanırken bu belgelerde yer alan ve ilgili organlar tarafından yorumlanan güvencelerin de göz önüne alınması gerekir.

37. Anayasa'nın 51. maddesi, devlet için hem negatif hem de pozitif yükümlülükler getirmektedir. Devletin, 51. madde çerçevesinde, bireylerin ve sendikanın örgütlenme özgürlüğüne müdahale etmemeye yönelik negatif yükümlülüğü, 51. maddenin ikinci ila

altıncı fıkralarında yer alan gerekçelerle müdahaleye izin veren koşullara tabi tutulmuştur. Öte yandan her ne kadar sendika hakkının asıl amacı, "bireyi, korunan hakkın kullanılmasında kamu makamlarının keyfi müdahalelerine karşı korumak ise de, bundan başka, korunan haklardan etkili bir şekilde yararlanmayı güvence altına almaya yönelik pozitif yükümlülükler de olabilir" (bkz. Wilson, Ulusal Gazeteciler Sendikası ve Diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 30668/96, 30671/96 ve 30678/96, 2/10/2002, § 41).

38. Aslında, devletin pozitif ve negatif yükümlülükleri arasında kesin ayrımlar yapmak her zaman olanaklı değildir. Buna karşın devletin bu her iki yükümlülüğüne ilişkin olarak da uygulanacak ölçütlerde de bir değişiklik olmamaktadır. Devletin ister pozitif ve isterse de negatif yükümlülüğü söz konusu olsun bireyin ve bir bütün olarak toplumun çatışan menfaatleri arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir (bkz. Sorensen ve Rasmussen/Danimarka, B. No: 52562/99 ve 52620/99, 11/1/2006 § 58). Anayasa Mahkemesi bu adil dengenin kurulup kurulmadığına karar verirken, kamu gücünü kullanan organların bu alanda belirli bir takdir marjına sahip olduğunu göz önünde bulunduracaktır.

39. Sınırlanabilir bir hak olan sendika hakkı Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine tabidir. Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci ve izleyen fıkralarında sendika hakkına yönelik sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Ancak bu özgürlüklere yönelik sınırlamaların da bir sınırının olması gerektiği açıktır. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütler göz önüne alınmak zorundadır. Bu sebeple sendika hakkına getirilen sınırlandırmaların denetiminin Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde ve Anayasa'nın 51. maddesi kapsamında yapılması gerekmektedir (B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 38).

40. Yukarıda anlatılan ilkeler ışığında, başvuru konusu olayda, sendika hakkının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde öncelikle müdahalenin mevcut olup olmadığı ve daha sonra da müdahalenin haklı sebeplere dayanıp dayanmadığı değerlendirilecektir.

a. Müdahalenin Mevcudiyeti Hakkında

41. Başvurucu, ülke çapında yapılan bir sendika eylemine katıldığı için kendisi hakkında uyarma cezası verilmesinin sendika hakkına müdahale teşkil ettiğini iddia etmektedir. Bakanlık görüşünde bu tür cezaların sendika hakkına müdahale oluşturduğu ifade edilmiştir. Başvurucunun sendikal faaliyet kapsamında ülke çapında yapılan bir eyleme katılması nedeniyle cezalandırılması ile başvurucunun sendika hakkına yönelik bir müdahale yapılmıştır.

b. Müdahalenin Haklı Sebeplere Dayanması Hakkında

42. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci ile altıncı fıkralarında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 13. ve 51. maddelerinin ihlalini teşkil edecektir. Bu nedenle, müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen öze dokunmama, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilmiş olma, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Müdahalenin Kanuniliği

43. Yapılan müdahalede, Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci, üçüncü ve beşinci fıkralarında

yer alan müdahalenin “kanun”la yapılması şartına aykırılık bulunduğuna ilişkin bir iddiada bulunulmamıştır. Yapılan değerlendirmeler neticesinde, 657 sayılı Kanun’un “Toplu eylem ve hareketlerde bulunma yasağı” kenar başlıklı 26. maddesi ile “Disiplin cezalarının çeşitleri ile ceza uygulanacak fiil ve haller” kenar başlıklı 125. maddesinin “kanunilik” ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

44. İlk Derece Mahkemesi “davacının 28/29 Mart tarihlerinde iki gün süreyle kesintisiz işe gitmediği, bu durumun ise kamu hizmetinin devamlılığı ve sürekliliği ilkelerine aykırılık teşkil ettiği gibi bu süre zarfında öğrencilerin temel hak ve hürriyetleri arasında yer alan eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakıldıkları” gerekçesi ile müdahalenin kamu düzeni ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacı güttüğünü belirtmiştir. Başvurucu bu hususta bir görüş bildirmemiştir.

45. Sendika hakkına yapılan bir müdahalenin meşru olabilmesi için bu müdahalenin Anayasa’nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık, genel ahlak ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebebiyle ve kanunla yapılmış olması gerekir.

46. Başvurucunun mazeretsiz işe gelmemesi nedeniyle verilen disiplin cezasının Anayasa’nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan meşru amaçları hedeflemediği söylenemez.

iii. Demokratik Bir Toplumda Gerekli Olma ve Ölçülülük

47. Başvurucu, AİHM’in, Danıştayın ve derece mahkemelerinin benzer davalardaki içtihatları ile sendika faaliyetleri çerçevesinde yapılan eylemlere disiplin cezası verilmemesine ilişkin 1999 tarihli Başbakanlık Genelgesini ve sendika kararı ile yapılan iş bırakma eyleminin sendikal faaliyet olarak kabul edilmesi gerektiği yönündeki Milli Eğitim Bakanlığı Hukuk Müşavirliğinin görüşünü hatırlatmıştır. Başvurucu, söz konusu kurallar ile mahkeme içtihatları karşısında sendikal faaliyet çerçevesinde iş bırakma eylemine disiplin cezası uygulanmasının örgütlenme özgürlüğüne aykırı olduğunu belirtmiştir.

48. Bakanlık görüşünde, sendika hakkına yönelik müdahalelerin varlığı halinde alınan önlemleri haklı kılacak gerekçelerin olup olmadığının ve “sınırlama amacı ile aracı arasında makul bir dengenin bulunup bulunmadığının” demokratik toplum gerekleri açısından değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

49. Sendika hakkı mutlak olmadığından bazı sınırlandırmalara tabi tutulabilir. Sendika hakkına ilişkin olarak Anayasa’nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlandırmaların (bkz. § 45) Anayasa’nın 13. maddesinin güvencesinde olan demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

50. Anayasa’nın 13. maddesinin ilk halinin gerekçesinde hak ve özgürlüklere getirilecek sınırlamaların demokratik rejim anlayışına aykırı olmaması gerektiği hatırlatılmış; Anayasa’nın 3/10/2001 tarih ve 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun’un 2. maddesi ile yapılan değişiklik gerekçesinde ise Anayasa’nın 13. maddesinin Sözleşme’deki ilkeler doğrultusunda düzenlendiği belirtilmiştir (B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 92).

51. 1982 Anayasasında belirtilen “demokratik toplum” kavramı, çağdaş ve özgürlükçü bir anlayışla yorumlanmalıdır. “Demokratik toplum” ölçütü, Anayasa’nın 13. maddesi ile

AİHS'in bu ölçütün kullanıldığı 9., 10. ve 11. maddeleri arasındaki paralelliği açıkça yansıtmaktadır. Bu itibarla demokratik toplum ölçütü, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik temelinde yorumlanmalıdır (benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 49; Başkaya ve Okçuoğlu/Türkiye, B. No: 23536/94, 24408/94, 8/7/1999, § 61).

52. Nitekim Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatlarında demokrasilerin, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimler olduğu vurgulanmıştır. Temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunup tümüyle kullanılamaz hale getiren sınırlamalar, demokratik toplum düzeni gerekleriyle uyum içinde sayılamaz. Bu nedenle, temel hak ve özgürlükler, istisnaî olarak ve ancak özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin sürekliliği için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak yasayla sınırlandırılabilirler (AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 24/9/2008). Başka bir ifadeyle yapılan sınırlama hak ve özgürlüğün özüne dokunarak, kullanılmasını durduruyor veya aşırı derecede güçleştiriyorsa, etkisiz hale getiriyorsa veya ölçülülük ilkesine aykırı olarak sınırlama aracı ile amacı arasındaki denge bozuluyorsa demokratik toplum düzenine aykırı olacaktır (B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 94).

53. Genel olarak örgütlenme özgürlüğü ve özel olarak da sendika hakkı Anayasa'da benimsenen temel değerlerden biri olan siyasal demokrasiyi somutlaştıran özgürlükler arasında yer alır ve demokratik toplumun temel değerlerinden birini oluşturur. Demokrasinin esasını meselelerin halka açık olarak tartışılması ve çözümlenmesi yeteneği oluşturur. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında demokrasinin temellerinin çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik olduğunu vurgulamıştır (B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 95). Buna göre sendika hakkını kullanan bireyler, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik gibi, demokratik toplumun temel ilkelerinin korumasından yararlanırlar. Başka bir deyişle şiddete teşvik etme veya demokratik ilkelerin reddi söz konusu olmadığı sürece, sendika hakkı çerçevesinde dile getirilen bazı görüşler veya bunların dile getirilme biçimi yetkili makamların gözünde kabul edilemez olsa dahi, ifade, örgütlenme ve sendikal özgürlükleri ortadan kaldırmaya yönelik tedbirler demokrasiye hizmet edemez ve hatta tehlikeye düşürür. Hukukun üstünlüğüne dayanan demokratik bir toplumda, farklı düşüncelerin sendikal özgürlükler veya başka yollarla dile getirilmesine imkan tanınmalıdır (B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 52).

54. Hak ve özgürlüklere yapılacak her türlü sınırlamada devreye girecek bir başka güvence de Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen "ölçülülük ilkesi"dir. Bu ilke, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin başvurularda öncelikli olarak dikkate alınması gereken bir güvencedir. Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük kriterleri iki ayrı ölçüt olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki ölçüt arasında ayrılmaz bir ilişki vardır. Nitekim Anayasa Mahkemesi amaç ile araç arasında makul bir ilişki ve dengenin bulunup bulunmadığını inceler (B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 96).

55. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir (B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 84; B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 97). Bu sebeple sendika hakkına yapılan müdahalelerde, hedeflenen amaca ulaşabilmek için seçilen müdahalenin elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir.

56. Bu bağlamda, başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin sendika hakkını kısıtlama bakımından "demokratik bir toplumda gerekli" ve "ölçülülük ilkesi"ne uygun olduğunun inandırıcı bir şekilde ortaya konulup konulamadığı olacaktır (B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 98).

57. AİHM, konuyla ilgili ilk kararlarından itibaren, Sözleşme'nin 10. ve 11. maddelerinin ikinci fıkralarında geçen "gerekli" kavramının ne anlama geldiğini açıklamıştır. AİHM'e göre "gerekli" kavramı, "zorlayıcı toplumsal bir ihtiyacı" (pressing social need) ima etmektedir (Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 48). O halde örgütlenme özgürlüğüne ve sendika hakkına yargısal veya idari bir müdahalenin, toplumsal bir ihtiyaç baskısını karşılayıp karşılamadığına bakılması gerekecektir. Bu çerçevede bir müdahale, meşru amaçla orantılı bir müdahale olmalıdır; ikinci olarak müdahalenin haklılığı için kamu makamlarının gösterdikleri gerekçeler konuyla ilgili ve yeterli olmalıdır (Stankov ve Ilinden Birleşik Makedonyalılar Örgütü /Bulgaristan, B. No: 29221/95 29225/95, 2/10/2001, § 87).

58. Dolayısıyla, başvurucunun sendika faaliyetleri çerçevesinde işe gelmemek şeklindeki eylemine verilen disiplin cezası nedeniyle müdahale edilen sendika hakkı ile disiplin cezasıyla ulaşılmak istenen kamu yararı arasındaki dengenin ölçülü olduğunun kabulü halinde, disiplin cezası verilmesine ve açılan davanın derece mahkemelerince reddedilmesine ilişkin gerekçelerin inandırıcı, başka bir deyişle ilgili ve yeterli oldukları sonucuna varılabilir (bkz. B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 57).

59. Dava konusu disiplin cezasının, olayların tamamı ışığında incelenmesi gerekir. Olay tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde devam eden İlköğretim ve Eğitim Kanunu Tasarısı görüşmelerinin sonlandırılması ve Tasarının geri çekilmesini sağlamak amacıyla, EĞİTİM SEN Yönetim Kurulunun 6/3/2012 tarihli kararı ile 28 ve 29 Mart 2012 tarihlerinde tüm ülke çapında işe gelmeme eylemi yapılmasına karar verilmiştir. Her ne kadar adı geçen Sendika söz konusu eylemi "uyarı grevi" olarak isimlendirmişse de bu eylem, Anayasa'nın "grev hakkı ve lokavt" kenar başlıklı 54. maddesinde yer alan ve toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde işçilerin sahip olduğu grev hakkı ile bir ilgisi olmayan, sendika üyesi kamu görevlilerinin toplumsal meselelerde seslerini duyurmayı hedefleyen bir sendikal faaliyettir.

60. Dava konusu eylem günü, tüm ülkede, önceden bildirilmiştir. Söz konusu eylemin yapılmasına yetkili merciler tarafından itiraz edildiği de ileri sürülmemiştir. Başvurucu bu eyleme katılarak sendika hakkını kullanmıştır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 58).

61. Başvurucu, EĞİTİM SEN'in düzenlediği söz konusu işe gelmeme eylemine katılması nedeniyle uyarma cezası ile cezalandırılmıştır. Gerek idarenin olağan uygulamasında ve gerekse de idari yargının yerleşmiş içtihatlarında başvuru konusu olayda olduğu gibi sendikal faaliyet çerçevesinde işe gelinmemesi halinde kişinin mazeret iznini kullandığı kabul edilmekte ve disiplin soruşturması açılmamaktadır. Ne var ki sendika üyelerinin sendikal faaliyet kapsamında işe gelmemeleri halinde mazeret izinli sayılacakları yönündeki yerleşik hale gelen idari yargı içtihatlarına rağmen, idarenin ve yargının bir bütün olarak yeknesak hareket etmesini sağlayacak mevzuat düzenlemeleri bulunmamaktadır. Bu sebeple mevcut başvurudaki gibi durumlarda sendika hakkını kullanan kişilerin disiplin soruşturması tehdidi altında kaldıklarını not etmek gerekir (B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 59).

62. Öte yandan bir sendikal eylemin tümüyle yasaklanması veya gerçekleştirilmesinin ağır koşullara bağlanması hakkın özüne zarar vermesi muhtemel olmakla birlikte mevcut başvurudaki gibi sendika üyelerinin iş bırakma türü eylemlere katılmasına ilişkin yasal düzenlemeler ve yasal düzenlemelere bağlı olarak genel düzenleyici işlemler yapmak, yasama ve yürütme organlarının takdirindedir (B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 60).

63. Başvurucunun bir devlet okulunda öğretmen olduğu göz önüne alındığında devlet memurlarının bu haktan bütünüyle mahrum bırakılamayacaklarını da not etmek gerekir. Bununla birlikte, demokratik bir toplumda gerekliliği tartışılmaz olan durumlarda ordu, emniyet veya başka bazı sektörlerde sendikal faaliyetlere sınırlamalar getirilmesi mümkündür (B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 61). Başvurucunun bu türden sınırlamalara tabi tutulmasını gerektirecek bir görevde bulunduğu da ileri sürülmemiştir.

64. Tüm bunlara karşın verilen ceza hafif olsa da, başvurucu gibi sendikaya üye kişileri, çıkarlarını savunmak amacıyla yapılan meşru sendikal faaliyetlere veya eylem günlerine katılmaktan vazgeçirecek bir niteliğe sahiptir (bkz. B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 62; aynı yöndeki AİHM kararları için bkz. Kaya ve Seyhan/Türkiye, B. No: 30946/04, 15/12/2009, § 30; Karaçay/Türkiye, B. No: 6615/03, 27/6/2007, § 37; Ezelin/Fransa, B. No: 11800/85, 26/4/1991, § 43).

65. Açıklanan nedenlerle, her ne kadar hafif bir ceza olsa da şikâyet edilen uyarma cezasının “zorlayıcı toplumsal bir ihtiyaç”tan kaynaklanmaması nedeniyle “demokratik toplumda gerekli olmadığı” sonucuna varılmıştır. Bu sebeple başvurucunun Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

66. 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, esas inceleme sonunda ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği belirtilmiş, ancak yerindelik denetimi yapılamayacağı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

67. Başvurucu hakkında verilen uyarma cezasının sendika hakkını ihlal ettiği gözetilerek başvurucu hakkında tesis edilen disiplin cezası işleminin iptaline ilişkin davada yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar görülmüştür. Sendika hakkına ilişkin ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyanın ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

68. Başvuruda Anayasa’nın 51. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvurucu, 1.076,00-TL maddi ve 1.000,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurucu ayrıca, avukatlık ücretlerini ve ödenen harç ile yapılan diğer masrafların ödenmesini de talep etmiştir.

69. Adalet Bakanlığı, başvurucu tarafından talep edilen tazminat miktarları konusunda herhangi bir beyanda bulunmamıştır.

70. Başvurucu hakkında tesis edilen disiplin cezası işleminin iptaline ilişkin davada yeniden yargılama yapılmasına karar verildiğinden ve başvurucunun derece mahkemelerinde yaptığı muhakeme giderleri ile avukatlık ücretinden ibaret maddi zararını yeniden yargılama sırasında isteyebileceğinden maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

71. Başvurucunun sendika hakkına yönelik başvuru açısından ihlal tespitinin yeterli tatmin sağladığı değerlendirildiğinden sendika hakkına yapılan müdahale nedeniyle tazminat

talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

72. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun, sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetlerinin KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Sendika hakkına yapılan müdahale nedeniyle Anayasa'nın 51. maddesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması yönünden yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili Mahkemeye GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

E. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

FERYAT AYTİMUR

B. No: 2014/658 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/658

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERYAT AYTİMUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/658)

Karar Tarihi: 30/12/2014

R.G. Tarih-Sayı: 28/3/2015-29309

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Şükrü DURMUŞ

Başvurucu : Feryat AYTİMUR

Vekili : Av. Cemal TINARLIOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, yargılandığı dava kapsamında 6 yılı aşan bir süre tutuklu bulunması, tutukluluk konusunda ayrımcılığa maruz kalması ve makul sürede yargılama yapılmaması nedenleriyle Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağı, 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, 38. maddede düzenlenen masumiyet karinesi ile 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 9/1/2014 tarihinde Gebze 1. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca 31/3/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin

Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 12/6/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığı tarafından dosyaya ilişkin görüş sunulmayacağı belirtilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Savcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 1/11/2007 tarihinde gözaltına alınmış, “suç işlemek için örgüt kurmak, kurulan örgüt içinde yer almak ve nitelikli yağma” suçlarını işlediği iddiasıyla İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 5/11/2007 tarihli, 2007/378 soruşturma ve 2007/97 sorgu sayılı kararıyla tutuklanmıştır.

8. 26/11/2007 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının E.2007/1474 sayılı iddianamesiyle başvurucu hakkında "kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, suç işlemek için kurulan örgüte üye olmak, yağma, tehdit" suçlarından cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır.

9. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi, E.2007/510 sayılı dosya kapsamında ilk duruşmasını 28/5/2008 tarihinde yaparak başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

10. Mahkeme, 10/11/2008 tarihindeki 2. celsede ve devamında yapılan 12 celsede başvurucunun tutukluluk halinin devamı yönünde karar vermiştir.

11. Mahkeme, 15. celsede 6/12/2012 tarih ve E.2007/510, K.2012/328 sayılı kararıyla başvurucunun üzerine atılı suçlardan toplam 61 yıl 33 ay hapis ve 600 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. Bu karar, başvurucunun yüzüne karşı tefhim edilmiştir.

12. Başvurucu eksiklik yazısına cevabında, 6/12/2012 tarihli tutukluluğun devamı kararına itiraz etmediğini belirtmiştir.

13. Başvurucu 9/1/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Dava temyiz aşamasında derdesttir.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 109. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Kişi, fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanırsa, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

16. 5237 sayılı Kanun’un 149. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Yağma suçunun;

a) Silâhla,

b) Kişinin kendisini tanınmayacak bir hâle koyması suretiyle,

c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

d) (Değişik bent: 18/06/2014-6545 S.K./64. md) Yol kesmek suretiyle ya da konutta, işyerinde veya bunların eklentilerinde,

e) Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

f) Var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak,

g) Suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla,

h) Gece vaktinde,

İşlenmesi hâlinde, fail hakkında on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

17. 5237 sayılı Kanun’un 220. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

18. 10/7/1953 tarih ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkındaki Kanun’un 13. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak ateşli silahlarla bunlara ait mermileri satın alan veya taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve otuz günden yüz güne kadar adlî para cezasına hükmolunur.”

19. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 100. maddesi şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

7. (Ek bent: 06/12/2006 - 5560 S.K.17.md) Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),

…

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, Madde 220)

…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 9/1/2014 tarih ve 2014/658 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, yargılandığı dava kapsamında 6 yılı aşan bir süredir tutuklu bulunduğunu, kanuni tutukluluk süresi konusunda diğer mahkemeler tarafından başka tutuklulara tanınan tutuksuz yargılanma hakkının kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı olarak kendisine tanınmadığını, yerel mahkemenin soyut ve basmakalıp gerekçelerle tutukluluk halinin devamına karar verdiğini, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini, yerel mahkemenin karar verdiği 6/12/2012 tarihinden 10 ay 18 gün sonra dosyanın temyiz incelemesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına geldiğini belirterek Anayasa’nın 10. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağı, 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı ve 38. maddede düzenlenen masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ve 5.000,00 TL. manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu nedenle başvurucunun, tutukluluk süresi konusunda ayrımcılık yasağının ihlali, basmakalıp gerekçelerle tutukluluğun devam ettirilmesi nedenleriyle masumiyet karinesinin ihlali, kanuni tutukluluk süresi, uzun tutukluluk ve tutukluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerine yönelik şikâyetlerinin Anayasa’nın 19. maddesi, uzun süren yargılamaya ilişkin şikâyetinin ise Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlali İddiası

23. Başvurucu, 6 yılı aşan bir süredir tutuklu olduğunu, tutukluluğun devamına ilişkin kararların formül gerekçelere dayalı olduğunu, kanuni tutukluluk süresi konusunda ayrımcılığa maruz kaldığını ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “Bireysel başvuru usulü” kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. …”.

25. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün “Başvuru süresi ve mazeret” kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.”

26. Bireysel başvurunun kabul edilebilirlik koşullarından olan başvuru süresine riayet

edilmesi şartı, bireysel başvuru incelemesinin her aşamasında resen nazara alınması gereken bir başvuru koşuludur (B. No: 2013/1582, 7/11/2013, § 19).

27. Yukarıda belirtilen hükümler uyarınca bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Bu yönüyle başvuru yollarının tüketilmesi ve başvuru süresine ilişkin koşullar arasında yakın bir bağlantı bulunmaktadır. Ancak belirtilen hükümlerde yer verilen olağan başvuru yolları ibaresinin, başvurucunun şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili başvuru yolları olarak anlaşılması gerekir. Olağan başvuru yollarının tamamının tüketilmesi ibaresinin katı bir şekilde yorumlanması, birtakım başvurular açısından bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmayan neticelere yol açabilecektir. Bu nedenle, olayın özel şartları içinde etkisiz ve yetersiz olan bir kanun yolunun tüketilmesi şartı aranmaksızın, her bir başvuru yolunun somut başvurular açısından etkili olup olmadığının münferiden denetlenmesi gerekmektedir (B. No: 2013/1582, 7/11/2013, § 20).

28. Bireysel başvurunun, başvuru yolu öngörülmeyen durumlarda, ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmekle birlikte, başvuru süresinin başlangıç tarihinin belirlenmesi noktasında, başvurucunun ihlal oluşturan işlem, eylem veya kararla ilgili yeterince bilgi sahibi olması aranacaktır. Bu kapsamda, ilgili nihai kararın tebliğinin öngörüldüğü hallerde tebliğ tarihinin, tebliğ öngörülmeyen hallerde ise başvurucunun kararın içeriğini kesin olarak öğrenebildiği tarihin esas alınması gerekir (B. No: 2013/1582, 7/11/2013, § 21).

29. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk halinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Bu amaçla yapılan bir başvuruda, itiraz kanun yolunda çekişmeli yargılama ve/veya silahların eşitliği gibi ilkelere uygun olarak bir inceleme yapılıp yapılmadığı da dikkate alınacaktır. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hali devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

30. Kişi serbest bırakılmadan yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olmuşsa, mahkûmiyet tarihi itibarıyla tutukluluk hali sona erer. Çünkü bu durumda kişinin hukuki durumu "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu" olma kapsamından çıkmaktadır. Bireysel başvuru incelemesi açısından, tutuklamanın şartları ile mahkûmiyete hükmedilmesi arasındaki esaslı fark da bunu gerektirir. Zira mahkûmiyete karar verilmesi, şüphenin yenildiği anlamına gelmekte; isnat olunan suçun işlendiği, bundan failin sorumlu olduğunun sübuta erdiği kabul edilmekte ve bu nedenle sanık hakkında hürriyeti bağlayıcı cezaya ve/veya para cezasına hükmedilmektedir. Bir başka ifadeyle tutuklu sanığın hukuki statüsü değişmekte, tutuklanmasına neden olan (kuvvetli) şüphe yerini, her türlü şüpheden uzak bir kabulü ifade eden "kanaat"e bırakmaktadır. Bu nedenle mahkûmiyetle birlikte kişinin kuvvetli suç şüphesinin ve bir tutuklama nedenine bağlı olarak tutukluluk halinin sona erdiğinin kabulü gerekir. Bu bakımdan, mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması ayrıca gerekmez. Nitekim gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), gerekse Yargıtay, mahkûmiyet kararı sonrası tutulma halini tutukluluk olarak nitelendirmemektedir. AİHM, ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olan bir sanığın, söz konusu mahkûmiyet

kararından sonraki tutulmasını Sözleşme'nin 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi hükmü uyarınca "mahkûmiyet sonrası tutma" olarak değerlendirmekte ve tutukluluk süresinin hesabında dikkate almamaktadır (B. No: 2013/6398, 3/4/2014, § 32).

31. Bu nedenle mahkûmiyete ilişkin ilk derece mahkemesi kararıyla birlikte, sanığın tutukluluğa ilişkin hukuki statüsü ve dolayısıyla tabi olduğu rejim değiştiğinden, 30 günlük başvuru süresinin, itiraz yoluna başvurulmayan durumlarda, tutukluluğun hükümle birlikte devamına dair kararın başvurucu tarafından öğrenildiği tarihten itibaren hesaplanması gerekir (B. No: 2013/6398, 3/4/2014, § 33).

32. Somut olayda başvurucu isnat edilen suçlar nedeniyle 5/11/2007 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucu hakkında İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesince 6/12/2012 tarihinde E.2007/510, K.2012/328 sayılı kararla mahkûmiyetine ve tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. Bu karar, başvurucunun yüzüne karşı tefhim edilmiştir. Başvurucu eksiklik yazısına cevabında, 6/12/2012 tarihli tutukluluğun devamı kararına itiraz etmediğini belirtmiştir (Bkz.§§ 11-12)

33. Buna göre İlk Derece Mahkemesinin 6/12/2012 tarihli mahkûmiyet ve tutukluluğun devamı kararı ile başvurucunun tutukluluk hali bu anlamda sona ermiştir. Bu karar başvurucuya aynı tarihte tefhim edilmiş olup, başvurucu, anılan karara karşı itiraz yasa yoluna başvurmadığını belirtmiştir. Bu belirlemeler karşısında, uzun tutuklulukla ilgili şikayetleri içeren bireysel başvurunun İlk Derece Mahkemesinin nihai kararını verdiği 6/12/2012 tarihinden itibaren otuz gün içinde yapılması gerekirken 9/1/2014 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır.

34. Açıklanan nedenlerle, başvurunun bu kısmının“süre aşımı” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Adil Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

35. Başvurucunun, yargılamanın makul süreyi aştığına ilişkin şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi, başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı anlaşılmakla, başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

36. Başvurucu, yargılamasının makul olmayan bir süredir devam ettiğinden şikâyetçi olmuştur.

37. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa’nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme’nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme’nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa’nın 141. maddesinin de Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının

değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

38. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

39. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, suç işlemek için kurulan örgüte üye olmak, yağma, tehdit" suçlarını işlediği iddiasıyla dava açılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 5237 sayılı Kanun'da hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmışlardır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

40. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulanması anıdır. Somut başvuru açısından bu tarih, başvurucunun gözaltına alındığı 1/11/2007 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 34).

41. Yargılama sürecinin uzamasında yetkili makamlara atfedilecek gecikmeler, yargılamanın süratle sonuçlandırılması hususunda gerekli özenin gösterilmemesinden kaynaklanabileceği gibi, yapısal sorunlar ve organizasyon eksikliğinden de ileri gelebilir. Zira Anayasa'nın 36. maddesi ile Sözleşme'nin 6. maddesi, hukuk sisteminin, mahkemelerin davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğü de dâhil olmak üzere adil yargılama koşullarını yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunu yüklemektedir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 44). Bu kapsamda, yargı sisteminin yapısı, mahkeme kalemindeki rutin görevler sırasındaki aksamalar, hükmün yazılmasındaki, bir dosyanın veya belgenin bir mahkemeden diğerine gönderilmesindeki ve raportör atanmasındaki gecikmeler, yargıç ve personel sayısındaki yetersizlik ve iş yükü ağırlığı nedeniyle yargılamada makul sürenin aşılması durumunda da yetkili makamların sorumluluğu gündeme gelmektedir (B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 55).

42. Ancak yargılama süresinin uzunluğunun tespiti açısından davanın karmaşıklığı, davadaki sanık sayısı, atılı suçun vasıf ve mahiyeti, söz konusu suç için öngörülen cezanın miktarı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu gibi hususların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

43. Anayasa Mahkemesinin, derece mahkemelerinin yargılama sürelerine riayetlerine ilişkin mevzuatı nasıl yorumladıklarını ve uyguladıklarını denetleme görevi bulunmamakta; Mahkeme, davaların "makul süre" içerisinde tamamlanıp tamamlanmadığını tespit etmek amacıyla yargılama süresinin bütününü ele alarak, bu sürenin Anayasa'nın 36. maddesine uygun olup olmadığıyla sınırlı bir inceleme yapmaktadır (B. No: 2014/2454, 4/11/2014, §

44).

44. Başvuru konusu olayda başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma kapsamında 1/11/2007 tarihinde gözaltına alınmış, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/11/2007 tarihli kararı ile tutuklanmıştır. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 26/11/2007 tarihinde başvurucunun da aralarında bulunduğu otuz dört şüpheli hakkında kamu davası açmıştır. Yargılamayı yürüten İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi 6/12/2012 tarihli kararı ile birleşen dosyalarla birlikte toplam kırk sekiz sanık hakkında hüküm kurmuştur. Hüküm başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi devam etmektedir.

45. Başvurucunun da dahil olduğu şüpheliler, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, kurulan suç örgütüne üye olma, nitelikli yağma, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, kasten yaralama ve ruhsatsız silah bulundurma suçlarından yargılanmışlardır.

46. Başvurucunun yargılandığı dava dosyası 28/5/2008 ve 22/6/2011 tarihlerinde olmak üzere üç farklı dava dosyası ile birleştirilmiştir.

47. İlk Derece Mahkemesince başvurucu hakkında mahkûmiyet hükmü kurulana kadar toplam on beş duruşma yapılmıştır.

48. Yargılama sonucunda Mahkeme 6/12/2012 tarih ve E.2007/510, K.2012/328 sayılı kararla başvurucunun toplam 61 yıl 33 ay hapis ve 600 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. UYAP sisteminde yapılan araştırmada 9/10/2013 tarihinde dosyanın temyiz incelemesi için Yargıtay'a gönderildiği, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca 12/4/2014 tarihinde tebligat eksikliklerinin ikmali için dosyanın Mahkemesine iade edildiği, belirtilen eksiklikler ikmal edildikten sonra dosyanın tekrar 2/7/2014 tarihinde Yargıtay'a gönderildiği tespit edilmiştir.

49. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 1/11/2007 tarihinde gözaltına alınan başvurucu hakkındaki dava, Anayasa Mahkemesince yapılan bireysel başvuru incelemesi sırasında Yargıtayda temyiz aşamasındadır. Başvurucuya bir suçun isnat edildiği 1/11/2007 tarihi ile bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih arasında geçen süre yaklaşık 7 yıl 2 aydır.

50. Makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddialarına ilişkin olarak AİHM, mutlak bir süreye göre değerlendirme yapmamakta, her davanın özelliğine göre, makul sürenin aşılıp aşılmadığını incelemektedir. Davanın karmaşıklığı, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, AİHM tarafından bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde içtihat yoluyla geliştirilmiş olan kriterlerdir (Frydlender/Fransa, No: 30979/96, 27/6/2000, § 43; Ezel Tosun/Türkiye, No:33379/02, 10/1/2006, 21; Namlı ve Diğerleri/Türkiye, No: 51963/99, 23/5/2007, § 24; Alhan/Türkiye, No: 8163/07, 2/4/2013, § 21; Danespayeh/Türkiye, No: 21086/04, 16/7/2009, § 28), (B. No: 2014/2454, 4/11/2014, § 51).

51. AİHM, yargılamanın karmaşıklığını değerlendirirken davanın hem hukuki hem de maddi açıdan bütün yönlerini ele almakta, davanın konusunun karmaşıklığı, hukuki meselenin çözümündeki güçlük, delillerin toplanmasında karşılaşılan engel, maddi olayların karmaşıklığı, sanıkların ya da isnat edilen suçların veya tanıkların sayısı, davanın uluslararası unsurları, bilirkişi deliline ihtiyaç, yazılı delillerin hacmi gibi birçok unsuru incelemektedir (Pretto ve Diğerleri/İtalya, No: 7984/77, 8/12/1983, § 32; Eckle/Almanya, No:8130/78, 15/7/1982, § 81; Buchholz/Almanya, No: 7759/77, 6/5/1981, § 55; Neumeister/Avusturya, No: 1936/63, 27/6/1968, § 21). AİHM bir kararında, davanın

karmaşıklığı ile ilgili olarak, davadaki sanık sayısı, suçun ekonomik boyutu, bilirkişi raporuna ihtiyaç duyulması gibi nedenlerle 7 yıl 27 gün süren yargılama sürecinin makul olduğunu belirtmiştir (M.A.T./Türkiye, No: 63964/00, 19/1/2007, § 40), (B. No: 2014/2454, 4/11/2014, § 52).

52. Davanın taraflarının ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu açısından ise ceza davalarında sanık, adli makamlarla aktif bir işbirliği yapmak zorunda olmadığı gibi hukuk sisteminin sunduğu savunma imkânlarını kullandığı için de kusurlu bulunamaz. Diğer taraftan devlet, kendi idari ve yargısal organlarına yüklenebilecek gecikmelerden sorumludur. AİHM, yetkili makamların tutumu ölçütünü, esas olarak, meydana gelen gecikmeden devletin ihmal ve kusuru nedeniyle sorumlu olup olmadığına bakarak ele almaktadır (Zana/Türkiye, No: 18954/91, 25/11/1997, §§ 79–82). AİHM, yargılamada ortaya çıkan her bir hareketsiz geçen dönemi veya ertelemeleri ayrı ayrı değerlendirmektedir. Bununla birlikte AİHM, bir başvuruda yargısal organlara yüklenebilecek 15 aylık bir gecikme periyoduna rağmen, ulusal yargı makamları önünde 7 yıl 4 ay süren davanın oldukça karmaşık olduğunu göz önünde bulundurarak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir (Neumeister/Avusturya, No: 1936/63, 27/6/1968, §§ 20–21). AİHM ayrıca yargı makamlarının davaları birleştirme, delil toplama gibi nedenlerle davayı uzatmalarının belli bir yere kadar makul görülebileceğini belirtmektedir (Ewing/Birleşik Krallık (Avrupa Komisyonu Raporu), No: 11224/84, 7/10/1987, § 151), (B. No: 2014/2454, 4/11/2014, § 53).

53. Dava dosyasının incelenmesinde, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca 1/11/2007 tarihinde gözaltına alınan başvurucu hakkında 26/11/2007 tarihinde on dört ayrı suçtan cezalandırılması istemiyle kamu davası açıldığı, yargılamaya başlayan İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesince, davanın tensip zaptının düzenlenmesinden sonra toplam kırk sekiz şüphelinin savunmaları ile yirmi bir müştekinin beyanlarının alındığı, yargılamanın başladığı tarihten itibaren, aralarında bağlantı görülen farklı dava dosyalarının birleştirilmesine karar verildiği, duruşmaların ortalama olarak dört ay aralıklarla gerçekleştirildiği, yargılama süresince dosyanın incelemeye alındığı herhangi bir duruşmanın olmadığı anlaşılmıştır. Mahkemece 6/12/2012 tarihinde verilen gerekçeli kararın 9/10/2013 tarihinde temyiz incelemesi için Yargıtay'a gönderildiği, Yargıtay tarafından eksikliklerin giderilmesi için iade edilen dosyanın tekrar 2/7/2014 tarihinde Yargıtay'a gönderildiği belirlenmiştir. Sonuç olarak, soruşturma ve yargılama safhalarıyla temyiz süreci birlikte değerlendirildiğinde, yargılama faaliyetlerinde hareketsiz kalınan bir dönemin bulunmadığı, yargı mercilerine atfedilebilecek bir kusurun olmadığı ve gerekli özenin gösterildiği görülmüştür.

54. Yargılama süresinin makul olup olmadığının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken davadaki sanık sayısı, dosyada birleştirme kararı verilip verilmediği, davanın karmaşıklığı, atılı suçların vasıf ve mahiyeti, söz konusu suçlar için öngörülen cezaların miktarı gibi unsurlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde somut başvuru bakımından yargılama süresinin makul olduğu görülmektedir.

55. Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

Başvurucunun,

A. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının “süre aşımı” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

YAVUZ KUMRU

B. No: 2014/1082 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/1082

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAVUZ KUMRU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/1082)

Karar Tarihi: 30/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Şükrü DURMUŞ

Başvurucu : Yavuz KUMRU

Vekili : Av. İlyas MERAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, yargılandığı dava kapsamında 5 yılı aşan bir süre tutuklu bulunması ve makul sürede yargılama yapılmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 24/1/2014 tarihinde İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca 22/5/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 27/6/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığı tarafından dosyaya ilişkin görüş sunulmayacağı belirtilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/4/2008 tarih ve 2008/40 sorgu sayılı kararıyla “suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak, suç örgütüne yarar sağlamak amacıyla yağma” suçlarından tutuklanmıştır.

8. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 11/6/2008 tarih ve E.2008/813 sayılı iddianame ile başvurucu ve diğer şüpheliler hakkında "suç işlemek için örgüt kurmak, örgüt faaliyeti çerçevesinde yağma, kasten insan öldürmek, kasten yaralamak, hırsızlık, 6136 sayılı Kanuna muhalefet etmek" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

9. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi, 2/12/2013 tarih ve E.2008/192, K.2013/118 sayılı kararıyla başvurucunun suç işlemek için örgüt kurma ve tehdit suçlarından beraatına, yağma, kasten öldürmeye teşebbüs ve ruhsatsız silah bulundurma suçlarından toplam 40 yıl 30 ay hapis ve 3.000,00 TL. adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına hükmetmiştir.

10. Başvurucu, mahkûmiyet kararı ile birlikte verilen tutukluluğun devamına ilişkin karara itiraz etmiş, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi 2/1/2014 tarih ve 2014/1 Değişik İş sayılı kararı ile başvurucunun itirazını reddetmiştir.

11. Başvurucu, bu kararı 20/1/2014 tarihinde öğrendiğini beyan etmiştir.

12. Başvurucu 24/1/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Temyiz üzerine, dosya Yargıtay'a gönderilmiştir. Dava temyiz aşamasında derdesttir.

14. UYAP sisteminde başvurucu ile ilgili olarak yapılan araştırmada hakkında kesinleşmiş ve infaz edilmiş başkaca mahkûmiyet ilamları tespit edilmekle, başvurucunun İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2008/192 sayılı dosyasında tutuklu kaldığı sürenin tespiti amacıyla İstanbul 9.Ağır Ceza Mahkemesine yazılan yazıya verilen 18/6/2014 tarihli yazı cevabı ekindeki belgede; “Kurumumuz tutuklusu Yavuz Kumru'nun infaz dosyasının tetkikinde adı geçenin yukarıda adlandırılan İstanbul 12.Ağır Ceza Mahkemesinin 28/04/2008 tarih 2008/40 sorgu sayılı tevkif müzekkeresi ile tutuklanarak aynı gün kapatılan Bayrampaşa Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna alındığı ve sözü edilen tevkif müzekkeresiyle halen daha Kurumumuzda tutuklu olarak bulunduğu görülmüştür.

Tutuklu Yavuz Kumru Ceza İnfaz Kurumunda kaldığı zaman içerisinde 03/05/2011 tarihi ile 31/12/2011 tarihleri arası Kartal 4.Asliye Ceza Mahkemesinin 05/03/2008 tarih 2008/78 esas sayılı ilamı ile almış olduğu 1 yıllık hapis cezasını,12/10/2012 tarihi ile 14/11/2012 tarihleri arasında İstanbul 34.Sulh Ceza Mahkemesinin 29/06/2012 tarih 2011/1660 esas sayılı ilamı ile almış olduğu 1 ay 20 günlük hapis cezasını infaz ettiğinden dolayı şahsın bahsi geçen tevkif müzekkeresinden dolayı önce 28/04/2008 tarihi ile 03/05/2011 tarihleri arası, ikinci sefer 31/12/2011 tarihi ile 12/10/2012 tarihleri arası tutuklu kaldığı,14/11/2012

tarihinde sözü edilen tevkif müzekkeresinin infazına yeniden başladığı ve halen daha devam etmekte olduğu görülmüştür.” şeklinde ifadelere yer verilmiştir.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Kanun’un 82. maddenin (1) numaralı fıkrasının (h) ve (i) bentleri şöyledir:

“ Kasten öldürme suçunun;

….

h) Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla,

i) (Ek bend: 29/06/2005-5377 S.K./9.mad)Bir suçu işleyememekten dolayı duyduğu infialle,

…

İşlenmesi hâlinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.”

16. 5237 sayılı Kanun’un 149. maddenin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Yağma suçunun;

a) Silâhla,

b) Kişinin kendisini tanınmayacak bir hâle koyması suretiyle,

c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

d) (Değişik bent: 18/06/2014-6545 S.K./64. md) Yol kesmek suretiyle ya da konutta, işyerinde veya bunların eklentilerinde,

…

f) Var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak,

…..

İşlenmesi hâlinde, fail hakkında on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

17. 5237 sayılı Kanun’un 220. maddenin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması hâlinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir.”

18. 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkındaki Kanun’un 13. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak ateşli silahlarla bunlara ait mermileri satın alan veya taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve otuz günden yüz güne kadar adlî para cezasına hükmolunur.”

19. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 100. maddesi şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi,

verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

2. Kasten öldürme (Madde 81, 82, 83),

…

7. (Ek bent: 06/12/2006 - 5560 S.K.17.md) Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),

…

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, Madde 220)

…”

20. Aynı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 24/1/2014 tarih ve 2014/1082 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, 28/4/2008 tarihinde tutuklandığını, 28/4/2013 tarihinde tutukluluk süresinin 5 yılı doldurmasına karşın tahliye edilmeyerek tutuklu olarak yargılanmasına devam edildiğini, hakkındaki davanın 27/6/2008 tarihinde açılmış olmasına karşın yaklaşık 6 yıldır davanın halen derdest durumda olması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini belirterek, Anayasa'nın 19., 36. ve 141. maddelerinde belirtilen haklarının ihlal edildiğini iddia ederek, ihlal iddiasının tespiti ile tahliyenin sağlanması ve 10.000,00 TL. maddi, 100.000,00 TL. manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

23. Başvurucunun, kanuni tutukluluk süresinin aşıldığına ilişkin şikayetinin Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası, uzun süren yargılamaya ilişkin şikayetinin ise Anayasa’nın 36.

maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Başvurucunun, tutukluluk süresinin 5 yılı, makul sürede yargılanma süresinin ise 6 yılı aştığına ilişkin şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Kanuni Tutukluluk Süresinin Aşıldığı İddiası

25. Başvurucu, Kanun'daki azami tutukluluk süresinin aşılması nedeniyle tutulmasının hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir.

26. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir."

27. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabilir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

28. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" başlıklı 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Anayasa'nın 19. maddesindeki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi ölçütü, Anayasa'nın 13. maddesindeki temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğine dair kural ile uyumludur (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 43).

29. Kişi hürriyeti ve güvenliğine ilişkin sınırlamaların, kanunda belirtilen esas ve usule uygunluğunu sağlama yükümlülüğü ilke olarak idari organlara ve derece mahkemelerine aittir. İdare organları ve mahkemeler esas ve usule ilişkin hukuk kurallarına uymakla yükümlüdürler. Anayasa'nın 19. maddesinin amacı bireyi keyfi bir şekilde özgürlüğünden alıkoymaya karşı korumak olup, maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi özgürlüğüne getirilecek sınırlamaların maddenin amacına uygun olması ve keyfi uygulamaya yol açmaması gerekir. Bu nedenle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan hürriyetten yoksun bırakmanın şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralı gereğince, başvurucunun tutukluluk durumunun "kanuni" dayanağının bulunup bulunmadığının, kanunun özgürlükten yoksun kılmaya izin verdiği hâllerde ise, hukuk devleti ilkesi gereği, keyfiliği önlemek için, uygulanmasında yeterli ölçüde erişilebilir, kesin ve öngörülebilir olup olmadığının Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 44).

30. Tutukluluk, 5271 sayılı Kanun'un 100. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. 100. maddeye göre kişi ancak hakkında suç işlediğine dair kuvvetli şüphelerin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde tutuklanabilir. Maddede tutuklama nedenlerinin neler olduğu da belirtilmiştir. Buna göre, (a) şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa, (b) şüpheli veya sanığın davranışları; 1) delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, 2) tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa tutukluluk kararı verilebilecektir. Kuralda ayrıca işlendiği konusunda kuvvetli şüphe bulunması halinde tutuklama nedeninin varsayılabileceği suçlar bir liste halinde belirtilmiştir.

31. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu ve bu sürenin zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek uzatılabileceği, ancak uzatma süresinin toplam üç yılı geçemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceği anlaşılmaktadır.

32. Tutukluluk süresinin hesabında ilk derece mahkemesi önünde yargılama aşamasında geçen sürelerin dikkate alınması gerekir. Kişi yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm edilmişse, bu kişinin hukuki durumu "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu" olma kapsamından çıkmakta ve tutmanın nedeni ilk derece mahkemesince verilen "hükme bağlı olarak tutma" haline dönüşmektedir. Bu bakımdan temyiz aşamasında geçen süreler tutukluluk süresinin değerlendirmesinde göz önünde bulundurulamaz (B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 41).

33. Başvurucu, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2008/192 sayılı dosyasında tutukluluğu devam etmekte iken, Kartal 4. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2008/78 sayılı ilamı ile verilen 1 yıl hapis cezasını ve İstanbul 34. Sulh Ceza Mahkemesinin E.2011/1660 sayılı ilamı ile verilen 1 ay 20 gün hapis cezalarını infaz etmiştir. Başvuruya konu İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/4/2008 tarih ve 2008/40 sorgu sayılı tutuklama müzekkeresinin, 28/4/2008-3/5/2011, 31/12/2011-12/10/2012 ve 14/11/2012-2/12/2013 tarihleri arasında infaz edildiği görülmektedir (bkz.§ 14)

34. Bu aşamada, bireysel başvuruya konu yargılaması devam eden başvurucunun diğer yargılamaları neticesinde aldığı cezaları nedeniyle özgürlüğünden mahrum kaldığı sürelerin, başvuruya konu yargılamadaki ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihe kadarki tutukluluk süresinden indirilip indirilemeyeceğinin tespiti gerekir.

35. Başvuru konusu yargılama kapsamında birleşen E.2011/45 sayılı dosyada 21/3/2008 tarihinde, E.2008/192 sayılı dosyada ise 24/4/2008-28/4/2008 tarihlerinde gözaltına alınan, 28/4/2008 tarihinde ise tutuklanan başvurucu, işlediği iki ayrı suçtan dolayı hakkında verilen hükümler gereğince kesinleşen cezaları başvuru konusu yargılama sırasında tutuklu bulunduğu süre içerisinde infaz edilmiştir (bkz: § 32). Başvurucu, gözaltında kaldığı 21/3/2008 ve 24/4/2008-28/4/2008 ve tutuklu kaldığı 28/4/2008 - 3/5/2011, 31/12/2011 - 12/10/2012 ve 14/11/2012 - 2/12/2013 tarihleri arasında bir "suç isnadına bağlı olarak", 3/5/2011 – 31/12/2011 ve 12/10/2012-14/11/2012 tarihleri arasındaki sürede "ilk derece mahkemesince verilen mahkûmiyet hükmü" nün infazı, 2/12/2013 tarihinden itibaren geçen sürede ise "hükme bağlı olarak tutma" anlamında özgürlüğünden mahrum bırakılmıştır.

36. Bu çerçevede başvuru konusu yargılaması devam ettiği sırada, başvurucunun 24/4/2008 tarihinde başlayan tutulma hali, başka derece mahkemelerince verilen iki farklı kararın

infaz edildiği dönemlerde kesintiye uğramıştır. Bir tutukluluk kararı ile mahkûmiyet kararının kesişmesi durumunda, mahkûmiyet kapsamında infaz edilen cezalara ilişkin süreler toplam tutukluluk süresinin hesabına dâhil edilmez (B. No: 2012/348, 4/12/2013, § 49).

37. Buna göre, başvurucunun başvuru konusu yargılama kapsamında "suç isnadına bağlı olarak" tutulma süresi, birleşen E.2011/45 sayılı dosyada 21/3/2008 tarihinde, E.2008/192 sayılı dosyada ise 24/4/2008 tarihinde gözaltına alınması ile başlamış ilk derece mahkemesinin 2/12/2013 tarihli kararı ile sona ermiştir. Bu süre toplam olarak 5 yıl 7 ay 9 gündür. Ancak bu süre zarfında başvurucunun kesinleşmiş başka cezaları nedeniyle toplam 9 ay hapis yattığı anlaşılmıştır. Bu durumda başvurucunun toplam tutukluluk süresi 4 yıl 10 ay 9 gündür.

38. Başvurucunun, "bir suç isnadına bağlı olarak" tutulduğu süre ilk derece mahkemesinin kararını verdiği 2/12/2013 tarihi itibarıyla 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen beş yıllık azami süreyi aşmamıştır.

39. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun "Kanun'da öngörülen azami tutukluluk süresinin aşıldığı" yönündeki iddiası ile ilgili olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

b. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

40. Başvurucu, yargılamasının makul olmayan bir süredir devam ettiğinden şikâyetçi olmuştur.

41. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşme'sinin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

42. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

43. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddeleri uyarınca kişilere, medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların yanı sıra, cezai alanda yöneltilen suç isnatlarının makul sürede karara bağlanmasını talep hakkı tanınmıştır. Suç isnadı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi olup, kişiye cezai alanda yöneltilen

iddianın suç isnadı niteliğinde olup olmadığının tespitinde; iddia olunan suçun pozitif düzenlemelerdeki tasnifinin, suçun gerçek niteliğinin, suç için öngörülen cezanın niteliği ile ağırlığının değerlendirilmesi gerekir. Ancak isnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise, ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın, adil yargılanma hakkının kapsamına girdiği kabul edilecektir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 31).

44. Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "suç işlemek amacıyla örgüt kurma, yağma, ruhsatsız silah bulundurma ve kasten öldürme" suçlarını işlediği iddiasıyla dava açılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 5237 sayılı Kanun'da hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmışlardır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

45. Cezai alanda yöneltilen suç isnatları ile ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, kişiye bir suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama veya gözaltı gibi tedbirlerin uygulandığı an olup, somut başvuru açısından bu tarih, başvurucunun gözaltına ve böylece isnattan haber olduğu anlaşılan 21/3/2008 tarihidir. Sürenin bitiş tarihi ise, suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği tarihtir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih olan 30/12/2014 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

46. Başvuru konusu olayda başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma kapsamında 21/3/2008 ve 24/4/2008 tarihlerinde gözaltına alınmış, 28/4/2008 tarihli karar ile tutuklanmıştır. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 11/6/2008 tarihinde başvurucunun da aralarında bulunduğu on şüpheli hakkında kamu davası açmıştır.

47. Başvurucunun yargılandığı dava dosyası 24/9/2010, 17/11/2011 ve 2/5/2012 tarihlerinde farklı üç dava dosyası ile birleştirilmiştir.

48. Başvurucunun yargılandığı dosya kapsamında toplam on iki katılan ve on dört sanık bulunmaktadır. İlk Derece Mahkemesince başvurucu hakkında mahkûmiyet hükmü kurulana kadar toplam on sekiz duruşma yapıldığı, duruşmaların ortalama olarak dört ay aralıklarla gerçekleştirildiği, başvurucunun yargılamanın uzamasına neden olacak eyleminin olmadığı tespit edilmiştir.

49. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi yargılama sonucunda, 2/12/2013 tarihli kararıyla başvurucunun yağma, kasten öldürmeye teşebbüs ve ruhsatsız silah bulundurma suçlarından toplam 40 yıl 30 ay hapis ve 3.000,00 TL. adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına hükmetmiştir. UYAP sisteminde yapılan araştırmada 18/4/2014 tarihinde dosyanın temyiz incelemesi için Yargıtay'a gönderildiği tespit edilmiştir.

50. Somut olayda yürütülen soruşturma kapsamında 21/3/2008 tarihinde gözaltına alınan başvurucu hakkındaki dava, Anayasa Mahkemesince yapılan bireysel başvuru incelemesi sırasında Yargıtayda temyiz aşamasındadır. Başvurucuya bir suçun isnat edildiği 21/3/2008 tarihi ile bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih arasında geçen süre yaklaşık altı yıl

dokuz aydır.

51. Bu belirlemelere göre somut olayda yargılamanın uzamasındaki esas etkenin makul olmayan aralıklarla duruşmaların yapıldığı, sanık ve müşteki sayısının yargılamanın uzamasını makul gösterecek nitelikte olmadığı, İlk Derece Mahkemesinde geçen sürenin 5 yıl 5 ay 5 gün olduğu, kararın temyiz inceleme safhasının halen devam ettiği belirlenmiştir.

52. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-44).

53. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık altı yıl dokuz aylık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

54. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

55. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

56. Başvuruda Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

57. Başvurucu, 10.000,00 TL maddi ve 100.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

58. Başvurucu, uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine herhangi bir belge sunmamıştır. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için, başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tazminat talebi arasında illiyet bağı kurulması gerekir. Anayasa Mahkemesine herhangi bir belge sunmayan başvurucunun maddi tazminat talebi reddedilmelidir.

59. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık altı yıl dokuz aylık yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 3.750,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

60. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

61. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık altı yıl dokuz aydır devam ettiği ve bu hususun

makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun, Kanun'da öngörülen azami tutukluluk süresinin aşıldığı ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvurucunun,

1. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan özgürlük ve güvenlik hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 3.750,00 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE ve tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

F. Kararın bir örneğinin Mahkemesine gönderilmesine,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT YILDIRIM

B. No: 2014/1313 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/1313

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT YILDIRIM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/1313)

Karar Tarihi: 30/12/2014

R.G. Tarih-Sayı: 28/3/2015-29309

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Şükrü DURMUŞ

Başvurucu : Murat YILDIRIM

Vekili : Av. Ömer ÜNLÜ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, hakkında yürütülen kovuşturma kapsamında 28/12/2008 tarihinden bu yana tutuklu olduğunu belirterek Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 31/1/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesi'ne doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 13/3/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 12/6/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 12/6/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığının 10/7/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma kapsamında 27/12/2008 tarihinde gözaltına alınmış ve Ergani Sulh Ceza Mahkemesinin 28/12/2008 tarih ve 2008/45 numaralı kararı ile nitelikli cinsel saldırı suçundan tutuklanmıştır.

8. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının 9/3/2009 tarih ve 2009/246 sayılı iddianamesi ile başvurucu hakkında nitelikli cinsel istismar, çocukların kullanıldığı müstehcen yayınları bulundurmak ve hayasızca hareketlerde bulunma suçlarından kamu davası açılmıştır.

9. Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 21/6/2012 tarih ve E.2009/113, K.2012/325 sayılı kararı ile başvurucunun çocukların cinsel istismarı suçlarından toplam 108 yıl, cinsel taciz suçlarından toplam 3 yıl, müstehcenlik suçundan ise 3 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına hükmedilmiştir.

10. Anılan kararın temyizi üzerine Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 11/9/2013 tarih ve E.2013/7131, K.2013/8982 sayılı kararı ile müstehcenlik suçuna ilişkin hükmün onanmasına, çocukların cinsel istismarı ve cinsel taciz suçlarından kurulan hükümlerin ise bozulmasına karar verilmiştir.

11. Yargıtayın bozma kararı üzerine dosya Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 2013/514 esasına kaydedilmiş olup halen derdesttir.

12. Anılan mahkeme tarafından 15/11/2013 tarihinde başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar verilmiş ve başvurucu bu karara itiraz etmiştir. İtiraz mercii olan Diyarbakır 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/12/2013 tarih ve 2013/210 Değişik İş numaralı kararı ile itirazın reddine hükmedilmiştir. Bu karar 17/12/2013 tarihinde başvurucunun vekiline tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 5 yıldan fazla tutuklu olduğunu belirterek Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 23/1/2014 tarihli duruşmasında tahliye talebinde bulunmuştur. Mahkeme başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

14. Başvurucu 31/1/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Çocukların cinsel istismarı" kenar başlıklı 103. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur."

16. 5237 sayılı Kanun'un "Cinsel taciz" kenar başlıklı 105. maddesinin (1) numaralı fıkrası

şöyledir:

“Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adlî para cezasına, fiilin çocuğa karşı işlenmesi hâlinde altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

17. 5237 sayılı Kanun’un “Müstehcenlik” kenar başlıklı 226. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

“Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.”

18. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun “Tutuklama nedenleri” kenar başlıklı 100. maddesi şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

6. Çocukların cinsel istismarı (Madde 103),

…”

19. 5271 sayılı Kanun’un “Tutuklulukta geçecek süre” kenar başlıklı 102. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.”

20. 5271 sayılı Kanun’un “Şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri” kenar başlıklı 104. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 31/1/2014 tarih ve 2014/1313 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, 28/12/2008 tarihinden bu yana tutuklu olduğunu ve azami tutukluluk süresinin aşıldığını, hakkında yürütülen kovuşturma kapsamında yerel mahkemece hükmedilen cezanın Yargıtay tarafından birçok yönden lehine bozulmuş olmasına rağmen tahliye edilmeyerek yargılamasının tutuklu olarak devam ettirildiğini belirterek uzun tutukluluk süresi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu nedenle başvurucunun iddialarının azami tutukluluk süresinin aşılmış olması ve ayrıca tutukluluk süresinin makul olmadığına ilişkin olması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında değerlendirme yapılmıştır.

24. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “Bireysel başvuru hakkı” kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

25. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuru usulü” kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. …”.

26. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, ikincil nitelikte bir hukuk yoludur. Bu nedenle, kanunlarda yer alan idari ve yargısal başvuru yollarının bireysel başvurudan önce tüketilmiş olması gerekir (B. No: 2012/363, 5/3/2013, § 17).

27. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk halinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hali devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

28. “Bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma” durumunda, tutukluluk süresinin kanuni süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılacak bireysel başvurunun ilk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra veya serbest bırakılmadan itibaren başvuru süresi içinde

yapılması gerekir (B. No: 2013/5267, 7/3/2014, § 28).

29. Somut olayda, başvuru formunda Yargıtay bozma kararı sonrasında yapılan tahliye talebinin Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 15/11/2013 tarihli tensip zaptı ile reddedildiği, bu karara yapılan itirazın da Diyarbakır 10. Ağır Ceza Mahkemesince reddedildiği, tutuklamanın kaldırılmasına dair son talebin 23/1/2014 tarihli oturumda gerçekleştiği, ancak Mahkemece talebin reddine karar verildiği belirtilerek ihlal iddiasına dayanak karar olarak Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2013/514 sayılı dosyasında verilen 23/1/2014 tarihli duruşmadaki ara kararı gösterilmiştir. Bu karara karşı itiraz kanun yoluna başvurulduğuna dair bir bilgi ve belge sunulmamıştır.

30. İlk derece mahkemesindeki yargılama devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra bireysel başvuru yapılabileceği dikkate alındığında bireysel başvuru formunda belirtilen ve incelemeye esas alınan 23/1/2014 tarihli duruşmada verilen karar yönünden olağan başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varılmaktadır.

31. Açıklanan nedenlerle, başvuru konusu karara ilişkin olağan kanun yolu olan itiraz yoluna başvurulmadığından, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

Başvurunun “başvuru yollarının tüketilmemiş olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZGÜR ÇAPKIN

B. No: 2014/2546 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/2546

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZGÜR ÇAPKIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/2546)

Karar Tarihi: 30/12/2014

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Özgür ÇAPKIN

Vekilleri : Av. Şevket ÇELİK, Av. Gül SEFEROĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, yargılandığı ceza davasında, delillerin eksik toplandığını, hakkında hiçbir somut delil olmamasına karşın "masumiyet" ve "şüpheden sanık yararlanır" ilkelerine aykırı olarak cezalandırıldığını, talimatla savunması alınarak "yüz yüzelik" ilkesinin ihlal edildiğini, ek savunması alınmadan iki kez cezalandırıldığını, hükmün gerekçe gösterilmeksizin hızlı şekilde onandığını belirterek, Anayasa'nın 19., 36., 38., 40. ve 141. maddelerinde belirtilen haklarının ihlal edildiğini iddia etmiş, infazın durdurulması ve tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 27/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 25/4/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 19/6/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 18/7/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı, 17/10/2005 tarih ve E.2005/33897 sayılı iddianamesiyle başvurucunun "bilişim sistemleri ve banka aracı kılınarak dolandırıcılık" suçunu işlediğinden bahisle Kartal 1. Ağır Ceza Mahkemesine kamu davası açmıştır.

8. Anılan Mahkeme, 19/10/2005 tarih ve 2005/45 sayılı iddianame değerlendirme kararı ile yasal koşullara uygun hazırlanmadığı iddiasıyla bahse konu iddianameyi Kartal Cumhuriyet Başsavcılığına iade etmiştir.

9. Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı, 24/10/2005 tarih ve 2005/1831 sayılı yetkisizlik kararı ile dosyayı Alanya Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

10. Başvurucu hakkında, Alanya Cumhuriyet Başsavcılığının 2/1/2006 tarih ve 2005/9903 Soruşturma numaralı iddianamesiyle "bilişim sistemini bozarak yarar sağlama" suçundan cezalandırılması istemiyle Alanya 4. Asliye Ceza Mahkemesine kamu davası açılmıştır.

11. Anılan Mahkeme, 20/3/2012 tarih ve E.2006/25, K.2012/348 sayılı kararı ile, başvurucunun üzerine atılı suçtan 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası ile ikişer kez cezalandırılmasına karar vermiştir.

12. Söz konusu kararın temyiz edilmesi üzerine, Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 26/11/2013 tarih ve E.2013/27445, K.2013/27620 sayılı ilamı ile hüküm onanarak kesinleşmiştir. Yargılama dosyası 24/12/2013 tarihinde ilk derece Mahkemesine ulaşmıştır.

13. UYAP sisteminden alınıp içeriği teyit edilen 27/12/2013 tarihli dilekçeye göre, başvurucu vekili, tevkil de dahil olmak üzere her türlü hukuki işlemi yapmak üzere yetkilendirdiği avukat vasıtasıyla dilekçe tarihinde dosyanın fotokopisini almıştır.

14. Başvuru, 27/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Nitelikli hırsızlık” kenar başlıklı 142. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“(2) Suçun;

…

e) Bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle,

…

İşlenmesi hâlinde, beş yıldan on yıla kadar hapis cezasına hükmolunur…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 27/2/2014 tarih ve 2014/2546 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, "bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle hırsızlık" suçundan yargılandığı davada, olayda kullanıldığı iddia olunan bilgisayarın incelenmediğini, telefon kayıtlarının dosya arasına alınmadığını, asli fail olarak gösterilen Rusya uyruklu kimliği meçhul kişinin dinlenmediğini, hakkında hiçbir somut delil olmamasına karşın "masumiyet ilkesine" aykırı şekilde haksız yere ve gerekçesiz şekilde cezalandırıldığını, "şüpheden sanık yararlanır" ilkesi ile talimatla savunması alınarak "yüz yüzelik" ilkesinin ihlal edildiğini, iddianamede hakkında sadece bir kez cezalandırılması talep edildiği halde ek savunması alınmadan iki kez cezalandırıldığını, hükmün gerekçe gösterilmeksizin alelacele onandığını belirtilerek, Anayasa'nın 19., 36., 38., 40. ve 141. maddelerinde belirtilen haklarının ihlal edildiğini iddia etmiş, infazın durdurulması ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

18. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “Bireysel başvuru usulü” kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.…”

19. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Başvuru süresi ve mazeret" başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

20. Bireysel başvuruların, 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Anayasa Mahkemesine doğrudan veya diğer mahkemeler yahut yurt dışı temsilcilikler vasıtasıyla yapılması gerekmektedir (B. No: 2012/1075, 12/2/2013, §§ 18-19).

21. Bireysel başvurunun ön şartlarından birisi başvuru süresi olup, bu durum başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür. Başvurucunun nihai kararın bir örneğini alma hakkı bulunduğu hallerde, otuz günlük süre karar örneğinin tebliği tarihinden itibaren başlar. İç hukukta kararın tebliğ edilmesi öngörülmüyorsa tarafların kararın içeriğini kesin olarak öğrenebilecekleri tarihi, otuz günlük başvuru süresinin başlangıç noktası olarak almak gerekir (Papachelas/Yunanistan [BD], B. No: 31423/96, 25/3/1999, § 30).

22. İç hukukumuzda Yargıtay Ceza Dairelerinin kararlarının taraflara tebliğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu bakımdan, başvuruculların nihai kararın içeriğini kesin olarak öğrenebilecekleri tarihi, bireysel başvuru süresinin başlangıç noktası olarak almak gerekecektir. Nihai karar çeşitli şekillerde öğrenilebilir. Başvurucu ve/veya vekili tarafından nihai karar; tebligat yoluyla, Yargıtayda duruşma yapılmış ise tefhimle, hakkındaki cezanın

infazı için başvurucunun yakalanmasıyla, müddetnamenin/çağrı kağıdının/ödeme emrinin tebliği suretiyle, dosyadan fotokopi alınmasıyla öğrenilebilir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları da bu yöndedir (Davran/Türkiye, B. No: 18342/03, 3/11/2009). Anayasa Mahkemesi, müddetnamenin hükümlüye tebliğ edildiği tarihin, başvurucular açısından en geç Yargıtayın nihai kararının öğrenildiği tarih olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir (Örnek karar için bkz. B. No: 2013/2470, 17/9/2013, §§ 18-19).

23. 5271 sayılı Kanun hükümlerine göre ceza yargılamasında tüketilmesi gereken son başvuru yolu temyizdir (B. No: 2013/2001, 16/5/2013, § 18). Somut olayda Alanya 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 20/3/2012 tarih ve E.2006/25, K.2012/348 sayılı kararı, Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 26/11/2013 tarih ve E.2013/27445, K.2013/27620 sayılı ilâmı ile onanarak aynı tarihte kesinleşmiştir. Yargılama dosyasının 24/12/2013 tarihinde ilk derece Mahkemesine döndüğü aynı tarihte kesinleştirme işlemlerinin yapılmasından anlaşılmaktadır. Başvurucu vekili, 27/12/2013 tarihinde -tevkil de dahil olmak üzere- her türlü hukuki işlemi yapmak üzere yetkilendirdiği avukat vasıtasıyla dosyadan fotokopi almıştır (bkz. § 13).

24. Başvuru konusu olayda başvuru yolları 26/11/2013 tarihinde Yargıtay 2. Ceza Dairesinin, Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesinin kararını onaması ile tüketilmiştir. Başvurucu vekilinin nihai karardan haberi, yargılama dosyasının yerel mahkemeye dönmesinden sonra 27/12/2013 tarihinde dosyadan fotokopi almasıyla olmuştur. Bu nedenle başvuru yolunu tüketen nihai kararın başvurucu tarafından öğrenildiği tarihin, dosyadan fotokopi alma tarihi olan 27/12/2013, bireysel başvuru tarihinin de 27/2/2014 olduğu gözetildiğinde bireysel başvuru için öngörülen otuz günlük sürenin geçtiği anlaşılmaktadır.

25. Açıklanan nedenlerle, başvuru yollarının tüketildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmayan bireysel başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin “süre aşımı” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle, başvurunun “süre aşımı” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİL GÜNEŞ

B. No: 2014/3594 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/3594

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİL GÜNEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/3594)

Karar Tarihi: 30/12/2014

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Murat ŞEN

Başvurucu : Halil GÜNEŞ

Vekili : Av. Keziban YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, akciğer kanseri olmasından dolayı gerekli tedavinin cezaevi şartlarında yapılmasının mümkün olmadığına dair sağlık kurulu raporuna rağmen aksi yöndeki Adli Tıp Kurumu raporu esas alınarak infazın ertelenmediğini belirterek cezaevinde tutulmasının kötü muamele yasağını ihlal ettiğini ileri sürmüş, tedbiren tahliyesine karar verilmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/3/2014 tarihinde Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 31/1/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, başvuru tarihinde Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunmaktadır.

6. Başvurucu, Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesinin K.1996/92 sayılı, Diyarbakır 2 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin K.2002/118 sayılı ilamlarıyla mahkûm olduğu müebbet hapis cezalarının infazı kapsamında 2/1/1993 tarihinden beri cezaevinde tutulmaktadır. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının hazırladığı 2008/9-256 İlamat No.lu müddetnamede başvurucunun 1/1/2023 yılında koşullu salıverilebileceği belirtilmiştir.

7. Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü, 25/10/2013 tarih ve 2013/10120 sayılı yazı ile başvurucunun 10/4/2013-10/10/2013 tarihleri arasında hastaneye sevklerini ve bu sevklerde yapılan muayene, tetkik ve tedavi sonuçlarını belirterek 13/12/2004 tarih ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16. maddesi gereğince işlem yapılıp yapılmayacağı hususunu Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına sormuştur.

8. Cumhuriyet Başsavcılığı, 25/10/2013 tarihli cevabi yazısında, başvurucunun tam teşekküllü bir devlet hastanesine sevk edilerek 5275 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca cezanın infazına resmi sağlık kuruluşlarının mahkûmlara ayrılan bölümlerinde devam edilip edilemeyeceğinin ve bu durumda bile hapis cezasının infazının mahkûmun hayatı için tehlike teşkil edip etmediğinin tespit edilmesini ve ayrıca alınacak sağlık raporunun diğer tıbbi evrak da eklenerek Adli Tıp Kurumuna gönderilmesini istemiştir.

9. Bunun üzerine başvurucunun sevk edildiği Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 28/11/2013 tarih ve 1587915/10554 sayılı sağlık kurulu raporunda oyçokluğu ile "hastanın bahse konu hastalığının tedavisinin cezaevi koşullarında tedavi edilmesi uygun değildir" sonucuna ulaşılmıştır.

10. Anılan rapor sonucunu gerekçe göstererek başvurucu 28/11/2013 tarihli dilekçesinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığından 5275 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca cezasının ertelenmesini talep etmiştir.

11. Cumhuriyet Başsavcılığı, 29/11/2013 tarih ve 2013/3635 sayılı yazıları ile cezaevi idaresine başvurucunun İstanbul Adli Tıp Kurumuna sevk edilmesi talimatı vermiştir.

12. Başvurucu hakkında 3. Adli Tıp İhtisas Kurulunun hazırladığı 29/1/2014 tarih ve K.810 sayılı rapor şöyledir:

"… mevcut tıbbi evrakına göre travma sonrası stres bozukluğu, servikal disk herni, epilepsi, ağır obstruktif uyku apne sendromu tanılarının bulunduğu, BPAP cihazı kullanması gerektiği, sol hemitoraksta sarkom operasyonu öyküsünün bulunduğu, operasyon sonrası kemoterapi uygulandığı, operasyon lojunda nuks şüpheli lezyon görüldüğü, kitle eksizyonu yapılacağı ve patoloji sonucuna onkolojik tedavi programının belirleneceğinin bildirildiği, 18/11/2013 tarihli Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesi tetkiklerinde; Toraks CT – Batın CT – Kranial CT'de metastaz olmadığının tespit edildiği, kurulumuzda yapılan 24/1/2014 tarihli muayenesinde; genel durumunun iyi olduğu, nörolojik defisit saptanmadığı, akciğer satürasyonlarının iyi seviyede (%99) olduğu, solunumsal anlamlı muayene bulgusu tespit edilmediği, infazını etkileyecek mahiyet ve derecede psikopatoloji

tespit edilmediği, dosya evrakının incelemesinde; osteosarkom tanısını gösterir patoloji raporu ve kişiye uygulandığı bildirilen kemoterapi programına ilişkin kayıt tespit edilmediği, son tarama filmlerinde sarkom tanısına yönelik bulgu ve hastalığın yayıldığına dair kayıt bulunmadığı, kurul muayenesinde tespit edilen göğüs sol alt kaburga hizasına denk gelen cilt bölgesinde tespit edilen ülsere 3 adet yarının yapılan patolojik incelemesinde reaktif bir süreci düşündürdüğü, malignite lehine bulgu tanımlanmadığı, dosyaya ekli filmlerin kurulumuzca yapılan incelemesinde (infazını etkileyecek mahiyet ve derecede) patoloji tespit edilmediği, halihazırda;

T.C. Anayasası'nın 104/2-b maddesinde belirtilen sürekli hastalık ve kocama hali kapsamında değerlendirilmediği,

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16/6. maddesinde belirtilen ağır hastalık, sakatlık kapsamında değerlendirilmediği, hayatını yalnız idame ettirebileceği,

Tedavisi poliklinik kontrollerinin sağlanarak cezaevi şartlarında infazına devam edilebileceği"

13. Anılan rapor, 11/2/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Bunun dışında başvurucunun infazın ertelenmesi talebine ilişkin olarak Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının herhangi bir kararına dosya kapsamında rastlanmamıştır.

14. Adli Tıp raporunun tebliğinden sonra başvurucu 11/3/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. Anayasa'nın 104. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendi şöyledir:

"Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir.

Bu amaçlarla Anayasanın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyarak yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler şunlardır:

…

Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak,

…"

16. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16. maddesinin (1), (2), (3) ve (6) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Akıl hastalığına tutulan hükümlünün cezasının infazı geriye bırakılır ve hükümlü, iyileşinceye kadar Türk Ceza Kanununun 57 nci maddesinde belirtilen sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınır. Sağlık kurumunda geçen süreler cezaevinde geçmiş sayılır.

(2) Diğer hastalıklarda cezanın infazına, resmî sağlık kuruluşlarının mahkûmlara ayrılan bölümlerinde devam olunur. Ancak bu durumda bile hapis cezasının infazı, mahkûmun hayatı için kesin bir tehlike teşkil ediyorsa mahkûmun cezasının infazı iyileşinceye kadar geri bırakılır.

(3) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen geri bırakma kararı, Adlî Tıp Kurumunca düzenlenen ya da Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenip Adlî Tıp Kurumunca onaylanan rapor üzerine, infazın yapıldığı yer Cumhuriyet Başsavcılığınca verilir. Geri bırakma kararı, mahkûmun tâbi olacağı yükümlülükler belirtilmek suretiyle kendisine ve yasal temsilcisine tebliğ edilir. Mahkûmun geri bırakma süresi içinde bulunacağı yer, kendisi veya yasal temsilcisi tarafından ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilir. Mahkûmun sağlık durumu, geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığınca veya onun istemi üzerine, bulunduğu veya tedavisinin yapıldığı yer Cumhuriyet Başsavcılığınca, sağlık raporunda belirtilen sürelere, bir süre bulunmadığı takdirde birer yıllık dönemlere göre bu fıkrada yazılı usule uygun olarak incelettirilir. İnceleme sonuçlarına göre geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığınca, geri bırakmanın devam edip etmeyeceğine karar verilir. Geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, mahkûmun izlenmesine yönelik tedbirler, bildirimin yapıldığı yerde bulunan kolluk makam ve memurlarınca yerine getirilir. Bu fıkrada yazılı yükümlülüklere aykırı hareket edilmesi hâlinde geri bırakma kararı, kararı veren Cumhuriyet Başsavcılığınca kaldırılır. Bu karara karşı infaz hâkimliğine başvurulabilir.

…

(6) (Ek fıkra: 24/01/2013-6411 S.K./3. mad) Maruz kaldığı ağır bir hastalık veya sakatlık nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında hayatını yalnız idame ettiremeyen ve toplum güvenliği bakımından tehlike oluşturmayacağı değerlendirilen mahkûmun cezasının infazı üçüncü fıkrada belirlenen usule göre iyileşinceye kadar geri bırakılabilir.”

17. 14/4/1982 tarih ve 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu’nun 15. maddesinin ilgili bentleri şöyledir:

“(Değişik madde: 19/02/2003 - 4810 S.K./14. md.) Adli Tıp Genel Kurulu;

a) Adli tıp ihtisas kurulları ve ihtisas daireleri tarafından verilip de mahkemeler, hâkimlikler ve savcılıklarca kapsamı itibarıyla yeterince kanaat verici nitelikte bulunmadığı, sebebi de belirtilmek suretiyle bildirilen işleri,

…

f) Adli tıp ihtisas kurulları ile Adli Tıp Kurumu dışındaki sağlık kuruluşlarının verdikleri rapor ve görüşler arasında ortaya çıkan çelişkileri,

Konu ile ilgili uzman üyelerin katılımıyla inceler ve kesin karara bağlar.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvurucunun 11/3/2014 tarih ve 2014/3594 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, 1993 yılından bu yana kesintisiz olarak cezaevinde kaldığını, bu süreçte akciğer kanserine yakalandığını, hastalığının yol açtığı solunum güçlüğü nedeniyle sağlık kuruluşlarına yaptığı müracaatlar sonunda cezaevi idaresinin infazın ertelenmesinin değerlendirilmesi için Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına başvurduğunu, bu kapsamda Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesinin hazırladığı sağlık kurulu raporunda cezaevi koşullarında tedavi edilmesinin uygun olmadığının belirtildiğini, daha sonra sevkinin yapıldığı Adli Tıp Kurumunun hazırladığı raporda farklı bir sonuca ulaşılarak tedavisinin

cezaevinde yapılmasının mümkün olduğunun belirtildiğini, terör suçlusu olmasından dolayı süre açısından farklı infaz rejimine tabi tutulduğunu, rahatsızlığı nedeniyle zor günler yaşadığını ve son günlerini ailesiyle geçirmek istediğini, benzer durumlarda Adli Tıp Kurumunun çelişkili kararlar verdiğini ve bu sebeple Adli Tıp Kurumunun raporuna itibar edilemeyeceğini belirterek Anayasa'nın 10., 17., 36. ve 40. maddelerinde tanımlanan eşitlik, kötü muamele yasağı, adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, infazının ertelenmesi suretiyle tedbir ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

20. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

21. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

22. Anılan Anayasa ve Kanun hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, "ikincil nitelikte bir kanun yolu" olup bu yola başvurulmadan önce kural olarak olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

23. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olup bu ilkeye uygun davranılmadığı takdirde, ortaya çıkan ihlale karşı öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine başvurulmalıdır (B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 17).

24. Bireysel başvurunun ikincil niteliği gereği, başvurucunun, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarını öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtları zamanında bu mercilere sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir. Bu şekilde olağan denetim mekanizmaları önünde ileri sürülüp takip edilmeyen temel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin iddialar, Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuru konusu yapılamaz (B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 17).

25. Somut olayda, başvurucu sağlık durumuna ilişkin bazı raporlar sunmuştur. Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesinin başvurucu hakkında hazırladığı sağlık kurulu raporunda hastalığının cezaevi koşullarında tedavi edilmesinin uygun olmadığının belirtilmesi üzerine başvurucu 28/11/2013 tarihli dilekçesinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığından 5275 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca cezasının ertelenmesini talep etmiştir. Bunun üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucuyu Adli Tıp Kurumuna sevk etmiştir. 3. Adli Tıp İhtisas Kurulunun hazırladığı raporda başvurucunun Anayasa'nın 104. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendi uyarınca sürekli hastalık ve kocama hali kapsamında değerlendirilmediği, 5275 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (6) numaralı fıkrasında belirtilen ağır hastalık, sakatlık kapsamında değerlendirilmediği, hayatını yalnız idame ettirebileceği ve tedavisinin poliklinik kontrollerinin sağlanarak cezaevi şartlarında infazına devam edilebileceği belirtilmiştir. Bu raporun başvurucuya tebliğ edilmesinden sonra başvurucu 5275 sayılı Kanun'un 16. maddesi uyarınca infazın ertelenmesi talebine ilişkin olarak Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının kararını beklemeden bireysel başvuruda

bulunmuştur.

26. 5275 sayılı Kanun'un 16. maddesinde hükümlülerin sağlık nedenleriyle infazlarının geri bırakılması konusu düzenlenmiştir. Bu bağlamda hükümlülerin akıl hastalığı dışındaki hastalıklarda cezanın infazına, resmî sağlık kuruluşlarının mahkûmlara ayrılan bölümlerinde devam olunacağı, ancak bu durumda bile hapis cezasının infazı, mahkûmun hayatı için kesin bir tehlike teşkil ediyorsa mahkûmun cezasının infazının iyileşinceye kadar geri bırakılacağı hükme bağlanmıştır. Diğer taraftan maruz kaldığı ağır bir hastalık veya sakatlık nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında hayatını yalnız idame ettiremeyen ve toplum güvenliği bakımından tehlike oluşturmayacağı değerlendirilen mahkûmun cezasının infazının da geri bırakılabileceği kabul edilmiştir. Bu kararları vermek için anılan maddenin ikinci fıkrasında infazın yapıldığı yer Cumhuriyet Başsavcılığı görevlendirilmiştir.

27. 2659 sayılı Kanun'un 15. maddesi uyarınca Adli Tıp Kurumu Genel Kurulu, adli tıp ihtisas kurulları ve ihtisas daireleri tarafından verilip de mahkemeler, hâkimlikler ve Cumhuriyet savcılıklarınca, kapsamı itibarıyla yeterince kanaat verici nitelikte bulunmadığı, sebebi de belirtilmek suretiyle bildirilen işleri ve adli tıp ihtisas kurulları ile Adli Tıp Kurumu dışındaki sağlık kuruluşlarının verdikleri rapor ve görüşler arasında ortaya çıkan çelişkileri gidermekle görevli kılınmıştır.

28. Dolayısıyla başvurucunun, infazın ertelenmesine dair talebinin ve raporları arasındaki çelişkinin değerlendirilmesi veya giderilmesi gerektiği yönündeki iddiaları, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından çelişkileri değerlendirilip, yeterince kanaat verici olmadığı kabul edilen raporları Adli Tıp Kurumu Genel Kuruluna gönderilip gönderilmemesi tartışılmak suretiyle karara bağlandıktan ve varsa buna ilişkin itiraz yolları tüketildikten sonra bireysel başvuruda bulunması gerekirken, anılan başvuru yolları tüketilmeden Adli Tıp Kurumu raporunun tebliğinden sonra doğrudan bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda başvurucu, başvuru yollarını tüketmeden bireysel başvuruda bulunmuştur.

29. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun sağlık durumuna ve bu bağlamda infazın ertelenmesine ilişkin taleplerinin Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca değerlendirilmesini beklemeden ve verilecek karara karşı varsa itiraz yoluna başvurmaksızın ve şikâyetlerini usulüne uygun olarak iletmeksizin başvuru yollarını tüketmeden, temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasını bireysel başvuru konusu yaptığı anlaşıldığından, başvurunun "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle, başvurucunun "kötü muamele yasağının" ihlal edildiğine ilişkin başvurusunun "başvuru yollarının tüketilmemesi" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT ERGÜN

B. No: 2014/3798 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/3798

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT ERGÜN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/3798)

Karar Tarihi: 30/12/2014

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Şükrü DURMUŞ

Başvurucu : Murat ERGÜN

Vekili : Av. Casim YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, suçluluğu hakkında yeterli şüphe bulunmamasına rağmen ilgili ve yeterli olmayan gerekçelerle tutukluluğunun devam ettirilmesi ve duruşmalarda yapılan tutukluluğa dair değerlendirmeye ilişkin olarak savunma hakkının kısıtlanması nedenleriyle Anayasa'nın 19. maddesinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tahliye ile tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/3/2014 tarihinde İstanbul Anadolu 24. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 19/11/2014 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Kartal Cumhuriyet Başsavcılığınca birden fazla kasten insan öldürme ve 6136 sayılı Kanun'a muhalefet suçlarından yapılan soruşturma sırasında, başvurucu hakkında, 24/10/2008 tarihinde yakalama emri çıkartılmıştır.

6. Kartal Cumhuriyet Başsavcılığının 1/9/2009 tarihli iddianamesi ile başvurucu hakkında, kasten insan öldürme ve 6136 sayılı Kanun'a aykırılık suçlarından yakalama emrinin infazı beklenilmeksizin kamu davası açılmıştır.

7. Başvurucu hakkında çıkartılan yakalama emri, 6/7/2012 tarihinde başvurucunun yakalanması ile birlikte infaz edilerek, başvurucunun aynı tarihte tutuklanmasına karar verilmiştir.

8. Başvurucu hakkındaki yargılamanın yapıldığı İstanbul Anadolu 1. Ağır Ceza Mahkemesi 19/2/2014 tarih ve E.2013/191 sayılı karar ile başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar vermiş, aynı duruşmanın 4 No.lu ara kararında “Bu celse tahliye talebinde bulunmak üzere söz isteyen vekillere söz verilmesine yer olmadığına” karar vermiştir.

9. Başvurucu anılan karara karşı itiraz yasa yoluna başvurmaksızın 11/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. İstanbul Anadolu 1. Ağır Ceza Mahkemesi 9/4/2014 tarih ve E.2013/191, K.2014/156 sayılı kararı ile başvurucunun kasten öldürme suçundan toplam 16 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, 6136 sayılı Kanuna muhalefet suçundan beraatına ve tahliyesine karar vermiştir.

11. Temyiz üzerine dosya Yargıtaya gönderilmiş olup, dava hâlen temyiz aşamasında derdesttir.

B. İlgili Hukuk

12. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 100. maddesi şöyledir:

“ (1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde,

tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

2. Kasten öldürme (Madde 81, 82, 83),

...”

13. 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.”

14. 26/9/2004 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 81. maddesi şöyledir:

“(1) Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 11/3/2014 tarih ve 2014/3798 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, suçluluğu hakkında yeterli şüphe bulunmamasına rağmen, yirmi bir ay süre ile tutuklu kaldığını, tutuklama gerekçelerinin ilgili ve yeterli olmadığını ve duruşmalarda yapılan tutukluluğa dair değerlendirmeye ilişkin olarak savunma hakkının kısıtlandığını belirterek, kişi özgürlüğü ve güvencesinin korunmasına ilişkin Anayasa'nın 19. ve 38. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tahliye ile tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu nedenle başvurucunun iddiaları Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

18. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“... Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.”

19. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “Bireysel başvuru hakkı” kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

20. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, ikincil nitelikte bir hukuk yoludur. Bu nedenle, kanunlarda yer alan idari ve yargısal başvuru yollarının bireysel başvurudan önce tüketilmiş olması gerekir (B. No: 2012/363, 5/3/2013, § 17).

21. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı

olarak ilgilinin tutukluluk halinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hali devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

22. “Bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma” durumunda, tutukluluğun kanuni olmadığı veya tutukluluğun devamına ilişkin kararların ilgili ve yeterli olmadığı iddiasıyla yapılacak bireysel başvurunun ilk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra veya serbest bırakılmadan itibaren başvuru süresi içinde yapılması gerekir (B. No: 2013/5267, 7/3/2014, § 28).

23. Somut olayda, başvurucu tutuklu olarak yargılandığı İstanbul Anadolu 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2013/191 sayılı dosyasında 19/2/2014 tarihinde verilen tutukluluğun devamı kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurmaksızın, tutukluluğun kanuni olmadığı ve tutukluluğun devamına ilişkin kararların ilgili ve yeterli olmadığı şikayetiyle bireysel başvuruda bulunmuştur. Buna göre başvurucunun, 11/3/2014 tarihli bireysel başvurusu ile ilgili olarak bu başvurudan önce kanun yollarını tüketmediği sonucuna varılmıştır.

24. İlk derece mahkemesindeki yargılama devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra bireysel başvuru yapılabileceği dikkate alındığında bireysel başvuru formunda belirtilen ve incelemeye esas alınan 19/2/2014 tarihli duruşmada verilen karar yönünden olağan başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varılmaktadır.

25. Açıklanan nedenlerle, başvuru konusu ile ilgili olarak kanunda öngörülmüş yargısal başvuru yollarının tamamı tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin “başvuru yollarının tüketilmemiş olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

Başvurunun “başvuru yollarının tüketilmemiş olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

FERHAT YAŞAR

B. No: 2014/6969 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/6969

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERHAT YAŞAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/6969)

Karar Tarihi: 30/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Hüseyin TURAN

Başvurucu : Ferhat YAŞAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, birden fazla kişiyi nitelikli öldürme suçlarından yargılandığı davada, tutuklu kaldığı sürenin makul süreyi aşması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tahliye talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/4/2014 tarihinde Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca 28/11/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. İslahiye Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından birden fazla kişiyi nitelikli öldürme suçlarından başvurucu ve diğer şüpheliler hakkında yapılan soruşturma kapsamında, İslahiye Sulh Ceza Mahkemesinin 3/9/2009 tarih ve 2009/23 Sorgu sayılı kararı ile başvurucunun, üzerine atılı suçlar nedeniyle tutuklanmasına karar verilmiştir.

6. Kilis Cumhuriyet Başsavcılığının 18/1/2010 tarih ve E.2010/90 sayılı iddianamesiyle, başvurucu ve diğer şüpheliler hakkında, birden fazla kişiyi nitelikli öldürme suçlarından Kilis Ağır Ceza Mahkemesine kamu davası açılmış, anılan Mahkemece, başvurucunun tutukluluk halinin devamına tensiben karar verilmiştir.

7. Kilis Ağır Ceza Mahkemesinin 2010/25 Esas sayılı dosyasında, başvurucunun tutukluluk halinin uzatılmasına karar verilmesi suretiyle yargılamaya devam edilmiş ve başvurudan önce en son yapılan 1/4/2014 tarihli oturumda başvurucunun tahliye talebinin reddi ile itirazı kabil olmak üzere tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

8. Başvurucu 11/4/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Kilis Ağır Ceza Mahkemesinin 2010/25 Esas sayılı dosyasında 14/8/2014 tarihinde yapılan duruşmada başvurucunun birden fazla kişiyi nitelikli öldürme suçlarından hapis cezası ile cezalandırılmasına ve “verilen hürriyeti bağlayıcı cezanın süresi ve sanıkların kaçma şüphesinin varlığı” nedeniyle tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

10. Başvurucu, hakkında verilen kararı 21/8/2014 tarihinde temyiz etmiştir.

B. İlgili Hukuk

11. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 81. maddesi şöyledir:

“(1) Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.”

12. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 102. maddesi.

13. 5271 sayılı Kanun’un 104. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 11/4/2014 tarih ve 2014/6969 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, birden fazla kişiyi nitelikli öldürme suçlarından yargılandığı davada, tutuklu bırakıldığı sürenin makul süreyi aşması nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tahliye talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

16. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde, başvurucu sadece tutukluluğun uzun sürdüğünden şikâyet etmektedir. Bu sebeple başvurucunun bu iddiası kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

17. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un

“Bireysel başvuru hakkı” kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

18. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuru usulü” kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. …”.

19. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, ikincil nitelikte bir hukuk yoludur. Bu nedenle, kanunlarda yer alan idari ve yargısal başvuru yollarının bireysel başvurudan önce tüketilmiş olması gerekir (B. No: 2012/363, 5/3/2013, § 17).

20. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk halinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hali devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

21. “Bir suç isnadına bağlı olarak” tutuklulukta geçen sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 66).

22. Bu kapsamda “bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma” durumunda, tutukluluk süresinin kanuni süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılacak bireysel başvurunun ilk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra veya serbest bırakılmadan itibaren başvuru süresi içinde yapılması gerekir (B. No: 2013/5267, 7/3/2014, § 28).

23. Somut olayda, başvuru formunda ihlal iddiasına dayanak karar olarak yargılamanın yürütüldüğü Kilis Ağır Ceza Mahkemesinin 2012/25 Esas sayılı dosyasında 1/4/2014 tarihli duruşmada verilen tutukluluğun devamına ilişkin karar gösterilmiştir.

24. Kilis Ağır Ceza Mahkemesinin 2012/25 Esas sayılı dosyası 1/4/2014 tarihinde “üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti ile atılı suç için yasada öngörülen ceza miktarı dikkate alınarak” başvurucunun tahliye talebinin reddi ile tutukluluk halinin devamına (7 gün içerisinde Nöbetçi Gaziantep Ağır Ceza Mahkemesine itiraz yolu açık olmak üzere) karar verilmiş ve yargılama 25/4/2014 tarihine bırakılmış, başvurucu tarafından tutukluluğun devamına ilişkin bu karara itiraz edilmeden 11/4/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır.

25. İlk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra bireysel başvuru yapılabileceği dikkate alındığında, 1/4/2014 tarihli duruşmada verilen tutukluluğun devamına ilişkin karara itiraz edilmeden başvuru yapıldığı, bu şekilde olağan başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan nedenlerle, başvuru konusu karara ilişkin olağan kanun yolu olan itiraz yoluna başvurulmadığından, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle, başvurunun “başvuru yollarının tüketilmemiş olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULATİF AKGÜL

B. No: 2014/10531 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/10531

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULATİF AKGÜL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/10531)

Karar Tarihi: 30/12/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Abdulatif AKGÜL

Vekili : Av. Evin AKGÜL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçundan yargılandığı davada, delillerin eksik toplanması ve hatalı değerlendirilmesi sonucu mahkûmiyetine karar verilmesi, esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma yapmadan yargılamanın bitirilmesi ve yargılamanın sekiz yılı aşkın sürede tamamlanamaması nedenleriyle Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve yeniden yargılanma ile tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 13/6/2014 tarihinde Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca 30/10/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 10/11/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 20/11/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, 27/9/2005 tarihinde Diyarbakır ili Lice ilçesinde gerçekleştirilen uyuşturucu operasyonu kapsamında gözaltına alınmıştır.

8. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, 31/5/2006 tarih ve E.2006/2747 sayılı iddianamesiyle başvurucunun ticari amaçla esrar bulundurma suçunu işlediği iddiasıyla aynı yer 1. Ağır Ceza Mahkemesine kamu davası açmıştır.

9. Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi, 7/6/2006 tarih ve 2006/71 İddianame Değerlendirme sayılı kararıyla eylemin kullanmak amacıyla esrar bulundurmak suçuna temas ettiği gerekçesiyle iddianamenin iadesine karar vermiştir.

10. İddianamenin iadesi gerekçesi doğrultusunda Lice Cumhuriyet Başsavcılığınca aynı yer Sulh Ceza Mahkemesine kullanmak için esrar bulundurmak suçundan kamu davası açılmıştır.

11. Anılan Mahkemenin 17/7/2006 tarih ve E.2006/36 sayılı karşı görevsizlik kararıyla dosyanın görevli ve yetkili Diyarbakır Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

12. Mahkemeler arasında oluşan olumsuz görev uyuşmazlığının giderilmesi amacıyla dosya Yargıtaya gönderilmiş ve Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 25/12/2006 tarih ve E.2006/13003, K.2006/10550 sayılı ilamıyla Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesinin görevsizlik kararının kaldırılmasına karar verilmiştir.

13. Dosya kendisine gelen Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi, 18/3/2008 tarih ve E.2007/51, K.2008/110 sayılı kararıyla başvurucuyu satmak için uyuşturucu bulundurma suçundan 4 yıl 2 ay hapis ve 1,000,00 TL adli para cezasına mahkûm etmiştir. Mahkûmiyet kararının gerekçesinin ilgili kısmı şu şekilde kaleme alınmıştır:

“…DELİLLER:

Tanık S. A. Dörtyol 1 Asliye Ceza Mahkemesince Talimatla Alınan Beyanında; olay hakkında bilgi görgüsünün olmadığını, operasyonu gördüğünü aramayı gördüğünü fakat bulunan esrarı görmediğini, kimin sakladığını kimin olduğunu bilmediğini beyan etmiştir.

Tanık M. Y., A. A. ve C. B. Silvan Asliye Ceza Mahkemesince Talimatla Alınan Beyanlarında; savcılık beyanlarının doğru olduğunu, tutanak tuttuklarını tutanak içeriğinin doğru olduğunu beyan etmişlerdir.

04/10/2005 tarih ve 2005/1319 KMY sayılı suça konu maddenin THC ihtiva eden hint

kenevir bitkisi olduğuna dair ekspertiz raporu, tutanaklar, torba açma kapama numune alma ve teslim tutanağı, emanet eşya makbuzu, sanık ve tanık beyanları, 27/09/2005 günü Şehit Mesut Kahraman Çam operasyonu esnasında yapılan arazi faaliyetleri sırasında tutulan tutanak, nüfus ve sabıka kaydının dosyamız içinde olduğu görülmüştür.

DELİLLERİN TARTIŞILMASI VE GEREKÇE:

Sanık üzerine atılı suçlamaları kabul etmemiş ise de 27/09/2005 tarihli tutanak içeriği dikkate alındığında güvenlik güçlerini gören sanık ve yanındakilerin kaçmaya çalıştıkları ve sanığın elinde bulunan mavi poşet içerisinde 84,42 gram kubar esrar maddesinin ele geçirildiği yine ağaçların dibine gömülmüş vaziyette 304,15 ve 104.52 gram kubar esrar maddesinin ele geçirildiği olay yerinde bir adet kefeli terazi ve çeşitli ağırlıkları, bol miktarda jilet, paketlemede kullanılan kağıt , poşet ve koli bantlarının ele geçirildiği ve sanıkla birlikte bulunan diğer şahıslar hakkında da C.Başsavcılığınca kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin verilen karar dikkate alındığında suça konu uyuşturucunun sanığa ait olduğu kabul edilmiştir.

Bu uyuşturucu maddenin sanık tarafından içmek amacıyla mı yoksa satmak amacıyla mı bulundurulduğunun değerlendirilmesi açısından ise sanığın ısrarla içmek amacıyla esrar bulundurmadığını söylemesinin uyuşturucunun kendisine ait olduğu kabul edildiği halde bile aleyhine değerlendirilerek içmek amacıyla bulundurmayan sanığın bunu satmak amacıyla bulundurulduğundan söz edilemeyeceği yani tutanakta belirtilen ve uyuşturucunun tartılmasında ve paketlenmesinde kullanılan kefeli terazi, koli bantları paketleme poşetleri olmamış olsa idi sanık hakkında lehe olduğu için içmek amacıyla bulundurmaktan cezalandırılması yoluna gidilebilecek iken operasyonda ortaya çıkan şekli ile ele geçen ve uyuşturucunun paketlenmesi ve hazırlanmasında kullanılan malzemeler ve ele geçen uyuşturucunun bir miktarının da olay yeri içerisinde gömülü olması dikkate alındığında sanığın söz konusu maddeleri içmek amacı dışında satmak amacıyla bulundurduğunun kabulü gerektiği vicdani kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur…”

14. Başvurucunun kararı temyiz etmesi üzerine Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 17/3/2014 tarih ve E.2010/31372, K.2014/1745 sayılı ilamıyla hükmün düzeltilerek onanmasına karar vermiştir

15. Başvurucu vekili, onama kararını 30/5/2014 tarihinde tebellüğ etmiştir.

16. Bireysel başvuru, 13/6/2014 tarihinde Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

17. 17/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun “Kararların verilmesi usulü” kenar başlıklı 33. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Duruşmada verilecek kararlar, Cumhuriyet savcısı, duruşmada hazır bulunan müdafi, vekil ve diğer ilgililer dinlendikten; duruşma dışındaki kararlar, Cumhuriyet savcısının yazılı veya sözlü görüşü alındıktan sonra verilir.”

18. 5271 sayılı Kanun’un “İddianamenin sanığa tebliği ve sanığın çağrılması” kenar başlıklı 176. maddesi şöyledir:

“(1) İddianame, çağrı kâğıdı ile birlikte sanığa tebliğ olunur.

(2) Tutuklu olmayan sanığa tebliğ olunacak çağrı kâğıdına mazereti olmaksızın

gelmediğinde zorla getirileceği yazılır.

(3) Tutuklu sanığın çağrılması duruşma gününün tebliği suretiyle yapılır. Sanıktan duruşmada kendisini savunmak için bir istemde bulunup bulunmayacağı ve bulunacaksa neden ibaret olduğunu bildirmesi istenir; müdafii de sanıkla birlikte davet olunur. Bu işlem, tutuklunun bulunduğu ceza infaz kurumunda cezaevi kâtibi veya bu işle görevlendirilen personel yanına getirilerek tutanak tutulmak suretiyle yapılır.

(4) Yukarıdaki fıkralar gereğince, çağrı kâğıdının tebliğiyle duruşma günü arasında en az bir hafta süre bulunması gerekir."

19. 5271 sayılı Kanun'un "Ara verme" kenar başlıklı 190. maddesi şöyledir:

"(1) Duruşmaya, ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir. Ancak, zorunlu hâllerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilebilir.

(2) 176 ncı maddede belirlenen süreye uyulmamış ise duruşmaya ara verilmesini istemeye hakkı olduğu sanığa hatırlatılır."

20. 5271 sayılı Kanun'un "Sanığın duruşmada hazır bulunmaması" kenar başlıklı 193. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kanunun ayrık tuttuğu hâller saklı kalmak üzere, hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılmaz. Gelmemesinin geçerli nedeni olmayan sanığın zorla getirilmesine karar verilir."

21. 5271 sayılı Kanun'un "Delillerin ortaya konulması ve reddi" kenar başlıklı 206. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Sanığın sorguya çekilmesinden sonra delillerin ortaya konulmasına başlanır. Ancak, sanığın tebligata rağmen mazeretsiz olarak gelmemesi sebebiyle sorgusunun yapılamamış olması, delillerin ortaya konulmasına engel olmaz. Ortaya konulan deliller, sonradan gelen sanığa bildirilir."

22. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, on yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. (Ek cümle: 18/6/2014 – 6545/66 md.) Ancak, uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması hâlinde, veren veya satan kişiye verilecek hapis cezası on beş yıldan az olamaz."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 13/6/2014 tarih ve 2014/10531 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu, yargılandığı ceza davasında, yerel mahkemenin dosyada yer alan 27/9/2005 tarihli tutanağa dayanarak karar verdiğini, ağaç kovuğuna saklı vaziyette ele geçirilen uyuşturucu madde ve diğer malzemelerin kendisine ait olduğuna dair bir delil bulunmadığını, mahkemenin eksik inceleme sonucu karar verdiğini ve Yargıtayın da eksik

inceleme sonucu yerel mahkemenin kararını onadığını, re’sen dinlenilmesine karar verilen tanıkların sonradan dinlenmediğini, olaya karıştığı iddia olunan diğer şahıslarla ilgili ne gibi bir işlem yapıldığına ilişkin ara kararın tam olarak yerine getirilmediğini, bu ara karar gereği talep edilen bilgilere ilişkin yazı cevaplarının kendisi ve müdafisinin hazır olmadığı duruşmada okunduğunu, esas hakkındaki savunması alınmadan mahkûmiyetine karar verildiğini, ele geçirilen uyuşturucu miktarının ticaret yapmaya elverişli olmadığını, ayrıca yaklaşık 9 yıl süren yargılamanın makul süreyi aştığını belirterek, Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve yeniden yargılanma ile tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Delillerin Eksik Toplandığı ve Hatalı Değerlendirildiği İddiası

25. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz”

26. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi” kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, …açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

27. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

28. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenemez (B.No: 2012/828, 21/11/2013, § 21).

29. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir (B.No: 2013/2767, 2/10/2013, § 22).

30. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), delillerin kabul edilebilirliği şikayetlerini,

somut davada kullanılan delilin sanığın hazır bulunduğu duruşmada ve “silahların eşitliği” ve “çelişmeli yargılama” ilkeleri ya da söz konusu delillerin yargılamanın bütününe olan etkisi çerçevesinde değerlendirmektedir (Tamminen/Finlandiya, B.No: 40847/98, 15/6/2004, §§ 40-41; Barberà, Messegué ve Jabardo/İspanya, B.No: 10590/83, 6/12/1988, §§ 68, 81-89). AİHM pek çok kararında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 19. maddesi bağlamında görevinin, Sözleşmeci Devletlerin AİHS’e ilişkin yükümlülüklerinin gözetilmesini sağlamak olduğunu, AİHS’in koruması altında bulunan hak ve özgürlükler ihlal edilmedikçe ulusal bir mahkemenin olaylara ya da hukuka ilişkin yaptığı hataları inceleme görevinin bulunmadığını, AİHS’in 6. maddesinin adil yargılanma hakkını güvence altına almakla beraber bu maddenin öncelikli olarak ulusal hukuk bağlamında düzenlenmesi gereken bir konu olan delillerin kabul edilebilirliğine ilişkin bir kural ortaya koymadığını belirtmektedir (Schenk/İsviçre, B.No: 10862/84, 12/7/1988, §§ 45-46; Desde/Türkiye, B.No: 23909/03, 1/2/2011, § 124).

31. AİHM, bariz bir şekilde keyfi olmadıkça, belirli bir kanıt türünün –iç hukuk açısından hukuka aykırı olarak elde edilmiş kanıtlar da dâhil olmak üzere– kabul edilebilir olup olmadığına veya aslında başvurucunun suçlu olup olmadığına karar vermenin kendi görevi olmadığını kararlarında ifade etmektedir. AİHM, kanıtların elde edilme yöntemi de dâhil olmak üzere yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını ve AİHS’teki bir hakkın ihlali söz konusu ise tespit edilen ihlalin niteliğini inceleme konusu yapmaktadır (Jalloh/Almanya [BD], B.No: 54810/00, 11/07/2006, § 95; Desde/Türkiye, B.No: 23909/03, 1/2/2011, § 125; Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya, B.No: 11082/06, 13772/05, 25/7/2013, § 699) AİHM’e göre, delillerle ilgili esas olarak başvurucuya, delillerin gerçekliğine itiraz etme ve kullanılmalarına karşı çıkma fırsatı verilip verilmediği incelenmelidir (Bykov/Rusya [BD], B.No: 4378/02, 10/3/2009, § 90; Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya, B.No: 11082/06, 13772/05, 25/7/2013, § 700).

32. Başvurucu, atılı suçları işlediğine dair mahkûmiyetine yeterli delil olmadığını; ele geçirilen uyuşturucu miktarının ticaret yapmaya elverişli olmadığını, parmak izi incelemesinin yapılmadığını, delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini belirterek, bu hususların adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun iddialarının özü, derece mahkemesinin delilleri değerlendirme ve yorumlamada isabet edemediğine ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkindir. Mahkeme; sanık savunmalarına, tanık anlatımlarına, olay yerine ilişkin kollukça tanzim edilmiş tutanaklara, ekspertiz raporuna ve diğer delillere dayanarak söz konusu kararı vermiştir. Anılan kararda tarafların iddia ve savunmaları, dosyaya sundukları deliller değerlendirilerek, ilgili hukuk kuralları da yorumlanmak suretiyle bir sonuca ulaşılmıştır (bkz. § 13; gerekçeli karar, s. 2-3).

33. Diğer taraftan başvurucu, olaya karıştığı iddia olunan diğer şahıslarla ilgili ne gibi bir işlem yapıldığına ilişkin ara kararın tam olarak yerine getirilmediğini, bu ara karar gereği talep edilen bilgilere ilişkin yazı cevaplarının kendisi ve müdafisinin hazır olmadığı duruşmada okunduğunu, re’sen dinlenilmesine karar verilen tanıkların sonradan dinlenilmesinden vazgeçildiğini belirterek, bu sebeplerle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvuru konusu olayda, başvurucunun, Mahkemece tensip tutanağıyla dinlenilmesine karar verildiği halde sonradan dinlenilmesinden vazgeçildiğini iddia ettiği tanıkların birçoğunun istinabe mahkemelerince dinlendiği (bkz. § 13) ve asıl mahkemece tutanakta belirtilen diğer tanıkların dinlenilmesinden örtülü olarak vazgeçildiği anlaşılmaktadır. Başvuru formu ve ekli belgelerden, başvurucunun dinlenen tanıkların anlatımlarına bir itirazı olmadığı gibi dinlenmeyen tanıkların beyanlarının alınmasından

vazgeçilmesine yönelik karara da itirazının olmadığı ve yargılama sürecinde tanık sıfatıyla dinlenilmesini istediği bir kişinin de bulunmadığı anlaşılmaktadır.

34. Başvurucu vekili, yargılamanın 17/1/2008 tarihli celsesinde, olaya karıştığı iddia olunan diğer şahıslara yönelik ne gibi bir işlem yapıldığıyla ilgili yazılan müzekkereye ilişkin olarak da Diyarbakır ilinde ayrı bir dava bulunduğunu ve davanın sonuçlandığını belirterek, karardan bir örneği dosyaya sunabileceğini beyan etmiştir. Mahkemece, başvurucu müdafisinin belirttiği mahkemelerden, olaya karıştığı iddia olunan sanıklarla ilgili açılmış ve sonuçlanmış dava varsa karar örneğinin, sonuçlanmamış dava var ise dosyalarının incelenmek üzere gönderilmesi talep edilmiştir. Taleplerin ilgili adli makamlarca yerine getirildiği 18/3/2008 tarihli celse tutanağından anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle, Mahkeme, savunma tarafının bildiği ve dosyaya sunmak istediği bilgileri doğrulamak amacıyla müzekkere yazmış ve bu yazı cevapları başvurucu ve vekilinin gelmediği duruşmada okunmuştur.

35. Somut olayda, başvurucunun delillerini sunma ve delillerin değerlendirilmesi konusunda farklı bir muameleye tabi tutulduğuna dair somut bir veri bulunmamakta olup, Mahkemenin delilleri değerlendirmesinde bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik bulunduğuna dair bir bulguya da rastlanmamıştır. Öte yandan, başvuru dosyası incelendiğinde, “silahların eşitliği” ve “çelişmeli yargılama” ilkelerine aykırı olarak başvurucuya delillerini sunma, inceletme ve itiraz etme hususlarında uygun olanakların sağlanmadığına ilişkin bir veri de bulunmamaktadır.

36. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediğine veya kararın gerekçesiz olduğuna ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi mahkemenin kararında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilmemiştir.

37. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun yargılamanın hakkaniyete aykırı olduğu yönündeki şikâyetine ilişkin olarak delilleri inceleme ve değerlendirme fırsatı bulduğu ve Derece Mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Savunma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

38. Başvurucu, esas hakkındaki savunması alınmadan mahkûmiyetine karar verilmesi nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürmüştür.

39. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa’da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriği, AİHS’in “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmelidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

40. AİHS’in “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

41. AİHM “hakkaniyete uygun yargılama” kavramından hareket ederek adil yargılamanın zımni gereklerini saptamıştır. Bu gereklerden en önemlisi Anayasa’nın 36. maddesinde de açıkça ifade edilmiş olan “savunma hakkı”dır. Ceza yargılamasındaki savunma haklarının güvence altına alınması demokratik toplumun temel bir ilkesidir. Bu sebeple AİHM’e göre hakkaniyete uygun bir yargılamanın gerçekleştirilmesi için, yargılamanın yürütülmesi sırasında alınan önlemlerin, savunma hakkının yeterince ve tam olarak kullanılması ile uyumlu olması (Bkz. Ludi/İsviçre, B. No: 12433/86, 15/6/1992 §§ 49-50) ve bu hakların teorik ve soyut değil, etkili ve pratik olacak şekilde yorumlanması gerekmektedir (Bkz. Artico/İtalya, B. No: 6694/74, 13/5/1980 § 33).

42. AİHS’in “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

…

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;

…”

43. AİHS’in 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan özel güvencelerin, (1) numaralı fıkrada yer alan “hakkaniyete uygun yargılanma hakkı” ışığında değerlendirilmesi gerekir. Diğer taraftan 6. maddenin (3) numaralı fıkrasının (a-e) bentlerinde düzenlenen güvenceler arasında da bağ bulunmakta olup bunlardan her biri yorumlanırken diğerleri de dikkate alınmalıdır (Bkz. Pélissier ve Sassi/Fransa [BD], B. No: 25444/94, 25/3/1999, §§ 51-54). Bu nedenle yalnızca (3) numaralı fıkrada sayılan haklara uygun olarak yapılan bir ceza yargılamasının, (1) numaralı fıkrada yer alan “hakkaniyete uygun yargılanma hakkı” ışığında değerlendirilmeden, hakkaniyete uygun ve dolayısıyla adil olduğu söylenemez (Bkz. Deweer/Belçika, B. No: 6903/75, 27/2/1980 § 56).

44. Savunmanın hazırlanması için gerekli zamana sahip olma hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde belirtilen “meşru vasıta ve yollardan yararlanmak” kavramının kapsamındadır (AYM, E.1992/8, K.1992/39, K.T. 16/6/1992). Bu hak gereğince sanığa ve müdafiine savunma için gerekli hazırlıkları yapabilecekleri zamanın verilmesi gerekmektedir.

45. Sanığın kendini savunma hakkından faydalanmasının ilk koşulu ise sanığın savunmasını yapabilmesi için mahkeme önünde hazır bulunma olanağına sahip olmasıdır. AİHS’in 6. maddesinde açıkça belirtilmemiş olsa da duruşmada hazır bulunma hakkı AİHS’in 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki adil muhakeme hakkının bir parçasıdır. Bir sanığın aleyhine açılan ceza davasında duruşmada hazır bulunması genel bir haktır (bkz. Sejdovic/İtalya, B. No: 56581/00, 1/3/2006, § 81). Nitekim duruşmada hazır bulunma hakkının bir sonucu olarak 5271 sayılı Kanun’un 193. maddesinin (1) numaralı fıkrasında istisnalar saklı kalmak üzere, hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılamayacağı hükme bağlanmıştır (B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 41).

46. Ancak sanığın yargılamadan haberdar olmasına rağmen yargılamadan kaçmak adına duruşmalarda hazır bulunmaktan kasten imtina ettiği durumlarda da yoklukta yargılamanın

yapılması ve hüküm kurulması mümkündür (bkz. Medenica/İsviçre, B. No: 20491/92, 14/6/2001, § 59; Sejdovic/İtalya, [BD], B. No: 56581/00, 1/3/2006, §§ 82-99).

47. Anayasa'nın 13. maddesine göre temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ancak ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olup, Anayasa'nın 36. maddesinde böyle bir sınırlandırma öngörülmemiştir. Kanun koyucuya sınırlama yetkisi verilmemiş haklar bakımından hakkın nesnel sınırları ve çatışan diğer hak ve ilkeler dikkate alınmalı ve dengeleme yapılmalıdır (AYM, E.2000/48, K.2002/36, K.T. 30/3/2002). Bu sebeple gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı, makul sürede yargılanma hakkı ile birlikte değerlendirilmek zorundadır. Makul sürede yargılanma hakkı, adil yargılanma hakkının diğer bir yönü olduğu gibi Anayasa'nın 141. maddesinin "Davaların… mümkün olan süratle sonuçlanması, yargının görevidir." biçimindeki dördüncü fıkrası ile de korunmaktadır. Bu durumda gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olma hakkının makul sürede yargılanma hakkı ile dengelenmesi gerekmektedir (B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 44).

48. Somut olayda, tebligat üzerine Mahkeme huzuruna çıkan başvurucuya 10/5/2007 tarihli celsede iddianame tebliğ edilmiş, başvurucu ve müdafii savunmalarını hazırlamak için süre istemeyerek aynı celsede savunma yapmışlar; 18/9/2007 tarihli duruşmada iddia makamı esas hakkındaki mütalaasını sunmuş, başvurucu müdafii mütalaaya karşı savunma yapmak için süre istemiş, Mahkemece başvurucu vekiline gelecek celseye kadar süre verilmesine karşın başvurucu ve vekili, belirtilen tarihte veya sonraki tarihlerde esas hakkındaki mütalaaya karşı herhangi bir beyanda bulunmamıştır.

49. 5271 sayılı Kanun'un 190. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre duruşmaya, ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir. Ancak, zorunlu hâllerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilmesi mümkündür. Başka bir deyişle bir ceza davasında yargılamanın bir celsede bitirilmesi esas olup ancak zorunlu hallerde birden çok celse yapılması gerekmektedir. Somut olayda başvurucu, 10/5/2007, tarihli; başvurucu vekili ise 10/5/2007, 18/9/2007, 27/9/2007 ve 17/1/2008 tarihli duruşmalarda hazır bulunmuş ve savunma yapmışlardır. Başvurucu vekilinin, İlk Derece Mahkemesindeki yargılama sırasında esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma hazırlamak için süre talep ettiği, talep Mahkemece kabul edilmesine karşın esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma yapılmadığı ve tarihi bilindiği halde son celsede de hazır bulunulmadığı anlaşılmıştır. Bu sebeplerle, makul sürede yargılanma hakkı ile birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

50. Sonuç olarak, somut olayda başvurucunun, suçlamanın nedenleri ve niteliği hakkında bilgilendirildiği, duruşmada hazır bulunmasının sağlandığı, savunmasını hazırlaması için gerekli zaman ve kolaylıklardan faydalandırıldığı, bir müdafiinin yardımından faydalanmak suretiyle savunma hakkını kullandığı, müdafisine esas hakkındaki mütalaaya karşı beyanda bulunmak üzere süre verildiği, dava dosyası ve yargılama süreci bir bütün olarak incelendiğinde başvurucunun savunma haklarından yararlandırılmadığını gösteren bir verinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

51. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun "esasa ilişkin mütalaadan sonra beyanlarını sunmadan mahkûmiyetine karar verilmesi nedeniyle savunma hakkının ihlal edildiği" ile ilgili şikâyeti yönünden başvurunun açık ve görünür bir ihlalin olmaması nedeniyle"açıkça dayanaktan yoksun" olduğundan kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Yargılamanın Makul Sürede Tamamlanmadığı İddiası

52. Başvurucunun yargılamanın uzunluğuyla ilgili şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi bu şikâyet için diğer kabul edilemezlik nedenlerinden herhangi biri de bulunmamaktadır. Bu nedenle, başvurunun bu bölümüne ilişkin olarak kabul edilebilirlik kararı verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

53. Başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma ve kovuşturmanın makul süre içinde sonuçlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

54. AİHS'in ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), AİHS metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü AİHS'in 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, AİHS'in lafzi içeriğinde yer alan veya AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

55. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

56. Anayasa'nın 36. ve AİHS'in 6. maddeleri uyarınca kişilere, medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların yanı sıra, cezai alanda yöneltilen suç isnatlarının makul sürede karara bağlanmasını talep hakkı tanınmıştır. Suç isnadı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi olup, kişiye cezai alanda yöneltilen iddianın suç isnadı niteliğinde olup olmadığının tespitinde; iddia olunan suçun pozitif düzenlemelerdeki tasnifinin, suçun gerçek niteliğinin, suç için öngörülen cezanın niteliği ile ağırlığının değerlendirilmesi gerekir. Ancak isnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise, ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın, adil yargılanma hakkının kapsamına girdiği kabul edilecektir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 31).

57. Somut olayda, başvurucu 27/9/2005 tarihinde Diyarbakır ili Lice ilçesinde gerçekleştirilen uyuşturucu operasyonu kapsamında gözaltına alınmış, hakkında uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan adli soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır (bkz. § 22). Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

58. Cezai alanda yöneltilen suç isnatları ile ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre

değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, kişiye bir suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama veya gözaltı gibi tedbirlerin uygulandığı an olup, somut başvuru açısından bu tarih, başvurucunun bahse konu suçlar kapsamında gözaltına alındığı ve böylece isnattan haber olduğu anlaşılan 27/9/2005 tarihidir. Sürenin bitiş tarihi ise, suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği tarihtir. (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 34; B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, başvurucu hakkındaki suç isnadına ilişkin olarak verilen mahkumiyet kararının kesinleşme tarihi olan 17/3/2014 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

59. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde; başvurucunun gözaltına alındığı 27/9/2005 tarihinden Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 18/3/2008 tarihli kararı arasında 2 yıl 5 ay 20 günlük bir sürenin geçtiği görülmektedir. Sadece başvurucunun yargılandığı davada, mahkemece başvurucunun savunması 10/5/2007 tarihli celsede alınmıştır. Değişik mahkemelerce iki defa görevsizlik kararı verilmiştir. Yargılama İlk Derece Mahkemesince toplam olarak altı celsede tamamlanmıştır. Davanın kanun yolu (temyiz) aşaması ise 5 yıl 11 ay 27 gün sürmüştür.

60. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 22-45).

61. Dosyanın sürüncemede bırakılmasında ve yargılamanın sekiz yılı aşkın şekilde sürmesinde başvurucuya veya müdafiine yüklenebilecek bir kusur bulunmadığı anlaşılmaktadır. Yargılamanın yürütülmesindeki izlenen yöntem dikkate alındığında, 27/9/2005 tarihinde gözaltına alınmakla başlayıp 17/3/2014 tarihli Yargıtay ilamı ile sonuçlanan davadaki sekiz yılı aşkın yargılama süresi makul olarak değerlendirilemez.

62. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

63. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 100.000,00 TL manevi, 100.000,00 TL maddi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

64. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

65. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık sekiz yılı aşkın yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 5.850,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

66. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit

edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

67. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Delillerin eksik toplandığı ve hatalı değerlendirildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

2. Savunma hakkının kısıtlandığı yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 5.850,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

G.K.

B. No: 2014/14580 | Karar tarihi: 30.12.2014

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/14580

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

G.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/14580)

Karar Tarihi: 30/12/2014

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Hüseyin TURAN

Başvurucu : G.K.

Vekili : Av. Metin SAVCI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, kasten adam öldürme suçundan yargılandığı davada, makul süre aşılarak ve yasal sınırlar gözardı edilerek uzun süre tutuklu bırakıldığını, tutukluluğun devamına ilişkin kararlardaki gerekçelerin yasal ve yeterli olmadığını ve tutukluluğun cezanın infazına dönüştürüldüğünü belirterek, Anayasa'nın 19. ve 38. maddelerinde düzenlenmiş olan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tahliye talebinde bulunmuştur.

II.BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 2/9/2014 tarihinde İstanbul Anadolu 19. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde, başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca 26/11/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A.Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Beykoz Cumhuriyet Başsavcılığınca, kasten adam öldürme suçundan hakkında yapılan soruşturma nedeniyle, Beykoz Sulh Ceza Mahkemesinin 9/5/2007 tarih ve 2007/76 Sorgu sayılı kararıyla tutuklanmıştır.

6. Başvurucu hakkında kasten adam öldürme suçundan Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığının 17/7/2007 tarih ve E.2007/21806 sayılı iddianamesiyle, aynı yer Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

7. Başvurucu, Üsküdar 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 17/12/2007 tarih ve E.2007/253, K.2007/337 sayılı kararıyla atılı suçtan müebbet hapis cezasına mahkum edilmiş ve hükmen tutukluluk kararı verilmiştir.

8. Başvurucunun temyizi üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 5/10/2011 tarih ve E.2011/75, K.2011/5732 sayılı ilamıyla Mahkeme kararını bozmuştur.

9. Bozma üzerine yapılan yargılamada başvurucu, İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesinin 14/3/2013 tarih ve E.2011/394, K.2013/78 sayılı kararıyla atılı suçtan tekrar müebbet hapis cezasına mahkum edilmiş ve hükmen tutukluluk kararı verilmiştir.

10. Başvurucunun temyizi üzerine dosya Yargıtay 1. Ceza Dairesinde temyiz aşamasında derdesttir.

11. Başvurucu, 2/9/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

…

(4) Sadece adlî para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez.”

13. 5271 sayılı Kanun’un 104. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.”

5271 sayılı Kanun’un 104. maddesi (1) şöyledir:

(1) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.

(3) Dosya bölge adliye mahkemesine veya Yargıtay’a geldiğinde salıverilme istemi hakkındaki karar, bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay ilgili dairesi veya Yargıtay Ceza Genel Kurulunca dosya üzerinde yapılacak incelemeden sonra verilir; bu karar re'sen de verilebilir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 2/9/2014 tarih ve 2014/14580 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, kasten adam öldürme suçundan yargılandığı davada, makul süre aşılarak ve yasal sınırlar göz ardı edilerek uzun süre tutuklu bırakıldığını, tutukluluğun devamına ilişkin kararlardaki gerekçelerin yasal ve yeterli olmadığını ve tutukluluğun cezanın infazına dönüştürüldüğünü belirterek, Anayasa’nın 19. ve 38. maddelerinde düzenlenmiş olan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tahliye edilerek tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

16. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde, başvurunun doğrudan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlali iddiasına yönelik olduğu görülmektedir. Zira başvurucu, başvuru formunda 9/5/2007 tarihinde tutuklandığını ve İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonucunda 14/3/2013 tarihinde hakkında karar verildiğini, dosyanın temyiz aşamasında olduğunu, derece mahkemesi önünde 5 yıl 10 ay 5 gün tutuklu kaldığını, tutukluluğunun sona erdirilmesi için çok sayıda talepte bulunulduğunu, ancak bunların gerekçesiz olarak reddedildiğini, tutuklamada makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ve tutukluluğun cezanın infazına dönüştürüldüğünü belirterek tahliyesine ve tazminata hükmedilmesine karar verilmesini talep etmiştir. Bu sebeple başvurucunun iddiaları kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

17. Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

“Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama

süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

18. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. …".

19. Başvurucu, uzun süredir devam eden tutukluluk nedeniyle mağdur olduğunu ifade etmektedir. Bu şikâyetin Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

20. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk halinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hali devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

21. Ancak başvurucu hakkında ilk derece mahkemesinde mahkûmiyet kararı verilmiş ise, bireysel başvuru açısından talep hukuka aykırılığın tespiti ve tazminatla sınırlı kalacaktır. Dolayısıyla bu tür ihlal iddiaları bakımından varsa başvuru yolları denendikten sonra bireysel başvuru yapılmalıdır (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 31).

22. Kişi serbest bırakılmadan yargılandığı davada ilk derece mahkemesinin kararıyla mahkûm olmuşsa, mahkûmiyet tarihi itibarıyla tutukluluk hali sona erer. Çünkü bu durumda kişinin hukuki durumu "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu" olma kapsamından çıkmaktadır. Bireysel başvuru incelemesi açısından, tutuklamanın şartları ile mahkûmiyete hükmedilmesi arasındaki esaslı fark bunu gerektirir. Zira mahkûmiyete karar verilmiş olmakla, isnat olunan suçun işlendiği, bundan failin sorumlu olduğunun sübuta erdiği kabul edilmekte ve bu nedenle sanık hakkında hürriyeti bağlayıcı cezaya ve/veya para cezasına hükmedilmektedir. Mahkûmiyetle birlikte kişinin kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedenine bağlı olarak tutukluluk hali sona ermektedir. Bu açıdan mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması ayrıca gerekmez. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Yargıtay, mahkûmiyet kararı sonrası tutulma halini tutukluluk olarak nitelendirmemektedir. AİHM, ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olan bir sanığın, söz konusu mahkûmiyet kararından sonraki tutulmasını Sözleşme'nin 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi hükmü uyarınca "mahkûmiyet sonrası tutma" olarak değerlendirmekte ve tutukluluk süresinin hesabında dikkate almamaktadır (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 33).

23. "Bir suç isnadına bağlı olarak" tutuklulukta geçen sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 66). Belirtilen tarihler arasında geçen süre esas alınarak "bir suç isnadına bağlı olarak" tutuklulukta geçen sürenin makul olup olmadığı değerlendirmesi yapılacaktır.

24. Bu kapsamda "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma" durumunda, tutukluluk

süresinin makul olmadığı iddiasıyla yapılacak bireysel başvurunun ilk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra ve serbest bırakılma dışında, nihayet bu durumun ortadan kalktığı mahkûmiyet kararından itibaren süresi içinde yapılması gerekir. AİHM de, mahkumiyet kararından itibaren altı ay içerisinde yapılmayan "bir suç isnadına bağlı" tutma kapsamındaki başvurunun süresinde olmadığını belirtmiştir (Öztürk / Türkiye (KK), B. No: 54890/09, 7/1/2014, § 37-41).

25. Somut olayda başvurucu, isnat edilen suçlar nedeniyle 9/5/2007 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucu hakkında yürütülen yargılama neticesinde İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesince 14/3/2013 tarihinde mahkumiyet hükmü kurulmuş, başvurucunun"hükmolunan cezaya, tutuklama gününe ve infazda kaçma olasılığına binaen tutukluluk durumunun sürdürülmesine" gerekçesiyle tutukluluk halinin devamına, yedi günlük sürede İstanbul Anadolu 1. Ağır Ceza Mahkemesine itirazı kabil olmak üzere karar verilmiş, söz konusu karar başvurucu ve müdafii huzurunda tefhim edilmiş, sonrasında karar başvurucu tarafından temyiz edilmiştir.

26. Başvurucunun, isnat edilen suçlarla ilgili yargılama kapsamında ilk derece mahkemesince mahkûmiyet kararının verildiği tarihe kadar geçen sürede "bir suç isnadına bağlı olarak" özgürlüğünden yoksun bırakıldığı, mahkûmiyet kararından sonra geçen sürenin "mahkûmiyet sonrası tutma" kapsamında olduğu anlaşılmaktadır.

27. Bu belirlemeler karşısında; "bir suç isnadına bağlı olarak" tutuklulukla ilgili şikayetleri içeren bireysel başvurunun, hükmen tutukluluk halinin devamı kararına itiraz edildiğinin başvuru formundan anlaşılmadığı ve başvurucu tarafından bu konuda herhangi birbilgi ve belge sunulmadığından, itiraz edilmeyen durumlarda ilk derece mahkemesinin nihai kararını verdiği 14/3/2013 tarihinden itibaren otuz gün içinde yapılması gerekirken 2/9/2014 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan nedenlerle, başvuru yollarının tüketildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmayan bireysel başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "süre aşımı" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V.HÜKÜM

Başvurunun, "süre aşımı" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ KEDERLİ

B. No: 2014/16355 | Karar tarihi: 30.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/16355

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ KEDERLİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/16355)

Karar Tarihi: 30/12/2014

R.G. Tarih- Sayı: 07/05//2015-29348

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Muharrem İlhan KOÇ

Başvurucu : Ali KEDERLİ

Vekili : Av. Bijen YARİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin aşılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliğini düzenleyen Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/10/2014 tarihinde İstanbul Anadolu 24. Asliye Hukuk Mahkemesi aracılığıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 11/11/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, kasten öldürme suçunu işlediği iddiasıyla 15/12/2008 tarihinde gözaltına alınmış ve Tuzla Sulh Ceza Mahkemesinin 17/12/2008 tarihli kararıyla tutuklanmıştır.

6. Kartal Cumhuriyet Başsavcılığının 8/7/2009 tarih ve E.2009/12007 sayılı iddianamesiyle başvurucu hakkında "kasten adam öldürmek ve 6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır. Başvurucu ile birlikte yedi sanık dava kapsamında yargılanmaktadır.

7. İstanbul Anadolu 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 4/12/2012 tarih ve E.2009/299, K.2012/581 sayılı kararı ile başvurucunun isnat edilen suçlardan toplam on beş yıl on ay hapis ve 500 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

8. Temyiz aşamasında Yargıtay 1. Ceza Dairesi 10/7/2014 tarih ve E.2014/2339, K.2014/3689 sayılı ilamıyla, “Gerekçeli karar başlığında mağdur olarak gösterilen ve 05.11.2009 tahinde kamu davasına katılmasına karar verilen S. K.' nin, 5271 sayılı CMK'nun 260.maddesi uyarınca hükmü temyize yetkisi bulunduğundan, katılan S.'a, yokluğunda verilen 04.12.2012 tarihli kararın tebliği ile tebligatı gösteren belge ve verilirse temyiz dilekçesi ile bu durumda düzenlenecek ek tebliğnameyle birlikte Dairemize iadesi için incelenmeksizin mahkemesine gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiine” karar vermiştir.

9. Yargıtay 1. Ceza Dairesince belirtilen eksikliğin giderilmesinden sonra dava dosyası yeniden temyiz incelemesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir.

10. Başvurucu, tutukluluğun Kanunda öngörülen azami süreyi geçtiğini belirterek tahliye talebinde bulunmuştur. Bu talep İstanbul Anadolu 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 8/8/2014 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

11. Bu karara yapılan itiraz İstanbul Anadolu 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/9/2014 tarih ve 2014/1864 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir.

12. İtirazın reddine ilişkin karar 10/10/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu hakkındaki dava temyiz aşamasındadır.

B. İlgili Hukuk

14. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 81. maddesi şöyledir:

“Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.”

15. 5237 sayılı Kanun’un 29. maddesi şöyledir:

“Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmidört yıla ve müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.”

16. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 30/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 10/10/2014 tarih ve 2014/16355 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu beş yılı aşkın bir süredir tutuklu olduğunu, azami tutukluluk süresinin aşılmasına rağmen serbest bırakılmadığını belirterek Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

19. Anayasa'nın 19. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

…"

20. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. …"

21. Kişi hürriyeti ve güvenliğine ilişkin sınırlamaların, kanunda belirtilen esas ve usule uygunluğunu sağlama yükümlülüğü ilke olarak idari organlara ve derece mahkemelerine aittir. İdare organları ve mahkemeler esas ve usule ilişkin hukuk kurallarına uymakla yükümlüdürler. Anayasa'nın 19. maddesinin amacı bireyi keyfi bir şekilde özgürlüğünden alıkoymaya karşı korumak olup, maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi özgürlüğüne getirilecek sınırlamaların maddenin amacına uygun olması ve keyfi uygulamaya yol açmaması gerekir. Bu nedenle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan hürriyetten yoksun bırakmanın şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralı gereğince, başvurucunun tutukluluk durumunun "kanuni" dayanağının bulunup bulunmadığının Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir (B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 45).

22. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk halinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvurular, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hali devam ettiği sürece yapılabilir (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

23. Ancak kişi hakkında ilk derece mahkemesinde hüküm verilmiş ise bireysel başvuru açısından talep, “bir suç isnadına bağlı olarak tutukluluğun” hukuka aykırılığının tespitiyle sınırlı kalacaktır (B. No: 2014/912, 6/3/2014, § 48).

24. Kişi serbest bırakılmadan yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olmuşsa, mahkûmiyet tarihi itibarıyla tutukluluk hali sona erer. Çünkü bu durumda kişinin hukuki durumu “bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu” olma kapsamından çıkmaktadır. Bireysel başvuru incelemesi açısından, tutuklamanın şartları ile mahkûmiyete hükmedilmesi arasındaki esaslı fark bunu gerektirir. Zira mahkûmiyete karar verilmiş olmakla, isnat olunan suçun işlendiği, bundan failin sorumlu olduğunun sübuta erdiği kabul edilmekte ve bu nedenle sanık hakkında hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilmektedir. Mahkûmiyetle birlikte kişinin kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedenine bağlı olarak tutukluluk hali sona ermektedir. Bu açıdan mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması ayrıca gerekmez. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Yargıtay, mahkûmiyet kararı sonrası tutulma halini tutukluluk olarak nitelendirmemektedir. (B. No: 2014/912, 6/3/2014, § 49).

25. “Bir suç isnadına bağlı olarak” tutuklulukta geçen sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 66).

26. Bu kapsamda “bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma” durumunda, kanuni tutukluluk süresinin aşıldığı şikâyetiyle yapılacak bireysel başvurunun ilk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada, başvuru yolları tüketildikten sonra ve serbest bırakılma dışında, nihayet bu durumun ortadan kalktığı mahkûmiyet kararından itibaren süresi içinde yapılması gerekir (B. No: 2013/5267, 7/3/2014, § 28).

27. Somut olayda başvurucu, isnat edilen suçlar nedeniyle 15/12/2008 tarihinde gözaltına alınmış ve daha sonra tutuklanmıştır. Tutuklu olarak devam eden yargılamada mahkûmiyet kararının açıklandığı 4/12/2012 tarihinde tutukluluk hali bu anlamda sona ermiştir.

28. Başvurucunun 4/12/2012 tarihine kadar “bir suç isnadına bağlı olarak” özgürlüğünden yoksun bırakıldığı, bu tarihten sonra özgürlükten yoksun bırakmanın “mahkûmiyete” dayandığı anlaşılmaktadır.

29. Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 10/7/2014 tarihli kararıyla dava dosyası, “kamu davasına katılmasına karar verilen S.K.'a, kararın tebliği ile tebligatı gösteren belge ve verilirse temyiz dilekçesi ile bu durumda düzenlenecek ek tebliğnameyle birlikte iadesi için” ilk derece mahkemesine gönderilmiştir. Bu nedenle esası incelenmeyen ve mahkûmiyetle ilgili bir karar verilmeyen dava kapsamındaki eksiklik İlk Derece Mahkemesince giderildikten sonra dosya yeniden Yargıtay’a gönderilmiştir.

30. Mahkûmiyet sonrasında sanığın tekrar “bir suç isnadına bağlı” olarak özgürlüğünden

yoksun bırakıldığını kabul etmek için, diğer bir ifadeyle sanığın ilk derece yargılamasında yeniden “tutuklu” statüsünde olduğunu söyleyebilmek için temyiz incelemesi sonunda mahkûmiyet kararının bozulması ve davayla ilgili yeni bir hüküm verilmesi amacıyla ilk derece mahkemesinde yargılama yapılması gerekir. Yargıtay Dairesince temyiz sürecinde hükümle ilgili bir karar verilmeden, tespit edilen eksikliğin giderilmesi amacıyla dava dosyasının mahkemesine gönderilmesi sanığın özgürlüğünden yoksun bırakılmasını yeniden “bir suç isnadına bağlı” hale getirmez.

31. Tespit edilen eksikliğin giderilmesi amacıyla dava dosyası mahkemesine gönderildiği için mahkûmiyet kararı ortadan kalkmadığı gibi, ilk derece mahkemesinde bu nedenle davayla ilgili yargısal nitelikte bir faaliyet de yapılmamıştır. Bu süreçten sonra başvurucu ve diğer sanıklar hakkında verilmiş olan ve hukuki varlığını koruyan 4/12/2012 tarihli hükmün temyiz incelemesi yapılmak üzere dosya yeniden temyiz merciine gönderilmiştir.

32. Bu kapsamda başvurucunun tahliye talebinin reddine ilişkin İstanbul Anadolu 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 8/8/2014 tarihli kararının ve yapılan itirazın reddine ilişkin 2/9/2014 tarihli kararın “mahkumiyete bağlı tutma” üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır.

33. Bireysel başvurunun kabul edilebilirlik şartlarından biri başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul şartıdır.

34. Bireysel başvuruların, 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

35. Bu belirlemeler karşısında, tutuklulukla ilgili şikayetleri içeren başvurunun ilk derece mahkemesinin nihai kararını verdiği 4/12/2012 tarihinden veya hükmen tutukluluğa itiraz edilmişse bu yolun tüketildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekirken 10/10/2014 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle, başvurunun “süre aşımı” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 30/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL EDİŞ

B. No: 2012/354 | Karar tarihi: 31.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2012/354

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL EDİŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2012/354)

Karar Tarihi: 31/12/2014

R.G. Tarih- Sayı: 07/05/2015 -29348

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Şebnem NEBİOĞLU ÖNER

Başvurucu : İsmail EDİŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, açmış olduğu boşanma davasında, birleşen dosya davacısının davasının kabul edildiğini, yargılama sırasında yapılan uygulamaların eşitlik ilkesine aykırı olduğunu, verilen karar ile kendisi ve ailesinin haksız isnatlara maruz bırakıldığını, Yargıtay kararlarının yeterli gerekçe ihtiva etmediğini ve dosyaya karşı tarafça sunulan CD'lerin delil olma niteliği sorgulanmadan delil olarak kullanıldığını, bu suretle Anayasa'nın 10., 17., 36. ve 38. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek, ihlalin tespitiyle yeniden yargılama yapılmasına ve uğradığı maddi ve manevi zararın tazminine karar verilmesini talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 23/10/2012 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölümün Üçüncü Komisyonunca, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından

yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm başkanınca 18/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 19/9/2014 tarihli yazısı 29/9/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu tarafından Adalet Bakanlığı görüşüne karşı 8/10/2014 tarihli beyan dilekçesi ibraz edilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu tarafından 2/10/2009 tarihinde Ankara 5. Aile Mahkemesi nezdinde açılan boşanma ve ortak çocuğun velayetinin kendisine verilmesi taleplerini içeren dava ile, davalının Ankara 9. Aile Mahkemesi nezdinde açtığı ve boşanma, velayet, nafaka ve tazminat taleplerini içeren dava, Ankara 5. Aile Mahkemesinin 2009/1304 sayılı dosyası üzerinde birleştirilmiştir.

8. Mahkemenin 15/2/2011 tarih ve E.2009/1304, K.2011/167 sayılı kararı ile, başvurucu tarafından açılan davanın reddine, birleşen dosya davacısı tarafından açılan davanın kabulü ile tarafların boşanmalarına, müşterek çocuğun velayet hakkının anneye verilmesine ve birleşen dosya davacısı lehine maddi ve manevi tazminata hükmedilmiştir. Karar gerekçesinde, dosya içerisinde mevcut bir takım fotoğrafların incelenmesinde internetten bazı kadın resimleri indirilerek müşterek çocuğun kadını tuttuğu şekilde fotoğraflar haline getirildiği, çocuğa bir sosyal paylaşım sitesinde hesap açılarak cinsel içerikli fotoğraflar oluşturup arkadaşlarına göndermesine izin verildiği ve dosyaya sunulan bir takım CD'lerde porno içerikli görüntülerin yer aldığı, bu kapsamda çocuğun sağlıklı yetişmesi için gerekli özeni göstermeyen başvurucunun evlilik birliğinin sarsılmasında tam kusurlu olduğu ve velayetin anneye verilmesinin çocuk yararına olduğu tespitlerine yer verildiği görülmektedir.

9. Başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinde, başvurucunun iddiasına konu CD'lerin delil listesi kapsamında başvurucuya tebliğ edildiğine dair bir bilgi yer almamakta olup, gerekçeli kararın tebliği sonrasında başvurucu vekili tarafından CD örneklerinin talep edildiği fakat, söz konusu talebin 27/2/2011 tarihli hâkim havalesi ile, kararın kesinleşmesi halinde örnek verilmesi şerh düşülerek reddedildiği, bunun üzerine 2/3/2011 tarihinde başvurucu vekili tarafından yapılan ikinci talep üzerine Mahkemece CD örneklerinin çıkarılarak başvurucu vekiline verilmesi yönünde evraka şerh düşüldüğü anlaşılmaktadır.

10. Karar temyiz edilmekle, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 15/5/2012 tarih ve E.2011/6151, K.2012/13095 sayılı kararı ile onanmıştır.

11. Karar düzeltme talebi aynı Dairenin 24/9/2012 tarih ve E.2012/14402, K.2012/22262 sayılı kararı ile reddedilmiş, ret kararı başvurucu vekiline 5/10/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu tarafından 23/10/2012 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

B. İlgili Hukuk

13. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 166., 174., 175. ve 182. maddeleri.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 31/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 23/10/2012 tarih ve 2012/354 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, açmış olduğu boşanma davasında, birleşen dosya davacısının davasının kabul edildiğini, yargılama sırasında karşı tarafın beyanlarının dikkate alınarak bu beyanlara üstünlük tanınması ve kendi beyanlarına itibar edilmemesi suretiyle yapılan uygulamaların eşitlik ilkesine aykırı olduğunu, verilen karar ile kendisi ve ailesinin haksız isnatlara maruz bırakıldığını, Yargıtay kararlarının yeterli gerekçe ihtiva etmediğini ve dosyaya karşı tarafça sunulan ve bu tarafça oluşturulan CD'lerin delil olma niteliği sorgulanmadan, bu CD'lere dayanılarak hüküm kurulduğunu beyan ederek, Anayasa'nın 10., 17., 36. ve 38. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Adil Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

i. Gerekçeli Karar Hakkının İhlali İddiası

16. Başvurucu tarafı olduğu hukuk davasında Yargıtay kararlarının yeterli gerekçe ihtiva etmediğini belirterek, gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

18. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası hükümlerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18)

19. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

20. Anayasa'nın "Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması" kenar başlıklı 141. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."

21. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

22. Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa’nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Gerekçeli karar hakkı da adil yargılanma hakkının somut görünümlerinden biri olup, Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşmenin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşmenin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen gerekçeli karar hakkı gibi ilke ve haklara, Anayasanın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (B. No: 2012/13, 2/7/2013,§ 38). Ayrıca, hakkaniyete uygun yargılamanın bir unsuru olan gerekçeli karar hakkı Anayasa’nın 141. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, mahkemelerin uyması gereken bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir.

23. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması, kanun yoluna başvurma olanağını etkili kullanabilmek ve mahkemelere güveni sağlamak açısından, hem tarafların hem kamunun menfaatini ilgilendirmekte olup, kararın gerekçesi hakkında bilgi sahibi olunmaması, kanun yoluna müracaat imkânını da işlevsiz hale getirecektir. Bu nedenle mahkeme kararlarının dayanaklarının yeteri kadar açık bir biçimde gösterilmesi zorunludur (B. No: 2013/1780, 20/3/2013, § 67).

24. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olmakla beraber, bu hak yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Bununla birlikte başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddialarının cevapsız bırakılmış olması bir hak ihlaline neden olacaktır. Bunun yanı sıra, kanun yolu mahkemelerince verilen karar gerekçelerinin ayrıntılı olmaması da bu hakkın ihlal edildiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Kanun yolu mahkemelerince verilen bu tür kararların, ilk derece mahkemesi kararlarında yer verilen gerekçelerin kabul edilmiş olduğu şeklinde yorumlanması uygun olup, bu durumda, üst dereceli mahkeme tarafından önceki mahkeme kararının gerekçesinin benimsendiği kabul edilmelidir (B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 26)

25. Başvuru konusu olayda, başvurucu tarafından boşanma ve velayet talepleriyle dava açıldığı, söz konusu davanın davalısı tarafından farklı bir Mahkeme nezdinde açılan ve boşanma, velayet, nafaka ve tazminat taleplerini içeren davanın da belirtilen ilk dava ile birleştirildiği, Mahkemece yapılan yargılama sonucunda başvurucu tarafından açılan davanın reddine, birleşen dosya davacısı tarafından açılan davanın kabulü ile tarafların boşanmalarına, müşterek çocuğun velayet hakkının anneye verilmesine ve birleşen dosya davacısı lehine maddi ve manevi tazminata hükmedildiği ve bu takdirin gerekçesi olarak boşanmaya neden olan olaylarda başvurucunun tam kusurlu olduğunun tespit edilmesinin, boşanma ile birleşen dosya davacısının mevcut ve beklenilen menfaatlerinin zarar görmesinin ve başvurucunun boşanmaya neden olan hareketlerinin birleşen dosya davacısının kişilik haklarına saldırı niteliği taşımasının gösterildiği, ilk derece mahkemesince oluşturulan karar ve gerekçesi hukuka uygun bulunmak suretiyle kanun yolu mahkemelerinin denetiminden geçerek kesinleştiği, bu kapsamda yerel mahkeme gerekçesini benimsediği anlaşılan kanun yolu merciince kararlarda ayrıntılı gerekçeye yer

verilmediği anlaşılmakla, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Delillerin Değerlendirilmesinin Adil Olmadığı İddiası

26. Başvurucu tarafından, mahkemece delillerinin değerlendirilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddia edilmiş olup, başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Diğer İhlal İddiaları

27. Başvurucu ayrıca, açmış olduğu boşanma davasında, birleşen dosya davacısının davasının kabul edildiğini, yargılama sırasında karşı tarafın beyanlarının dikkate alınarak bu beyanlara üstünlük tanınması ve kendi beyanlarına itibar edilmemesi suretiyle yapılan uygulamaların eşitlik ilkesine aykırı olduğunu, verilen karar ile kendisi ve ailesinin haksız isnatlara maruz bırakıldığını belirterek Anayasa'nın 10., 17. ve 38. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. 6216 sayılı Kanun'un, "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımayan ve başvurucunun önemli bir zarara uğramadığı başvurular ile açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

29. Başvuruya konu ihlal iddiasıyla ilgili deliller sunarak olaya ilişkin iddialarını ve hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını kanıtlama yükümlülüğü başvurucuya ait olmasına rağmen, başvurucu tarafından soyut şekilde birtakım Anayasa hükümlerine atıfta bulunulmakla birlikte, belirtilen hükümlerin nasıl ihlal edildiğine ilişkin bir açıklama ve kanıtlamada bulunulmadığı anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

30. Başvurucu, tarafı olduğu hukuk davasında dosyaya karşı tarafça sunulan ve bu tarafça oluşturulan CD'lerin delil olma niteliği sorgulanmadan, belirtilen CD'lere dayanılarak hüküm kurulduğunu iddia etmiş olup, söz konusu iddianın özünün, delillerin değerlendirilmesinin hakkaniyete uygun olmadığı noktasında toplandığı anlaşılmaktadır.

31. Adalet Bakanlığı görüşünde, delillerin değerlendirilmesi ve kabul edilebilirliği hususunun esasen derece mahkemelerinin takdirinde olduğu ve bu kapsamda yerel mahkemelerce olguların ve hukukun değerlendirilmesindeki farklılıkların temel hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece bireysel başvuru konusu yapılamayacağı belirtilmiştir.

32. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

33. Yapılan yargılama sırasında tanık dinletme hakkı da dâhil olmak üzere delillerin ibrazı ve değerlendirilmesi ile delillere ilişkin temel usuli güvencelere riayet edilmesi, adil yargılanma hakkının somut görünümleri arasında yer almaktadır. Yargılama makamları yargılamanın taraflarınca ileri sürülen iddiaları ve gösterdikleri delilleri gereği gibi incelemek zorundadır. Bununla birlikte, belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen derece mahkemelerine aittir. Mevcut yargılamada geçerli olan delil sunma ve inceleme yöntemlerini denetlemek Anayasa Mahkemesi'nin görevi kapsamında olmayıp, Mahkemenin görevi delillere ilişkin bazı temel kuralların gözetilmesi suretiyle başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığının değerlendirilmesidir. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında, taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkanların tanınması ve delillere ilişkin hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir (B. No. 2013/1213, 4/12/2013, § 27).

34. Derece mahkemeleri nezdindeki yargılamalarda izlenilen delil kuralları ve bunların yorumlanması kural olarak belirtilen hususların değerlendirilmesi açısından daha elverişli konumda olan söz konusu mahkemelere aittir. Bununla birlikte, delillerin incelenme ve değerlendirilme yönteminin açık bir hakkaniyetsizlik veya keyfilik ihtiva etmesi veya bu değerlendirmelerin "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkeleri gözetilerek yapılmaması durumunda, adil yargılanma hakkının gereklerine uygun bir delil değerlendirilmesinden söz edilemez.

35. Sözleşme'nin 6. maddesinde, davada kullanılan delillerin ispat güçleri ile ilgili bir düzenleme bulunmamakla birlikte, AİHM de, delilerin kabul edilebilirliği ile ilgili olarak, somut davada kullanılan delillerin "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkeleri gözetilerek tartışılıp tartışılmadığını ya da söz konusu delillerin yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmamasına etkisini değerlendirmekte (bkz. Tamminen/Finlandiya, B. No: 40847/98, 15/6/2004, §§ 40-41; Barberà, Messegué ve Jabardo/İspanya, B. No: 10590/83, 6/12/1988, §§ 68, 81-89) ve birçok kararında, Sözleşme'nin 6. maddesinin adil yargılanma hakkını güvence altına almakla beraber, öncelikli olarak ulusal hukuk bağlamında düzenlenmesi gereken bir konu olan delillerin kabul edilebilirliğine ilişkin bir kural ortaya koymadığını belirtmektedir (bkz. Schenk/İsviçre, B. No: 10862/84, 12/7/1988, §§ 45-46; Desde/Türkiye, B. No: 23909/03, 1/2/2011, § 124).

36. Başvuruya konu yargılama evrakının incelenmesinden, bahse konu davanın şiddetli geçimsizlik olgusuna dayalı boşanma ve beraberinde velayet, nafaka ve tazminat taleplerini içeren bir dava olduğu, iddiaya konu CD'lerin davalı tarafça delil olarak Mahkemeye sunulduğu, ilk derece mahkemesi kararının gerekçesinde, sanal ortamda başvurucu tarafından oluşturulduğu, içeriğinde porno içerikli görüntüler bulunduğu belirtilen ve başvurucu tarafından internetten indirildiğinin anlaşıldığı tespitine yer verilen CD içeriklerine dayanıldığı ve söz konusu delilin özellikle velayet hakkının tayininde delil olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Gerekçeli kararın tebliği sonrasında başvurucu vekili tarafından, söz konusu CD'lerin gerekçeli kararın dayanağını oluşturduğu belirtilerek örneğinin talep edildiği fakat, söz konusu talebin 27/2/2011 tarihli hâkim havalesi ile, kararın kesinleşmesi halinde örnek verilmesi şerh düşülerek reddedildiği, bunun üzerine 2/3/2011 tarihinde başvurucu vekili tarafından, gerekçeli kararda CD'lerin başvurucu tarafından internetten indirildiği kabulüne yer verilmesine rağmen söz konusu delilin

yargılama sürecinde kendilerine tebliğ edilmediği ve kararı temyiz etme hususunda CD içeriklerine vakıf olmalarının gerektiği belirtilerek tekrar talepte bulunulması üzerine, Mahkemece CD örneklerinin çıkarılarak başvurucu vekiline verilmesi yönünde evraka şerh düşüldüğü görülmektedir. Başvurucu tarafından verilen temyiz dilekçesi içeriğinde, hükme dayanak yapılan CD'lerin kendisi tarafından internetten indirildiği kanaatine nasıl ulaşıldığı, söz konusu CD içeriklerinin kim tarafından, ne zaman ve nasıl oluşturulduğunun tespit edilmediği ve içeriklerinde ne olduğunun tartışılmadığı belirtilerek ilgili delile itiraz edildiği anlaşılmaktadır. Gerekçeli karar evrakında hükme esas alınan bir delil olarak yer almasına ve içeriğindeki görüntülerin başvurucu tarafından internetten indirildiğinin tespit edildiği bilgisine yer verilmesine rağmen, yargılama sürecinde söz konusu delil içeriğinin başvurucu tarafından ulaşılabilir kılınmadığı ve bu suretle söz konusu delilin çelişmeli bir usulde tartışılarak savunmada bulunma imkânının sağlanmadığı, ayrıca ilgili delilin ne şekilde, kim tarafından, nasıl hazırlandığını tespite imkân verecek surette bilirkişi incelemesi yaptırılması yoluna gidilmediği gibi, delil içeriğinin dahi gerekçeli kararda ayrıntılı olarak açıklanmadığı ve kanun yolu merciince de ilgili eksikliklerin ikmali cihetine gidilmediği anlaşılmaktadır.

37. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme yetkisi kural olarak derece mahkemelerine ait olmakla birlikte, somut olayda dosyaya ibraz edilen ancak, taraflarca içeriğine vakıf olunması ve tartışılması imkânı verilmediği gibi, delil içeriğinin açıklığa kavuşturulması amacıyla gerekli incelemelere tabi tutulmadığı anlaşılan CD'lerin hükme esas alınmasının, adil yargılanma hakkını ihlal eder nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

38. Yukarıda açıklanan sebeplerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

39. Başvurucu, uyuşmazlık hakkında yeniden yargılama yapılmasına ve 10.000,00 TL maddi, 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

40. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

41. Mevcut başvuruda Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiği tespit edilmiş olmakla, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

42. Başvurucu tarafından maddi ve manevi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesinin başvurucunun ihlal iddiası açısından yeterli bir tazmin oluşturduğu anlaşıldığından, başvurucunun maddi ve manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

43. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 172,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 10., 17. ve 38. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiği yönündeki iddialarının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Delillerin değerlendirilmesinin adil olmadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili Mahkemesine gönderilmesine,

D. Başvurucunun tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

E. Başvurucu tarafından yapılan 172,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

31/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

NİLGÜN KAYA

B. No: 2012/1146 | Karar tarihi: 31.12.2014

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2012/1146

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİLGÜN KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2012/1146)

Karar Tarihi: 31/12/2014

R.G. Tarih- Sayı: 07/05/2015-29348

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Raportör : Şebnem NEBİOĞLU ÖNER

Başvurucu : Nilgün KAYA

Vekili : Av. Alper DOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu özel hayatına ilişkin unsurlar içeren CD kaydının aleyhine açılan boşanma davasında hükme dayanak olarak kullanıldığını, ayrıca nafaka talebinin reddedilmesinin, kararın gerekçesiz olmasının ve müşterek çocuğun tanık olarak dinletilmesi taleplerinin reddinin adil yargılanma hakkına aykırılık oluşturduğunu, bu nedenle Anayasa'nın 5., 10., 20., 24., 36., 41. ve 141. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek, yeniden yargılama yapılması ile uğradığı maddi ve manevi zararın tazminine karar verilmesini talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 7/12/2012 tarihinde Kocaeli 1. Aile Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölümün Birinci Komisyonunca, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 7/11/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 6/1/2014 tarihli yazısı 13/1/2014 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş, başvurucu vekilince Adalet Bakanlığı görüşüne karşı 27/1/2014 tarihli beyan dilekçesi ibraz edilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu aleyhine 8/10/2010 tarihinde Kocaeli 1. Aile Mahkemesinin E.2010/1187 sayılı dosyası üzerinde boşanma ve maddi ve manevi tazminat talepleriyle dava açılmıştır.

8. Başvurucu tarafından, davanın reddi, boşanmaya karar verilmesi halinde ise lehine 100.000,00 TL maddi, 100.000,00 TL manevi tazminata ve 750,00 TL tedbir-yoksulluk nafakasına hükmedilmesi talep edilmiştir.

9. Davacı tarafından delil listesi kapsamında dosyaya ibraz edilen CD üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmış, başvurucu tarafından, Mahkemece davacının kişilik haklarına saldırı niteliğinde beyanlar içerdiği tespit edilen CD içeriğindeki konuşmaların, kendisine ait olduğu ve davacı ile yaşanan bir tartışma sırasında kayda alınmış olduğu belirtilmiştir.

10. Kocaeli 1. Aile Mahkemesinin 27/9/2011 tarih ve E.2010/1187, K.2011/913 sayılı kararı ile tarafların boşanmalarına, başvurucunun yoksulluk nafakası ve tazminata ilişkin taleplerinin reddine ve başvurucu aleyhine 3.000,00 TL maddi, 4.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmiştir.

11. İlk Derece Mahkemesi kararı temyiz edilmekle, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 27/6/2012 tarih ve E.2011/22972, K.2012/17718 sayılı kararı ile onanmıştır.

12. Karar düzeltme talebi Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 19/10/2012 tarih ve E.2012/20136, K.2012/25229 sayılı kararı ile reddedilmiş olup, Yargıtay ilamı 20/11/2012 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu tarafından 7/12/2012 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 166., 174., 175. ve 182. maddeleri.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 31/12/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 7/12/2012 tarih ve 2012/1146 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, özel hayatına ilişkin unsurlar içeren CD kaydı oluşturulduğunu ve bu CD’nin

aleyhine açılan boşanma davasında hükme dayanak olarak kullanıldığını, yapılan yargılama sırasında müşterek çocuğun tanık olarak dinletilmesi taleplerinin reddedildiğini, gerekçesi belirtilmeden aleyhinde maddi ve manevi tazminata hükmedildiğini, geliri bulunmamasına rağmen nafaka talebinin reddedilmesiyle eşler arasındaki eşitliğin bozulduğunu beyan ederek, Anayasa'nın 5., 10., 20., 24., 36., 41. ve 141. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

17. Başvurucu tarafından Anayasa'nın 5., 10., 20., 24., 36., 41. ve 141. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiği iddia edilmiş olmakla birlikte, ihlal iddialarının mahiyeti gereği Anayasa'nın 20. ve 36. maddeleri kapsamında değerlendirme yapılması uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

18. Başvurucu, geliri bulunmamasına rağmen nafaka talebinin reddedilmesiyle eşler arasındaki eşitliğin bozulduğunu iddia etmiş olmakla birlikte, söz konusu iddianın esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

19. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

20. 6216 sayılı Kanun'un "Esas hakkındaki inceleme" kenar başlıklı 49. maddesinin (6) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bölümlerin, bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin incelemeleri, bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

21. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında, bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı, 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir.

22. Bir anayasal hakkın ihlali iddiasını içermeyen, yalnızca derece mahkemelerinin kararlarının yeniden incelenmesi talep edilen başvuruların açıkça dayanaktan yoksun ve Anayasa ve Kanun tarafından Mahkemenin yetkisi kapsamı dışında bırakılan hususlara ilişkin olduğu açıktır. Bu kapsamda, bireysel başvuruya konu davadaki olayların kanıtlanması, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması, yargılama sırasında delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi ile kişisel bir uyuşmazlığa derece mahkemeleri tarafından getirilen çözümün esas yönünden adil olup olmaması, bireysel başvuru incelemesinde değerlendirmeye tabi tutulamaz. Anayasada yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece ve açıkça keyfilik veya bariz takdir hatası içermedikçe derece mahkemelerinin kararlarındaki maddi ve hukuki hatalar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz. Bu çerçevede, derece mahkemelerinin delilleri takdirinde açıkça keyfilik veya bariz bir takdir hatası bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire

müdahalesi söz konusu olamaz (B. No. 2012/1027, 12/2/2013, §§ 25-26).

23. Başvurucu tarafından, maddi vakıa ve delillerin hatalı takdiri neticesinde geliri bulunmamasına rağmen nafaka talebinin reddedildiği, bu kapsamda derece mahkemelerince delillerin takdirinin hatalı ve hükmün sonuç itibarıyla hukuka aykırı olduğu belirtilmekte olup, başvurucunun belirtilen iddiasının özünün derece mahkemelerince delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Başvuruya konu yargılama evrakının tetkikinden, tarafların iddia ve savunmaları doğrultusunda gerekli inceleme ve tahkikatların yaptırıldığı ve başvurucunun boşanmaya neden olan hadiselerde ağır kusurlu olduğu tespitine istinaden başvurucunun nafaka talebinin reddedildiği ve derece mahkemelerinin belirtilen hususlaki kararında açıkça keyfilik veya bariz takdir hatası olarak değerlendirilebilecek bir bulguya da rastlanmadığı anlaşılmaktadır.

24. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun belirtilen iddiasının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, derece mahkemesi kararlarının açıkça keyfilik veya bariz bir takdir hatası da içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Gerekçeli Karar Hakkının İhlali İddiası

25. Başvurucu tarafı olduğu hukuk davasında gerekçesi belirtilmeden aleyhinde maddi ve manevi tazminata hükmedildiğini belirterek, gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

26. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

27. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası hükümlerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18)

28. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

29. Anayasa'nın "Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması" kenar başlıklı 141. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."

30. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız

bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

31. Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa’nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Gerekçeli karar hakkı da adil yargılanma hakkının somut görünümlerinden biri olup, Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşmenin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşmenin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen gerekçeli karar hakkı gibi ilke ve haklara, Anayasanın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (B. No: 2012/13, 2/7/2013,§ 38). Ayrıca, hakkaniyete uygun yargılamanın bir unsuru olan gerekçeli karar hakkı Anayasa’nın 141. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, mahkemelerin uyması gereken bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir.

32. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması, kanun yoluna başvurma olanağını etkili kullanabilmek ve mahkemelere güveni sağlamak açısından, hem tarafların hem kamunun menfaatini ilgilendirmekte olup, kararın gerekçesi hakkında bilgi sahibi olunmaması, kanun yoluna müracaat imkânını da işlevsiz hale getirecektir. Bu nedenle mahkeme kararlarının dayanaklarının yeteri kadar açık bir biçimde gösterilmesi zorunludur (B. No: 2013/1780, 20/3/2013, § 67).

33. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olmakla beraber, bu hak yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Bununla birlikte başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddialarının cevapsız bırakılmış olması bir hak ihlaline neden olacaktır. Bunun yanı sıra, kanun yolu mahkemelerince verilen karar gerekçelerinin ayrıntılı olmaması da bu hakkın ihlal edildiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Kanun yolu mahkemelerince verilen bu tür kararların, İlk Derece Mahkemesi kararlarında yer verilen gerekçelerin kabul edilmiş olduğu şeklinde yorumlanması uygun olup, bu durumda, üst dereceli mahkeme tarafından önceki mahkeme kararının gerekçesinin benimsendiği kabul edilmelidir (B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 26)

34. Başvuru konusu olayda, başvurucu aleyhine boşanma davası açıldığı, başvurucu tarafından ise boşanma ile nafaka ve tazminat taleplerinde bulunulduğu, İlk Derece Mahkemesinin karar gerekçesinde, boşanmaya neden olan hadiselerde başvurucunun kusurunun ağır olduğu tespitine istinaden başvurucunun nafaka ve tazminat taleplerinin reddine hükmedildiği, başvurucu aleyhine hükmedilen maddi ve manevi tazminatlar hususunda ise, boşanmaya sebebiyet veren hadiselerin açıkça davacının kişilik haklarının ihlali mahiyetinde olduğu ve davacının eşinin maddi desteğinden yoksun kalacağı belirtilerek, başvurucu aleyhine tazminata hükmedildiği, İlk Derece Mahkemesince oluşturulan karar ve gerekçesi hukuka uygun bulunmak suretiyle kanun yolu mahkemelerinin denetiminden geçerek kesinleştiği, bu kapsamda yerel mahkeme gerekçesini benimsediği anlaşılan kanun yolu merciince kararlarda ayrıntılı gerekçeye yer verilmediği anlaşılmakla, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Delillerin Değerlendirilmesinin Adil Olmadığı İddiası

35. Başvurucu tarafından, mahkemece delillerinin değerlendirilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddia edilmiş olup, başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

36. Başvurucu, özel hayatına ilişkin unsurlar içeren CD kaydının aleyhine açılan boşanma davasında hükme dayanak olarak kullanıldığını ve yapılan yargılama sırasında müşterek çocuğun tanık olarak dinletilmesi taleplerinin reddedildiğini iddia etmiş olup, söz konusu iddiaların özünün, delillerin değerlendirilmesinin hakkaniyete uygun olmadığı noktasında toplandığı anlaşılmaktadır.

37. Adalet Bakanlığı görüşünde, delillerin değerlendirilmesi hususunda prensip olarak her devletin kendi kurallarını belirlemekte serbest olduğu, aynı yaklaşımın maddi vakıaların belirlenmesindeki yöntemlere de uygulandığı, delillerin değerlendirilmesi ile kabul edilebilirliği hususunun esasen derece mahkemelerinin takdirinde olduğu ve Anayasa Mahkemesinin bu kapsamdaki görevinin, delillerin elde edilme yolu da dâhil olmak üzere yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığının değerlendirilmesinden ibaret olduğu belirtilmiştir.

38. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

39. Yapılan yargılama sırasında tanık dinletme hakkı da dâhil olmak üzere delillerin ibrazı ve değerlendirilmesi ile delillere ilişkin temel usuli güvencelere riayet edilmesi, adil yargılanma hakkının somut görünümleri arasında yer almaktadır. Yargılama makamları yargılamanın taraflarınca ileri sürülen iddiaları ve gösterdikleri delilleri gereği gibi incelemek zorundadır. Bununla birlikte, belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen derece mahkemelerine aittir. Mevcut yargılamada geçerli olan delil sunma ve inceleme yöntemlerini denetlemek Anayasa Mahkemesi’nin görevi kapsamında olmayıp, Mahkemenin görevi delillere ilişkin bazı temel kuralların gözetilmesi suretiyle başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığının değerlendirilmesidir. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında, taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkanların tanınması ve delillere ilişkin hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir (B. No. 2013/1213, 4/12/2013, § 27).

40. Derece mahkemeleri nezdindeki yargılamalarda izlenilen delil kuralları ve bunların yorumlanması kural olarak belirtilen hususların değerlendirilmesi açısından daha elverişli konumda olan söz konusu mahkemelere aittir. Bununla birlikte, delillerin incelenme ve değerlendirilme yönteminin açık bir hakkaniyetsizlik veya keyfilik ihtiva etmesi veya bu değerlendirmelerin “silahların eşitliği” ve “çelişmeli yargılama” ilkeleri gözetilerek yapılmaması durumunda, adil yargılanma hakkının gereklerine uygun bir delil değerlendirilmesinden söz edilemez.

41. Sözleşme’nin 6. maddesinde, davada kullanılan delillerin ispat güçleri ile ilgili bir

düzenleme bulunmamakla birlikte, AİHM de, delilerin kabul edilebilirliği ile ilgili olarak, somut davada kullanılan delillerin "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkeleri gözetilerek tartışılıp tartışılmadığını ya da söz konusu delillerin yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmamasına etkisini değerlendirmekte (bkz. Tamminen/Finlandiya, B. No: 40847/98, 15/6/2004, §§ 40-41; Barberà, Messegué ve Jabardo/İspanya, B. No: 10590/83, 6/12/1988, §§ 68, 81-89) ve birçok kararında, Sözleşme'nin 6. maddesinin adil yargılanma hakkını güvence altına almakla beraber, öncelikli olarak ulusal hukuk bağlamında düzenlenmesi gereken bir konu olan delillerin kabul edilebilirliğine ilişkin bir kural ortaya koymadığını belirtmektedir (bkz. Schenk/İsviçre, B. No: 10862/84, 12/7/1988, §§ 45-46; Desde/Türkiye, B. No: 23909/03, 1/2/2011, § 124).

42. Başvuruya konu yargılama evrakının incelenmesinden, bahse konu davanın şiddetli geçimsizlik olgusuna dayalı boşanma davası olduğu, iddiaya konu CD'nin davacı tarafça delil olarak Mahkemeye sunulduğu, başvurucu tarafından da CD içeriğinde yer alan ve kendisine ait olan beyanların davacı ile yaptığı bir tartışma kapsamında kaydedilmiş olduğunun belirtildiği, CD içeriğinin bilirkişi vasıtasıyla dökümünün yaptırıldığı ve içerikte başvurucu tarafından davacıya kişilik haklarının ihlali olarak nitelenen sözler söylendiğinin Mahkemece tespit edildiği görülmektedir. Söz konusu CD'nin delil olma niteliğinin Mahkemece değerlendirildiği ve gerekçede de CD'de yer alan konuşmaların tarafların ortak hayatlarının sürdüğü müşterek hanede yapıldığı ve bu yerin özel alan olarak nitelendirilmesinin evlilik müessesesi ile bağdaşmayacağı belirtilerek ilgili delile değer atfedildiğinin belirtildiği anlaşılmaktadır. CD içeriği ve bilirkişi raporuna başvurucu tarafça vakıf olunduğu ve içeriğindeki beyanlar kabul edilmekle birlikte bir tartışma sonrasında söylenilen sözler olduğu belirtilerek delil içeriğine erişilerek tartışıldığı, yargılama sürecinde şiddetli geçimsizlik olgusunu ispat için gösterilen taraf tanıklarının da dinlenildiği ve Mahkemece söz konusu deliller kapsamında, başvurucunun davacıya karşı sözlü ve fiili saldırılarda bulunduğu tespitlerine yer verilerek şiddetli geçimsizliğe neden olan olaylarda kusurun ağırlığının başvurucuda olduğunun belirtildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra başvurucu tarafından, yapılan yargılama sırasında müşterek çocuğun tanık olarak dinletilmesi taleplerinin reddedildiği iddia edilmiş olmakla birlikte, başvurucu tarafından dosyaya sunulan 15/3/2011 tarihli delil listesinde gösterilen tanıklar arasında söz konusu şahsa yer verilmediği ve Mahkemece bu doğrultuda, ikinci tanık listesi verme yasağının kamu düzenini ilgilendirdiği, bu nedenle belirtilen talebin reddedildiği hususunun gerekçeli kararda açıklandığı görülmektedir.

43. Bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme yetkisi kural olarak derece mahkemelerine ait olup, başvurucu tarafından delil niteliği tartışılan CD'nin çelişmeli bir yargılamada tarafların iddia ve beyanları kapsamında incelendiği, başvurucu tarafından da ilgili delil içeriğine ulaşılarak değerlendirme yapılmasının sağlandığı, ek tanık dinletilmesi talebinin ise gerekli usul kesitinden sonra ileri sürüldüğü belirtilerek Mahkemece kabul görmediği ve belirtilen bu tespitler çerçevesinde, delillerin değerlendirilmesi bağlamında yargılamayı hakkaniyete aykırı hale getirecek bir bulguya rastlanılmadığı anlaşılmakla, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1.Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı yönündeki iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Delillerin değerlendirilmesinin adil olmadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan yargılama giderlerinin üzerinde bırakılmasına,

31/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.